EDUARDO GALEANO

GÖLGEDE VE GÜNEŞTE FUTBOL

DENEME

Çeviri: ERTUĞRUL ÖNALP – M. NECATİ KUTLU

ÇAĞDAŞ DÜNYA YAZARLARI

Özgün adı
El Futbol A sol y Sombra

1. basım: Şubat 1998
6. basım: Temmuz 2014

ISBN 975-510-759-2
© Eduardo Galeano 1995 / Onk Ajans Ltd. Şti.
Can Yayınları Ltd. Şti. (1995)

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33

Eduardo Galeano

GÖLGEDE VE GÜNEŞTE FUTBOL

DENEME

İspanyolca aslından
çevirenler
ERTUĞRUL ÖNALP
MEHMET NECATI KUTLU

EDUARDO GALEANO'NUN
CAN YAYINLARINDAKİ
KİTAPLARI

KUCAKLAŞMANIN KİTABI / *deneme*
YARATILIŞ / Ateş Anıları 1 / *deneme*
YÜZLER VE MASKELER / Ateş Anıları 2 / *deneme*
RÜZGARIN YÜZYILI / Ateş Anıları 3 / *deneme*
GÖLGEDE VE GÜNEŞTE FUTBOL / *deneme*

Okuyacağınız sayfalar, yıllar önce
Calella de la Costa'da karşılaştığım
çocuklara ithaf edilmiştir.
Futbol oynamaktan dönen o çocuklar
bir şarkı tutturmuşlardı:

"Yensek de, yenilsek de,
değişmez eğlencemiz..."

YAZARIN İTİRAFI

Tüm Uruguaylılar gibi ben de futbolcu olmak istedim. Doğrusu çok da güzel oynuyordum, hatta harikaydım bile denebilir; ama yalnızca geceleri rüyamda. Gündüzleri, ülkemin sahalarındaki çarpık bacaklı oyunculardan en kötüsü bendim. Taraftar olarak da pek iyi sayılmazdım. Juan Alberto Schiaffino ve Julio Cesâr Abbadie, Peñarol'de oynuyorlardı, yani rakip takımda. Gerçek bir Nacional taraftarı olarak, ben onlara duyduğum nefreti artırmak için elimden geleni yapıyordum. Oysa "Pepe" Schiaffino ustaca paslarıyla sahayı adeta kuşbakışı görür gibi kurardı oyunu. Pardo Abbadie topu yan çizgi boyunca rüzgâr gibi sürer, ne topa ne de rakibe dokunmadan sıyrılırdı aralarından. Onlara hayran olmaktan başka çarem yoktu; içimden onları alkışlamak bile gelirdi. Yıllar geçti ve kimliğimi kabullenmek zorunda kaldım: Ben basit bir 'iyi futbol dilencisiyim'. Elimde şapkam, dünyanın dört bir yanını geziyor ve stadyumlarda yalvarıyorum:

"Tanrı rızası için, güzel bir maç lütfen."

Güzel bir oyun gördüğüm zaman da bunu sağlayanın hangi takım ya da hangi ülke olduğuna bakmaksızın bu mucize için şükranlarımı sunuyorum.

FUTBOL

Futbolun öyküsü, zevkten zorunluluğa uzanan hüzünlü bir öyküdür. Spor bir sanayi dalına dönüştüğü oranda, iş olsun diye oynandığı zamanki güzelliğinden birşeyler kaybetmiştir. Yüzyılın sonlarını yaşadığımız bu günlerde futbol, işe yaramaz her öğeyi reddetmektedir; kâr getirmeyen her öğe de 'işe yaramaz' olarak kabul edilmektedir. Çocukların balonla oynaması gibi, ya da kedinin yün yumağıyla oynaması gibi, yetişkin bir insanı bir an için çocuk kılan davranışlar kimseyi ilgilendirmiyor artık. Balon kadar hafif bir topla dans eden balet ya da yuvarlanan yumak; oynandıklarının farkına varılmadan oynanan saatsiz, hakemsiz ve nedensiz oyunlarla ilgilenen yok.

Oyun, oyuncusu az, izleyeni çok bir gösteriye dönüştü. Bu artık seyirlik bir futbol. Bu gösteri günümüzün en kârlı gösterilerinden biri ve artık oynanması için değil, oynanmasının engellenmesi için düzenleniyor. Profesyonel sporun teknokratları, futbolu sırf sürate ve güce dayalı, mutluluğa boşvermiş, fantezinin gelişemediği, cüretin yasaklandığı bir spor dalı haline getirdiler.

Bereket çok ender de olsa hâlâ sahalarda kuralların dışına çıkarak, sırf bedensel bir zevk uğruna, yasaklanmış özgürlük serüvenine atılan, rakip takımı, hakemi ve tribünlerdekileri şahlandıran bir yüzsüz çıkıyor.

OYUNCU

Yan çizgi boyuncu kan ter içinde koşuyor. Bir yanda onu zafer bekliyor, göklere çıkarılacak; öbür yanda ise mahvoluşun uçurumu duruyor. Tüm mahalle ona gıpta ediyor: Profesyonel oyuncu, fabrikadan da, bürodan da kurtulmuştur; ona eğlenmesi için para öderler, tam anlamıyla bir piyangodur bu! Ölümüne ter dökmek zorunda olsa da, ne yanılmaya, ne de yorulmaya hakkı olsa da, o gazetelere ve televizyonlara çıkar, radyolar ondan söz eder, kadınlar onun için iç geçirir, çocuklar onu taklit eder. Oysa varoşların tozlu yollarında zevk için oynayan o, birdenbire kendini çalışma zorunluluğu ile stadyumlarda bulmuştur; ya kazanacaktır ya da kazanacaktır.

İş adamları onu alırlar, satarlar, kiraya verirler; oyuncu daha fazla para ve şöhret vaadi karşılığında kendini akıntıya bırakır. Ne denli başarılı olur ve çok para kazanırsa, tutsaklığı da o oranda artar. Askeri disiplin altında, her gün yorucu idmanlar altında ezilir. Bedeni, sağlıklı bir görünüm ardında acıyı unutturan analjezik bombardımanlarına tutulur, kortizon iğneleriyle delik deşik olur. Önemli maçlar öncesinde onu toplama kamplarına hapsederler, buralarda zorla çalıştırılır, aptalca yemekler yer, suyla sarhoş olur ve yalnız uyur.

Öbür meslek dallarında yolun sonu ihtiyarlıkla birlikte gelir; bir futbolcu ise henüz otuz yaşında ihtiyar sayılabilir. Kaslar çabuk yorulur.

"Bayır aşağı bir sahada bile gol atamaz bu!"

"Bundan mı söz ediyorsun? Kalecinin elleri bağlı olsa, yine atamaz!"

Bazen yolun sonu otuzundan da önce gelir, ters bir top, kötü bir şekilde bayıltır onu; şanssız bir şekilde mahvolur bir kası, ya da bir tekme onulmaz bir şekilde kırar bir kemiğini. Futbolcu bir gün tüm parasını aynı ata yatırdığını fark eder; para da, ün de yoktur artık. Ün denen o ılık yaz meltemi, bir teselli mektubu bile bırakmadan uçup gitmiştir.

KALECİ

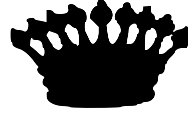
Ona file bekçisi denildiği de olur. Aslında kader kurbanı, mahkûm ya da şamar oğlanı da denilebilirdi. Onun bastığı yerde bir daha çim çıkmadığı söylenir.

O yapayalnızdır. Oyunu hep uzaktan izler. Hedef mekândan ayrılmaksızın üç direğin arasında idamını bekler. Eskiden hakem gibi, siyahlara bürünürlerdi. Artık hakemler kara karga kıyafetiyle çıkmıyorlar sahaya, kaleciler de renkli fantezilerle süslüyorlar yalnızlıklarını.

O gol atmaz. Onun varoluş nedeni gol atılmasını engellemektir. Gol futbolun bayramıdır, golcü mutluluklar yaratır; kaleci ise bozguncudur, oyunbozandır.

Sırtında bir numaralı formayı taşır. İlk ödüllendirilen asla o olmaz. O her zaman ilk suçludur. Kaleci her zaman suçludur. Suçu olmasa da fatura ona çıkarılır. Oyunculardan biri dokuz kusurlu hareketten birini yaptığında ceza yine ona verilir: Bomboş alanın ortasında, cellatıyla baş başa kalır. Takımların kötü olduğu günlerde de kabak onların başına patlar, şut sağanağı altında başkalarının günahlarını çekerler.

Öbür futbolcular bir ya da birkaç kez affedilmez hata yapabilirler; ama her zaman milimetrik bir pasla, güzel bir çalımla ya da isabetli bir şutla kendilerini affettirebilirler. Onun böyle bir olanağı yoktur. Seyirci kaleciyi affetmez. Yanlış mı çıktı? Bacak arası mı yedi? Top elinden mi kaydı? Çelik parmaklar pamuğa mı dönüştü? Kaleci bir tek hatasıyla bir maçı mahvedebilir, bir şampiyona onun bir yanlışıyla kaybedilebilir. İşte o zaman seyirci kitlesi onun tüm başarılarını bir anda unutuverir ve onu günah keçisi olarak ilan eder. Kara talihi ömrünün sonuna dek onu terk etmeyecektir.

YILDIZ

Günlerden bir gün rüzgâr tanrıçası, adamın hor görülen ve hep fena davranılan ayaklarına birer öpücük konduruverir. Futbol yıldızı işte bu öpücükle doğar. Teneke bir kulübede, saman bir beşikte dünyaya gelir ve yeryüzüne kollarının arasında bir topla avdet eder.

Yürümeyi öğrendiği andan başlayarak top oynamayı da bilir. Çocukluğunda kırlara neşe getirir, geceyarılarına, top görünmez olana dek varoşların çıkmaz sokaklarında top koşturur. İlk gençlik yılları rüzgâr gibi geçer stadyumlarda. Becerileri, kitleleri pazardan pazara, zaferden zafere ve tezahürattan tezahürata sürükler.

Top onu arar ve tanır, ona ihtiyacı vardır. Ayağının üzerinde yaylanarak dinlenir. Yıldız, topu parlatır, onu konuşturur, ikisi konuşurken milyonlarca dilsizin de sesleri duyulur. O milimetrik paslar, çimenler üzerinde atılan o eşsiz çalımlar, topuk pasları ve röveşatalar sayesinde, 'hiç kimse' olan ve öyle kalmaya mahkûm o insanlar bir süre için kendilerini 'birileri' olarak hissedebilirler. Yıldız, oynadığında takım on iki kişiyle oynuyormuş gibi olur.

"On iki mi dedin? On beş! Belki yirmi!"

Top, parlayarak ve gülücükler dağıtarak gelir. O topu indirir, uyutur, ona güzel sözler söyler ve onunla dans eder. Bunları seyreden hayranları henüz doğmamış torunlarına sırf bu gördüklerini göremeyecekleri için acımaktan kendilerini alamazlar.

Yıldızların yıldızlıkları ne yazık ki pek az sürer. Ölümlüler için sonsuzluk yoktur. Altın ayakları durduğunda yıldızın parıltısı da söner. Bedeninde bir palyaço giysisi kadar çok yama vardır. Felç geçirmiş bir cambaz gibidir. Ona artık bir sanatçı değil, bir hayvan gözüyle bakılır.

"Nallarıyla vuruyor yahu topa!"

Herkesin neşesi olmaktan çıkmıştır o artık, seyircilerin öfkesine paratoner görevi yapar:

"Adam mumya mübarek!"

Bazı yıldızlar düştüklerinde tek parça olarak kalamazlar. Dahası, parçaları bile bazen afiyetle mideye indirilir çevresinde bulunanlar tarafından.

TARAFTAR

Taraftar, haftada bir kez evinden kaçar ve stadyumun yolunu tutar.

Bayraklar sallanır, kaynanazırıltıları öter, maytaplar atılır, davullar çalınır, konfetiler yağar gökyüzünden. Kent yok olur, rutin olan her şey unutulur, gerçek olan tek şey tapınaktır. Bu kutsal alanda, ateisti olmayan tek dinin kutsal yönleri seyredilir. Taraftarlar, bu mucizeyi daha rahat bir ortamdaki televizyondan seyretme imkânına sahip oldukları halde, meleklerinin nöbetçi şeytanlarla yapacakları mücadeleyi canlı olarak görebilmek için bu hac yolculuğunu yerine getirir.

Taraftar, burada yumruklarını sıkar, yutkunur, içine zehir akıtır, şapkasını kemirir, dualar ve lanetler okur. Bir anda gırtlağını yırtarcasına haykırır, pire gibi sıçrar ve yanında 'gol' diye bağıran yabancıya sarılır. Bu pagan ritüel boyunca taraftar, topluluğun bir parçasıdır. Binlerce inananla birlikte, en iyi takımın onlarınki olduğuna, tüm hakemlerin satılmış ve tüm rakiplerin şikeci olduklarına kesinlikle inanır.

Bir taraftarın, "Bugün benim takımım oynuyor," dediği pek görülmez. Çoğunlukla "Biz oynuyoruz," denir. On ikinci oyuncu, top durduğu zaman, onu harekete geçiren ateşli rüzgârın kendi nefesi olduğunu bilir. Öbür on bir oyuncu da aynı şekilde, taraftarsız bir maçın, müziksiz dans etmeye benzeyeceğini bilirler.

Maç bittiğinde taraftarlar tribünlerden ayrılmazlar ve "Ne gol yağmuruydu ama!" "Canlarına okuduk!" nidalarıyla zaferlerini ya da "Yine perişan ettiler bizi," "Hırsız hakem!" gibi ifadelerle bozgunlarını dile getirirler. Biraz sonra güneş batar, taraftar da evine döner. Boşalan stadyumun üzerine gölgeler düşer. Sesler ve ışıklar yitip giderken, çimento sıraların üzerinde cılız birkaç ateş kalır. Stadyum da, taraftar da kendileriyle baş başa kalırlar. 'Biz' yerine yeniden 'ben' olurlar. Taraftar uzaklaşır, dağılır ve kaybolur; pazar günleri karnaval sonrası çarşamba günleri gibi hüzünlüdür.

FANATİK

'Fanatik' dedikleri, tımarhanelik bir taraftardır. Gerçekleri görmezden gelme hastalığı en sonunda öylesine bir hal almıştır ki, sağduyu yok olmuştur. Bu yok oluştan geriye ise, şuursuzca sağa sola saldıran bir öfke yumağı kalmıştır.

'Fanatik', stadyuma kulübünün bayrağına sarılı olarak gelir, yüzü âşık olduğu renklere boyalıdır. Vurucu, kırıcı ve gürültü yapıcı araçlarla yüklüdür hep. Daha yolda gelirken bile gürültü ve hırgür çıkarır. Hiçbir zaman yalnız değildir. Kızgınların safına geçer, o tehlikeli kırkayağa katılır; aşağılananlar bir anda aşağılayanlar, korkaklar da korku salanlar haline gelirler. Pazar gününün aşırı yetkinliği, haftanın öbür günlerinin itaat dolu yaşantılarını, isteksiz aşk hayatını, sevilmeyen ya da hiç olmayan iş hayatını unutturur. Bir tek gün serbest kalan fanatiğin, o tek günde acısını çıkaracağı pek çok şey vardır.

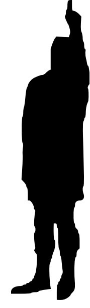
Bir sara hastası gibi seyreder maçı; ama oyunu görmez. Onun derdi tribünlerdir. Orası onun savaş alanıdır. Rakip takımın taraftarlarının varlığı bile onun için kabul edilemez. O 'iyi'dir ve aslında saldırgan değildir; ama 'kötü'ler onu mecbur eder. Her zaman suçlu olan düşmanlar, boyunlarının koparılmasını fazlasıyla hak ederler. Fanatik, her zaman tetikte olmalıdır; çünkü düşman dört bir yanı sarmıştır. Sessiz taraftarlar arasında da yerini alır; çünkü bunlar her an rakip takımı takdir edebilirler; o zaman da hak ettikleri cezayı bulurlar tabii.

GOL

Gol futbolun orgazmıdır. Orgazm gibi gol de modern yaşamda gitgide daha az görülmektedir.

Yarım yüzyıl önce pek az futbol maçı golsüz beraberlikle sonuçlanırdı. 0-0, havaya açılmış ağızlar, iki esneyiş. Şimdilerde on bir oyuncunun on biri de kale direklerine asılmış, gol yememeye çalışıyorlar; doğal olarak da gol atmaya vakit kalmıyor.

Beyaz merminin ağları her havalandırışında ortaya konan sevinç, esrarengiz bir olgu ya da bir çılgınlık olarak algılanabilir; ancak bu mucizenin de pek az gerçekleştiğini unutmamak gerekir. Gol küçücük, önemsiz bir gol de olsa, radyo spikerlerinin gırtlağından hep "Goooooool!" olarak çıkar. Benim diyen kulağı sağır edebilecek, yürekten bir haykırıştır bu. Seyirciler çılgına döner ve stadyum, beton olduğunu unutarak yerden kopar, havalara uçar.

HAKEM

Hakem, yaptığı işin tanımı itibariyle keyfidir. Hiçbir muhalefete imkân vermeden dikta rejimini sürdüren aşağılık bir tirandır o. Bir aktörün hareketlerini andıran hareketlerle tartışmasız otoritesini konuşturan koskocaman bir cellattır aynı zamanda. Ağzında düdüğüyle kader rüzgârları üfleyerek, golleri kabul ya da iptal eder. Elindeki kartlarla mahkûm eder istediğini: Sarı, günahkârı cezalandırır ve pişman eder, kırmızı ise sürgün emridir.

Yardım eden ama karar vermeyen yan hakemler oyuna dışarıdan bakarlar. Oyun alanına yalnızca orta hakem girer. Sahaya girerken, yani kükreyen topluluğun arasına daldığı anda da haklı olarak salavat getirir. İşi, kendinden nefret ettirmektir. Futboldaki tek ortak nokta, herkesin ondan nefret etmesidir. Onu hiçbir zaman alkışlamazlar, o hep ıslıklanır.

Sahada en çok koşan odur. Tüm oyun boyunca koşmak zorundadır. Maç boyunca, yirmi iki oyuncunun arasında dörtnala giden bir at gibi koşuşturur. Bu denli büyük bir özverinin karşılığında gördüğü ödül ise, seyircilerin uluyarak kellesini istemesidir. Kan ter içinde kalan hakem her maçın başından sonuna dek, başkalarının ayakları arasında gelip giden beyaz topu izlemek zorundadır. Onun da zaman zaman bu topla oynamak isteyebileceği açıktır; ama bu fırsat asla verilmemiştir hakemlere. Top kazara bedenine çarptığında öbür seyirciler, annesini hatırlarlar. Yine de orada, o yeşil kutsal alanda olmak uğruna, tüm hakaretlere, yuhalamalara, atılan taşlara ve okunan belalara göğüs germeyi bilir.

Bazen, çok ender de olsa, hakemin kararlarının taraftarlarınkiyle aynı doğrultuda olduğu görülür, ama bu bile onun masum olduğunu kanıtlamaya yetmez. Yenilenler onun yüzünden yenilirler, yenenler ise ona karşın yenmişlerdir. Tüm yanlışların bahanesi, tüm felaketlerin nedeni odur. O olmasaydı taraftarlar onu icat etmek zorunda kalırlardı. Ondan ne kadar nefret ederlerse etsinler bir o kadar da ihtiyaç duyarlar ona.

Yüzyılı aşkın bir zaman, hakemler karalara büründüler. Tuttukları hiç kuşkusuz kendi yaslarıydı. Şimdilerde ise renkli giysilerin arkasına saklanıyorlar.

TEKNİK DİREKTÖR

Eskiden antrenörler vardı ve kimse de fazla kulak asmazdı onlara. Futbol oyun olmaktan çıkıp doğru dürüst teknokratlara ihtiyaç duyulmaya başlandığında, antrenörler sessizce göçüp gittiler. İşte o zaman teknik direktörler geldiler dünyaya. Görevleri doğaçlamayı ortadan kaldırmak ve özgürlüklerini sınırlayarak, disiplinli birer atlet olmak zorunda olan oyuncuların verimlerini artırmaktı. Antrenör, "Oynayalım!" derdi.

Teknik direktör ise, "Çalışalım!" diyor.

Şimdi her şey rakamlarla ifade ediliyor. Yirminci yüzyılda futbolun öyküsü olarak kabul edilen ve cesaretten korkuya doğru katedilen mesafe, esasında 2-3-5'ten yola çıkılarak, 4-3-3, 4-4-2 üzerinden 5-4-1'e varışın öyküsüdür. Bu işe yabancı olan biri bile, biraz yardımla bu rakamları tercüme edebilir, ya da bir bakarsınız hiç kimse çıkamaz işin içinden. Bu noktadan sonra teknik direktör, İsa'nın kutsal doğumuna benzeyen esrarengiz formüller geliştirir ve bunlarla birlikte, kutsal üçleme kadar içinden çıkılmaz taktik şemalar hazırlar.

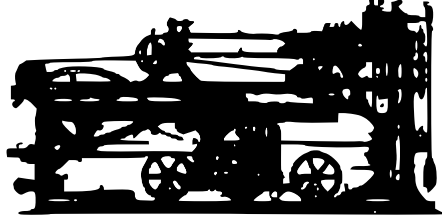
Babadan kalma karatahtadan elektronik ekranlara geldik. Ustaca oyunlar şimdi bilgisayarda tasarlanıp videoda gösteriliyor. Ama bu mükemmellik düzeyine, maçlar televizyondan verilirken pek rastlanmıyor nedense. Televizyonlarda daha çok, teknik direktörlerin gergin yüzlerini görüyoruz. Yumruklarını sıkıp bağırarak, birileri anlayabilse, maçın gidişatını tamamıyla değiştirebilecek birtakım talimatlar veriyorlar.

Gazeteciler, maç sonrası düzenlenen basın toplantılarında delik deşik ederler onu. Teknik adamların zaferlerinin formülünü açıkladıkları hiç görülmemiştir; ama yenilgilerin nedenleri konusunda değerli açıklamaları hep vardır:

"Talimatlar çok açıktı ama kimse dinlemedi," gibi birşeyler söyler, takımı işe yaramaz bir takım karşısında hezimete uğradığında. Ya da üçüncü kişi ağzından bu tarz birşeyler söyleyerek kendine olan güvenini pekiştirir:

"Sabırlı davranan rakip takım, kavramsal olarak net bir galibiyet yakalayamadı, teknik direktör bu durumu, etkinliğe ulaşabilmek için birçok

fedakârlığın gerekli olduğu şeklinde yorumlamaktadır."

Gösteri makinesi her şeyi öğütür. Her şey bir süre sonra yok olur. Tüketim toplumunun tüm ürünleri gibi, teknik direktörler de kullanılıp atılabilirler. Seyirciler bir gün, "Çok yaşa!" diye ortalığı inlettikleri halde, bir sonraki pazar günü kellesini isteyebilirler.

Teknik adamlar, futbolun bir bilim, sahanın da bir laboratuvar olduğunu düşünürler. Yöneticiler ve taraftarlar ise ondan Einstein kadar zeki ve Freud kadar ince olmasını istemekle kalmazlar, aynı zamanda Lourdes Meryem'i gibi mucizeler yaratmasını ve Gandi gibi sabırlı olmasını da beklerler.

TİYATRO

Oyuncular, ayaklarıyla, tribünlerde ve ekranları başında yürekleri kabarmış, binlerce ya da milyonlarca meraklıya hitap eden bir gösteride rol alırlar. Bu oyunun yazarı kimdir? Teknik direktör mü? Yapıt çoktan aşmıştır yazarını. Oyunun gelişimi oyuncuların moraline ve yeteneklerine bağlıdır. Belirleyici olan şanstır ve rüzgâr gibi ne yöne eseceği belli olmaz. Bu yüzden oyunun sonu hem seyirciler hem de oyuncular açısından tam bir bilmecedir. Bunun istisnaları rüşvet ve öbür talihsizliklerdir.

Yüce futbol tiyatrosunun içinde kaç tiyatro vardır sizce? Ya da, yeşil dikdörtgenin içine kaç sahne sığar? Öbür oyuncuların yalnızca ayaklarıyla oynadıklarını düşünmek saflık olur.

Karşısındakini dehşete düşürmekte birebir olan bazı usta aktörler de vardır: Böyleleri önce, karıncayı bile incitmeyen bir melek yüzü takınır; sonra iter, küfreder, tükürür, rakibinin gözüne toprak atar, çenesine oturaklı bir dirsek vurur, bir dirsek de kaburgalarına indirir, formasından ya da saçından çeker, ayaktayken ayağına, yerdeyken eline basar ve bunları hakemin arkası dönükken, yan hakem de bulutları seyrederken yapar.

Bu aktörlerin bazılarının avantaj sağlamada üzerlerine yoktur. Ahmak gibi durup bön bön bakarak iş çevirir bunlar. Taç atışını, serbest vuruşu ya da faul atışını hakemin gösterdiği noktanın fersah fersah ötesinden kullanırlar. Baraj kurmaları gerektiğinde de yavaş yavaş ayaklarını kaydırmaya başlarlar; bu arada her nasılsa bir uçan halı onları alıp topa vuracak oyuncunun üzerine atıverir.

Vakit geçirme konusunda da uzmanlaşmış aktörler vardır. Bir anda çarmıha gerilmiş bir kurban suratı takınır ve acı içinde yuvarlanmaya başlar.

Başını ya da dizini tutarak uzanır çimenlere. Dakikalar geçer, masör kaplumbağa hızıyla gelir saha kenarından. Masör ter içindedir, pomat kokar ve ille de boynunda bir havlu vardır. Bir elinde su matarası, öbüründe ise her derde deva ilacını taşır. Saatler, hatta yıllar geçer ve hakem ölü gibi yatan oyuncunun sahadan çıkarılmasını ister. İşte o anda bir diriliş mucizesi yaşanır; ölü bir anda fırlar ve ayağa kalkar.

UZMANLAR

Maç öncesinde gazeteciler müthiş sorular sorarlar:

"Kazanmaya kararlı mısınız?"

Ve şaşırtıcı yanıtlar alırlar:

"Zafere ulaşmak için elimizden geleni yapacağız."

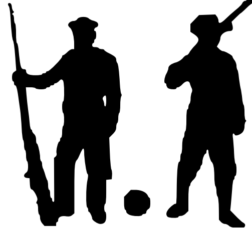
Bundan sonra sözü spikerler alır. Televizyondakiler maçın görüntülerine eşlik ederler; ama hep arka planda kalmaya mahkûmdurlar. Radyodakiler ise kalp hastaları için oldukça tehlikelidirler. Bunlar müthiş bir heyecan kasırgası estirirler ve süratlerine ne top ne de oyuncular yetişebilir. Baş döndürücü bir hızla, seyredilenle çok da ilgisi olmayan bir maç anlatırlar. Bu sözcük sağanağında, bulutlara doğru giden bir şutun direği yalayarak auta çıktığını duyarız, ya da direkleri arasında örümceklerin ağ kurduğu, kalecinin esnemekte olduğu kalede her an bir gol olabileceğini işitiriz.

Çimento abidede ortalığı titreten saatler son bulduğunda, bu kez sıra yorumculara gelir. Eski dönemlerde yorumcuların maç yayınını keserek oyuncuların ne yapmaları gerektiğini söyledikleri de olmuştur; tabii futbolcular o sırada hata yapmakla meşgul olduklarından onları duyamamışlardır. Tavuğun yumurtadan çıktığına karşı, yumurtanın tavuktan çıktığını savunan (yani hemen hemen aynı şeyi) bu ideologların tarzı, derin bilgilerinin, saldırgan bir propagandayla lirik bir sevinç anlatımı arasında gidip gelişinden ibarettir. Her zaman çoğul konuşurlar; çünkü sayıları çoktur.

FUTBOL UZMANLARININ DİLİ

Bu akşamüstü Unidos Venceremos Futbol Kulübünün sahasında yapılan mücadelenin fizik, teknik ve taktik sorunlarına bir ilk bakış oluşturmak ve kendi görüşümüzü ortaya koymak istiyoruz. Tabii ki son derece derin ve ayrıntılı incelemeler gerektiren bu konuyu olmayacak bir şekilde basitleştirmekten de kaçınacağız. Öte yandan bizim futbol anlatımıza dün de, bugün de, yarın da ters düşecek belirsizliklerden kaçınacağız.

Doğrusu kendi sorumluluğumuzu görmezden gelerek, konuk tarafın uğradığı felaketi kendi oyuncularının gösterişsiz oyununa bağlayabilirdik; fakat bugünkü karşılaşmada kuşku götürmeyecek şekilde oyunu ağırdan almış olmaları ve her iki yarı alandaki gelişmeye ayak uydurmaları, hiçbir zaman kişiyi haklı kılmamaktadır. Bu durumun, baylar bayanlar, çok iyi anlaşılması gerekir. Benzer bir vasıfsızlaşma bu yüzden haksız olarak nitelendirilmektedir. Tekrar tekrar bunu reddediyorum. Her şeyi sineye çekmek bizim yapımızda yoktur. Bunca yıldır bize gönül vermiş olanlar bu durumu daha iyi bilmektedirler. Değerli ülkemizde ve uluslararası spor çevrelerinde de durum aynıdır. Davet edildiğimiz ve alçakgönüllü işlevimizi yerine getirdiğimiz spor alanlarında da durum aynı olmuştur. O halde tüm açıklığıyla size ifade edeyim ki biz bunu hep yapagelmişizdir. Başarı bu zorlu ve güçlü oyun şemasının temelini oluşturmamaktadır; çünkü çok açık bir şekilde rakip yarı alandaki saldırı planları geniş bir bakış açısıyla beklentilere karşılık verememektedir. Geçen pazar gününde de belirttiğimiz gibi, bunu bugün de belirliyoruz. Başımız dik olarak ağzımızda bakla ıslanmadan bunu söyleyebiliyoruz, çünkü her zaman doğruya doğru, eğriye eğri demişizdir. Bundan sonra da gerçekleri dile getirmeye devam edeceğiz. Bu başkalarını rahatsız etse de, ne pahasına olursa olsun doğruları söylemeyi sürdüreceğiz.

ÖLÜM DANSI

Savaşın yüceltilmiş bir şekli olan futbolda on bir şortlu adam, semtin, kentin ya da ülkenin kılıcıdırlar. Zırhsız ve silahsız bu adamlar, seyircilerin içindeki şeytanı açığa çıkarırlar, takımlarına olan inançlarını ise perçinlerler. İki takım arasındaki her karşılaşmada eski nefretler ve babadan oğula geçen eski aşklar tazelenir.

Aynı bir kale gibi, stadyumun da kuleleri, sancakları, çevresinde ise geniş bir hendeği vardır. Ortadan geçen beyaz bir çizgi ihtilafa neden olan bölgeleri ayırır. İki yanda top yağmuruna tutulacak olan kaleler bulunur. Kalelerin önündeki bölge, ceza sahası adı verilen tehlikeli bölgedir.

Ritüele uygun olarak, kaptanlar orta sahada flama değiştirirler ve birbirlerini selamlarlar. Hakem düdüğünü çalar ve rüzgâr gibi ıslık çalan top hareketlenir. Meşin yuvarlak gider gelir, bir oyuncu onu alır ve bir darbe sonucu darmadağın olup yere düşene dek onu dolaştırır. Düşen oyuncu ayağa kalkmaz. Yeşil sahanın sonsuzluğunda yatar kalır. Tribünlerden sesler yükselir. Rakip taraftarlar kibarca kükrerler:

"Gebersin!"

"*Devi morire!*"

"*Tuez-le!*"

"*Mach ihn nieder!*"

"*Let him die!*"

"*Kill, kill, kill!*"

SAVAŞIN DİLİ

Öngörülen stratejide, ustaca yapılan bir değişiklikle bizim manga (takım) saldırıya geçerek rakibi gafil avladı. Müthiş bir saldırı olmuştu. Ordumuz düşman sahasını işgal ettiğinde santrforumuz savunma hattını en zayıf noktasından yardı ve ceza sahasına süzüldü. Topçumuz roketatarı aldı, ustaca bir manevrayla atış pozisyonuna geçti, atış hazırlığını tamamladı ve rakip kaleciyi yenik duruma düşüren bir füze ile saldırıya son noktayı koydu. İşte o anda aşılmaz gibi duran kalenin yenik koruyucusu yüzünü elleriyle kapatarak dizleri üzerine düştü. Onu kurşuna dizen cellat ise bu arada ellerini kaldırarak kendisini alkışlayanları selamlıyordu.

Düşman kaçmadı; ama şiddetli saldırıları da bizim siperlerde etkili olamadı. Her seferinde zırhlarla korunan savunmamıza çarpıp döndüler. Rakip takım, ıslak barutla ateş etmeye çalışıyordu ve aslanlar gibi çarpışan gladyatörlerimizin cesareti karşısında etkisiz hale gelmişti. Kaçınılmaz sonlarının çaresizliğiyle şiddete başvurdular ve oyun alanını bir savaş alanı gibi kana buladılar. İki oyuncumuz oyun dışı kaldığında seyirciler, boş yere en ağır cezayı talep ettiler. Tüm bu taleplere karşın asil bir spor olan futbolun centilmence kuralları ile hiç bağdaşmayan, savaş alanlarına özgü vahşi hareketler cezasız kaldı ve sürdü gitti. En sonunda, kör ve sağır hakem karşılaşmayı bitirdiğinde yenik takım hak ettiği ıslıklarla uğurlandı.

Bundan sonra, zaferi kazanmış olan taraftarlar sahaya indiler ve bu kahramanlık destanını yaratanları omuzlarında gezdirdiler. Bu destan birçok gözyaşı, ter ve kan pahasına elde edilmişti. Bundan sonra renklerimizi ve amblemimizi taşıyan ve bir daha yenilgi yüzü görmeyecek olan bayrağa bürünmüş kaptanımız gümüş kupayı kaldırdı ve öptü. İşte zaferin öpücüğü...

STADYUM

Siz hiç boş bir stadyuma girdiniz mi? Deneyin bir kez. Sahanın ortasında durun ve dinleyin. Boş bir stattan daha hüzünlü, kimsesiz tribünlerden daha dilsiz bir şey yoktur.

Wembley'de İngiltere'nin kazandığı 66 Dünya Kupasının bağırışları hâlâ duyuluyor; ama biraz daha kulak kabartırsanız 53'te Macarlar İngilizleri gole boğdukları zaman çıkan iniltileri de duyabilirsiniz. Montevideo'nun Centenario Stadyumu hâlâ Uruguay futbolunun zaferlerine duyulan nostaljiyle iç çekiyor. Maracanã hâlâ 1950'de yapılan Dünya Şampiyonasında Brezilyalıların yenilgisine ağlıyor. Buenos Aires'de, Bombonera'da yarım yüzyıl öncesinin davulları işitiliyor. Azteca Stadının derinliklerinden eski Meksika top oyununun törensel ilahileri yankılanıyor. Barselona'daki Camp Nou'nun beton sıraları Katalanca, Bilbao'daki San Mames Stadının sıraları ise Baskça konuşuyor. Milan'da Giuseppe Meazza'nın hayaleti, kendi adını taşıyan stadyumu titreten goller atıyor. Almanya'nın kazandığı 74'teki Dünya Kupasının finali Münih Olimpiyat Stadında günler ve geceler boyu oynanıyor hâlâ. Suudi Arabistan'daki Kral Fahd Stadyumunun mermer, altın ve halı kaplı tribünleri var; ancak ne anlatacak bir anısı, ne de söyleyecek önemli bir sözü yok.

TOP

Çinlilerin topu deridendi ve ketenle doldurulmuştu. Firavunlar zamanında Mısırlılar onu samanla ve tohum kabuklarıyla doldurup renkli kumaşlarla kapladılar. Yunanlılar ve Romalılar şişirilmiş ve dikilmiş öküz mesanesi kullanıyorlardı. Ortaçağ ve Rönesans dönemlerinde Avrupalılar at yelesi doldurulmuş oval bir top kullanıyorlardı. Amerika'da kauçuktan yapılan top, hiçbir yerde olamayacağı kadar sıçrama kabiliyetine sahip oldu. Saray tarihçileri Hernán Cortés'in bir Meksika topunu fırlattığını ve topun İmparator Carlos'un fal taşı gibi açılan gözlerinin önünde çok yükseklere çıktığını anlatıyorlar.

Şişirilmiş, deri kaplı lastik top, Kuzey Amerika'nın Connecticut eyaletinden Charles Goodyear'ın yeteneği sayesinde geçtiğimiz yüzyılın ortalarına doğru doğdu ve Cordobalı üç Arjantinli olan Tossolini, Valbonesi ve Polo'nun yetenekleri sayesinde yanında yarığı olmayan top oluştu. Onlar, subaplı ve enjektörlü pompa ile şişirilebilen topu icat ettiler. Böylelikle, 1938 Dünya Kupasından beri, topun şişirildiği geniş yarığın üzerine sarılı iplerin verdiği acıyı duymadan, topa kafa vurma imkânı doğmuş oldu.

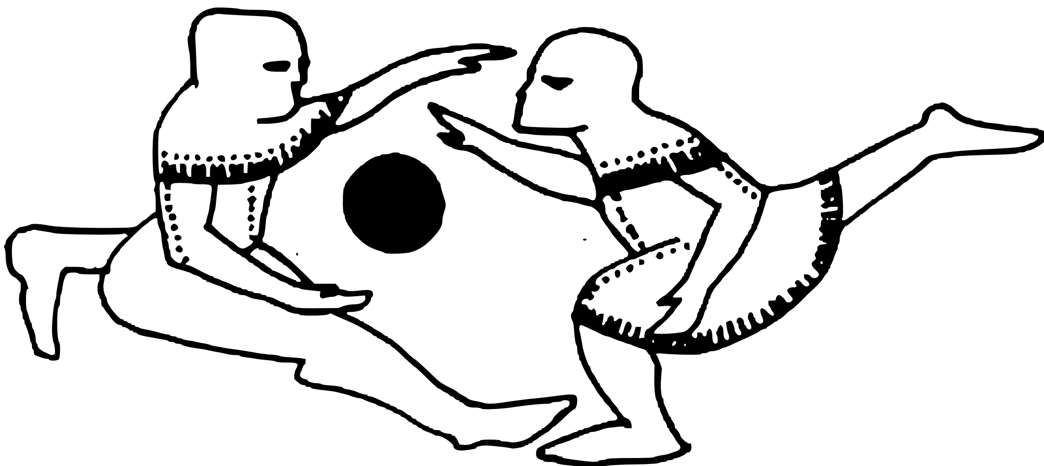
Bu yüzyılın ortalarına kadar top kahverengiydi. Sonra beyaz oldu. Günümüzde değişik modeller görülüyor; beyaz fon üzerine siyah. Şimdi çevresi yetmiş santim ve polietilen köpük üzerine poliüretan kaplı. Su geçirmez, yarım kilodan daha hafif ve yağmurlu günlerde oynanması imkânsız olan deri kaplı eski toplardan daha çabuk hareket ediyor.

Ona çeşitli adlar veriliyor: Küresel, yuvarlak, alet, toparlak, balon, füze. Buna karşın Brezilya'da hiç kimse onun bir dişi olduğundan kuşku duymuyor. Ona Maricota, Leonor ya da Margarita der gibi, gorduchinha, nena, menina gibi adlar veriyorlar.

Pelé, Maracanã'da bininci golünü attığında onu öptü; Di Stéfano ise evinin girişine üzerinde 'teşekkürler ihtiyar' yazılı bronz bir plaka bulunan

bir heykelini yaptırdı onun.

O sadık bir dosttur. 1930'daki Dünya Kupasında iki takım da kendi toplarıyla oynamak istediler. Hz. Süleyman kadar bilge olan hakem de, birinci yarının Arjantin'in topuyla, ikinci yarının ise Uruguay'ın topuyla oynanmasına karar verdi. İlk yarıyı Arjantin, ikinci yarıyı ise Uruguay kazandı. Ama topun da kendine göre kararsızlıkları vardır; bazen havada fikir ve yön değiştirip kaleye girmez. Top çok alıngandır. Ona ne kötü davranmalarına ne de hınçla vurmalarına tahammülü vardır. Onu okşamalarını, öpmelerini, göğüslerinde ya da ayaklarında uyutmalarını ister. Çok gururlu, belki de kibirlidir, ama haksız da değildir doğrusu: Çok iyi bilir ki şevkle yükseldiği zaman birçok gönüle mutluluk verir, yanlış bir şekilde düştüğünde ise birçok kişinin kalbi kırılır.

FUTBOLUN KÖKENLERİ

Futbolda da, hemen hemen öbür dalların tümünde olduğu gibi öncülüğü Çinliler yaptılar. Beş bin yıl önce Çinli hokkabazlar topa ayaklarıyla dans ettiriyorlardı ve daha sonra ilk oyunlar da yine Çin'de düzenlendi. Sahanın ortasında bir çit vardı ve iki taraftaki oyuncular ellerini kullanmaksızın topun yere değmesini engelliyorlardı. Bu gelenek, hanedandan hanedana aktarılarak sürdü. Milattan önce yapılmış bazı anıtlardaki rölyeflerde ve Milattan sonra yapılmış bazı kabartmalarda görüldüğü gibi Ming Hanedanına mensup Çinliler bugün Adidas'ın ürettiği toplara benzeyen toplarla oynuyorlardı.

Eski zamanlarda Mısırlıların ve Japonların topu tekmeleyerek oyalandıkları biliniyor. Milattan beş yüzyıl önceye ait bir Helen mezarının mermerinde bir adam topa diziyle vururken görülüyor. Antifanes'in komedilerinde bunu ortaya koyan parçalar var: Uzun top, kısa pas, ileriye uzatılan top gibi. Söylenene göre İmparator Jul Sezar her iki ayağını da ustalıkla kullanıyordu. Neron ise yalnızca birini kullanabiliyordu. Kesin olarak bildiğimiz, İsa ve havarileri çarmıhta eziyet çekerek ölürken, Romalıların futbola oldukça benzeyen bir oyunu oynadıklarıdır.

Romalı lejyonerlerin ayağıyla Britanya Adalarına da bu yenilik ulaştı. Yüzyıllar sonra 1314'te Kral II. Edward bu gürültülü ayaktakımı oyununu, Tanrının izin vermediği birçok kötülüğe neden olan, büyük topların peşinde koşularak yapılan mücadele olarak niteleyen bir kraliyet fermanına

mührünü vurmuştur. Bu dönemde oyun artık futbol olarak adlandırılıyordu ve ardında birçok kurban bırakıyordu. Atlı haydutlar arasında da oynanıyordu. Ne zaman, ne oyuncu, ne de başka bir açıdan hiçbir sınırlama yoktu. Bir köy halkı öbür köy halkına karşı, topu tekmeleyerek, yumruklayarak hedefe doğru sürüklüyordu. O dönemlerde top yerine bir değirmen taşı da kullanıldığı görülüyordu. Karşılaşmalar günler boyunca sürüyor, birçok cana mal olarak geniş alanlara yayılıyordu. Krallar bu kanlı mücadeleleri yasakladılar. 1349'da III. Edward futbolu 'işe yaramaz ve aptalca' oyunlara dahil etti. 1410'da IV. Henry ve 1547'de VI. Henry tarafından imzalanan futbol aleyhinde fermanlar da vardır. Futbol ne kadar çok yasaklanırsa o kadar çok oynanıyordu. Bu da yasaklamanın kışkırtıcı yönünü doğrulamaktan başka bir işe yaramıyordu.

1592'de Shakespeare, Yanlışlıklar Komedisi'nde bir karakterin şikâyetini belirtirken futbolu kullanıyordu:

Yuvarlak birşey miyim ki,
Beni böyle ayaktopu gibi tekmeleyip duruyorsunuz?
Siz tekmeyle beni yollayacaksınız,
O bir tekmeyle beni geri postalayacak.
Eğer böyle hizmet vereceksem, beni meşinle kaplatın bari.

Birkaç yıl sonra *Kral Lear*'de, Kent Kontu, karşısındakine, "Sen! Aşağılık futbol oyuncusu!"* diye hakaret ediyordu.

* "You base football player!" (I. Perde IV. Sahne)

Floransa'da futbol şu anda da olduğu gibi 'Calcio' olarak adlandırılıyordu. Leonardo da Vinci de koyu bir futbol taraftarıydı. Machiavelli ise bizzat oyuncuydu. 27 kişilik ekipler üç sıraya dağılmış şekilde oyuna katılıyorlardı; ellerini ve ayaklarını topa vurmak ve rakiplerinin karnını deşmek için kullanabiliyorlardı. Arno'nun donmuş suları üzerinde ve geniş meydanlarda düzenlenen maçlara çok sayıda insan katılıyordu. Floransa'dan uzakta, Vatikan bahçelerinde Papa VII. Clemente, Papa IX. Leo ve Papa VIII. Urban da *Calcio* oynamak için resmi giysilerinin kollarını ve paçalarını sıvamayı alışkanlık haline getirmişlerdi.

Milattan 1500 yıl önce kauçuk top, Meksika ve Orta Amerika'da kutsal bir törenin güneşi gibiydi; ama Amerika'nın birçok yerinde futbolun ne zamandan beri oynandığı bilinmiyor. Bolivya'nın Amazon bölgesi yerlilerine göre de iki sopanın arasına bu yuvarlak lastik topu ellerini kullanmadan sokmak için peşinde koşturma işinin kökenleri çok eskiydi. XVIII. yüzyılda Cizvit tarikatına mensup bir İspanyol rahip Parana yükseltisinde yaşayan Guaranilerin eski bir geleneğinden söz eder:

"Bu insanlar topu bizler gibi elle atmıyorlar, topa çıplak ayaklarının üst kısmıyla vuruyorlar."

Teotihuacán ve Chichen-Itza'nın resimleri belli oyunlarda topa ayakla ve dizle vurulduğunu ortaya koysa da Meksika ve Orta Amerika yerlileri arasında topa genellikle kalçayla ve kolla vurulurdu. Bin yıldan daha eski bir duvar resminde Hugo Sánchez'in dedelerinden biri Tepantitla'da, topla sol ayağıyla oynarken gösteriliyor. Oyun sona ererken top, yolculuğunun en yüksek noktasına ulaşırdı; güneş ölüm belgesini aştıktan sonra doğmaya başlardı. O zaman güneş doğsun diye kan akardı. Eldeki bilgilere göre Azteklerin yenilenleri kurban etme âdetleri vardı. Onların kafalarını kesmeden önce bedenlerini kırmızı çizgilerle boyarlardı. Tanrılarca seçilenler, toprak daha verimli, gök daha cömert olsun diye kanlarını sunarlardı.

OYUNUN KURALLARI

Yıllar süren yadsımalardan sonra Britanya Adaları, alınyazılarında bir top olduğunu kabul etmek zorunda kaldı. Kraliçe Victoria döneminde futbol yalnızca halk tabakası alışkanlığı olarak değil, aynı zamanda aristokratlara özgü bir erdem olarak genelleşmişti.

Geleceğin yöneticileri, yenmeyi, okulların ve üniversitelerin avlularında futbol oynayarak öğreniyorlardı. Orada yüksek sınıfın çocukları gençlik ateşlerini hafifletiyorlar, disiplin ediniyorlar, taşkınlıklarını dizginliyorlar ve zekâlarını keskinleştiriyorlardı. Toplumun öbür kesimi olan emekçilerin bedenlerini zayıflatmaya ihtiyaçları yoktu; çünkü atölyeler ve fabrikalar bunu fazlasıyla yapıyordu. Öte yandan endüstriyel kapitalizmin anayurdu, yığınların tutkusu olan futbolun fakirleri oyalayıp yatıştırdığını, zihinlerini grevden ve öbür kötü fikirlerden uzak tuttuğunu keşfetmişti.

Futbol bugünkü şekline on iki İngiliz kulübünün 1863 yılında Londra'daki bir tavernada imzaladıkları centilmenlik anlaşmasından sonra kavuştu. Kulüpler, Cambridge Üniversitesi'nin 1846 yılında belirlediği kuralları benimsediler. Cambridge'de futbol 'rugby'den tamamıyla ayrılmıştı: Topa elle dokunulabilse de elle taşınması yasaklanmıştı. Ayrıca rakibe tekme atmak da yasaktı. 'Tekmeler yalnızca topa yönelmeli,' diye emrediyordu kurallardan biri. Aradan bir buçuk yüzyıl geçmesine karşın, günümüzde hâlâ şeklinden dolayı topu rakibinin kafasıyla karıştıran oyuncular var.

Londra Anlaşması, ne oyuncu sayısını, ne sahanın genişliğini, ne kalenin yüksekliğini, ne de maçların süresini sınırlıyordu. Maçlar iki üç saat sürüyor ve top uzaklara kaçtığında oyuncular aralarında sohbet edip sigara içiyorlardı. Ofsayt kuralı ise o zaman bile uygulanıyordu. Öbür bir deyişle rakibin arkasında gol atmak yoktu.

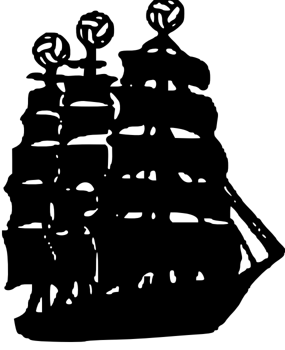
O dönemlerde hiç kimsenin sahada belli bir yeri yoktu. Herkes topun peşinden mutlu bir şekilde koşuyordu. Her oyuncu istediği yöne gidiyor ve canı nasıl isterse o şekilde yer değiştiriyordu. 1870 yılına doğru takımlar savunma, orta saha ve hücum açısından organize olabildiler. O döneme

gelindiğinde oyuncu sayısı da on bir kişi ile sınırlandırılmıştı. Hiçbiri, topu durdurmak ya da ayaklarına yerleştirmek için bile olsa topa elle dokunamıyordu. 1871'de kaleci ortaya çıktı. Bu tabuyu yıkan tek oyuncu oydu. O, kalesini tüm bedeniyle koruyabiliyordu. Kaleci, kare şeklinde bir kaleyi koruyordu. Günümüzdekinden daha dar ve çok daha yüksek olan kale, beş buçuk metre yüksekliğinde bir kemerin birleştirdiği iki tahta direkten oluşuyordu. 1875'te kemerin yerini çapraz bir tahta aldı. Yan direklere küçük çentikler atılarak goller işaretleniyordu. "Gol kaydetmek" deyimi, günümüzde goller, statlardaki elektronik ekranlara yazılsa da hâlâ kullanılıyor. Dik açılı köşelere sahip olan kale, kemer şeklinde olmasa da hâlâ bazı ülkelerde "yay" olarak adlandırılıyor. Bu yüzden kaleyi koruyan oyuncuya da *yaycı* diyoruz (*arquero*). Bunun nedeni belki İngiliz öğrencilerin bir zamanlar avlularındaki yay şeklindeki çitleri kale olarak kullanmış olmalarıdır. 1872 yılında ise hakem ortaya çıktı. O zamana kadar oyuncuların kendileri hakemlik yapıyorlar, yaptıkları hataları kendileri cezalandırıyorlardı. 1880'de hakemler artık ellerinde kronometreyle maçın ne zaman bittiğine karar veriyorlardı ve uslu durmayanları sahadan atma yetkileri vardı. Ama maçı sahanın dışından seslenerek yönetiyorlardı. 1891 yılında hakemler ilk kez sahaya girdiler. Bir düdük çalarak ilk penaltı cezasını verdiler ve on iki adım atarak vuruşun kullanılacağı yeri belirlediler. Zaten bir süredir İngiliz basını, penaltı cezasının uygulanması için bir kampanya başlatmıştı. Mezbahaya dönen kale önlerinde oyuncuları korumak gerekiyordu. Bu dönemde *Westminster* Gazetesi ölen futbolcuların ve kırılan kemiklerin tüyler ürpertici bir listesini yayımlamıştı.

1882 yılında İngiliz yöneticiler taç atışının elle yapılmasına izin verdiler. 1890 yılında ise sahanın sınırları kireçle çizildi ve ortasına bir daire yerleştirildi. Aynı yıl kalelere ağ da gerildi. Bu ağlar topu tutuyor ve goller hakkında kuşkuya yer bırakmıyorlardı.

Bir süre sonra yüzyıl sona erdi ve İngilizlerin futboldaki tekeli de yüzyılla birlikte son buldu. 1904 yılında FIFA, öbür bir deyişle *Uluslararası Futbol Federasyonu* doğdu. Bu örgüt o zamandan beri tüm dünyada ayak-top ilişkilerini yönetiyor. FIFA gelmiş geçmiş dünya şampiyonaları boyunca, vaktiyle İngilizler tarafından oluşturulan kurallarda pek az değişiklik yapmıştır.

İNGİLİZ İŞGALLERİ

Buenos Aires'de akıl hastanesi yakınlarında boş bir alanda, birkaç sarışın çocuk ayaklarıyla topa vuruyorlardı.

"Bunlar kim yahu?" diye sordu başka bir çocuk.

"Deli bunlar, diye yanıtladı babası, İngiliz deliler."

Gazeteci Juan José de Soiza Reilly, bu çocukluk anısını hatırladı. Futbol ilk zamanlarda Rio de la Plata'da delilerin oyunu gibi görülüyordu. İngiliz imparatorluğunun her yerinde ise, futbol, Manchester dokumaları, demiryolları, Barings Bankasının açtığı krediler ve serbest ticaret doktrini gibi tipik bir Britanya ihracat ürünüydü. Futbol buraya, kraliyet yelkenlileri, asker kaputu, bot ve un boşaltırken, yün, deri ve buğday yükleyerek gelmişti. Getirenler de Montevideo ve Buenos Aires surları çevresinde futbol oynayan gemicilerdi. İlk yerel futbol takımlarını oluşturanlar diplomatlar ve demiryolu ya da gaz işletmesinde işçi olarak gelmiş İngiliz yurttaşlarıydı. 1889 yılında Uruguay'da oynanan ilk milli maç, Montevideo ve Buenos Aires'deki İngilizleri karşı karşıya getirdi. Karşılaşma Kraliçe Viktoria'nın gözkapakları yarı aralık, küçümseyici çehresinin yer aldığı büyük bir resmin gölgesinde oynandı. Brezilya futbolunun ilk maçı olan ve Gas Company ile Sao Paulo Railway'de çalışan İngiliz yurttaşları arasında oynanan maç ise yine İngiltere kraliçesinin bir başka resmi tarafından koruma altına alındı.

Eski fotoğraflar, bu oyuncuları siyah, beyaz ve grinin tonlarında gösteriyor. Onlar mücadele etmek için yetiştirilmiş savaşçılardı. İpek şapkalar giyen ve dantel mendiller sallayarak maçları seyreden hanımları

rahatsız etmemek için pamuklu ve yünden yapılmış zırhları tüm bedenlerini örtüyordu. Oyuncular yalnızca berelerinin ya da şapkalarının altından görünen keskin bakışlı yüzlerini ve ucu yukarı kalkık bıyıklarını açıkta bırakıyorlardı. Ayaklarında ise Menfield marka ağır potinler taşıyorlardı.

Bu kötü alışkanlık çevreye bulaşmakta gecikmedi. Hiç vakit kaybetmeden yerli beyefendiler de bu İngiliz çılgınlığıyla uğraşmaya başladılar. Fanilalar, ayakkabılar, kalın dizlikler ve göğüsten dizlere kadar uzanan pantolonlar Londra'dan getirtildi. Futbol topları, başlangıçta onları nasıl sınıflandıracaklarını bilemeyen gümrük memurlarının dikkatini çekmiyordu artık. Gemiler de el kitapları getiriyorlardı ve onlarla birlikte Güney Amerika'nın bu uzak sahillerine yıllarca burada kalacak olan: *field, score, goal, goalkeeper, back, half, forward, out-ball, penalty, off-side* gibi sözcükler de geldi. Foul, referee tarafından cezalandırılıyordu, ama Rio de la Plata'da yayımlanan Futbol Kuralları kitabının ilk kuralına göre faul yapılan oyuncu, içten olması ve düzgün bir İngilizceyle dile getirilmiş olması kaydıyla karşı tarafın özrünü kabul edebilirdi.

Bu arada Karayib Denizinde kıyısı bulunan Latin Amerika ülkelerinin dillerine de bambaşka İngilizce sözcükler giriyordu: *pitcher, catcher, innings.* Amerika Birleşik Devletleri'nin etkisi altında bulunan bu ülkeler topa, yuvarlatılmış tahta bir sopayla vurmayı öğreniyorlardı. Deniz piyadeleri bu beyzbol sopalarını omuzlarında tüfekleriyle birlikte getiriyorlar, ortalığı kana ve ateşe bulayarak imparatorluk düzenini bölgeye zorla kabul ettiriyorlardı. O zamandan beri bizler için futbol neyse, Karayibliler için de beyzbol aynı şeydir.

LATİN AMERİKA FUTBOLU

Arjantin Futbol Federasyonu, toplantılarda yöneticilerinin İspanyolca konuşmasına izin vermiyordu. Uruguay Football Association ise İngiltere'de maçların cumartesi günleri oynanması öngörüldüğünden pazar günleri maç yapılmasına izin vermiyordu. Yine de yüzyılın ilk yıllarında futbol, Rio de la Plata kıyılarında popüler ve ulusal olmaya başlıyordu. İyi aile çocuklarını boş vakitlerinde oyalayan bu ithal eğlence, yüksek saksısından çıkmış, toprağa inmiş ve kök salmaya başlamıştı.

Durdurulması imkânsız bir ilerlemeydi bu. Tango gibi futbol da varoşlarda gelişmiştir. Para gerektirmeyen bir spordu. Oynanabilmesinin tek koşulu istekti. Kapı önlerinde, çıkmaz sokaklarda Avrupa göçmenleri ve burada doğmuş çocuklar, içleri kâğıtla ya da bezle doldurulmuş eski çoraplardan yapılan toplarla, kale niyetine bir çift taş koyarak maçlar düzenliyorlardı. Dünya çapında kabul edilmeye başlanan futbol dili sayesinde, tarlalardan kovulmuş işçilerle, Avrupa'dan kovulmuş işçiler birbirlerini gayet iyi anlıyorlardı. Futbolun ortak dili, yoksul yerli halkla, denizi aşarak gelmiş, Vigolu, Lizbonlu, Napolili, Beyrutlu ya da Besarabyalı; Amerika heveslisi duvar işçisi, hamal, fırıncı ve çöpçü emekçileri bir araya getiriyordu. Hoş bir yolculuk yapmıştı futbol; İngiltere'de üniversitelerde ve kolejlerde doğmuştu, Latin Amerika'da ise hayatında okula hiç adım atmamış insanların hayatını renklendiriyordu.

Buenos Aires ve Montevideo sahalarında yeni bir tarz doğuyordu. Milonga ezgilerinin çalındığı avlularda özel bir dans şekli ortaya çıkarken, özel bir futbol tarzı da kendine yol açıyor, süratle yayılıyordu. Karoların üzerinde dans edenler yaptıkları figürlerle çiçekler çiziyorlardı. Futbolcular ise dar alanda kendi dillerini yaratıyorlar, topa hemen vurmuyorlar, topu tutuyor ve ona sahip oluyorlardı. Bu oyuncuların ayakları, deri parçalarını ören eller gibi, topun çevresinde dans ediyordu. Böylelikle Latin Amerikalı ilk virtüözlerin ayakları sayesinde 'el toque' denilen tarz doğdu: Artık topa bir müzik aletiymişçesine, bir gitarmışçasına hafif hafif dokunuluyordu.

Aynı dönemlerde Rio de Janeiro ve San Pablo'da futbol tropikal bir hal alıyordu. Yoksullar, futbolu hem zenginleştiriyorlar, hem de topluma mal ediyorlardı. Bu yabancı spor, oyunu kopya ederek oynamaya çalışan birkaç varlıklı gencin ayrıcalığı olmaktan çıkıp Brezilya'ya mal olmaya başlamıştı. Böylelikle onu keşfeden topluluğun enerjisi ve yaratıcılığıyla gittikçe daha verimli bir hal alıyordu. Büyük kentlerin varoşlarındaki dans meraklılarının ve Zenci kölelerin savaş danslarının hareketleri kullanılarak yaratılan, bacakların havalarda uçuştuğu, bedenin dalgalandığı, güzel bel hareketlerinin sıkça kullanıldığı dünyanın en güzel futbolu da böylece doğmuş oldu.

Futbol gitgide halkın tutkusu haline geliyordu ve gizli güzelliğini gözler önüne seriyordu. Aynı zamanda elit kesime özgü bir vakit geçirme aracı olmaktan da çıkıyordu. 1915 yılında futboldaki demokratikleşme Rio de Janeiro'da yayımlanan *Sports* dergisinde eleştirilere yol açıyordu:

> "Toplumda belli bir yeri olan bizler, bir işçiyle, bir şoförle birlikte futbol oynamak zorunda kalacağız... Böylelikle bu sporla uğraşmak bir zevkten bir fedakârlığa dönüşüyor, eğlenceli olmaktan çıkıyor."

FLA İLE FLU'NUN TARİHÇESİ

1912 yılında Brezilya futbol tarihinin ilk klasiği olan *Fla-Flu* oynandı. Fluminense takımı Flamengo'yu 3-2 yendi.

Seyirciler arasında birkaç kişinin bayıldığı, hareketli ve zorlu bir maçtı. Tribünler çiçeklerle, meyvelerle, tüylerle, bay ve bayanlarla doluydu. Erkekler atılan golleri kutlamak için hasır şapkalarını futbol sahasına fırlatırken, bayanlar gollerin heyecanı, sıcağın ve korselerinin verdikleri rahatsızlıkla fenalaşıyor ve yelpazelerini düşürüyorlardı.

Flamengo, futbol hayatına başlayalı az bir süre olmuştu. Fluminense takımında meydana gelen bir kopmadan filizlenmişti. Fluminense takımı birçok sorun, savaş ve doğum çığlıkları içinde ikiye ayrılmıştı. Bir zaman sonra ana kulüp bu terbiyesiz ve alaycı çocuğunu beşiğinde boğmadığına pişman olacaktı, ama artık çok geçti: Fluminense'nin laneti ve uğursuzluğu ortaya çıkmıştı bir kere ve böylesi talihsizliklere çare bulunamazdı. O günden beri baba ve oğul, daha doğrusu terk edilmiş baba ile asi oğlu birbirlerinden nefret ediyorlar. Her Fla-Flu klasiği de bu asla son bulmayacak savaşın yeni bir çarpışmasıdır. Her ikisi de aynı kente âşıktırlar, Rio de Janeiro'ya. Bu tembel ve günahkâr kent, kendini isteksizce sevdirir ve hiçbirinin olmadan her ikisine de teslim eder kendini. Baba ile oğul, onlarla oynayan âşıkları için oynarlar aralarındaki oyunu. Uğruna çarpıştıkları âşıkları ise bayram kıyafetine bürünür düello günleri.

TOPLUMLARIN AFYONU MU?

Futbol, Tanrıya ne yönüyle benzer? Hemen söyleyeyim: Birçok insanın ona inanmasıyla ve entelektüellerin ona kuşkuyla yaklaşmasıyla.

1880 yılında Londra'da *Rudyard Kipling* futbolla alay ederek şöyle dedi:

"Ancak küçük ruhlar bu oyunu oynayan, çamura bulaşmış aptallar sayesinde tatmin olabilirler."

Bir yüzyıl sonra Jorge Luis Borges, Buenos Aires'de duygularını daha zarif bir şekilde ifade ediyordu: O, 1978 Dünya Kupasında Arjantin Milli Takımı final maçını oynadığı gün ve saatte, ölümsüzlükle ilgili bir konferans vermeyi yeğlemişti.

Birçok muhafazakâr aydının bu konudaki aşağılamaları, topa tapınmanın, halkın hak ettiği bir batıl inanç olduğu savına dayanır. Her şeyiyle futbola inanmış olan halk kitleleri, kendilerine yakışan bir şekilde ayaklarıyla düşünmeye başlarlar ve bilinçaltlarında tatmin olurlar. Bu aşamada hayvansı içgüdüler insan mantığına hâkim olur, cehalet kültürü ezer ve böylelikle ayaktakımının istediği gerçekleşmiş olur.

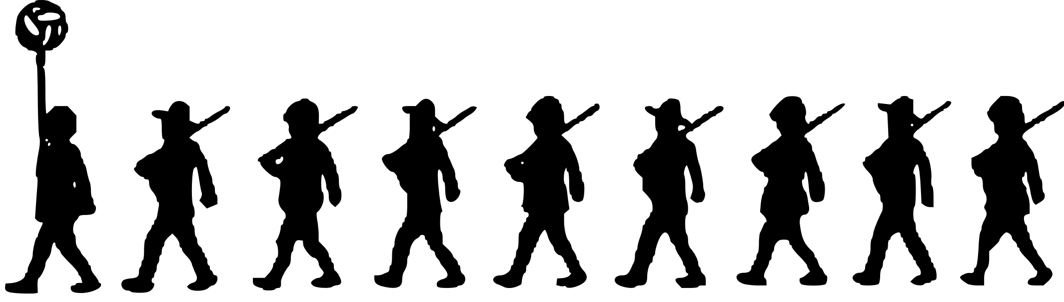
Buna karşın birçok solcu aydın, futbolu, yığınların gücünü azalttığı ve devrimci güçlerini başka yöne kanalize ettiği için aşağılarlar. Ekmek ve sirk, sirk var, ekmek yok: İşçiler onların ahlaklarını bozan top tarafından ipnotize edilerek bilinçlerini yitiriyorlar ve sınıflarının düşmanları tarafından sürü gibi güdülüyorlar.

Futbol İngilizlere ve zenginlere ait olmaktan çıktığında, Rio de la Plata'da demiryolu atölyelerinde ve limanlardaki tersanelerde organize edilmiş ilk halk kulüpleri de ortaya çıktı. Bu durum karşısında bazı anarşist ve sosyalist yöneticiler, toplumdaki çelişkileri gizleyen ve grevleri engelleyen bu burjuva entrikasına karşı çıktılar. Futbolun dünyada yayılması, ezilmiş toplulukları daha çocuk yaşta baskı altına almak için yapılmış bir emperyalist manevrasıydı.

Buna rağmen Argentinos Juniors Kulübü, bir başka 1 Mayıs günü asılan, anarşist liderlerin anısına Chicago Şehitleri* adıyla kuruldu. Chacarita Kulübünün kuruluşu için seçilen gün de yine bir 1 Mayıs günüydü ve kuruluş işlemleri, Buenos Aires'deki anarşist bir kütüphanede gerçekleştirilmişti. Yüzyılın bu ilk yıllarında futbolu, vicdanı uyuşturan bir öğe olarak görmeyip onu hoş karşılayan solcu aydınlar da vardı. İşte bunlardan biri olan İtalyan Marksist, *Antonio Gramsci* şöyle diyordu: "Açık havada ortaya konan insan sadakatinin krallığıdır futbol."

* (İsp) Mártires de Chicago: 1886'da Chicago'da bir işçi direnişi sırasında meydana gelen Haymarket Square Katliamı'nın ve bunu takip eden idamların anısına kurulmuştur.

BAYRAK YERİNE TOP

1916 yazında, Dünya Savaşının ortasında bir İngiliz yüzbaşısı, top sürerek kalkmıştır hücuma. Yüzbaşı Nevill, onu koruyan siperden çıkarak ve topunun peşinde olduğu halde Alman siperlerine karşı yapılan bir hücuma önderlik etmiştir. O anda duraksamış olan alayı da onu bu hareketinde izlemiştir. Yüzbaşı bu hücum sırasında bir top mermisi marifetiyle ölmüştür; ama İngiltere ortada bulunan bu toprak parçasını alarak savaş meydanlarında ilk futbol zaferini kazanmıştır.

Uzun yıllar sonra, yüzyılın sonlarında, Milan Kulübünün sahibi İtalya'daki seçimleri büyük bir farkla kazandı. *"Forza Italia!"* Bu söz stadyumların tribünlerinden geliyordu. *Silvio Berlusconi,* şampiyon süper ekip Milan'ı kurtardığı gibi İtalya'yı da kurtaracağına söz verdi ve seçmenler bazı şirketlerin iflasın eşiğinde olduğunu unuttular. Futbol ve vatan ayrılmaz bir bütündür ve politikacılar ile diktatörler bu bütünlük ve özdeşlik üzerine spekülasyon yapıyorlar.

İtalyan takımı 1934 ve 1938 Dünya Kupalarını vatanları ve liderleri Mussolini adına kazandılar. Oyuncular maçlara, "Yaşasın İtalya!" nidalarıyla, halkı ileriye uzattıkları ellerinin ayalarıyla selamlayarak başlıyor ve bitiriyorlardı.

Naziler için de futbol bir memleket sorunuydu. Ukrayna'daki bir anıt Dinamo Kiev'in 1942'deki oyuncuları anısına dikilmiştir. Alman işgali altında onlar, yerel stadyumda Hitler'in takımını bozguna uğratma deliliğini göstermişlerdi.

"Kazanırlarsa ölürler!"

Oraya kaybetmeye razı olarak, korkudan ve açlıktan titreyerek girdiler, ama saygın olma içgüdülerine daha fazla karşı koyamadılar. On biri de üzerlerindeki formalarla, maçın bitiminde derin bir çukurun dibinde kurşuna dizildiler.

Futbol ve vatan, futbol ve halk: 1934'te Bolivya ve Paraguay, Chaco savaşında haritadaki bir çöl parçası için birbirlerini yok etmeye çalışırken, Paraguay Kızılhaçı bir futbol takımı kurdu, takım Arjantin'in ve Uruguay'ın değişik kentlerinde oynadı ve toplanan büyük miktardaki para iki tarafın yaralılarının tedavisinde kullanıldı.

Üç yıl sonra, İspanya İç Savaşı boyunca, iki gezgin takım, demokratik direnişin sembolü oldu. General Franco, Hitler ve Mussolini ile kol kola İspanya Cumhuriyetini bombardıman ederken, bir Basklı ekip Avrupa'yı dolaşıyordu; Barselona Kulübü ise Birleşik Devletler'de ve Meksika'da top oynuyordu. Bask Hükümeti Euzkadi takımını, propaganda yapma ve savunma için kaynak yaratma amacıyla Fransa'ya ve öbür ülkelere gönderdi. Barselona takımı ise aynı anda Amerika'ya doğru yola çıktı. 1937 yılında Barselona Kulübü başkanı Franco, yandaşlarının kurşunlarıyla can verdi. İki takım da futbol sahasında ve saha dışında tehlikedeki demokrasi için birleşti.

Savaş boyunca İspanya'ya yalnızca dört Katalan futbolcu döndü. Basklılardan ise yalnızca biri. Cumhuriyetçiler yenildiğinde FIFA ülke dışındaki futbolcuları asi ilan etti ve lisanslarını daimi olarak iptal etmekle tehdit etti, buna karşın bazıları Latin Amerika'da futbol yaşamlarına devam etmeyi başardılar. Birkaç Basklı tarafından Meksika'da İspanya Kulübü kuruldu ve bu takım ilk zamanlar yenilmez bir takım haline geldi. Euzkadi'nın santrforu Isidro Lángara Arjantin'deki futbol hayatına 1939'da başladı. İlk karşılaşmasında dört gol attı. Euzkadi'nin orta sahasında oynamış olan Angel Zubieta'nın yıldızının parladığı takım ise San Lorenzo idi. Sonra, Meksika'da Lángara 1945'te yerel şampiyonada gol kralı oldu.

Franco İspanya'sının örnek kulübü Real Madrid 1956 ve 1960 yılları arasında bütün dünyaya hükmetti. Bu göz kamaştırıcı takım, aralıksız olarak İspanya liginde dört, Avrupa'da ve kıtalararası şampiyonalarda ise beş kupa kazandı. Real Madrid birçok yeri dolaşıyor ve insanları hayretler içinde

bırakıyordu. Franco diktatörlüğü kendisine benzersiz bir gezgin elçilik bulmuştu. Radyonun naklettiği goller ise ulusal marş olan *Cara al Sol'*den daha etkili zafer çanlarıydı. 1959'da rejimin yöneticilerinden José Salis, oyunculara minettarlığını belirtmek için bir konuşma yaptı ve şöyle dedi:

"Daha önce bizden nefret edenler sizin sayenizde şimdi bizi anlıyorlar."

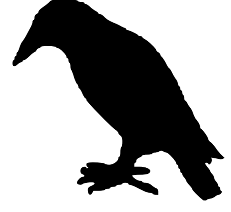
Her ne kadar ünlü hücum hatları yabancı lejyona benzese de, Real Madrid de Cid Campeador gibi, ırkının gücünü temsil ediyordu. Bu hücum hattında Fransız Kopa ve iki Arjantinli, Di Stéfano ve Rial, Uruguaylı Santamaria ve Macar Puskás yıldız gibi parlıyorlardı.

Aynı zamanda bir eldiven görevi de görebilen sol ayağının müthiş gücü nedeniyle Ferenc Puskás'a seyyar top adını veriyorlardı. O yıllarda Barselona Kulübünde öbür Macar futbolcular Ladislao Kubala, Zokan Czibor ve Sandor Kocsis kendilerini gösteriyorlardı. 1954'te Kubala'da inşa edilen büyük stat Camp Nou'nun ilk taşı yerleştirildi. Kalabalık bir halk kitlesi, onların oyununu, milimetrik paslarını, şiddetli şutlarını seyretmeye gidiyordu, bütün bunlar eski stadyuma sığmıyordu. Bu arada Czibor ayağından kıvılcımlar çıkarıyordu. Barselona'nın öbür Macar futbolcusu Kocsis ise, çok iyi kafa vuruşları yapıyordu. Ona "Altın Kafa" adını vermişlerdi ve gollerini binlerce mendil sallayarak kutluyorlardı. Kocsis'in Churcil'den sonra Avrupa'nın en iyi kafasına sahip olduğu söyleniyordu.

1950 yılında Kubala, daha sonra FIFA tarafından iki yıllığına sahalardan uzaklaştırılmasına mal olacak, sürgünde bir Macar takımı kurdu. Daha sonra 1956 yılında Rus işgali, çıkan halk isyanını bastırdığında, yine bir sürgün takımında oynamış olan Puskás, Czibor, Kocsis ve öbür Macar oyuncular FIFA tarafından bir yıldan fazla cezaya çarptırıldılar. 1958'de bağımsızlık savaşı sırasında Cezayir ulusal renklerde forma giyen ilk futbol takımını kurdu. Bu takımı Makhloufi, Ben Tifour ve aynı onlar gibi Fransız liginde profesyonelce top koşturan başka Cezayirliler oluşturdu. Sömürgecilerin baskısıyla kuşatılan Cezayir, ancak benzer nedenlerden dolayı FIFA tarafından birkaç yıl dışlanmış olan Fas ile maç yapabildi. Bunun dışında birkaç maç da, bazı Doğu Avrupa ülkeleri ve bazı Arap ülkelerinin spor sendikaları tarafından organize edilen takımlarla yapıldı. FIFA, Cezayir takımına tüm kapılarını kapattı. Fransız futbolu da bu

oyuncularla tüm bağlarını keserek onları ölüme mahkûm etti. Sözleşmeleriyle bağlı bu oyuncular, bir daha asla profesyonel futbola dönemeyeceklerdi.

Cezayir, bağımsızlığını elde ettikten sonra Fransız futbolu, tribünlerinin çok özlediği bu oyuncuları tekrar çağırmaktan başka çıkar yol bulamadı.

ZENCİ FUTBOLCULAR

1916 yılında düzenlenen ilk Güney Amerika şampiyonasında Uruguay, Şili'yi 4-0 hezimete uğrattı. Ertesi gün Şili heyeti 'Uruguay takımında iki Afrikalının oynadığı' gerekçesiyle maçın iptalini istedi. Bu oyuncular Isabelino Gradin ve Juan Delgado'ydu. Dört golden ikisini Gradin atmıştı.

Gradin, köle soyundan geliyordu ve Montevideo'da doğmuştu. O, inanılmaz bir hızla fırlayıp yürüyormuşçasına topa hâkim olarak ve hiç durmadan rakiplerini savuşturarak hedefe son darbeyi vurduğunda insanlar yerlerinden fırlıyordu. Tertemiz bir yüzü vardı; öylesine temiz yüzlüydü ki, kötü görünmeye çalıştığında hiç inandırıcı olamazdı.

Juan Delgado'nun da ataları köleydi ve Uruguay'ın iç kesimlerinde, Florida'da doğmuştu. Delgado, karnavallarda süpürge dansı yapar, sahalarda ise topu dans ettirirdi. Oyun sırasında konuşur ve rakipleriyle dalga geçerdi.

"Lamba gibi astım," derdi, topu kaldırırken ve "At kendini yere, top değmesin," derdi şut çekeceği zaman.

Uruguay, o zamanlar, milli takımında zenci futbolcu oynatan tek ülkeydi.

ZAMORA

On altı yaşında, henüz kısa pantolon giyerken birinci ligde oynamaya başladı. İspanyol kulübünün Barselona'daki sahasına çıkarken, yüksek yakalı bir İngiliz forması, eldivenler ve onu güneşten ve tekmelerden koruyacak olan miğfer gibi sert bir bere giydi. 1917 yılıydı ve yük taşıma işi hâlâ atlarla yapılıyordu. Ricardo Zamora, kalecilik gibi çok riskli bir meslek seçmişti. Kaleciden daha fazla tehlike altında olan tek kişi hakemdi, o zamanlar ona Nazareno deniyordu ve seyircileri sahadan uzak tutmak için, tel örgüsü ve hendeği bulunmayan sahalarda izleyicilerin intikamına hedef oluyordu. Her golden sonra maç uzunca bir süre duruyordu, çünkü seyirciler oyunculara sarılmak ya da onları dövmek için sahaya giriyorlardı.

İlk maçta giydiği giysilerle Zamora ünlü oldu. İleri uç oyuncularının korkulu rüyası oldu Zamora. Ona baktıkları anda mahvoluyorlardı. Zamora kaledeyken kale küçülüyordu, direkler ise gözden kayboluncaya kadar uzaklaşıyorlardı.

Ona ilah diyorlardı. Yirmi yıl boyunca dünyanın en iyi kalecisi oldu. Konyak içmeyi seviyordu ve günde üç paket sigara, birkaç da puro içiyordu.

SAMITIER

Zamora gibi Josep Samitier de on altı yaşında birinci ligde oynamaya başladı. 1918'de Barselona Kulübüne daha önce görülmemiş bir şekilde; parlak çerçeveli bir saat ve yelekli bir takım elbise karşılığında transfer oldu.

Bir süre sonra takımın as oyuncusuydu ve yaşamöyküsü kentin büfelerinde satılıyordu. Adı hayranlıkla, kabarelerdeki şarkılarda, moda olan komedilerde ve Zamora ile kendisi tarafından yaratılan Akdeniz tarzı futbolu öven spor makalelerinde sık sık geçiyordu.

Öldürücü şutlar çeken bir ileri uç oyuncusuydu Samitier. Açıkgöz oluşuyla, eşsiz top hâkimiyetiyle, mantık kurallarını hiçe saymasıyla, zaman ve mekânın sınırlarını zorladı.

SAHADA ÖLÜM

Abdón Porte, Uruguay'da Nacional takımının formasını, dört yılı aşkın bir süreyle ve iki yüzü aşkın maçta taşıdı. Her zaman alkışlandı, zaman zaman da tezahüratlar yapıldı ona ve bir gün yıldızı söndü.

Sonra onu takımdan çıkardılar. Bekledi, dönmek istedi, döndü. Ama çaresi yoktu, kötü talih yakasını bırakmıyordu, insanlar onu ıslıklıyorlardı; savunmada kaplumbağaları bile kaçırıyordu, ataklarda ise etkili olamıyordu.

1918 yazı sonunda, Nacional takımının sahasında Abdón Porte, kendini öldürdü. Yıldızının parlamış olduğu sahanın ortasında geceyarısı kendine bir kurşun sıktı. Bütün ışıklar sönüktü. Silah sesini de kimse duymadı.

Hava aydınlanırken onu buldular. Bir elinde silahı, öbür elinde ise bir mektup vardı.

FRIEDENREICH

1919'da Brezilya, Uruguay'ı 1-0 yenerek Güney Amerika Şampiyonluğunu ilan etti. Rio de Janeiro'da halk kendini sokaklara attı. Tüm kutlama faaliyetlerinde bayrak niyetine bir futbol ayakkabısı taşınıyordu, altında da; "Friedenreich'in zafer getiren ayakkabısı" yazan bir afiş vardı. Golü zafere dönüştüren bu çamurlu ayakkabı ertesi gün kent merkezinde bir kuyumcunun vitrinine yerleştirildi.

Alman bir babayla, Zenci bir çamaşırcının oğlu olan Artur Friedenreich, yirmi altı yıl boyunca birinci ligde bir kuruş bile almadan top koşturdu. Futbol tarihinde hiç kimse onun kadar gol atamadı. Kendisi gibi Brezilyalı olan ünlü topçu Pelé'den bile daha fazla gol attı, profesyonel futbolun en fazla gol atan oyuncusu Brezilyalı Pelé 1.279 gol atmıştı. Friedenreich'in ise 1.329 golü vardı.

Bu yeşil gözlü melez, Brezilya futbol tarzını yarattı. İngiliz kurallarını kırdı: Bunu başaran o muydu, ayaklarındaki şeytan mıydı, anlaşılamadı. Friedenreich beyazların vakur stadyumuna, kenar mahallelerde bez bir topu tekmeleyerek eğlenen çikolata renkli çocukların umursamazlığını taşıdı. Böylece fanteziye açık, eğlenceye önem veren ve sonucu pek de umursamayan bir futbol tarzı doğdu. Friedenreich'den beri, buram buram Brezilya kokan bu futbolun hatları Rio de Janeiro'nun dağları ve Oscar Niemeyer'in binaları gibi yuvarlaktır.

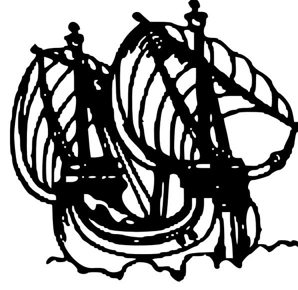
BÖLÜNMÜŞLÜKTEN BİRLİĞE

1921'de Amerika Kupası, Buenos Aires'de oynanacaktı. Brezilya Başkanı Epitácio Pessoa, ülkenin prestiji söz konusu olduğundan, şampiyonaya koyu tenli hiçbir futbolcunun gönderilmemesini emreden ırkçı bir ferman çıkardı. Beyazlardan oluşan takım oynadığı üç maçtan ikisini kaybetti.

Bu Latin Amerika şampiyonasında Friedenreich oynamadı. O dönemde Brezilya futbolunda Zenci olarak oynamak imkânsız, melez olarak oynamak ise çok zordu. Friedenreich sahalara her zaman geç iniyordu, çünkü soyunma odasında yarım saat kıvırcık saçlarını düzleştiriyordu. Fluminense takımının tek melez oyuncusu olan Carlos Alberto ise yüzünü pirinç tozuyla beyazlaştırıyordu.

Daha sonra güç odaklarına rağmen işler değişti. Uzun vadede, ırkçılığın boyunduruğu altındaki futbol, çeşitli renklerdeki bütünlüğüyle ortaya çıktı. Geçen bunca yılın sonunda Friedenreich'den Romario'ya, Domingos da Guia'dan Leônidas'a, Zizinho'dan Garrincha'ya, Didí ve Pelé'ye kadar Zenci ve melez oyuncuların, Brezilya tarihinin en iyi oyuncuları oldukları kanıtlandı. Hepsi yoksulluktan gelmişti ve bazıları geldikleri yere geri döndüler. Buna karşın, Brezilya otomobil yarışlarında ne bir Zenci ne de bir melez görüldü. Bir zengin sporu olan teniste de durum farksızdı. Dünyanın sosyal piramidinde Zenciler altta, beyazlar üsttedir. Brezilya'da buna ırksal demokrasi denir, ama aslında futbol, siyah tenli insanlara, beyazlarla eşit koşullarla mücadele edebilecekleri, aşağı yukarı demokratik birkaç alandan biridir. Bu belli bir noktaya kadar doğru olabilir, ama yalnızca belli bir noktaya kadar, çünkü futbolda da bazıları öbürlerine göre ayrıcalıklıdır. Aynı haklara sahip olsalar da, iyi beslenen bir sporcuyla açlık çekerek büyümüş bir sporcunun eşit koşullarda mücadele ettiklerini kimse savunamaz. Zenci ya da melez, topundan başka bir oyuncağı olmayan yoksul çocuğa futbol, en azından sosyal açıdan yükselme fırsatı veriyor. Top onun inanabileceği tek sihirli değnek. Belki ekmeğini ondan çıkarabilir; daha da ötesi top onu bir kahramana, hatta bir ilaha dönüştürebilir.

Yoksulluk onu ya futbola ya da suç işlemeye yönlendirir. Doğduğu andan başlayarak bu çocuk fiziki dezavantajını bir silaha dönüştürmek zorunda kalır ve hemen, onun toplumdaki yerini inkâr eden düzenin kurallarını ayaklarının becerisiyle kendi lehine çevirmeyi öğrenir. Her soruna bir çıkış yolu bulur; rol yapma ve şaşırtma, rakibin hiç beklemediği taraftan kendine yol açma ve kıvrak bir bel hareketiyle ondan sıyrılma konusunda uzmanlaşır ve bu âlemin tüm gereklerini harfi harfine öğrenir.

AMERİKA'NIN İKİNCİ KEZ KEŞFİ

Pedro Arispe için vatan sözcüğü hiçbir şey ifade etmiyor. Vatan onun doğmuş olduğu yerdir; ama onun için fark etmez, çünkü bu konuyu kimse ona danışmamıştır. Öte yandan vatan, bir buzdolabı uğruna, amele olarak, kendini paralayarak çalıştığı yerdir. Onun için şu patron ya da bu patron, dünyanın şurası ya da burası hiç fark etmez. Ama Uruguay 1924'te Fransa'da olimpiyat şampiyonluğunu kazandığında, Arispe bu zaferde emeği geçen futbolculardan biriydi: Bu arada ülkesinin bayrağı, bayrak direğinde, güneşin altında yavaş yavaş öbür bayraklardan daha yükseğe çıkarken Arispe göğsünün kabardığını hissetti.

Dört yıl sonra Uruguay, Hollanda Olimpiyatlarında da şampiyon oldu. 1924 Olimpiyatlarında futbolcuların yol paralarını ödeyebilmek için evini ipotek ettiren yönetici Atilio Narancio şöyle dedi:

"Artık biz dünya haritasındaki o küçük nokta değiliz."

Mavi forma milliyet olgusunun kanıtıydı, Uruguaylı olmak bir hata değildi, futbol bu küçük ülkeyi, dünyada hiç tanınmazken kabuğundan çekip çıkarmış ve tanınmasını sağlamıştı.

1924 ve 1928 mucizelerini yaratanlar işçiydi, bohem hayatı yaşıyorlardı ve futboldan, salt mutluluktan başka bir şey almıyorlardı. Pedro Arispe kasaptı, José Nasazzi taş işçisiydi, Perucho Petrone manavdı, Pedro Cea buz dağıtıcısıydı. José Leandro Andrade karnaval müzisyeni ve ayakkabı boyacısı. Onlar, fotoğraflarda büyük adam gibi görünseler de henüz yirmi yaşında bile değildiler. Tekmelerin acısını tuzlu suyla, sirkeli bezlerle dindirmeye ya da birkaç bardak şarapla unutmaya çalışıyorlardı.

1924'te Avrupa'ya üçüncü mevkide geldiler ve orada ödünç parayla, tahta sıralarda uyuyarak, başını sokacak bir dam karşılığında ve karın tokluğuna maçlar yaparak, hep ikinci mevkide yolculuk ettiler.

Paris Olimpiyatlarına giderken İspanya'da dokuz maç oynadılar ve dokuzunu da kazandılar.

İlk kez bir Latin Amerika takımı Avrupa'da oynuyordu. Uruguay ilk maçında Yugoslavya ile karşılaştı. Yugoslavlar maçtan önce antrenmanlarına ajanlar yolladılar. Uruguaylılar bunu fark ettiler ve yere tekme atarak, topu bulutlara yollayarak, her adımda tökezleyerek ve birbirlerine çarparak antrenman yaptılar. Ajanlar durumu şu sözlerle bildirdiler:

"Bu kadar uzaktan gelen bu zavallılar acınacak haldeler!"

Bu ilk maçı en fazla iki bin kişi izledi. Uruguay bayrağı ters yönde yükselmişti, güneş aşağıdaydı ve milli marş yerine bir Brezilya marşı duyuluyordu. O akşamüzeri Uruguay Yugoslavya'yı 7-0 yendi.

Bu durum Amerika'nın ikinci kez keşfi gibi bir şeydi. Karşılaşmadan karşılaşmaya halk, bu sincap gibi hareketli, topla satranç oynayan adamları görmek için birbirini eziyordu. İngiliz futbolu, uzun ve yüksekten atılan pasları yasaklıyordu; ama bu tanınmamış, uzaklardaki Amerika'da doğmuş çocuklar babalarını taklit etmiyorlardı. Onlar kısa paslarla oynanan ve ayaklarda şimşek gibi ani sürat değişikliklerine ve çok hızlı aldatmacalara dayanan bir futbol tarzını tercih ediyorlardı. Aristokrat bir yazar olan Henri de Montherlant, heyecanını şu şekilde dile getiriyordu:

"Bu bir devrimdir! İşte gerçek futbol burada. Bizim bildiğimiz, bizim oynadığımız, bununla kıyaslanınca futbol değilmiş meğer, bizim gördüklerimiz bir okul eğlencesinden öteye gitmiyormuş".

30 ve 50 Dünya Kupalarını da kazanan bu 1924 ve 1928 Olimpiyatlarının Uruguay futbolu, büyük ölçüde, ülkenin her yerinde futbol sahaları açan, beden terbiyesi zorunluluğu konusundaki resmi politika sayesinde mümkün olmuştu. Aradan çok yıllar geçti ve bu sosyal devletten de o futboldan da geriye yalnızca anılar kaldı. Enzo Francescoli gibi bazı zeki oyuncular eski sanatları yenilemeyi ve miras olarak almayı bildiler, ama genelde Uruguay futbolu eski halinden çok uzak bir durumda. Gün

geçtikçe futbol oynayan delikanlıların sayısı gibi, oyundaki şevkleri de giderek azalmıştır. Buna rağmen hiçbir Uruguaylı yoktur ki kendini futbolda taktik ve strateji uzmanı ve futbol tarihi konusunda bilgin saymasın. Uruguaylıların futbola olan tutkuları o zamanlara dayanır ve bu tutkunun kökleri çok derinlerde olduğu için kolay kolay sökülüp atılamaz. Milli takım ne zaman bir maça çıksa, ülkenin solunumu durur, politikacılar, panayır şarkıcıları ve konuşmacıları suskunlaşırlar; âşıklar aşklarına, sinekler uçuşlarına ara verirler.

ANDRADE

Avrupa, hiç futbol oynayan Zenci görmemişti. 1924 Olimpiyatlarında Uruguaylı *José Leandro Andrade* gösterişli oyunuyla göz kamaştırdı. Bu lastik bedenli adam orta sahada topu rakibine dokundurmadan sürüyor ve atağa kalktığında bedenini eğip bükerek bir sürü insanı eğlendiriyordu. Maçlardan birinde orta sahayı top başında olduğu halde geçti. Halk onu alkışlıyordu, Fransız basını ondan 'harika Zenci' diye söz ediyordu.

Turnuva bittiğinde Andrade bir süre Paris'e demir attı. Orada bir gezgin, bohem ve kabareler kralı oldu. Rugan ayakkabılar, Montevideo'dan getirdiği sandaletlerinin ve bir silindir şapka da eski beresinin yerini aldı. Dönemin magazin dünyası, Pigal gecelerinin hükümdarının resmini selamlıyordu. Dans eden paslar, mimikler, hep uzaklardan bakan kısık gözler ve öldürücü bir tip. İpek fular, çizgili ceket, sarı eldivenler, gümüş saplı bir baston.

Andrade uzun yıllar sonra Montevideo'da öldü. Arkadaşları onun yararına birçok festival düzenlemeyi planlamışlardı, ama hiçbirisi gerçekleşemedi. Yoksulluk içinde veremden öldü.

Latin Amerikalı bu yoksul Zenci, futbolun ilk uluslararası ilahıydı.

FİYONK

Uruguaylı futbolcuların sahada sürekli sekizler çizerek yaptıkları hareketlere *fiyonk* adı veriliyordu. Fransız gazeteciler, rakiplerin taş kesilmesine yol açan bu büyünün sırrını öğrenmek istediler. Tercüman José Leandro Andrade onlara formülü açıkladı: futbolcular antrenmanlarda, kaçan tavukları kovalayarak sekizler çiziyorlardı. Gazeteciler buna inandılar ve bunu yayımladılar.

Yıllar sonra, iyi fiyonklar Latin Amerika futbolunda goller gibi alkışlanıyordu. Benim çocukluk anılarım onlarla doludur. Gözlerimi kapatıyorum ve görüyorum, örnek olarak *Walter Gómez*'i verebiliriz; rakip takımın arasına baş döndürücü bir hızla dalan bu adam, attığı çalımlarla fiyonklar çizerek, arkasında saf dışı kalmış birçok oyuncu bırakırdı. Tribünlerden şöyle bir ses yükseliyordu:

"Halk, Walter Gómez'i görmek için
artık yemek yemiyor."

O, topu evirip çevirip, yoğurmaktan hoşlanıyor, onu alırlarsa güceniyordu. Bugün söylenebilecek şu sözü hiçbir teknik direktör ona söylemeye cesaret edemezdi:

"Birşeyler yoğurmak istiyorsan fırına git."

Fiyonk yalnızca hoş görülen bir haylazlık değildi, arzu edilen bir mutluluktu.

Günümüzde yapılması yasaktır, yasal olmadığı yerlerde de bu sanat sürekli takıp altındadır; şimdilerde bu tip gösteriler egoizm ve teşhircilik örneği olarak algılanıyor, bu tip hareketler takım oyununa karşı yapılmış sabotajlar olarak görülüyor ve karşı tarafın Kuvvetli savunması karşısında etkisiz kalıyor.

OLİMPİK GOL

Uruguay takımı 1924 Olimpiyatlarından döndüğünde, Arjantinliler onlara bir dostluk maçı önerdiler. Maç Buenos Aires'de oynandı. Uruguay, bir gol farkla maçı kaybetti.

Solaçık Cesáreo Onzari, Arjantin'e zaferi getiren golün kahramanı oldu. Bir köşe atışı yaptı ve top hiç kimseye dokunmadan kaleye girdi. Futbol tarihinde ilk kez böyle bir gol atılıyordu. Uruguaylıların dilleri tutuldu. Konuşabildiklerinde gole itiraz ettiler. Onlara göre kaleci Mazali, top gelirken itilmişti. Hakem onlara kulak asmadı. O zaman, Onzari'nin niyetinin topu kaleye atmak olmadığı, golün, rüzgâr sonucunda gerçekleştiği söylentilerini yaymaya koyuldular.

Golün anısına ya da onunla alay etmek için, bu tuhaf gole *olimpik gol* adı verildi ve hâlâ tek tük böyle goller görüldüğünde onlara bu ad veriliyor. Onzari hayatının geri kalan kısmını bunun bir rastlantı olmadığına yemin ederek geçirdi. Üzerinden yıllar geçtiği halde bu güvensizlik sürüyor. Her seferinde bir köşe atışı aracısız şekilde fileleri salladığında halk golü tezahüratla kutluyor, ama bu vuruşun bilinçli yapıldığına bir türlü inanmıyor.

PIENDIBENE'NİN GOLÜ

1926 yılıydı. Golün sahibi *José Piendibene*, attığı golden dolayı sevinç gösterisinde bulunmadı. Piendibene eşine az rastlanılır ustalıkta bir oyuncu ve eşine daha da az rastlanılır alçakgönüllülükte bir insandı; attığı golleri sırf karşı taraf alınganlık gösterir diye kutlamaktan kaçınırdı.

Uruguay takımı Peñarol, Montevideo'da Barselona'nın Espanol takımına karşı oynuyordu ve Zamora yüzünden savunma hattını bir türlü delemiyordu. Daha sonra gerilerden bir akın şöyle başladı: Anselmo iki rakip oyuncuyu çalımladıktan sonra topu Suffiati'ye bıraktı ve bir duvar pası beklentisi içinde koşmaya başladı. O anda Piendibene topu istedi, aldı, Urquizú'dan kurtuldu ve kaleye yaklaştı. Zamora, Piendibene'nin sağ köşeden son darbeyi vurmaya hazırlandığını gördü ve atladı. Top ise hiç yerinden oynamamıştı, Piendibene'nin ayağının üzerinde uslu uslu duruyordu. Piendibene boş kalenin sol tarafına doğru ona yavaşça vurdu. Zamora geriye doğru bir kedi çevikliğiyle sıçradı, ama yapabileceği fazla bir şeyi yoktu; topa ancak parmaklarının ucuyla dokunabildi, ama gole engel olamadı.

ROVEŞATA

Ramón Unzaga, bu hareketi Şili'nin liman kentlerinden Talcahuano'nun stadında icat etti. Bu hareketi, sırtı yere dönük, ayaklarıyla havada bir makas hareketi yaparak ve topu arkaya doğru vurarak gerçekleştirdi.

Birkaç yıl sonra 1927'de Colo-Colo Kulübü Avrupa'ya gittiğinde ve santrfor David Arrellano İspanya statlarında hareketi gösterdiğinde bu akrobatik harekete Roveşata adı verildi. İspanyol gazeteciler daha önce görülmemiş bu ihtişamlı sıçrayışı övgüyle karşıladılar ve onu bu adla vaftiz ettiler; çünkü bu hareket de, çilek ve marinera* gibi Şili'de icat edilmişti.

Havada uçarak atılan birçok golden sonra, Arrellano o yıl Valladolid Stadyumunda bir savunma oyuncusuyla çarpışması sonucunda öldü.

* Marinera dansında olduğu gibi, roveşatanın da kökeninin Peru mu Şili mi olduğu tartışma konusudur.

SCARONE

Brezilyalı Pelé ve Coutinho'dan kırk yıl önce, Uruguaylı *Scarone* ve *Cea*, birinci sınıf paslarıyla zikzaklar çizerek, kaleye doğru gidip gelerek rakip takımın defans oyuncularını aşıyorlardı. Şimdi sende, şimdi bende, kısa, yanında, soru ve yanıt, yanıt ve soru: top hiç durmadan sanki bir duvara çarpıp geri dönüyordu. O zamanlar Rio de Plata'lıların bulduğu bu hücum şekline 'duvar pası' adı veriliyordu.

Héctor Scarone, bağış yapar gibi paslar veriyor, antrenmanlarda otuz metre mesafeden şişeleri devirerek isabetli goller atmada ustalaşıyordu. Çok kısa boylu olmasına karşın yüksek toplara herkesten daha iyi çıkıyordu. Scarone yerçekimi yasasını altüst ederek havada kalmayı beceriyordu. Topla buluşmak için sıçradığında, rakiplerinden kurtularak dönüyor, kaleyi karşıdan gördüğünde de kafayı vurup gol atıyordu.

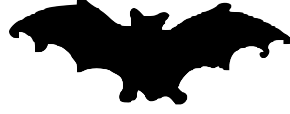
Ona "Sihirbaz" adını vermişlerdi, çünkü hiç olmayacak yerlerden gol atabiliyordu, bir diğer adı da "Bülbül"dü, çünkü futbol oynarken bir yandan da büyük bir beceriyle şarkı söylüyordu.

SCARONE'NİN GOLÜ

1928 Olimpiyatlarının final maçıydı.

Píriz, Tarasconi'den topu çalıp kaleye doğru ilerleyene kadar, Uruguay ve Arjantin berabereydiler. Borjas topu, sırtı kaleye dönük olarak karşıladı ve kafa vuruşuyla *Scarone*'ye gönderdi, Héctor'un top sende diye bağırmasıyla Scarone müthiş bir vole vurdu.* Arjantinli kaleci Bossio uçtu, ama top çoktan filelerle kucaklaşmıştı. Top ağlara çarparak sıçrayıp sahaya geri döndü. Uruguay santrforu Figueroa onu bir tekmeyle cezalandırarak yeniden kaleye soktu, çünkü bu şekilde kaleden dışarı çıkması terbiyesizlikti.

* Cümlenin yanlış kurulduğunu düşünüyorum. Bir önceki sayfadan da öğrendiğimize göre, voleyi vuran oyuncunun adı Héctor Scarone. Cümle, "Héctor'nun top sende diye bağırmasıyla *Scarone* müthiş bir vole vurdu" diyor, oysa bu ikisi aynı kişi. İngilizce baskısında bu cümle şöyle: Borjas met the ball with his back to the goal and headed it to Scarone, screaming, “Yours, Héctor!” and Scarone kicked it sharply on the fly. Buna göre doğrusu şuna benzer bir cümle olmalıydı: "Borjas topu, sırtı kaleye dönük olarak karşıladı, kafa vuruşuyla Scarone'ye gönderirken 'Héctor, top sende' diye bağırdı ve Scarone müthiş bir vole vurdu." (epub.düzenleyen)

GİZLİ GÜÇLER

Uruguaylı futbolcu Adhemar Canavessi, Amsterdam'daki 1928 Olimpiyatının finalinde kendi varlığının takıma vereceği zararı önlemek için bir fedakârlıkta bulundu. Uruguay final maçını Arjantin ile oynayacaktı. Son anda maça çıkmamaya karar veren Canavessi futbolcuları stada götüren otobüsten indi, çünkü o ne zaman Arjantin'e karşı oynasa Uruguay karması maçı kaybediyordu, üstelik son maçta şanssızlık eseri golü kendi kalesine atmıştı. Canavessi'nin yer almadığı Uruguay takımı, Amsterdam'daki karşılaşmada galip geldi. Bir gün önce, Carlos Gardel, kaldıkları otelde Arjantinli futbolcular için şarkı söylemişti. Onlara şans getirmesi amacıyla Dandy adlı bir tangoyu ilk kez söylemişti. İki yıl sonra tarih tekerrür etti. Gardel, Arjantin takımına şans dilemek için 'Dandy'i tekrar söyledi. Bu kez, 1930 Dünya Kupası finalinin arifesiydi, sonuçta Uruguay yine kazandı.

Birçokları Gardel'in davranışının iyi niyetli olduğunu savunuyorlar, bazıları da Gardel'in Uruguay yurttaşı olmasının altını çiziyorlar. Kimbilir!..

NOLO'NUN GOLÜ

1929 yılıydı. Arjantin takımı Paraguay'a karşı oynuyordu. Nolo Ferreira topu uzaklardan getiriyordu. Rakiplerini bir kenara istifleyerek, kendine yol açarak geliyordu ki, defans oyuncuları bir duvar gibi karşısında beliriverdiler. Nolo bir anda durdu. Durduğu yerde topu iki ayağı arasında, yere değdirmeden ayaklarının üst kısmında sektirmeye başladı. Rakip oyuncuların tümü, soldan sağa, sağdan sola, bakışları hareket halindeki topa çivilenmiş, ipnotize olmuş şekilde topu izlemeye başladılar. Nolo bir delik bulup atışını yapıncaya kadar bu bakış adeta yüzyıllarca sürdü. Ve sonunda top duvarı aştı ve fileleri salladı.

Atlı polisler onu kutlamak için atlarından indiler. Sahada yalnızca yirmi bin kişi vardı, ama hangi Arjantinliyle konuşsanız o gün orada olduğunu söyler.

1930 DÜNYA KUPASI

Bir deprem Güney İtalya'yı sarsıyor, bin beş yüz Napoliliyi toprağın altına gömüyordu. Marlene Dietrich *Mavi Melek*'i oynuyordu, Stalin'in devrim zorbalığı en yüksek noktaya ulaşmıştı, şair Vladimir Mayakovski intihar etmişti. İngilizler, bağımsızlık isteyen ve vatanı uğruna tüm Hindistan'ı greve sürüklemiş olan Mahatma Gandi'yi hapse atmışlardı. Aynı amaçla, Augusto Cesar Sandino da Nikaragua köylülerini ayaklandırıyordu. Bu olaylar bizim kıtamızda oluyor ve Amerikalı deniz piyadeleri, ekinleri yakarak onları açlıkla terbiye etmeye çalışıyorlardı.

Birleşik Devletler'de yeni *boogie-woogie* dansını yapanlar vardı, ama yirmili yılların çılgınlığı 1929'daki krizin şiddetli darbeleriyle sekteye uğramıştı. New York borsası hızla düşmüş ve bu düşüş uluslararası piyasaları altüst etmişti. Bu durum Latin Amerika'nın bazı ülkelerini bir uçuruma sürüklüyordu. Dünyadaki bu tehlikeli krizde, et ve buğday fiyatlarının düşüşü Arjantin'de Başkan Hipólito Yrigoyen'i, düşen kalay fiyatları ise Bolivya Başkanı Hernando Siles'i koltuğundan ederken onların yerlerine generaller geçiyordu. Dominik Cumhuriyetinde şeker fiyatlarının düşüşü. General Rafael Leónidas Trujillo'nun uzun sürecek diktatörlük dönemini başlatıyordu. Generalin ilk icraatı başkente ve limana kendi adını vermek olmuştu.

Uruguay'da hükümet darbesi üç yıl sonra patlak verecekti. 1930'da ülke, pürdikkat Dünya Futbol Şampiyonasını takip ediyordu. Son iki olimpiyatta Avrupa'da kazandığı zaferler doğal olarak Uruguay'ı turnuvanın ev sahibi yapmıştı.

Montevideo limanına on iki ülkenin temsilcileri geldi. Bütün Avrupa davetliydi, ama yalnızca dört Avrupa takımı okyanusu geçerek güney yarımküreye gelebildi.

"Orası çok uzak bir yer, üstelik yolculuk çok pahalıya mal oluyor", diyorlardı Avrupa'da.

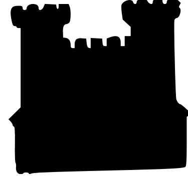
Bir gemi Fransa'dan Jules Rimet Kupasını, bizzat FIFA başkanı Bay Jules'i ve buraya gönülsüzce gelen Fransız takımım getirdi.

Uruguaylılar orkestra eşliğinde, inşaatı sekiz ay süren anıtsal sahnelerinin açılışını yaptılar. Bir yüzyıl önce yapılan ve kadınların, cahillerin ve fakirlerin medeni haklarını reddeden anayasanın yıldönümünü kutlamak için stada "Yüzyıl Stadı" adı verildi. Uruguay ve Arjantin şampiyonanın final maçını oynarlarken tribünlerde iğne atılsa yere düşmezdi. Stat bir hasır şapkalar deniziydi sanki. Fotoğrafçılar da şapkalar ve makineleri için tripodlar kullanıyorlardı. Kaleciler bere giymişti ve hakem de dizlerine kadar gelen bir pantolonla dikkat çekiyordu. 1930 Dünya Kupası finali, bir İtalyan spor gazetesi olan *La Gazzetta dello Sport*'da bir sütundan fazla yer işgal etmedi. Alt tarafı, 1928'de Amsterdam Olimpiyatlarının tarihi tekerrür ediyordu. Rio de Plata'nın iki ülkesi en iyi futbolun nerede oynandığını gösteriyorlar ve Avrupa'yı küçük düşürüyorlardı. 1928'de olduğu gibi Arjantin yine ikincilikle yetindi. İlk yarıda 2-1 yenik olan Uruguay, maçı 4-2 kazanarak şampiyonluğunu ilan etti. Final maçını yönetmek için Belçikalı hakem John Langenus kendisine hayat sigortası talep etmişti, ama tribünlerdeki birkaç kavgadan başka önemli bir şey olmadı. Daha sonra toplanan kalabalık Buenos Aires'deki Uruguay Konsolosluğunu taşa tuttu.

Şampiyonada üçüncülüğü, kadrosunda, tabiyetine yeni geçmiş birkaç İskoçyalı bulunan Amerika Birleşik Devletleri, dördüncülüğü ise Yugoslavya aldı.

Karşılaşmalardan hiçbiri berabere sonuçlanmadı. Arjantinli Stábile sekiz golle gol kralı oldu; ikinciliği ise onu beş golle izleyen Uruguaylı Cea aldı. Fransız Louis Laurent, Meksika'ya, dünya kupası tarihinde ilk golünü attı.*

* Cümle, sanki Louis Laurent ilk golünü atmış gibi duruyor. Ayrıca doğrusu Lucien Laurent'dir. İlk resmi dünya kupası, yukarıda bahsedildiği gibi Uruguay'da düzenlenen 1930 Dünya Kupası'dır. Lucien Laurent dünya kupası tarihinin ilk golünü atmıştır. (e.d.)

NASAZZI

Ondan X ışınları bile geçemiyordu. Ona "Korkunç" adını vermişlerdi.

"Saha bir huniye benzer" diyordu, "huninin ağzında da ceza sahası var."

Orada, ceza sahasında onun borusu ötüyordu.

José Nasazzi, 1924, 1928 ve 1930 yıllarında Dünya Kupasına katılan Uruguay takımının kaptanıydı. Uruguay futbolunun ilk kralı olan Nasazzi, adeta takımının yel değirmeniydi, herkes onun bağırışlarına, homurtularına, hatta nefes alışına göre oynardı. Hiç kimse, hiçbir zaman onun halinden şikâyet ettiğine tanık olmadı.

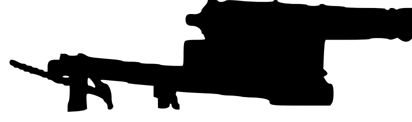
CAMUS

1930'da Albert Camus, Cezayir Üniversitesi takımının kalesini koruyan melekti. Çocukluğundan beri kaleci olarak oynamaya alışmıştı, çünkü orada ayakkabılar daha az eskiyordu. Fakir bir ailenin çocuğu olan Camus için sahalarda koşmak bir lükstü. Her gece büyükannesi onun ayakkabılarının tabanını kontrol eder, eskimiş bulursa onu döverdi.

Kalecilik yılları boyunca Camus çok şeyler öğrendi.

"Şunu öğrendim ki," diyordu Camus, "top birine hiçbir zaman beklediği yönden gelmiyor. Bu bana hayatta çok yardımcı oldu, özellikle de büyük şehirlerde insanlar göründükleri gibi olmuyorlar."

Kazandığında çok sevinmemeyi, kaybettiğinde de çok yerinmemeyi öğrendi; futbol oynayarak insan ruhunun derinliklerine inmeyi başaran Camus, daha sonra kitapları vasıtasıyla, bu dünyanın labirentlerinde ilerlemeye devam etti, bazı sırlarını öğrendi ve bilgelik yolunda önemli bir yol katetti.

DİZGİNLENEMEYENLER

Dünya şampiyonluğu zevkini tatmış olan Uruguaylı oyunculardan Perucho Petrone, İtalya'ya gitti. 1931 yılında Fiorentina takımında ilk maçına çıktı: O akşam üzeri on bir gol attı.

İtalya'da fazla kalmadı. O, İtalya lig şampiyonasının gol kralıydı ve Fiorentina ona açık çek verdi, ama Petrone kısa zamanda, yükselişe geçen faşizmden sıkıldı.

Bezginlik ve özlem onu bir süre için, düzleştirilmiş topraklarında goller atmaya devam ettiği Montevideo'ya geri gönderdi. Futbolu bırakmak zorunda kaldığında henüz otuz yaşını doldurmamıştı. FIFA onu futbolu bırakmaya zorladı, çünkü Fiorentina ile olan kontratını doldurmamıştı.

Onun bir şutla duvar yıkabilecek güçte olduğu söyleniyordu. Bilemiyoruz tabii. Onun şutlarıyla kalecileri bayıltıp fileleri deldiği ise kanıtlanmıştır.

Bu arada, Rio de la Plata'nın öteki kıyısında Bernabé Ferreyra da şiddetli şutlar çekiyordu. Tüm takımların taraftarları topa çok uzun mesafeden vuran, savunmaları delen ve topu kaleciyle birlikte filelere gönderen bu canavarı görmeye geliyorlardı.

Tüm karşılaşmalardan önce ve sonra, devre aralarında onun sanatı anısına bestelenmiş bir tango hoparlörlerden duyuluyordu. 1932 yılında *Crítica* Gazetesi, Bernabé'den gol yemeyecek kaleciye çok büyük bir ödül vermeyi kararlaştırdı. O yıl bir akşamüzeri Bernabe, gazetecilerin karşısında, ayakkabısının burnunda bir demir parçası gizlemediğini göstermek için ayakkabılarını çıkarmak zorunda kaldı.

PROFESYONELLİK

Futbol krizde olsa da hâlâ İtalya'nın başlıca on sanayi dalından birisidir. Son zamanlardaki, "temiz eller" ve "temiz ayaklar" gibi hukuki skandallar en güçlü kulüplerin liderlerini bile zor durumda bıraktı, ama yine de İtalyan futbolu, Latin Amerikalı futbolcuları bir mıknatıs gibi çekmektedir.

İtalya, Mussolini'li yıllarında bile futbolun kıblesiydi. Dünyanın hiçbir yerinde bu kadar çok para ödenmiyordu. Futbolcular kulüplerini, 'İtalya'ya giderim' diyerek tehdit ediyorlardı ve bu dalavere de kulüplere kesenin ağzını açtırıyordu. Bazıları da gerçekten gidiyorlardı. Yelkenliler Buenos Aires'den, Montevideo'dan, San Pablo'dan ve Rio de Janeiro'dan futbolcuları İtalya'ya götürüyorlardı. Aileleri İtalyan olmayanlara Roma'da, isteklerine göre ve anında İtalyan bir soyağacı çıkarılıyor ve yurttaşlığa geçmeleri kolaylaştırılıyordu.

Futbolcuların toplu göçü, bizim ülkelerimizde profesyonel futbolun doğmasının nedenlerinden biridir. 1931 yılında Arjantin futbolu profesyonel hale geldi, ertesi yıl da Uruguay futbolu bu kararı aldı. Brezilya'da ise profesyonellik 1934 yılında başladı. O zamandan sonra, daha önceleri gizliden gizliye yapılan ödemeler yasallaştı ve futbolcular da işçi haline geldi. Sözleşmeyi onu yaşamı boyunca tam gün çalışmak üzere kulübüne bağlıyordu ve kulübü onu satmadığı sürece takım değiştiremiyordu. Tıpkı bir sanayi işçisi gibi bir ücret karşılığında enerjisini sunan futbolcu toprak ağasının kölesi durumuna geliyordu. Buna rağmen, o ilk zamanlarda profesyonel futbolun koşulları pek ağır değildi. Haftada yalnızca iki saat zorunlu antrenman vardı. Arjantin'de antrenmana katılamayan oyuncu doktor raporu getirmezse beş pesoluk bir ceza ödüyordu.

1934 DÜNYA KUPASI

Johnny Weissmüller, Tarzan rolünde ilk çığlıklarını atıyordu, ilk deodorant piyasaya çıkmıştı, Luisiana eyalet polisi, Bonnie ve Clyde'ı mermileriyle delik deşik etmişti, Güney Amerika'nın en yoksul iki ülkesi olan Bolivya ve Paraguay, Standard Oil ve Shell adına Chaco petrolü için birbirlerini yiyorlardı. Deniz piyadelerini Nikaragua'da yenen Sandino, pusuya düşürülüp kurşunlanıyor ve katil Somoza da o dönemde hanedanını kurmuş oluyordu. Mao Çin'de devrimin yürüyüşünü başlatıyordu. Mussolini İtalya'da ikinci Dünya Futbol Şampiyonasının açılışını yaparken, Hitler Almanya'da, kendisini üçüncü Reich'in Führer'i ilan ediyordu ve Ari ırkı savunan yasayı onaylıyordu, buna göre kalıtsal hastalığı olanlar ve suçlular kısırlaştırılacaktı.

Şampiyonanın afişlerinde bir herkül, ayağında bir futbol topuyla faşist selamı veriyordu. 34 Dünya Kupası, Roma'da, Duce için büyük bir propaganda aracı oldu. Mussolini şeref tribününden bütün maçları izledi, on bir oyuncu onu ve tribünleri hınca hınç dolduran çoğu kara gömlekli seyircileri, başları dik ve el ayaları ileriye dönük şekilde selamlayarak zaferlerini Mussolini'ye armağan ettiler.

Ama zafere giden yol kolay değildi. İtalya ve İspanya arasında oynanan maç, dünya kupaları tarihinin en zorlu maçı oldu: Muharebe iki yüz on dakika sürdü ve ertesi gün sona erdiğinde bazı futbolcular ya savaşta aldıkları yaralar nedeniyle ya da güçleri tükendiği için oyun dışı kalmışlardı. Maç bittiğinde İtalya, as oyuncularından dördünü yitirmişti,* İspanya'nın kaybı ise yedi kişiydi. Sakatlanan İspanyol futbolcuların arasında, en önemli iki oyuncusu da bulunuyordu; bunlar hücum oyuncusu Lángara ve ceza sahasında rakibini ipnotize eden kaleci Zamora idi.

* Orijinal metne göre cümle şöyle başlamalıydı: "Maç bittiğinde İtalya kazanmıştı ama as oyuncularından dördünü yitirmişti..." (e.d.)

Milli Faşist Parti'ye ait statta İtalya, Çekoslovakya ile final maçını oynadı. Uzatmada 2-1 yendi. İtalyan yurttaşlığına yeni geçmiş olan iki

Arjantinli oyuncu, üzerlerine düşeni yaptılar: Orsi, kaleciyi çalımlayarak ilk golü attı, öbür Arjantinli Guaita, İtalya'ya dünya kupasını ilk kez kazandıracak olan golün pasını Schiavio'ya verdi.

1934 Dünya Kupasına on altı ülke katıldı: On iki Avrupa ülkesi, iki Latin Amerika ülkesi ve dünyanın öteki ucunun tek temsilcisi olan Mısır. Eski şampiyon Uruguay, Montevideo'da yapılan ilk dünya kupasına İtalya'nın katılmadığını öne sürerek İtalya'ya gelmedi.

İtalya ve Çekoslovakya'dan sonra, Almanya ve Avusturya üçüncülüğü ve dördüncülüğü kazandılar. Çekoslovak oyuncu Nejedly beş golle gol kralı oldu; onu dört golle Alman Conen ve İtalyan Schiavio izlediler.

RIO DE JANEIRO'DA TANRI VE ŞEYTAN

1937 yılı sonlarında yağmurlu bir gecede, kötü niyetli bir rakip takım taraftarı, Vasco da Gama takımının sahasına bir kurbağa gömdü ve lanetini dile getirdi:

"Gökyüzünde bir Tanrı varsa, Vasco takımı on iki yıl boyunca şampiyonluk yüzü göremesin."

Vasco da Gama'nın 12-0 yendiği sıradan bir takımın taraftarı olan bu adamın adı Arubinha idi. Galip takımın sahasına, ağzı dikilmiş bir kurbağa gömerek takımının başına gelenin intikamını alıyordu Arubinha.

Yıllar boyunca taraftarlar ve yöneticiler sahada ve saha çevresinde bu kurbağayı arayıp durdular. Ama uğraşları boşa çıktı. Kazılan çukurlarla delik deşik olmuş saha ayın yüzeyini andırıyordu. Vasco da Gama Brezilya'nın en iyi oyuncularıyla sözleşme imzalıyor, en kuvvetli takımı oluşturuyor, yine de yenilgiden kurtulamıyordu.

Sonunda, 1945 yılında takım Rio Kupasını kazanarak şeytanın bacağını kırdı. 1934 yılındaki şampiyonluklarının üzerinden on bir yıl geçmişti.

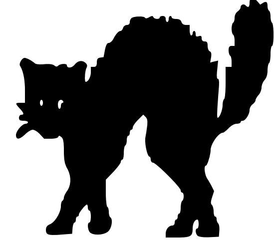
"Tanrı cezamızın bir yılını affetti," diyordu kulüp başkanı.

Bir süre sonra 1953 yılında, bu sefer, nerede oynarsa oynasın her zaman kendi sahasındaymışçasına oynayan, Rio de Janeiro'nun ve bütün Brezilya'nın en popüler kulübü olan Flamengo sorunlar yaşamaya başladı. Flamengo dokuz yıl kupaya hasret kaldı. Dünyanın sayılı taraftarlarından olan ateşli yandaşları ise mutluluğa hasret kaldılar. Bir Katolik rahip olan Peder Goes, futbolcuların, her maçtan önce, kilisedeki ayinlere katılıp sunağın önünde diz çöküp tespih çekerek dua etmeleri karşılığında onlara zaferi garanti etti.

Böylece Flamengo üç yıl boyunca arka arkaya kupayı aldı. Rakip kulüpler, Cardinal Jaime Cámara'ya şikâyette bulundular: Flamengo haksız rekabet yapıyordu. Peder Goes, Tanrının yolunu aydınlatmaktan başka bir şey yapmadığını açıklayarak kendini savundu ve Flamengo'nun renkleri olan kırmızı-siyah renkli tespihiyle oyuncular için dua etmeyi sürdürdü; bu renkler aynı zamanda bir Afrika Tanrısının renkleriydi ve İsa ile şeytanı canlandırıyordu. Dördüncü yıl Flamengo şampiyonayı kaybetti. Oyuncular ayine gitmekten vazgeçtiler ve bir daha asla tespih çekmediler. Peder Goes, Roma'daki Papa'dan yardım istedi ama Papa'dan bir yanıt alamadı.

Buna karşın Peder Romualdo, Papa'nın izniyle Fluminense takımına üye oldu. Rahip bütün antrenmanlara katılıyordu. Bu durum futbolcuların hiç hoşuna gitmiyordu. Fluminense, Rio Kupasını kazanamayalı on iki yıl olmuştu ve bu siyah tüylü, ne olduğu belirsiz kuşun yani pederin sahanın kenarında durması iyiye işaret değildi. Oyuncular, Peder Romualdo'nun doğuştan sağır olduğundan habersiz ona hakaretler yağdırıyorlardı.

Şanslı bir günde, Fluminense kazanmaya başladı. Şampiyon oldu, sonra bir daha, bir daha. Futbolcular artık antrenmanlarını Peder Romualdo'nun gölgesi altında olmadan yapamıyorlardı. Attıkları her golden sonra onun cüppesini öpüyorlardı. Hafta sonlarında rahip maçları şeref tribününden izlerken hakem ile rakip oyuncular hakkında kimbilir neler mırıldanıyordu!

UĞURSUZLUK GETİREN NESNELER

Herkes bilir ki kurbağaya, ağaç gölgesine basmak, merdiven altından geçmek, ters oturmak, ters yatarak uyumak, çatı altında şemsiye açmak, dişleri saymak ya da ayna kırmak uğursuzluk getirir. Ama futbolun egemenliği altındaki bölgelerde bu listeye birçok eklemeler yapılmıştır.

1986 ve 1990 Dünya Kupalarında Arjantin takımının teknik direktörü uğursuzluk getirdiği gerekçesiyle oyuncularının tavuk eti yemesini yasaklamıştı; bunun yerine onları bolca ürik asit üreten dana eti yemeye zorluyordu. Milan'ın sahibi Silvio Berlusconi, futbolcuları kötü yönde etkilediği, ayaklarını kilitlediği gerekçesiyle, seyircilerin Milan'ın geleneksel marşını söylemelerini yasakladı ve 1987'de yeni bir marş bestelenmesini emretti, yeni marşa *Milan Nei Nostri Cuori* adı verildi.

Kolombiya takımının dev Zenci oyuncusu Freddy Rincón 1994 Dünya Kupasında hayranlarını hayal kırıklığına uğrattı. Çok isteksizce oynadı. Sonradan anlaşıldı ki bunun nedeni isteksizlik değil, aşırı korkuydu. Kolombiya kıyılarındaki köyünden bir Tumaco falcısı ona gelecekten haber vererek, turnuvanın sonuçlarından söz etmiş ve çok çok dikkatli olmazsa bir bacağını kırabileceğini söylemişti. Topu kastederek, "O benekli nesneye dikkat et," demişti, "sarılık ve kana da dikkat et," diyerek hakemlerin sarı ve kırmızı kartlarını kastetmişti.

1994 Dünya Kupası arifesinde, İtalyan uzmanlar gizli bilimlerin ışığında, ülkelerinin kupayı alacağını garanti etmişlerdi. İtalyan Büyücüler Derneği, "Karabüyünün etkileri Brezilya'nın zaferini imkânsızlaştıracaktır," diyerek basına bunu garanti etti. Sonuç, ne yazık ki bu kurumun saygınlığına gölge düşürdü.

TILSIMLAR VE DUALAR

Birçok oyuncu sahaya, sağ ayakla ve haç çıkartarak girer. Boş kaleye sağ taraftan yanaşıp gol atanlar ya da direkleri öpenler de vardır. Bazıları ise çime dokunup ellerini ağızlarına götürürler.

Futbolcuların boyunlarında bir madalyon ya da bileklerinde onları koruyan sihirli bir şerit taşıdıkları sıkça görülür. Penaltı atışında top yolunu şaşırırsa, bunun nedeni birinin topa tükürmüş olduğudur. Yüzde yüz atılacak bir gol kaçırılmışsa, bunun nedeni bir büyücünün rakip kaleyi kapatmış olmasıdır. Kaybedilse, bunun nedeni de oyuncunun son zaferde giydiği formasını birine hediye etmiş olmasıdır.

Arjantinli kaleci Amadeo Carrizo,* gölgede ve güneşte hiç çıkarmadığı beresinin uğuruyla, yenilmez kalesini sekiz maçtır koruyordu. Bu bere çevredeki gol şeytanlarını kaçırıyordu. Bir akşamüzeri, Boca Juniors takımının oyuncusu Ángel Clemente Rojas bereyi ondan çaldı. Carrizo tılsımından yoksun kalarak iki gol yedi ve River takımı maçı kaybetti.

* Orijinal metin: River Plate'in Arjantinli kalecisi Amadeo Carrizo,... (e.d.)

Bir İspanyol futbol kahramanı olan Pablo Hernández Coronado, Real Madrid'in, sahasını genişlettikten sonra altı yıl boyunca şampiyonluk yüzü göremediğini anlattı; uğursuzluk bir taraftarın sahanın ortasına bir diş sarmısak gömüp büyüyü bozmasına dek sürdü. Barselona Kulübünün ünlü oyuncusu Luis Suárez uğursuzluğa inanmıyordu ama buna karşın yemek yerken şarabı döküldüğünde birkaç gol atacağını biliyordu.

Rakip takımı bozguna uğratmaları için kötü ruhları yardıma çağıran taraftarlar rakip sahaya tuz dökerler. Onları korkutmak için kendi takımlarının sahasına avuç dolusu buğday ya da pirinç kırıntıları serperler.

Bazıları mumlar yakar, toprağa içki serperler ya da denize çiçekler atarlar. Bazı taraftarlar ise Nasıriyeli İsa'dan ve yanarak, boğularak ya da kaybolarak ölen kutsal ruhlardan, oyuncuları korumaları için yardım dilerler. Birçok yerde de Aziz George'nin ve onun Afrikalı ikizi Ogum'un mızraklarının nazara karşı birebir olduğu kanıtlanmıştır.

İyilikler karşılıksız kalmaz. Tanrılar tarafından gözetilen taraftarlar kulüplerinin bayrağına sarılı olarak dizleri üzerinde yüksek tepelerin yokuşlarına tırmanırlar ya da günlerinin geri kalan kısmını, daha önce adamış oldukları kadar tespih çekerek geçirirler. 1957'de Botafogo Kulübü şampiyon olduğunda Didí, soyunma odalarına uğramadan, sahadan üzerindeki formasıyla çıktı, koruyucu azizine verdiği sözü yerine getirmek için Rio de Janeiro kentinin bir ucundan öbürüne yürüyerek gitti.

Ama bu ilahi güçler bazen, başı uğursuzluklarla dertte olan futbolcunun ihtiyacı olduğu anda yardımına koşacak zamanı bulamazlar. Meksika takımı 30 Dünya Kupasına kötümser tahminlerin sıkıntısı içinde gelmişti. Fransa'ya karşı oynanacak maçın arifesinde Meksikalı antrenör Juan Luqué de Serrallonga, Montevideo'daki otellerinde toplanmış olan futbolculara bir moral konuşması yaptı: Onlara Guadalupe Meryemi'nin, kendi topraklarında, Tepeyac tepesinde onlar için dua ettiğini söyledi.

Anlaşılan antrenör, Guadalupe Meryemi'nin icraatları hakkında yanlış bilgilendirilmişti. Evdeki hesap çarşıya uymadı ve Fransa'dan dört gol yiyen Meksika şampiyonada sonuncu oldu.

ERICO

Chaco Savaşının ortasında, Bolivyalı ve Paraguaylı köylüler ölümle burun buruna yaşarken, Paraguaylı futbolcular ülke sınırları dışında futbol oynayıp kuş uçmaz kervan geçmez çöllerde, savunmasızca helak olan yaralıları için para topluyorlardı. Arsenio Erico, Buenos Aires'e bu amaçla gelmişti, ama orada kaldı. Bu Paraguaylı, Arjantin liginde bütün zamanların en büyük golcüsü oldu. Erico her sezon kırktan fazla gol atıyordu.

Onun bedeninde gizli bir elastikiyet vardı. Hiç gerilmeden, inanılmaz bir şekilde sıçrıyor, kafası, kalecinin ellerinden daha yukarıya yükseliyordu; bacakları en hareketsiz olduğu anda aniden, büyük bir güçle topa vuruyor ve gol atıyordu. Erico'nun gözde hareketi topuk pasıydı. Futbol tarihinde, ondan daha isabetli topuk pası veren futbolcu görülmemiştir.

Erico gol atmadığı zamanlarda golleri arkadaşlarına tepsi içinde sunardı. Cátulo Castillo ona bir tango ithaf etti:

Senin gibi yiğit
bin yıl da geçse gelemez
kimse senin gibi
topuk ve kafa pası veremez.

Her yaptığını, bir balet zarafetiyle yapardı Erico. Fransız yazar Paul Morand onu top oynarken gördüğünde, "Bu Nijinski'nin ta kendisi," demişti.

1938 DÜNYA KUPASI

Max Theiler, sarıhumma aşısını bulmuştu; renkli fotoğraflar henüz ortaya çıkıyordu; Walt Disney, *Pamuk Prenses*'i ilk kez gösterime sokuyordu; Ayzenştayn, *Şimal Hücum Taburu*'nu film haline getiriyordu. Harvardlı bir profesör tarafından yeni icat edilmiş olan naylon, paraşüte ve kadın çorabına dönüşüyordu.

Arjantinli şairler Alfonsina Storni ve Leopoldo Lugones intihar ediyorlardı. Lázaro Cárdenas, Meksika'da petrolü millileştiriyor ve Batılı güçlerin ambargolarına ve öbür tedbirlerine karşı koyuyordu. Orson Welles, Marslıların Amerika'yı işgal ettiğini uyduruyor ve bunu radyo haberi olarak verdirip bazılarını çok korkutuyordu. Standard Oil, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Meksika'yı gerçekten işgal etmesini istiyor ve böylelikle kötü örnek teşkil edebilecek Cárdenas'ın cüretkârlığının cezalandırılmasını istiyordu.

İtalya'da "Irk Manifestosu" kaleme alınıyor, Yahudi karşıtı saldırılar başlıyordu. Almanya, Avusturya'yı işgal ediyordu. Hitler tüm enerjisini Yahudi avına ve toprak işgaline harcıyordu. İngiliz Hükümeti, yurttaşlarına zehirleyici gazlardan nasıl korunacaklarını öğretiyor ve yiyecek stoklamalarını söylüyordu. Franco, İspanya Cumhuriyetinin son kalelerini de kuşatıyor, Vatikan da onun kurduğu hükümeti tanıyordu. Sartre, "Bulantı"yı yayımlarken, César Vallejo Paris'te belki bir sağanak altında

ölüyordu. Orada, Paris'te Picasso dönemin rezaletini duyuran "Guernica"yı sergilerken, pusuda bekleyen savaşın gölgesinde Dünya Futbol Şampiyonalarının üçüncüsünün açılışı yapılıyordu. Colombes Stadyumunda Fransa Cumhurbaşkanı Albert Lebrun açılışı yaptı, topa vurmak istedi, ama ayağı yere geldi.

Önceki gibi bu da bir Avrupa şampiyonası niteliğindeydi. 38 Dünya Kupasına yalnızca iki Amerika ülkesi ve on bir Avrupa ülkesi katıldılar. O dönemde henüz Hollanda'nın etkisindeki Endonezya karması, dünyanın öbür bölgelerinin tek temsilcisi olarak Paris'e geldi.

Almanya, topraklarına yeni katmış olduğu Avusturya'nın beş futbolcusunu takımına aldı. Bu şekilde kuvvetlendirilmiş Alman takımı, oyuncularının boynunda gamalı haçlarla ve öbür Nazi sembolleriyle, yenilmez bir havayla sahaya çıktı, ama mütevazı İsviçre karşısında tökezleyip düştüler. Almanya'nın bu yenilgisi, New York'da Zenci boksör Joe Louis'in Alman şampiyon Max Schmeling'i darmadağın ederek, "üstün ırk" kavramına önemli bir darbe vurmasından birkaç gün önce meydana geldi.

Buna karşın İtalya önceki şampiyonadaki başarısını tekrarlayabildi. Mavi-beyaz formalı takım yarı final karşılaşmasında, Brezilya'yı yendi. Kuşkulu bir penaltı oldu, ama Brezilyalılar boşuna itiraz ettiler. 1934'teki gibi yine bütün hakemler Avrupalıydı.

Sonra İtalya'nın Macaristan ile oynayacağı final günü geldi. Mussolini için bu zafer bir ülke sorunuydu. Karşılaşmadan bir gün önce İtalyan futbolcular Roma'dan faşist lider tarafından imzalanmış, dört kelimelik bir telgraf aldılar:

Ya galibiyet, ya ölüm!

Ölmelerine gerek kalmadı, çünkü İtalya maçı 4-2 aldı. Ertesi gün futbolcular, Duce'nin katıldığı kutlama törenlerine askeri üniformalarla geldiler.

Günlük gazete *La Gazzetta dello Sport* onlara şu şekilde övgüler yağdırdı:

Bu, faşist sporun ırk bazında elde ettiği büyük bir zaferdir.

Bir süre önce İtalya resmi basını Brezilya'ya karşı aldıkları galibiyeti şu sözlerle kutlamıştı:

Zencilerin kaba kuvveti karşısında, İtalyan zekâsının zaferini kutluyoruz.

Bu arada uluslararası basın, turnuvanın en iyi oyuncularını seçti. Onlar arasında Brezilyalı iki Zenci futbolcu Leônidas ve Domingos da Guia da vardı. Leônidas attığı sekiz golle gol kralı da olmuştu, onu yedi golle Macar Zsengeller izliyordu. Leônidas'ın gollerinden en güzeli çıplak ayakla Polonya'ya attığı goldü. Leônidas, bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında, sahanın çamurunda ayakkabısını kaybetmişti.

MEAZZA'NIN GOLÜ

38 Dünya Kupasıydı. Yarı finallerde İtalya ve Brezilya ölüm kalım savaşı veriyorlardı. İtalya'nın forveti Piola aniden, kurşun yemiş gibi yere düştü ve hareket ettirebildiği tek parmağıyla Brezilyalı defans oyuncusu Domingos da Guia'yı işaret etti. Ona inanan İsveçli hakem düdüğünü çalarak penaltı verdi. Bu arada Brezilyalıların itirazları gittikçe yükseliyor ve Piola üzerindeki tozları silkeleyerek yerden kalkıyordu. Guiseppe Meazza topu penaltı noktasına yerleştirdi.

Meazza takımın jönüydü. Bu süslü, havalı ve zarif oyuncu, tıpkı boğa güreşlerinde son vuruşu yapmaya hazırlanan matador gibi, meydan okuyan bir edayla, kalecinin karşısında başını kaldırdı. Birer el gibi bilge ve esnek olan ayakları asla hata yapmazdı. Ama Brezilyalı kaleci Walter, penaltıları kurtarmasıyla ünlüydü ve kendine güveniyordu.

Meazza gerildi ve tam topa vuracağı sırada pantolonu düştü. Halk donakaldı, hakem neredeyse düdüğünü yutuyordu. Ama Meazza durmaksızın, bir eliyle pantolonunu yakaladı ve gülmekte olan kaleciyi yendi.

İşte İtalya'yı şampiyonluk maçına taşıyan bu gol oldu.

LEÔNIDAS

Bir sineğin cüssesine, hızına sahipti ve en az bir sinek kadar muzırdı. 1938 Dünya Kupasında Fransız 'Match' dergisinin muhabiri, onun altı bacağı olduğunu iddia etti ve bir insanın bu kadar çok bacağı olmasının,kara büyü işi olduğunu düşündü. Fransız muhabir, daha da ileri giderek Leônidas'ın bu ayaklarının metrelerce uzayabildiği, katlanabildiği ve hatta düğümlenebildiği konusunda da uyarılarda bulundu mu tam hatırlayamıyorum.

Leônidas da Silva sahaya, kırk yaşındaki Artur Friedenreich'in futbol yaşamına son verdiği gün çıktı ve bu üstadın asasını devraldı. Bir süre sonra adı sigara ve çikolata markası olmuştu bile. Bir sinema yıldızından daha fazla mektup alıyordu: Mektuplarda ondan bir resim, el yazısı ya da iş istiyorlardı.

Leônidas sayısını tam olarak bilmediği birçok gol attı. Bazılarını atarken havaya sıçrıyor ve havadaki topa başaşağı pozisyonda, arkaya doğru vuruyordu; öbür bir deyişle Brezilyalıların "bisiklet" adını verdikleri 'röveşata' hareketinin ustasıydı.

Leônidas o kadar güzel goller atardı ki çoğu kez golü yiyen kaleci bile ayağa kalktığında onu kutlardı.

DOMINGOS

Doğuda Çin Şeddi, Batıda Domingos da Guia!

Futbol tarihinde onun kadar sağlam bir defans oyuncusu görülmemiştir. Domingos dört kentte, Rio de Janeiro, San Pablo, Montevideo ve Buenos Aires'de şampiyonluk zevkini tattı; halk ona tapıyor, o oynadığı zaman statlar doluyordu.

Savunma oyuncuları önceleri, hücum oyuncularına sinek gibi yapışırlar, toptan da bir an önce kurtulmak için ayakları yanmışçasına topu ileriye atarlardı. Domingos ise tersine, rakibinin geçmesine izin verir, bu arada topu rakibinden çalar ve sonra topu ceza sahasından çıkarmak için kullanabileceği sürenin tümünü kullanırdı. Şaşmaz bir stili vardı, bütün bunları ıslık çalarak ve başka taraflara bakarak yapardı. O, sürati hiç sevmez, ağır çekimde oynardı. Gerilim uzmanıydı ve yavaş oynamaktan zevk alırdı. Onun yaptığı gibi, toptan yavaş yavaş ve istemeyerek ayrılma, ceza sahasından sakin bir şekilde çıkma sanatına *'Domingosvari* adı verildi. Domingos toptan ayrılmayı hiç sevmezdi.

DOMINGOS VE TOP

"İşte her şeyimi borçlu olduğum top burada. Ona ya da onun kardeşlerine borçluyum her şeyimi. Öyle değil mi? Bu aileye minnet duyuyorum. Dünya üzerindeki maceramda benim en büyük desteğim top oldu. Çünkü o olmadan kimse futbol oynayamaz. Ben Bangu fabrikasında çalışmaya başlamıştım; çalıştım, çalıştım, ta ki bu güzel kız arkadaşımı bulana kadar. Ben onunla çok mutlu oldum.

Bütün dünyayı tanıyorum, çok yolculuk yaptım, çok da kadın tanıdım. Sahi kadınlar da hoş varlıklar değil mi?"

(Bu cümleleri bana Roberto Moura nakletmiştir).

ATILIO'NUN GOLÜ

1939 yılıydı. Montevideo'nun Nacional takımı ve Buenos Aires'in Boca Juniors takımı 2-2 berabereydiler ve karşılaşma bitmek üzereydi. Nacional takımının oyuncuları saldırıyorlar, Boca takımının oyuncuları ise kendi sahalarına kapanmış direniyorlardı. O arada top Atilio'ya geldi, kalabalığın arasına daldı ve kendisine sağ tarafta bir boşluk buldu. Sahayı bir baştan bir başa katetti.

Atilio şiddetli darbelere alışıktı. Ona sürekli vuruyorlardı, yara izleriyle dolu bacakları adeta bir haritayı andırıyordu. O akşamüzeri gole giden yolda, Angeletti ve Suárez'den şiddetli tekmeler yedi, ama iki kez onlardan sıyrılmayı başardı. Bu arada Valussi onun formasını yırttı, bir kolundan yakalayıp çekti ve ona hatırı sayılır bir tekme attı. İriyarı Ibañez tüm heybetiyle önüne dikildi. Ama top, Atilio'nun bedeninin bir parçası gibiydi, oyuncuları bezden oyuncaklarmış gibi havalara savuran bu hortumu hiç kimse durduramıyordu. Sonunda Atilio toptan ayrıldı, korkunç vuruşu fileleri titretti.

Hava barut kokuyordu. Boca takımının oyuncuları hakemin çevresini sararak, kendi yapmış oldukları faullerden dolayı golü iptal etmesini istiyorlardı. Hakem onlara kulak asmadı ve oyuncular öfke içinde sahayı terk ettiler.

HER MÜKEMMEL ÖPÜCÜK TEK OLMAK İSTER

Birçok Arjantinli, ellerini kalplerinin üzerine koyarak, o golü Racing takımının solaçığı 'çarpık' Enrique García'nın attığına yemin ederken, birçok Uruguaylı da böyle bir golü Peñarol takımın forveti Pedro Lago'nun attığına yemin ederler. Belki öyle, belki böyle olmuştur, belki de ikisi birlikte atmışlardır.

Yarım yüzyıl kadar önce Lago ya da García mükemmel bir gol atmıştı. Bu gol öyle bir goldü ki rakiplerini öfkeden ve hayranlıktan adeta felce uğratmıştı. Rakip takım oyuncuları, topu filelerden aldılar ve ayaklarını sürüyerek yavaş yavaş santraya doğru ilerlediler. Böylece yerden toz kaldırarak, adeta bu mükemmel hareketlerin izlerini silmek ister gibiydiler.

MAKİNE

1940'ın başlarında Arjantin'in River Plate Kulübü, bütün zamanların en iyi futbol takımlarından birini kurmuştu.

"Birkaç tanesi giriyor, ötekiler çıkıyor, hepsi yükseliyorlar, hepsi iniyorlar," diye açıklıyordu takımın kurucularından biri olan Carlos Peucelle. Oyuncular kendi aralarında sürekli bir rotasyonla yer değiştiriyorlardı. Savunma oyuncuları ileriye çıkıyor, hücum oyuncuları ise savunmaya katılıyorlardı. "Hem tahtada, hem sahada," diyordu Peucelle, "bizim taktik şemamız geleneksel olan 1-2-3-5 değil. 1-10'dur."

Her biri her pozisyonda oynasalar da ilerideki oyuncular biraz daha fazla dikkat çekiyorlardı. Muñoz, Moreno Pedernera, Labruna ve Loustau yalnızca on sekiz maçta bir araya geldiler, ama bir tarih yazdılar ve hâlâ herkes onlardan söz ediyor. Beşi de ıslıklarla anlaşarak, adeta gözü kapalı oynuyorlardı; ıslık çalarak sahada kendilerine yol açıyorlar, yine ıslık çalarak, onların peşinden hiç ayrılmadan, bir köpek gibi mutlu bir şekilde onları takip eden topu çağırıyorlardı.

Halk, hareketlerinin şaşmazlığı yüzünden bu efsanevi takıma '*makine'* adını verdi. Doğrusu bu yakıştırma pek isabetli sayılmazdı. Top oynamaktan zevk alan, hatta bu yüzden gol atmayı bile unutabilen bu savunma oyuncularının mekanik sözcüğünün çağrıştırdığı soğuk havayla hiç ilgileri yoktu. Onlara "Cefa Şövalyeleri" adını verenler daha doğru bir ad bulmuşlardı; çünkü bu adamlar golü atıp karşı tarafı rahat bırakmadan önce, onların ağızlarından girip burunlarından çıkarak analarından emdikleri sütü burunlarından getiriyorlardı.

MORENO

Meksika filmlerindeki jönlere olan benzerliği nedeniyle ona *El Charro* diyorlardı, ama o Buenos Aires'de dere kıyılarındaki haralardan geliyordu. José Manuel Moreno, River'ın takımının en sevilen futbolcusuydu. Rakiplerini yanıltmaktan zevk alırdı. Korsan bacakları buradan sıçrayıp öteki tarafa gider, haydut kafası ise direklerden birine gol sözü verir, ama topu öbürüne yollardı.

Rakip oyunculardan biri onu bir tekmeyle yere serdiğinde Moreno, şikâyet etmeden ve yardım istemeden kalkar, canı ne kadar yanmış olursa olsun oyuna devam ederdi. Çok gösterişli, gururlu ve kavgacıydı; karşı takımın taraftarlarıyla ve ona tapan ama River kaybettiğinde ona hakaretler yağdırmak gibi kötü bir alışkanlığı olan kendi takımının taraftarlarıyla da tekme tokat kavga edebilecek biriydi.

Milonga dansına düşkün olan bu arkadaş canlısı futbolcu, Buenos Aires gecelerinin aranılan bir simasıydı. Moreno ya güzel kadınların kollarında ya da bar köşelerinde sabahlardı.

"Tango en iyi antrenmandır", derdi ve sözlerini, "ritim var, ritmi bir anda değiştirmek var, bedeni kullanmak var, hem insanın beli ve bacakları da çalışıyor," diye sürdürürdü.

Pazar günleri maçtan önce bir koca tabak tavuk yiyip bir şişe kırmızı şarabı bitirirdi. River takımı yöneticileri ondan, bir sporcuya yakışmayan bu kötü hayattan vazgeçmesini istediler. O da elinden geleni yaptı. Bir hafta boyunca erken yattı, sütten başka bir şey içmedi, sonra da sahaya çıkıp hayatının en kötü maçını oynadı. Soyunma odasına döndüğünde takımdan uzaklaştırıldığı haberini aldı. Arkadaşları bu iflah olmaz akşamcıya destek olmak amacıyla greve gittiler. River takımı dokuz maçını yedek oyuncularla oynamak zorunda kaldı.

Onu övmek isteyenler şöyle derler:

"Moreno futbol tarihinin en uzun ömürlü oyuncularından biridir. Arjantin'in, Meksika'nın, Şili'nin, Uruguay'ın ve Kolombiya'nın değişik birinci lig takımlarında yirmi yıl boyunca oynadı. 1946'da Meksika'dan

döndüğünde, River takımının taraftarları onu tekrar görebilmek için stadı doldurdular. Taraftarları tel örgüleri yıkarak sahayı işgal ettiler. Üç gol attı ve sahadan hayranlarının omuzlarında çıktı. 1952 yılında Montevideo'nun Nacional Kulübünden önemli bir teklif aldı, ama o Uruguay'ın başka bir takımı olan Defensor'da oynamayı tercih etti. Bu küçük bir takımdı ve ona iyi bir ücret ödeyecek durumda değildi, ama Defensor'da arkadaşları vardı. O yıl Moreno, Defensor'u küme düşmekten kurtardı.

1961 yılında futbol hayatını bitirmişti ve Colombia'nın Medellin takımının teknik direktörlüğünü yapıyordu. Medellin takımı Arjantin'in Boca Juniors takımı ile oynuyor ve kaybediyordu. Oyuncular bir türlü kalenin yolunu bulamıyorlardı. Bu durumda kırk beş yaşındaki Moreno üzerini değiştirdi, sahaya çıktı ve Medellin onun attığı iki golle maçı kazandı.

PEDERNERA

Leticia tarihine geçecek bir penaltı kurtardım.

Kolombiya'dan yazdığı bir mektupta böyle diyordu genç Arjantinli. Adı Ernesto Guevara idi ve henüz *Che* olarak tanınmıyordu. 1952'de Güney Amerika yollarında maceraya atılmıştı. Leticia Bölgesinde, Amazon Nehri kıyılarındaki bir futbol takımının antrenörüydü. Guevara, yol arkadaşına '*Pedernerita'* adını veriyordu, ona daha uygun bir ad bulamazdı.

Adolfo Pedernera, River takımının, makine grubunun beyniydi. Başlı başına bir orkestra olan bu adam, bir baştan bir başa tüm hücum hattı boyunca görev yapıyordu. Topu gerilerden taşıyıp getiriyor, iğne deliğinden geçecek milimetrik paslar veriyordu. Hızla atağa kalktığında rakiplerini şaşırtıyor, ileride kalecilerin korkulu rüyası oluyordu.

Top oynama isteği bedeninde kaşıntı yapıyordu adeta. Maçların sona ermesini hiç istemiyordu. Hava karardığında antrenmanı bitirmesi için görevliler boşuna dil dökerlerdi. Onu futboldan koparmak imkânsızdı, çünkü futbol onun, o da futbolun ayrılmaz bir parçasıydı.

SEVERINO'NUN ATTIĞI GOL

1943 yılıydı. Boca Juniors, Arjantin futbol klasiği olan, River'ın makine grubuna karşı mücadele ediyordu.

Boca 1-0 yenik durumdaydı. Bu sırada hakem River ceza sahasının hemen dışından kullanılmak üzere bir faul atışı verdi. Serbest atışı Sosa kullandı. Sosa topu doğrudan kaleye atmak yerine, Severino Varela'ya doğru ortalamayı tercih etti. Top çok ileri düşmüştü, doğrusu River savunmasının işi kolaydı, çünkü Severino çok uzakta kalmıştı. Deneyimli golcü yükseldi ve savunma oyuncularının arasından uçarak, kaleciyi mat eden müthiş bir kafa vuruşu yaptı.

Seyirciler ona "Hayalet Golcü" adını veriyorlardı, çünkü uçarak geliyor, bir anda kalenin önünde beliriyordu. Severino, yaramaz bir çocuğun yenilmez surat ifadesiyle ve başından hiç çıkarmadığı beyaz beresiyle Buenos Aires'e geldiğinde Uruguay'ın Peñarol takımında bir hayli ün kazanmıştı ve yaşı biraz geçkinceydi.

Boca'da da çok başarılı oldu, ama pazar günleri maçtan sonra, hava karardığında gemiye binip Montevideo'ya, mahallesine, arkadaşlarına ve elektrik şirketindeki işine geri dönmeyi sürdürdü.

BOMBALAR

Savaş bütün dünyaya eziyet çektirirken, Rio de Janeiro'nun günlük gazeteleri, Bangu Kulübünün sahasına Londra'nın bombardımanını duyurdular. 1943 yılı ortalarında takım, São Cristovão ile maç yapacaktı, Bangu takımının taraftarları havaya dört bin havai fişek atacaklardı. Futbol tarihinin en büyük bombardımanıydı bu.

Bangu takımının oyuncuları sahaya girdiğinde bu havai fişeklerin ışıkları saçılmaya başladı. Sâo Cristovâo'nun teknik direktörü, futbolcularını soyunma odasında tuttu ve kulaklarını pamuk tıpalarla tıkattırdı. Havai fişek gösterisi devam ettiği sürece soyunma odasının olduğu kat, duvarlar ve futbolcular tir tir titrediler. Hepsi de başları ellerinin arasında, dişleri kenetlenmiş, gözleri sıkı sıkıya kapalı olarak yere çömelmişlerdi. Kendilerini Dünya Savaşının ortasında kalmış gibi hissediyorlardı. Tir tir titreyerek sahaya çıktılar. Sarası olanın sara nöbeti, olmayanın ise sıtma nöbeti tutmuştu. Gökyüzü yanan barutun etkisiyle siyaha boyanmıştı. Bangu Kulübü büyük bir farkla maçı aldı.

Kısa bir süre sonra Rio de Janeiro ve San Pablo takımları bir maç yapacaklardı. Yine bir savaş ortamı yaşandı; günlük gazeteler Pearl Harbour'a saldırıyı, Leningrad kuşatmasına ve öbür felaketlere benzer haberleri duyurdular. San Pablo takımı Rio'da onları hiçbir zaman duyulmamış dehşetli bir gürültünün beklediğini biliyordu. O zaman San Pablo'nun teknik direktörünün aklına çok parlak bir fikir geldi; soyunma odalarında kapalı kalmak yerine, oyuncular, Rio de Janeiro'nun futbolcularıyla birlikte, aynı anda sahaya girecekler, böylece bu bombardıman onları korkutmak yerine onlara hoş geldiniz diyecekti.

Öyle de oldu, ama yine de San Pablo maçı 6-1 kaybetmekten kurtulamadı.

DEMİRİ RÜZGÂRA DÖNÜŞTÜREN ADAM

Eduardo Chillida, bir Bask şehri olan San Sebastián'da Real Sociedad'ın kalecisiydi. Uzun boylu ve zayıftı, topu rakibinden kendine özgü bir şekilde çalardı ve Barselona ve Real Madrid Kulüpleri de ona göz koymuşlardı. Futbol uzmanları onun, Zamora'nın yerini alacağını söylüyorlardı.

Ama alınyazısının onun için başka planları vardı. 1943 yılında, adı haklı olarak 'Kemikkıran'a çıkmış olan bir rakip ileri uç oyuncusu, onun dizini darmadağın etti. Beş ameliyattan sonra Chillida futbola veda etmek zorunda kaldı ve heykeltıraşlığa başlamaktan başka çaresi kalmadı.

Böylece yüzyılın en büyük sanatçılarından biri doğdu. Chillida hep ağır malzemelerle çalıştı, onun çalıştığı malzemeler toprağa atıldığında saplananlardandı. Güçlü elleriyle malzemeleri havaya atıyor ve yeni mekânlar ortaya çıkaran demir ve beton eserler ortaya koyuyordu. Aynı mucizeleri eskiden futbolda elleriyle değilse de bedeniyle yaratıyordu.

GRUP TERAPİSİ

Enrique Pichon-Rivière bütün hayatını insan mutsuzluğunun sırlarını kavramaya ve iletişimsizliğin neden olduğu karamsarlığı ortadan kaldırmaya harcadı.

Kendine futbol konusunda iyi bir müttefik buldu. Kırklı yıllarda Pichon-Rivière, akıl hastanesindeki hastalarından oluşan bir futbol takımı kurdu. Arjantin kıyılarının sahalarında futbol oynatarak, topluma kazandırılmaları için bu delilere en iyi terapi uygulanıyordu.

"Futbol takımının stratejisi benim en öncelikli görevimdir", diyordu, takımın hem antrenörü hem de golcüsü olan psikiyatrist.

Yarım yüzyıl sonra, biz kentliler de topyekûn yarı deli sayılırız. Ama hepimize yer olmadığından çoğumuz tımarhane dışında yaşıyoruz. Yaşam alanımız otomobillerle daraltılmış, şiddetin etkisiyle köşeye sıkıştırılmışız; iletişimsizliğe mahkûmuz, her geçen gün daha da üst üste yığılıyoruz ve yaşam alanımız daralıyor, birbirimizi görmeye bile vaktimiz yok.

Futbolda da tüm öbür şeylerde olduğu gibi üreticiden çok tüketici var. Herhangi bir kişinin, küçük bir futbol maçı düzenleyebileceği bütün boş araziler betonla kaplandı; iş hayatı, futbol oynanabilecek vakitleri yok etti. Halkın çoğunluğu futbol oynamak yerine, her geçen gün sahadan daha da uzaklaşarak, futbol oynayanları televizyondan ya da tribünlerden seyrediyor. Futbol bir karnavala, yığınlara hitap eden bir gösteriye dönüştü. Karnavallarda artistleri seyretmekten başka sokaklara çıkıp dans eden, şarkı söyleyenler olduğu gibi, futbolda da profesyonel futbolcuları seyredip onlara hayran olmaktan başka, salt eğlence amacıyla kendilerini başrol oyuncusuna dönüştüren seyirciler de yok değil. Yalnızca çocuklar değil, iyi kötü, futbol oynanabilecek sahalar ne kadar uzak olursa olsun, mahalle arkadaşları, fabrika işçileri, aynı büroda çalışanlar ya da aynı fakülteye gidenler, hâlâ top oynayarak eğlenebilmek için, yorgunluktan bitkin düşene dek maçlar düzenliyorlar. Sonra da, yenenlerle yenilenler hep birlikte, bir profesyonel futbolcuya yasak olan içki ve sigara, güzel bir ziyafet gibi zevkleri paylaşıyorlar.

Bazen kadınlar da bu eğlencelere katılıp onlar da gol atabiliyorlar, ama genel itibarıyla maço eğilim onları bu tür kutlamalardan uzak tutuyor.

MARTINO'NUN GOLÜ

1946 yılıydı. Uruguay'ın Nacional takımı, Arjantin'in San Lorenzo takımını yeniyordu. San Lorenzo, René Pontoni ile Rinaldo Martino'nun tehditlerine karşı savunma hattını kapatmıştı. Bu iki futbolcu topu konuşturmalarıyla ve gol atmak gibi kötü bir alışkanlığa sahip olmalarıyla ün kazanmışlardı.

Martino sahanın kenarına geldi. Orada topu gezdirmeye başladı. Sonsuz süresi varmış gibi görünüyordu. Aniden Pontoni sağ uca ışınlandı. Martino durdu, kafasını uzattı ve ona baktı. Bu aşamada Nacional'in savunma oyuncuları hep birlikte Pontoni'nin üzerine çullandılar; öbürleri av köpeği gibi arkadaşını takip ederken, Martino, kafesine giren bir muhabbet kuşunun edasıyla ceza sahasına girdi, karşısındaki savunma oyuncusundan sıyrıldı, vurdu ve golü attı.

Gol, Martino'nun eseriydi, ama rakibi yanıltmayı beceren Pontoni'nin de katkısı büyüktü.

HELENO'NUN GOLÜ

1947 yılıydı. Botafogo, Rio de Janeiro'da Flamengo'ya karşı oynuyordu. Botafogo'nun hücum oyuncusu Heleno de Freitas göğsüyle güzel bir gol attı.

Heleno'nun sırtı kaleye dönüktü. Top yukarıdan geldi. Topu göğsüyle durdurdu ve yere düşürmeden döndü, bedeni yay gibi gerilmişti. Göğsünde top olduğu halde yoluna devam etti. Kaleyle arasında müthiş bir kalabalık vardı. Flamengo'nun sahasında adeta tüm Brezilya nüfusu kadar insan birikmişti. Topu yere indirirse kaybetmesi işten bile değildi. Heleno bu şekilde, arkaya doğru eğik halde yürümeye başladı ve topu göğsünde taşıyarak tüm düşman hatlarını yardı. Ona faul yapmadan topu kimse alamıyordu ve olay ceza sahasının içinde geçiyordu. Heleno kalenin önüne geldiğinde bedenini düzeltti, top ayaklarına doğru süzüldü ve müthiş bir şut çekti.

Heleno de Freitas'ın, Çingeneye benzeyen bir yönü vardı, yüzü Rodolfo Valentino'ya benziyordu ve kuduz köpek mizacına sahipti, ama statlarda gerçek bir yıldızdı.

Bir gece tüm parasını bir kumarhanede yitirdi. Başka bir gece kimbilir nerede yitirdi yaşama sevincini? Son gecesinde ise bir yoksullar yurdunda sayıklayarak öldü.

1950 DÜNYA KUPASI

Renkli televizyon piyasaya henüz çıkıyordu, bilgisayarlar saniyede bin toplama yapıyorlardı, Marilyn Monroe Hollywood'da görünmeye başlamıştı. Buñuel'in 'Unutulmuşlar' filmi Cannes'da saygı uyandırıyordu. Fangio'nun otomobili Paris'te zafer kazanmıştı. Bertrand Russell, Nobel Ödülünü alıyor, Neruda 'Genel Şarkı' adlı kitabını yayımlıyordu; Onetti'nin 'Kısa Hayat' adlı romanının ve Octavio Paz'ın 'Yalnızlık Dolambacı'nın ilk baskıları piyasaya henüz çıkıyordu.

Puerto Rico'nun bağımsızlığı için yıllarca mücadele veren Albizu Campos, Birleşik Devletler'de yetmiş dokuz yıl hapse mahkûm edilmişti. Bir muhbir tarafından ihbar edilen Güney İtalyalı efsanevi haydut Salvatore Giuliano, polis kurşunlarıyla delik deşik edilmişti. Çin'de Mao Hükümeti, çokeşliliği ve çocuk ticaretini yasaklayarak ilk icraatlarına başlıyordu. Futbol oyuncuları, Dünya Savaşı nedeniyle verilen uzun bir aradan sonra, Dördüncü Rimet Kupası için mücadele etmek üzere Rio de Janeiro'ya inerlerken, Kuzey Amerika birlikleri de, Birleşmiş Milletlerin bayrağına sarılı olarak, kan ve ateşle Kore Yarımadasına giriyorlardı.

Yedi Amerika ülkesi ve yıkıntılar arasından henüz kurtulmuş altı Avrupa ülkesi, 1950'de Brezilya'da düzenlenen turnuvaya katıldılar. FIFA, Almanya'nın oyunlara katılmasını yasaklamıştı. İngiltere ise ilk kez bir dünya kupasına katıldı. O güne kadar İngilizler bu tip mücadeleleri katılmaya değer bulmamışlardı. İster inanın, ister inanmayın, İngiliz takımı Amerikalılar karşısında yenilgiye uğradı. Kuzey Amerika'nın zafer golünü atan da General George Washington değil, Haitili Zenci santrfor Larry Gaetjens'di.

Final maçını Brezilya ve Uruguay, Maracanã'da oynadılar. Ev sahibi takım o gün dünyanın en büyük stadyumunun açılışını yapıyordu. Brezilya'nın kazanacağı kesindi ve final bir şenlik havasında geçti. Tüm rakiplerini ezip geçen Brezilyalı futbolculara, maçtan bir gün önce, arkasında 'dünya şampiyonlarına' yazan altın saatler hediye edildi. Günlük gazetelerin ilk sayfaları önceden basılmıştı, festivalin başını çekecek olan uçsuz bucaksız karnaval konvoyu bile hazırdı. Kaçınılmaz zaferi iri puntolarla kutlayan beş yüz bin tişört de çoktan satılmıştı.

Brezilyalı Friaça ilk golü attığında, iki yüz bin kişinin hep bir ağızdan gürlemesi ve atılan havai fişekler sonucu anıtsal stadyum sarsıldı. Ama daha sonra Schiaffino'nun attığı beraberlik golü ve Ghiggia'nın çapraz şutu şampiyonluğu, 2-1 galip gelen Uruguay'a kazandırdı. Ghiggia'nın attığı gol Maracanã'yı sessizliğe gömdü, bu, futbol tarihindeki en muhteşem suskunluktu ve maçı bütün ülkeye naklen anlatan, 'Aquarela do Brasil'in bestecisi Ary Barroso, maç yorumculuğu işini bırakmaya karar verdi.

Son düdük çalındıktan sonra, Brezilyalı futbol yorumcuları bu yenilgiyi "Brezilya tarihinin en kötü trajedisi" olarak nitelendirdiler. Jules Rimet, kendi adını taşıyan kupaya sarılmış olarak, perişan bir halde sahada dolaşıyordu:

"Kupa kollarımın arasında, onunla ne yapacağımı bilemeden, kendimi yapayalnız hissettim. Uruguay takım kaptanı Obdulio Varela'yı buldum ve kupayı ona neredeyse gizlice teslim ettim. Ona tek sözcük söylemeden elini sıktım."

Rimet, cebinde Brezilya Şampiyonluğu anısına yazdığı konuşmayı taşıyordu.

Uruguay temiz bir maç çıkarmıştı. Uruguay takımı on bir, Brezilya takımı ise 21 faul yapmıştı.

İsveç üçüncü, İspanya ise dördüncü oldu. Brezilyalı Ademir attığı dokuz golle gol krallığını kazandı. Onu altı golle Uruguaylı Schiaffino ve beş golle İspanyol Zarra izlediler.

OBDULIO

Ben çocukken koyu bir futbol taraftarıydım ve tüm Uruguaylılar gibi radyoya kulağımı dayayıp dünya kupası final maçını dinliyordum. Carlos Solé, Brezilya'nın gol attığını duyurunca dünya sanki başıma yıkıldı. O anda en güçlü dostuma başvurdum; Tanrıya, Maracanã Stadına gidip, orada oyunu tersine çevirmesi karşılığında bir sürü adakta bulundum.

Hiçbir zaman adamış olduğum şeylerin çoğunu hatırlayamadım, bu yüzden adaklarımı yerine getiremedim. Üstelik Uruguay'ın zaferi o güne dek görülmemiş bir seyirci kitlesinin önünde gerçekleşti. Hiç kuşku yok ki bir mucizeydi, ama mucizeyi gerçekleştiren etten ve kemikten oluşmuş bir ölümlü olan Obdulio Varela'ydı. Obdulio, çığ üzerimize düşmek üzereyken maçı yavaşlatmış, daha sonra tüm takımı sırtlamış ve salt cesaretle akıntıya kürek çekmeye başlamıştı.

Görev tamamlandığında gazeteciler kahramanın peşine düştüler. O ise hiçbir zaman göğsünü yumruklayarak en büyüğün biz olduğumuzu, Rio de Plata'nın çocuklarını kimsenin alt edemeyeceğini söylemedi.

"Bir rastlantıydı," diye mırıldandı Obdulio, başını sallayarak.

Fotoğrafını çekmek istediklerinde de sırtını döndü. Geceyi yenik takım oyuncularıyla kol kola, Rio de Janeiro'nun barlarında bira içerek geçirdi. Brezilyalılar ağlıyorlardı. Hiç kimse bu durumu kabullenemiyordu, kimse de onu tanımadı. Ertesi gün, büyük bir posterinin yerleştirilmiş olduğu Montevideo Havaalanında onu bekleyen kalabalıktan kaçtı. Biraz keyiflenerek, Humphrey Bogart kılığında, burnuna kadar indirdiği bir şapka ve yakaları kalkık bir yağmurlukla oradan sıvıştı.

Bu müthiş başarı sonrasında, Uruguay futbolunun yöneticileri kendilerine altın madalya, futbolculara ise gümüş madalyalar ve bir miktar da para verdiler. Obdulio'nun aldığı ödül ise ancak, 1931 model Ford marka araba almasına yetti. O da bir hafta sonra çalındı zaten.

BARBOSA

1950 Dünya Kupasında sıra şampiyonanın en iyi kalecisini seçmeye geldiğinde bütün gazeteciler Brezilyalı Moacyr Barbosa lehinde oy kullandılar. Barbosa, kuşkusuz ülkesinin de en iyi kalecisiydi. Elastiki bacakları vardı; soğukkanlı kişiliğiyle takıma güven veriyordu. Bir süre sonra, kırk yaşlarındayken sahalara veda edinceye kadar da en iyi kaleci unvanını korudu. Top oynadığı onca yıl boyunca Barbosa, hiçbir hücum oyuncusunun canını yakmadan kimbilir kaç gol kurtarmıştı?

Ama 1950 Dünya Kupası final maçında, Uruguaylı hücum oyuncusu Ghiggia onu, sağ ayağının ucuyla attığı isabetli bir şutla şaşırttı. Öne doğru çıkmış olan Barbosa, geriye doğru sıçradı, topa eli değdi, ama o anda yere düştü. Topu savdığından emin bir halde ayağa kalktığında topu filelerde buldu. Bu gol Maracanã Stadyumunu şaşkına çevirdi ve Uruguay'ı şampiyon ilan etti.

Üzerinden yıllar geçti, ama Barbosa hiçbir zaman affedilmedi. 1993 yılında Amerika'da oynanacak dünya kupası seçmelerinde o, Brezilya takımının futbolcularına moral vermek istedi. Onları ziyarete gitti, ama yöneticiler onu içeriye sokmadılar. O günlerde baldızının evinde, küçük bir jübile ücretinden başka geliri olmadan yaşıyordu. Barbosa şöyle dedi:

"Brezilya'da en büyük suç için bile verilen ceza otuz yıldır. Ben ise tam kırk üç yıldır, işlememiş olduğum bir suçun cezasını çekiyorum."

ZARRA'NIN GOLÜ

50 Dünya Kupasıydı. İspanya, İngiltere ile oynuyordu ve İngilizler uzaktan çektikleri şutlarla sonuca gitmeye çalışıyorlardı.

Forvet oyuncusu Gainza sahayı sol taraftan boydan boya katetti, defansın yarısını çalımladı ve İngiltere'nin kalesine doğru şutunu çekti. Kaleci Ramsey, topa şöyle bir dokunabildi ve Zarra'nın ikinci vuruşunda kontrpiyede kaldı. Top sol direğin yanından ağlara gitti.

İspanya'nın altı şampiyonadaki golcüsü ve boğa güreşçisi Manolete'nin mirasçısı Telmo Zarra'nın sanki üç bacağı vardı. Üçüncü bacağı güçlü kafasıydı. En ünlü gollerini kafayla atmıştı. Zarra bu maçta zafer golünü kafayla atmadı, ama boynuna astığı Inmaculada madalyonunu ellerinin arasında sıkarak sevinçle golü kutladı.

İspanyol futbolunun yöneticisi, Nazilerin Rusya'yı işgaline katılmış olan Armando Muñoz Calero, General Franco'ya telsizle bir mesaj gönderdi:

Ekselansları, şeytanın bacağını kırdık.

Bu, 1588'de İspanyolların Yenilmez Armadasının Manş Denizinde bozguna uğratılmasının intikamıydı. Munoz, maçı 'dünyanın en büyük liderine' ithaf etti. Bir sonraki maçı kimseye ithaf edemedi, çünkü İspanya, Brezilya'ya karşı oynadığı maçta altı gol yedi.

ZIZINHO'NUN GOLÜ

50 Dünya Kupasıydı. Yugoslavya'ya karşı oynanan maçta, Brezilyalı forvet Zizinho bir golü iki kez atmak zorunda kaldı.

Bu futbolcu nizami olarak güzel bir gol atmıştı, ama hakem haksızlık yaparak bu golü iptal etti. O da adım adım golü aynen tekrar etti. Zizinho ceza sahasına aynı yerden girdi; daha önce de yapmış olduğu gibi sol taraftan kaçarak aynı incelikle Yugoslav savunma oyuncusunu çalımladı ve topu aynı köşeden ağlara yolladı. Dönen topa hiddetle birkaç kez daha vurdu...

Hakem, Zizinho'nun bu golü on kere daha tekrar edebileceğini anlamıştı ve golü kabul etmek zorunda kaldı.

EĞLENCELER

1950'de Dünya Şampiyonluğunu tadan Uruguay takımında oynayan Julio Pérez, çocukken en beğendiğim futbolculardan biriydi. Ona 'Çılgın Ayak' adını veriyorlardı, çünkü havada sanki parçalara ayrılıyordu ve rakip oyuncular gözlerini ovuşturarak, bacaklarının bedeninden ayrılarak bir o tarafa bir bu tarafa uçmasına inanamıyorlardı. Bu alaycı hareketleriyle birkaç oyuncuyu saf dışı bırakan Julio Pérez geri dönüyor ve şeytanlıklarına yeni baştan başlıyordu. Biz seyirciler bu cambazı alkışlıyorduk, onun sayesinde biraz gülüp rahatlıyor, deşarj oluyorduk.

Birkaç yıl sonra Brezilyalı Garrincha'yı seyretme fırsatını buldum, o da top oynarken şakalar yapmaktan geri kalmıyordu. Gol atmaya yaklaştığında bazen geri dönüyor ve alınan zevki artırmak için her şeye baştan başlıyordu.

1954 DÜNYA KUPASI

Gelsomina ve Zampanò, Fellini'nin büyülü eliyle keşfediliyorlar ve telaş etmeden *Sonsuz Sokaklar* için palyaçoluk yapmaya başlıyorlardı, bu arada Fangio büyük bir süratle ikinci kez dünya otomobil şampiyonu oluyordu. Jonas Saik çocuk felci aşısını buluyordu. Pasifikte ilk hidrojen bombası patlıyordu. Vietnam'da General Giap şiddetli Dien Bien Phu muharebesinde Fransız ordusunu bozguna uğratıyordu. Bir başka Fransız sömürgesi olan Cezayir'de bağımsızlık savaşı başlıyordu.

General Stroessner, ihtilaflı bir şekilde ve karşısında bir rakip olmaksızın Paraguay devlet başkanı seçiliyordu. Brezilya'da, bir süre sonra kalbine bir kurşun sıkacak olan Başkan Getulio Vargas'a karşı askerlerin ve işadamlarının silah ve parayla kurdukları kuşatma daralıyordu. Amerika Birleşik Devletleri uçakları Guatemala'yı Amerika Devletleri Birliği'nin rızasıyla bombalıyorlardı ve kuzeyde oluşturulmuş bir ordu ülkeyi işgal ediyor, halkı öldürüyordu. Bu arada İsviçre'de Beşinci Dünya Futbol Şampiyonasının açılışı yapılıyor ve on altı ülkenin ulusal marşları söyleniyordu. Guatemala'da galip gelenler Amerika Birleşik Devletlerinin ulusal marşını söyleyerek, Başkan Arbenz'in koltuğundan indirilmesini kutluyorlardı. Başkan Arbenz'in United Fruit'in topraklarına göz koyması, Marksist ve Leninist düşüncelere sahip olduğunu kanıtlamaya yetmişti.

1954 Dünya Kupasına on bir Avrupa, üç Amerika ülkesi, Türkiye ve Güney Kore katılmışlardı. Brezilya takımı, daha önceki beyaz formanın, Maracanã'da kendisine şans getirmediği gerekçesiyle, yeşil yakalı sarı formasını ilk kez giyiyordu. Ama kanarya renkli forma da etkisini hemen

göstermedi. Brezilya, Macaristan karşısında zorlu bir maçta bozguna uğradı ve yarı finallere bile gelemedi. Brezilya delegasyonu, İngiliz hakemi FIFA'ya şikâyet etti ve onu 'Hıristiyan Batı Uygarlığına karşı, uluslararası komünizme hizmet etmek'le suçladı.

Macaristan bu kupanın en büyük favorisiydi. Puskás'ın, Kocsis'in ve Hidegkuti'nin oynadığı bu kuvvetli takım dört yıldır hiç yenilmemişti ve dünya kupasından bir süre önce İngiltere'yi 7-1 yenmişti. Ama bu yorucu bir şampiyona olmuştu. Brezilya ile yaptıkları zorlu mücadeleden sonra Macarlar, güçlerinin son damlalarını Uruguaylılara harcamışlardı. Macaristan ve Uruguay, Kocsis'in attığı iki gol maçın sonucunu belirleyene kadar, hiç ara vermeden, ölesiye, birbirlerini tüketerek oynamışlardı.

Macaristan final maçını Almanya'ya karşı oynadı. Şampiyonanın başında Macaristan, Almanya'yı 8-3 bozguna uğratmıştı ve o maçta kaptan Puskás maçı bitiremememiş, sahayı terk etmişti. Final karşılaşmasında Puskás yeniden ortaya çıktı ve bacağındaki şiddetli ağrılara rağmen tek bacağıyla, bu parlak ama yorgun takımın başında oynadı. Başlangıçta 2-0 galip olan Macaristan maçı 3-2 kaybetti ve Almanya ilk kez dünya şampiyonu oldu. Avusturya üçüncü, Uruguay ise dördüncü oldular.

Macar Kocsis on bir gol atarak şampiyonanın gol kralı olmuştu, onu sekiz golle Alman Morlock, altı golle de Avusturyalı Probst izlediler. Kocsis'in attığı on bir golden en başarılısı Brezilya takımına attığı goldü. Kocsis bir uçak gibi havalanmış, bir süre havada uçtuktan sonra golü kafasıyla, doksandan kaydetmişti.

RAHN'IN GOLÜ

54 Dünya Kupası final maçında, kupanın favorisi Macaristan, Almanya ile oynuyordu. Maçın sona ermesine altı dakika vardı ve güçlü kuvvetli bir forvet olan Alman Helmut Rahn, Macar defansının orta çizgide kaybettiği topu ele geçirdiğinde durum 2-2'ydi. Rahn, Lantos'dan sıyrıldı ve sol ayağıyla öyle bir şut çekti ki, top Grosics'in kalesinin sağ direğinin yanından içeriye girdi.

Almanya'nın en popüler maç spikeri olan Herbert Zimmermann, Latin Amerika tutkusuyla bağırdı:

"*Toooooooooooooooorrrr!!!*"

Bu, Almanya'nın savaştan sonra katılabildiği ilk dünya kupasıydı ve Alman halkı yeniden, varoluş hakkı olduğunu hissetti. Bu gol, ulusal dirilişin bir simgesi haline geldi. Yıllar sonra bu tarihi gol, kendisine yıkıntılar içinde bir çıkış yolu arayan bir kadının mutsuzluğunu anlatan, Fassbinder'in *Maria Braun'un Evliliği* adlı filminde yankılandı.

GEZİCİ REKLAM PANOLARI

Ellili yılların ortalarına doğru, Peñarol, formalara ilan almak için ilk anlaşmayı imzaladı. On futbolcu, bir firmanın adı göğüslerinde yazılı olduğu halde sahada göründüler. Buna karşın Obdulio Varela her zamanki formasıyla maça çıktı ve bunu şöyle açıkladı:

"Önceden Zencileri, burnunda bir halkayla dolaştırırlardı, artık o dönem kapandı."

Günümüzde ise her futbolcu aynı zamanda top oynayan bir reklam panosudur.

1989'da Carlos Menem, Arjantin formasını giyerek, Maradona ve öbür oyuncularla birlikte bir dostluk maçı oynadı. Televizyonda maçı izleyen seyirciler onun Arjantin başkanı mı, yoksa Renault'nun başkanı mı olduğunu anlayamadılar. Menem bu otomobil firmasının adını göğsünde, büyük harflerle taşıyordu.

1994 Dünya Kupası seçmelerine katılan takımların formalarında, Adidas ve Umbro markaları, ülkelerin bayraklarından daha çok görülüyordu. Alman takımının antrenmanlarda giydiği formalarda federal kartalın yanında Mercedes Benz'in yıldızı vardı. Aynı yıldız VfB Stuttgart takımının formasında da yer alır. Buna karşın Bayern Munich takımının tercihi Opel'dir Bir ambalaj firması olan Tetra Pak ise Eintracht Frankfurt'u himayesine almıştır. Borussia Dortmund takımının oyuncuları Continentale sigorta poliçelerinin, Borussia Mönchengladbach'ın futbolcuları ise Diebels biralarının reklamını yaparlar. Bayer firmasının ürünleri olan Talcid ve

Larylin ise şirketin adıyla anılan futbol takımları Leverkusen ve Uerdingen futbol takımlarının formalarında yer alır.

Göğüste taşınan reklam, sırtta taşınan numaradan daha önemlidir. 1993'te Arjantin Kulübü Racing'i himaye edebilecek bir şirket bulunamadı. Takım günlük Clarin gazetesine ümitsizce, "Bir sponsor aranıyor..." diye ilan verdi. Söylenene göre reklam, sporun teşvik ettiği güzel geleneklerden daha ağır basıyor. Aynı yıl Şili stadyumlarında taşkınlıklar tehlikeli boyutlara ulaştı ve maç boyunca alkol satışı yasaklandı. Birinci ligde oynayan birçok Şili kulübü ise, formaları aracılığıyla, seyirciye alkollü sert içkiler, biralar ve Güney Amerika'ya özgü çeşitli içecekler öneriyorlardı.

Bu tip gelenekler geliştikçe gelişti ve birkaç yıl önce Papa'nın bir mucizesi, kutsal ruhu bir kredi bankasına dönüştürdü. Bu banka günümüzde İtalya'nın Lazio Kulübünün sponsorudur ve formalarında Kutsal Ruh Bankası yazar, sanki oyuncuların her biri Tanrının veznedarıymış gibi.

1992 yılının ilk yarısından başlayarak İtalyan Motta Şirketi hesaplarını yaptı: Milan Kulübü oyuncularının göğüslerinde taşıdığı bu marka iki bin iki yüz elli kez gazetelerdeki fotoğraflarda ve altı saat boyunca da televizyonda birinci planda görünmüştü. Motta, Milan'a o dönemde dört buçuk milyon dolar ödemişti, ama şekerleme ve tatlı satışlarında on beş milyon dolarlık artış gerçekleşmişti. Kırk ülkede süt ürünleri satan Parmalat adlı İtalyan şirketi de 1993 yılını altın yıl ilan etmişti. Onların takımı olan Parma ilk kez Avrupa Kupasını kazanmıştı ve Latin Amerika'da markasını formalarında taşıyan üç takım, Palmeiras, Boca ve Peñarol şampiyon olmuşlardı. Parmalat, Brezilya piyasasında on sekiz rakip şirketin arasında futbol sayesinde ön sırayı almıştı. Bu arada Arjantin ve Urugaylı tüketiciler arasında da kendisine yol açıyordu. Üstelik, Parmalat, Latin Amerikalı birçok futbolcunun da sahibiydi, artık yalnızca onların formalarına değil, bacaklarına da sahipti. Şirket Brezilya'da on bin dolar ödeyerek, Edilson, Mazinho, Edmundo, Cléber ve Zinho adlı milli oyuncuları satın aldı. Palmeiras Kulübünden de yedi futbolcu aynı şekilde satın alındı. Bundan sonra bu futbolcuları almak isteyenler, şirketin İtalya'da, Parma'daki genel müdürlüğüne başvurmak zorundalar.

Televizyon, futbolcuları yakından göstermeye başladığından beri, oyuncuların giysileri, baştan aşağıya ticari reklamlar tarafından işgal edildi. Bir futbol yıldızı ayakkabılarını bağlama işini uzatıyorsa, bu onun ellerinin beceriksizliğinden değildir; olsa olsa cebiyle alakalı bir kurnazlık vardır işin içinde: büyük bir olasılıkla Adidas'ın, Nike'ın ya da Reebok'ın reklamını yapıyordur. 1936'da Hitler'in Almanya'da düzenlediği olimpiyatlarda galip gelen atletler ayakkabılarında Adidas'ın üç çizgisini taşıyorlardı. 1990 Dünya Kupasında iki İngiliz gazeteci Simson ve Jennings, Almanya ve Arjantin arasında oynanan final maçında Adidas şirketine ait olmayan tek öğenin hakemin düdüğü olduğunu fark ettiler. Top ve futbolcuların, hakemin ve yan hakemlerin üzerlerinde bulunan tüm giysiler Adidas markasını taşıyordu.

DI STEFANO'NUN GOLÜ

1957 yılıydı. İspanya Belçika'ya karşı oynuyordu.

Miguel, Belçika defansından önce davrandı, sağ taraftan ceza sahasına süzüldü ve bir orta yaptı. Di Stéfano fırladı, top henüz havadayken son darbeyi vurdu ve gol oldu.

Henüz İspanyol uyruğuna geçmiş Arjantinli yıldız Alfredo Di Stéfano böyle goller atmayı alışkanlık haline getirmişti. Boş köşe bırakmak, affedilmez bir suçtu ve hemen cezalandırılması gerekiyordu. O da tüm ustalığıyla, böylesi suçları anında cezalandırırdı.

DI STÉFANO

Bütün bir futbol sahası onun ayakkabılarının içine sığardı. Saha onun ayaklarından doğar ve onun ayaklarından yetişirdi. Di Stéfano, sahada, kaleden kaleye topla, pozisyon ve tempo değiştirerek koşar, yorgun ve yavaş bir ritimle giderken birden önünde durulmaz bir kasırgaya dönüşürdü. Top ayağında olmadığı zamanlarda da kendini marke edenlerden kurtulup hızla boş alanlara koşardı.

Hiç yerinde duramazdı. Kafasını yukarı kaldırarak bütün sahayı görür ve dörtnala, atak için boşluklar açmaya çalışarak sahayı baştan başa geçerdi. O, golün başında, gerçekleşeceği zaman ve sonunda hep orada olurdu ve her çeşit gol atardı.

İmdat, imdat ok fırladı,
olanca hızıyla geliyor"

Stadyum çıkışında halk onu omuzlarda taşırdı.

40'lı ve 50'li yıllarda dünyada harikalar yaratan üç takımı taşıyan adamdı. River Plate'de Pedernera'nın yerini almıştı. Millonarios de Bogotá'da Pedernera'nın yanında yıldızı parladı ve Real Madrid'de beş yıl boyunca İspanya'nın gol kralı oldu. 1991 yılında, sahalardan çekileli çok olmuştu, France Football dergisi Buenos Aires doğumlu futbolcuya "Avrupa'da bütün zamanların en iyi oyuncusu" unvanını verdi.

GARRINCHA'NIN GOLÜ

1958 yılında İtalya'da Brezilya milli takımının Fiorentina takımıyla, İsveç'te yapılacak dünya kupası öncesinde hazırlık maçı:

Garrincha, ceza sahasına girdi, bir savunma oyuncusunu geçti, daha sonra da öbürünü ve öbürlerini. Kaleciyi de çalımladıktan sonra rakip oyunculardan birinin kale çizgisinin üzerinde olduğunu fark etti. Garrincha köşeye doğru vuruyormuş gibi yaptı ve zavallı rakip futbolcu kale direğine çarptı. Sonra kaleci devreye girdi ve onu tekrar rahatsız etti, Garrincha da topu onun bacakları arasından kaleye yuvarladı.

Daha sonra top kolunun altında, yavaş yavaş orta sahaya doğru yürüdü. Yere bakarak yürüyordu. Ağır çekimde, sanki Floransa kentini ayağa kaldıran bu gol için özür dilermiş gibi görünüyordu.

1958 DÜNYA KUPASI

Amerika Birleşik Devletleri uzaya bir uydu gönderiyordu. Bu yapay ay, dünya çevresinde dönüyor, Rusların sputnikleriyle karşılaşıyor, ama onları selamlamıyordu. Dev güçler bu şekilde yarışırken Lübnan'da iç savaş vardı, Cezayir yanıyordu, Fransa tutuşuyor ve General De Gaulle, iki metrelik boyunu alevler üzerine sererek kurtuluş sözü veriyordu. Küba'da Fidel Castro'nun Batista Diktatörlüğüne karşı genel grevi başarısızlığa uğruyordu, ama Venezuela'da öteki genel grev Perez Jimenez Diktatörlüğünü altüst ediyordu. Kolombiya'da muhafazakârlarla liberaller, iki tarafta da yıkıma neden olan bir savaş döneminden sonra görev dağılımını seçimle yapıyorlardı. Richard Nikson, Latin Amerika gezisinde taş yağmuruna tutuluyor, José María Arguedas ise *Derin Irmaklar* romanını yayımlıyordu. Carlos Fuentes'in *Havanın Temiz Olduğu Yer* adlı romanı ve Idea Vilariño'nun *Aşk Şiirleri* adlı kitabı yeni piyasaya çıkıyordu.

Macaristan'da 1956'da ayaklanan ve bürokrasi yerine demokrasi isteyen Imre Nagy ve arkadaşları kurşuna diziliyorlardı. Haiti'de Papa Doc Duvalier'in hüküm sürdüğü, büyücü ve cellatlarla kuşatılmış sarayına saldıran asiler öldürülüyordu. Jean XXIII ya da "İyi Johannes" henüz Papa seçilmişti, Prens Charles İngiltere tahtının gelecekteki veliahtıydı. Barbie, oyuncakların yeni kraliçesiydi. João Havelange Brezilya'da futbol ticaretinin tahtına oturuyor, bu arada on yedi yaşında olan Pelé dünyanın futbol kralı ilan ediliyordu.

Pelé bu unvanı İsveç'teki Altıncı Dünya Şampiyonasında elde etti. Turnuvaya on iki Avrupa ülkesi ve dört Amerika ülkesi katıldı. Öbür bölgelerden katılan olmadı.

İsveçliler maçları tribünlerden ve evlerinden seyredebildiler. Bu, dünya kupasının televizyondan canlı olarak ilk naklen yayınıydı. Yalnızca orada canlı yayınlandı, dünyanın geri kalan kısmı maçları daha sonra banttan seyredebildiler.

Bu şampiyonada ilk kez bir takım kendi kıtası dışında oynayıp kupayı aldı. 1958 Dünya Kupasına Brezilya takımı orta karar bir oyunla başladı, ama oyuncular isyan edip teknik direktöre, istedikleri kadroyu kurdurunca güçlendiler. Böylece beş yedek oyuncu takıma girdi. Onların arasında henüz tanınmayan genç oyuncu Pelé ve Brezilya'dan şöhretiyle gelmiş, önceki turnuvalarda dikkatleri üzerine çekmiş ama, psikoteknik araştırmalar sonucunda kendisine zihinsel yetersizlik teşhisi konulması nedeniyle dünya kupasından diskalifiye edilmiş olan Garrincha vardı. Beyaz oyuncuların yedeği olan bu Zenci oyuncular, göz kamaştırıcı oyunuyla dikkat çeken ve gerilerden harikalar yaratan Didí ile birlikte yeni yıldızlar takımında birer yıldız gibi parladılar.

Oyun ve ateş: Londra'nın World Sports Gazetesi, "Bunun bu dünyada gerçekleştiğine inanmak için gözleri ovuşturmak gerek," diyordu. Yarı finallerde Brezilyalılar Kopa ve Fontaine'li Fransa'yı 5-2 yendiler ve final maçında da ev sahibi takımı yine 5-2 yendiler. İsveç takımının kaptanı, dünya futbol tarihinin en temiz ve en şık oyuncularından biri olan Liedholm, maçın ilk golünü attı, ama sonra Vavá, Pelé ve Zagalo, Kral Gustavo Adolfo'nun şaşkın bakışları altında onlara hadlerini bildirdiler. Brezilya yenilmez şampiyon oldu. Maçın bitiminde oyuncular topu en sadık taraftarları olan Zenci masör Americo'ya hediye ettiler.

Fransa üçüncü oldu, Federal Almanya da dördüncü. Fransız futbolcu Fontaine on üç golle gol kralı oldu; bunlardan sekizini sağ ayağıyla, dördünü sol ayağıyla ve birini de kafasıyla atmıştı; onu altı golle Pelé ve Alman Helmut Rahn izlediler.

NÍLTON'UN GOLÜ

1958 Dünya Kupasıydı. Brezilya Avusturya'yı 1-0 yeniyordu.

İkinci yarının başında, Brezilya defansının kilit oyuncusu, futbol hakkındaki bilgisinden dolayı 'ansiklopedi' adıyla tanınan Nílton Santos kendi ceza sahasından çıktı, kendi yarı sahasını boydan boya katetti, orta sahada birkaç rakibinden sıyrılarak yoluna devam etti. Brezilya teknik direktörü Vicente Feola da çizginin dışından saha boyunca onunla ilerliyordu. Kan ter içindeydi ve sürekli, "Geri dön, geri dön!" diye bağırıyordu.

Nílton ise sarsılmaz bir inançla, rakip ceza sahasına doğru ilerliyordu. Şişman Feola, umutsuzca başını ellerinin arasına almıştı. Nílton topu hiçbir forvete vermedi: Oyunu kendi kurdu, yürüttü ve harikulade bir golle sonuçlandırdı.

Bir anda keyfi yerine gelen Feola şöyle diyordu çevresindekilere:

"Gördünüz mü? Size söylemedim mi? Gerçekten işini iyi biliyor bu oğlan."

GARRINCHA

Birçok kardeşten biriydi ve ona Garrincha adı verildi; bu, çirkin ve işe yaramaz bir kuş ismiydi. Futbola başladığında doktorlar çok şaşırdılar. Bu anormalin hiçbir zaman sporcu olamayacağı teşhisini koydular. Cılızdı, çocuk felci geçirmişti; salaktı, topaldı, bir çocuk zekâsına sahipti, omurgası bir S şeklindeydi ve iki bacağı da aynı tarafa doğru eğikti.

Onun gibi bir sağaçık, bir daha dünyaya gelmedi. 1958 Dünya Kupasında oynadığı mevkideki oyuncular arasında en iyisi seçildi. 1962 Dünya Kupasında ise şampiyonanın en iyi oyuncusu seçildi. Sahada geçen yıllar boyunca daha da fazlasına sahip oldu: Futbol tarihinde, çevresine en çok mutluluk veren oyuncu o oldu.

O içinde olduğunda saha bir sirk, top da iyi eğitilmiş bir hayvancık oluveriyordu. Maç mı dediniz? O da tabii ki güzel bir eğlenceye dönüşüyordu. Garrincha, oyuncağını kıskanan bir çocuk gibi topu kimseye bırakmıyordu, top ile o öyle şeytanlıklar yapıyorlardı ki halk gülmekten iki büklüm oluyordu. Kâh o topun üzerinden atlıyor, kâh top onun üzerinden aşıyordu; top saklanıyor, o kaçıyordu, o kaçtığında top onu kovalıyordu. Tüm bunlar olup biterken önlerine çıkan rakipleri, kendi aralarında çarpışıyor, ayakları dolaşıyor, fenalaşıyorlar ve yere yığılıyorlardı. Garrincha yaramazlıklarını orta sahadan uzak, yan çizgilerden sağdakine yakın bir yerlerde yapıyordu. Kenar mahallelerde yetişmişti ve sahanın da kenarında oynuyordu. Botafogo adı verilen bir kulüpte oynuyordu. Kulübün ismi "ateş yakan" anlamına geliyordu, ateşi yakan da oydu tabii. Stadyumları yakan Botafogo oydu, içkiden ve öbür sağlığa zararlı şeylerden çok hoşlanıyordu. Kalabalıkları hiç sevmiyor, nerede bir kalabalık birikse

hemen oradan ayrılarak uzak yerlerde oynanmayı bekleyen bir topun, dans edilmesini bekleyen bir müziğin, ya da öpülmeyi bekleyen bir kadının peşine düşüyordu.

Peki hep galibiyetler mi görmüştü hayatı boyunca? Hayır. O şanslı bir mağluptu yalnızca. Şans da uzun sürmezdi doğrusu. Brezilya'da bir söz vardır; "Bokun değeri olsa, yoksullar kıçsız doğardı," derler.

Garrincha da kendine yakışan bir şekilde veda etti hayata: Fakirdi, sarhoştu ve yalnızdı.

DIDÍ

Gazeteler onu 58 Dünya Kupasının en iyi oyun kuran futbolcusu olarak göstermişlerdi. Brezilya karmasının belkemiği sayılan Didí, ince bedeni, uzun boynu ve heykel gibi duruşuyla sahanın ortasına dikilmiş bir Afrika fetişini andırırdı. Çim sahaların mutlak hâkimiydi; bulunduğu yerden sahanın her tarafına zehirli oklardan farksız şutlar gönderirdi.

Takım arkadaşları Pelé, Garrincha ve Vara tarafından golle sonuçlandırılan paslar verdiği gibi, zaman zaman kendisi de gol atardı. Özellikle uzaktan çektiği şutlarla kalecileri gafil avlardı: Ayağının kenarıyla vurduğunda, top falso alarak döner, döner ve sonra tıpkı rüzgâra kapılan kuru bir yaprak gibi yön değiştirerek kalecinin hiç beklemediği bir köşeden ağları bulurdu.

Didí top hakkında şöyle diyordu:

"Aslında koşan ben değilim, koşan o."

Didí'ye göre top canlıydı.

DIDÍ VE TOP

"Ben topa karşı her zaman sevecen davranırım, ona sevgi göstermeyecek olursanız size itaat etmez. Top bana doğru geldiğinde ona hükmederim, bana hiç karşı gelmez. Benden uzaklaşacak olduğu zaman da, 'Gel kızım,' derim, o da tıpış tıpış gelir. Ona tekme de atsam bana her zaman bağlıdır. Karıma nasıl sevgiyle davranıyorsam ona da aynı şekilde sevgiyle yaklaşırım. Ona sevgi duymak gerekir, aksi takdirde ateşle oynuyorsunuz demektir, ona kötü davranırsanız sizi sakat bırakması işten bile değildir. Bu nedenle her zaman şunu söylerim: 'Aman çocuklar, ona karşı daima saygılı olun, sizden sevgi bekleyen bir genç kız gibidir o, siz ona nasıl davranırsanız o da size o şekilde karşılık verir."

(Roberto Moura'dan naklen)

KOPA

Ona, "Futbolun Napoléonu" derlerdi, çünkü hem kısa boyluydu, hem de sahaların imparatoruydu.

Sahada istediği şekilde top sürerdi. Çok hızlı bir futbolcu olan ve çok zarif çalımlar atan Raymond Kopa, çim sahada harikalar yaratarak kaleye doğru ilerlerdi. Ama topu ayağında gereğinden fazla tuttuğu için teknik adamlar hırslarından saçlarını başlarını yolarlardı. Fransız futbol otoriteleri ise Güney Amerika tarzında futbol oynadığını ileri sürerek onu sık sık eleştirirlerdi. Ne var ki, 58 Dünya Kupasında gazeteler onu ideal on bir arasında gösterdiler ve o yıl Avrupa'nın en iyi futbolcusuna verilen Altın Top ödülünü kazandı.

Futbol onu sefaletten kurtardı. Polonyalı bir göçmen ailenin çocuğu olan Kopa, futbola madencilerin kurduğu bir takımda oynayarak başlamıştı. O zamanlar Noeux kömür ocaklarının tünellerine babasıyla birlikte güneş batarken giriyor ve ertesi gün öğleden sonraya kadar çıkmıyordu.

CARRIZO

Mermi hızıyla gönderilen topları, sanki elinde topları çekebilen bir mıknatıs varmış gibi yakalayarak, rakip takımların moralini bozmayı yaklaşık çeyrek yüzyıl sürdüren Amadeo Carrizo, Güney Amerika futbolunda bir ekol yarattı. Hücumu desteklemek amacıyla kendi alanını terk etme cesaretini gösteren ilk kaleci oydu; rakip oyunculara çalımlar atarak riskli bir şekilde kalesini sık sık terk ederdi. Carrizo'dan önce bir kalecinin kalesini böyle terk etmesi hiçbir şekilde izin verilmeyen bir çılgınlık olarak kabul edilirdi. Ama daha sonraları bu tür gözü pekçe davranışlar başkalarına da sirayet etti. Vatandaşı Gatti, Kolombiyalı Higuita ve Paraguaylı Chilavert de yerlerini terk ederek kalecilerin gerektiğinde hücuma katılabilecek birer eleman olduklarını gösterdiler.

Bilindiği gibi, taraftar, rakip takımın oyuncusunu aşağılanması gereken, nefret edilen bir yaratık olarak görür. Ama söz konusu Carrizo oldu mu, bütün takımların taraftarları onu alkışlardı, çünkü hiçbir kalecinin onun kadar muhteşem kurtarışlar yapamayacağına dair yaygın bir inanç vardı. Bununla birlikte, 1958'de İsveç'te düzenlenen Dünya Kupasından Arjantin karması kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırarak döndüğünde, herkesin taptığı bu ilah saklanacak bir delik aramak zorundaydı, çünkü Arjantin, Çekoslovakya karşısında 6-1 gibi farklı bir skorla bozguna uğramıştı; elbette bu yenilginin faturasını birinin ödemesi gerekiyordu. Basın ona ateş püskürdü, taraftarlar onu ıslıklayıp yuhaladı, Carrizo gerçekten acınacak bir duruma düşmüştü. Yıllar sonra anılarını kaleme alırken adamcağız şöyle diyordu:

"Yaptığım kurtarışlardan çok, yediğim golleri hatırlıyorum."

FORMA AŞKI

Uruguaylı yazar Paco Espínola, futbolla zerre kadar ilgilenmezdi. 1960 yılında, bir akşamüstü oyalanmak amacıyla radyoyu açtığında bir maç nakline rastladı. Dinleyebileceği başka bir şey olmadığından ister istemez kulak verdi; mahalli ligden Peñarol Kulübü, Nacional karşısında 4-0 yenilmişti. Gece olduğunda nedense Paco kendisini üzgün hissediyordu; o kadar keyifsizdi ki sonunda akşam yemeğini tek başına yemeye karar verdi, çünkü bu üzüntülü haliyle başkalarının neşesini kaçırmak istemiyordu. İyi, ama bu kadar üzgün olmasının sebebi neydi? Paco'nun bir türlü anlayamadığı şey de buydu. Acaba bir fani olarak herkes gibi günün birinde bu dünyayı terk edeceği için mi üzülüyordu?

Sonunda gerçeği birden fark etti. Canını sıkan şey Peñarol'un yenilmiş olmasıydı. Demek ki kendisi farkında olmadan Peñarol'u tutuyordu ve işin ilginç yanı bunu o ana kadar anlayamamıştı.

Kimbilir daha kaç Uruguaylı onun kadar üzgündü ve bir o kadarı da sevinçten uçuyor olmalıydı. Paco, geç de olsa gerçeğin farkına varmıştı.

Normal olarak biz Uruguaylılar, doğduğumuz andan başlayarak ya Nacionalli ya da Peñarollü oluruz. Yüzyılın başından beri bu böyle devam edip gelmiştir. O zamanki gazetelerde çıkan yazılardan anlaşıldığına göre Montevideo genelevlerinde çalışan kadınlar, üzerlerinde Peñarol ya da Nacional formasından başka bir şey olmaksızın kapıda durup müşteri beklerlermiş.

Aslında fanatik bir taraftar kendi takımının zaferinden çok rakibinin yenilgisinden zevk alır. 1993 yılında Montevideo gazetelerinden birinde gençlerle yapılan bir söyleşi yayınlanmıştı; bu delikanlılar pazar günleri dışında her gün sırtlarında odun taşıyarak ekmeklerini kazanıyorlardı. Pazar günleri ise statta Nacional için bağırıp çağırmanın zevkini çıkarıyorlardı. Bunlardan biri açıkça şöyle söylemişti:

"Peñarol formasını görmek bana öylesine tiksinti veriyor ki Peñarol yabancı bir takımla oynayıp da yenilecek olursa son derecede mutlu olurum."

Bu durum birçok başka kent için de böyledir, ikiye bölünmüşlük oralarda da vardır. 1988'de Amerika Kıtası Kupa Maçının finalinde Uruguay'ın Nacional takımı Arjantin'in Newell's takımını yenmişti. Newell's Arjantin'in sahil kentlerinden Rosario'nun gözbebeği iki takımdan bir tanesiydi. Bu yenilgi üzerine rakip takım Rosario Central'in taraftarları sokaklara dökülerek yabancıların zaferini coşkuyla kutladılar.

Buenos Aires'de Boca Juniors taraftarlarından birinin ölüm döşeğinde son arzusunun ne olduğunu bana Osvaldo Soriano söylemişti. Hayatı boyunca daima River Plate aleyhinde tezahürat yapmış olan adam, bu rakip takımın bayrağına sarılı olarak gömülmek istiyordu ve son nefesini verirken ağzından çıkan tek söz şu oldu:

"Hiç olmazsa, ötekilerden biri geberdi, diyecekler."

Taraftarlar belirli bir kulübe ait olur da futbolcular olmaz mı? Kulüp değiştirmek iş değiştirmeye benzemez; futbolcunun ekmeğini bacaklarıyla kazanan bir profesyonel olması önemli değildir. Forma aşkının modern futbolla bağdaşan bir yönü olmasa da taraftara bunu anlatmak mümkün değildir; taraftar kulüp değiştirme suçunu kesinlikle affetmez. 1989'da

Brezilyalı futbolcu Bebeto, Flamengo Kulübünden, Vasco da Gama Kulübüne geçtiğinde çok sayıda Flamengolu taraftar, Vasco da Gamanın maçlarına sırf bu 'haini' yuhalamak için gidiyordu. Taraftarların ölüm tehdidine maruz kalan futbolcu Brezilya'da herkesin çekindiği bir büyücü tarafından da lanetlendi. Bundan sonra Bebeto'nun başına aksilikler gelmeye başladı; oynarken çok acı çekiyordu, işin ilginç yanı bacaklarında belirli bir rahatsızlık da teşhis edilemiyordu; durumun giderek ağırlaşması üzerine sonunda çareyi İspanya'ya gitmekte buldu. Bu olaylardan bir süre önce Arjantin kulüplerinden Racing'de bir yıldız olan Roberto Perfumo, River Plate'e transfer olmuştu. Eski taraftarları onu benzeri görülmemiş bir şekilde yuhalayıp protesto ettiklerinde şöyle demişti:

"Doğrusu beni bu kadar çok sevdiklerini bilmiyordum!"

Kulübe duyulan aşkın kuvvetli olduğu o eski günlerde bir kulüp yöneticisinin gelir sağlamak için bir futbolcuyu bir başka kulübe satmak istemesini bir taraftarın kabul etmesi mümkün değildi. O dönemlerde kulüp maç üreten bir fabrika gibiydi; fabrika zarar ediyorsa üretim makinelerinin elden çıkarılması yerine, işletmenin aktifine dahil bazı malların paraya çevrilmesi gerekirdi. Nitekim Buenos Aires'in dev süpermarketlerinden Carrefour, San Lorenzo Kulübünün stadının yıkıntıları üzerinde kurulmuştur. 1983 yılı ortalarında stat yıkılırken birçok taraftar buranın taşını toprağını gözyaşları içinde ceplerine doldurmuştu.

Taraftar için kulüp, milliyeti belirleyen tek işarettir; ayrıca forma, kulübün marşı ve flaması, futbol sahasında destanlar yazan bir topluluğun vazgeçilmez yüksek değerleri olarak kabul edilir. Katalanların nazarında Barselona Kulübü bir kulüp olmanın ötesinde, çok daha önemli bir şeydir; Madrid'in merkeziyetçiliğine karşı mücadele ruhunu ve milli bütünlüğü simgeler. 1919'dan beri Atletico Bilbao takımında tek bir yabancı futbolcu yer almadığı gibi, Basklı olmayan bir futbolcu da kabul edilmemektedir. Bask gururunun simgesi bu kulüp, bünyesinde yalnızca kendi ırkından olanları barındırır. Franco'nun diktatörlüğü sırasında bölgesel milli duyguların açığa vurulması yasakken, Barselona'nın Camp Nou ve Bilbao'nun San Names statları birer tapınak, birer sığınak görevi görürlerdi. Katalanlar ve Basklılar gizlice hazırladıkları bayrakları statlarda ortaya

çıkarıp kendi dillerinde bağırıp çağırırlardı. Bir Bask bayrağının ilk kez dalgalandığı ve polisin taşıyanları coplamadığı yer bir futbol stadı oldu. Ve dahası Franco'nun ölümünden bir yıl sonra, Atletico ile Real Sociedad'ın oyuncuları ellerinde bayraklarla sahaya çıktılar.

Yugoslavya'nın parçalanmasına yol açan ve bütün dünyanın elini kolunu bağlayan savaş, ilk önce futbol sahasında patlak verdi. Belgrad ile Zagrep kulüpleri arasında oynanan her maçta Sırplar ile Hırvatlar arasındaki eski kin ve düşmanlık su yüzüne çıkıyordu. O sıralar taraftarlar savaş baltalarını çıkarır gibi bayraklarını çıkararak milli duygularını açığa vuruyorlardı.

PUŞKAŞ'IN GOLÜ

1961 yılıydı. Real Madrid kendi sahasında Atletico Madrid ile karşılaşıyordu. Maçın başlarında Ferenç Puskás, tıpkı Zizinho'nun 50 Dünya Kupasında yaptığı gibi golü iki kez attı. Real Madrid'in Macar oyuncusu ceza sahasına yakın bir yerde verilen bir serbest vuruşta hakemin düdüğünü beklemeden topa vurdu ve top kaleye girdi. Puskás sevinçle kollarını havaya kaldırdığında hakem ona yaklaşarak şöyle dedi:

"Üzgünüm ama, ben daha düdük çalmamıştım."

Bunun üzerine Puskás atışı tekrarladı. Topa yine sol ayağıyla vurdu ve önceki atışta olduğu gibi bu kez de defans oyuncularının başları üzerinden mermi hızıyla geçen top, kaleci Medinabeytia'nın ileri çıkmasına rağmen sol köşeden kaleye girdi.

SANFILIPPO'NUN GOLÜ

Sevgili Eduardo:

Geçen gün Carrefour süpermarketindeydim; biliyorsun, orası San Lorenzo kulübünün eski stadının bulunduğu yerde inşa edilmişti. Oraya, San Lorenzo'da dört yıl arka arkaya gol kralı olan, çocukluk dönemimin kahramanı Sanfilippo ile birlikte gittik. Tencereler, peynirler, asılı duran sucuklar arasında dolaşıyorduk; kasaya yaklaşmıştık ki Sanfilippo birden kollarını açarak bana şöyle dedi:

"Düşün ki Boca takımına karşı oynadığımız maçta Roma'ya golü tam bu noktada atmıştım."

El arabasına tepeleme doldurduğu konserveleri, etleri, sebzeleri güçlükle taşıyan şişman bir kadının önüne geçerek konuşmasına devam etti:

"Futbol tarihine geçen en hızlı goldü o."

Kornerden gelecek topu bekler gibiydi ve o ânı bana anlatıyordu:

"Takımın genç elemanı 5 numaralı oyuncuya şöyle dedim: Düdük çalınır çalınmaz topu bana havadan gönder; hiç heyecanlanma, seni mahcup etmeyeceğim. Ben yaşça ondan büyüktüm; çocuğun ismi Capdevilla idi; heyecanlanmıştı, başaramayacağından korkuyordu.

Sanfilippo mayonez şişelerinin dizili olduğu yeri işaret ederek anlatmayı sürdürdü:

"Topu tam oraya yerleştirdi!"

O sırada müşteriler nefeslerini tutmuşlar, bizi izliyorlardı.

"Top orta saha oyuncularının arkasına düştü, hemen fırladım, fakat biraz uzağa gitmişti, şu pirinç torbalarının olduğu yere doğru, görüyor musun?"

Alt sıradaki rafı bana gösteriyordu ve sonra yepyeni lacivert takım elbisesine, gıcır gıcır cilalı ayakkabılarına aldırış etmeden bir tavşan gibi fırladı.

Güm diye ses çıkaran sert bir tekme indirdim topa!"

Sol ayağıyla vurmuştu. Otuz yıl önce kalenin bulunduğu kasa yönüne doğru başlarımızı çevirdik ve hepimiz de topun kaleye girişini görür

gibiydik, tam radyo pillerinin ve tıraş bıçaklarının dizili olduğu yerden girmişti. Sanfilippo sevinçle kollarını havaya kaldırdı; müşteriler ve kasiyer kızlar coşkuyla alkışlıyorlardı. Neredeyse hüngür hüngür ağlayacaktım. O zamanlar "Nene" takma adlı Sanfilippo 1962'deki golü yeniden atmıştı, sırf ben göreyim diye.

Osvaldo Soriano

1962 DÜNYA KUPASI

Hintli ve Malayalı bazı müneccimler o yıl kıyamet kopacak diye kehanette bulunmuşlardı, ama dünya bütün hızıyla dönmeye devam ediyordu ve bu arada bir kuruluş, Uluslararası Af Örgütü adıyla doğarken, Cezayir, Fransa'ya karşı sürdürdüğü yedi yıllık bir direnişin sonunda bağımsızlığa doğru ilk adımı atıyordu. Yine aynı yıl İsrail'de Nazi savaş suçlusu Adolf Eichmann idam ediliyordu; Asturyaslı maden işçileri greve giderlerken, Papa Juan, Kiliseyi yoksullara vererek yenilikler yapmak istiyordu. Bilgisayarlar için ilk disketler üretilirken, bir yandan da ilk kez lazer ışınıyla ameliyatlar gerçekleştiriliyordu. Ve bu arada Marilyn Monroe yaşama arzusunu yitiriyordu.

Bir ülkenin uluslararası oy hakkının fiyatı ne olabilir? Haiti, Birleşmiş Milletler'deki oy hakkını satışa çıkarmıştı, karşılığında on beş milyon dolar istiyordu; hepsi bir yol, bir hastane ya da bir baraj içindi. Gerekli çoğunluk, Amerikan Devletleri Teşkilatından, Amerikan Birliğinin oyunbozanı Küba'yı ihraç etmek üzere karar alıyordu. Miami'den gelen güvenilir bilgiler Fidel Castro'nun devrilmesinin bir an meselesi olduğunu gösteriyordu. Henry Miller'in ilk defa sansürsüz yayınlanan romanı *Yengeç Dönencesi*'nin yasaklanması için Amerika Birleşik Devletleri mahkemelerine yetmiş beş ayrı dava dilekçesi veriliyordu. İkinci Nobel Ödülünü almak durumunda olan Linus Pauling nükleer denemeleri protesto etmek için Beyaz Saray önünde pankart taşıyarak yürürken, aynı günlerde okuması yazması olmayan Kübalı Zenci Benny Kid Paret, Madison Square Garden ringinde aldığı yumruk darbeleri sonucu cansız olarak yere seriliyordu.

Memfis'de Elvis Presley üç yüz milyon plak sattıktan sonra, bir köşeye çekilerek bir daha çalışmayacağını açıklamasına rağmen kısa bir süre sonra bu fikrinden vazgeçiyordu. Londra'daki plak şirketi Decca, Beatles adı verilen uzun saçlı müzisyenlerin şarkılarını plağa almayı reddediyordu. Carpentier *Işık Yüzyılı* adlı yapıtını, Gelman da *Gotán*'ı yayınlıyordu. Arjantinli subaylar Cumhurbaşkanı Frondizi'yi iktidardan uzaklaştırırken

Brezilyalı ressam Cándido Portinari son nefesini veriyordu. Guimares Rosa'nın *Primeiras estórias* adlı yapıtı ve Vinicius de Moraes'in *Para viver um grande amor* adlı şiiri okurlara tanıtılıyordu. Joao Gilberto, Carnegie Hall'de *Samba de uma nota só'*yu söylerken, Brezilya karmasının oyuncuları Şili'yi devirerek, beş Güney Amerika, on Avrupa ülkesinin katıldığı Yedinci Dünya Futbol Şampiyonasında kupayı alıyordu.

1962 Dünya Kupasında şanssızlık Di Stéfano'nun yakasını bırakmadı. Otuz altı yaşına merdiven dayayan bu futbolcu yeni ülkesi İspanya'nın karmasında oynayarak futbol hayatının son imkânını kullanacaktı. Ama açılış öncesinde sağ dizinden sakatlanmasına rağmen aldırış etmedi. Futbol tarihinin en iyi oyuncularından "Altın Ok" lakaplı Di Stéfano'ya hiçbir dünya şampiyonasında oynamak nasip olmadı. Bütün dönemlerin en iyi futbolcusu Pelé bir kas kopması yüzünden kadro dışında kaldı ve o da Di Stéfano gibi şampiyonaya katılamadı. Futbolun bir başka devi Yaşin'in de başı talihsizlikten kurtulamadı. Dünyanın bu en iyi kalecisi, Kolombiya ile oynadıkları maçta tam dört gol yedi. Soyunma odasında, maçtan önce yuvarladığı birkaç yudum içkinin sanırım bu yenilgide büyük payı oldu.

Şampiyonluğu Pelé'nin yer almadığı, Didí'nin kaptanlığını yaptığı Brezilya kazandı. Pelé'nin yerinde oynamak kolay bir iş değildi, ama Amarildo'nun yıldızı onun yerinde parladı; geri hatlarda Djalma Santos aşılmaz bir duvardı, ileride de Garrincha harikalar yaratıyordu. *El Mercurio* Gazetesi, 'Garrincha hangi gezegenden geliyor?' başlıklı yazısını yayınlarken Brezilya ev sahibini sahadan siliyordu. Şili karması savaş alanına dönen bir sahada İtalyanları ezip geçiyordu; bu karşılaşmadan önce İsviçre'yi ve Sovyetler Birliğini de devirmişti. Görüldüğü gibi, Şilililer spagettiyi, çikolatayı ve votkayı mideye indirmişlerdi, ama kahve boğazlarında kaldı: Brezilya maçı 4-2 aldı. Final karşılaşmasında, 58 Dünya Kupasının yenilmez şampiyonu Brezilya, Çekoslavakya'yı 3-1 yendi. Bir Dünya Kupasının finali ilk kez televizyon aracılığıyla canlı olarak gösterildi, gerçi yayın siyah-beyazdı ve sınırlı sayıda ülke tarafından izlenmişti, ama yine de önemli bir olaydı.

Şili futbol tarihinin en büyük başarısını, üçüncülüğü elde etti. Yugoslavya hiçbir defans oyuncusu tarafından tutulamayan Dragoslav

Sekularac adlı bir kanatlı sayesinde dördüncü oldu.

Şampiyonada tek bir gol kralı sivrilmedi; Brezilyalı Garrincha ile Vara, Şilili Sánchez, Yugoslav Jerkovıç, Macar Albert ve Sovyet İvanov dörder gol attılar.

CHARLTON'IN GOLÜ

1962 Dünya Kupası maçlarından biriydi; İngiltere, Arjantin karmasına karşı oynuyordu.

Bobby Charlton, İngilizlerin attığı ilk golün hazırlayıcısıydı; Flowers, kaleci ile karşı karşıya kalmış ve golü atmıştı. Fakat ikinci golü Bobby Charlton tek başına attı. Sahanın sol yarısının mutlak hâkimi bu İngiliz oyuncu Arjantin savunmasını hallaç pamuğu gibi darmadağın etti. Koşarken topu bir ayağından öbürüne geçirebiliyordu ve sonunda sağ ayağıyla çektiği yıldırım gibi bir şutla kaleciyi gafil avladı.

O bir uçak kazasından sağ çıkabilen ender insanlardan biriydi; takımı Manchester United'ın hemen hemen bütün oyuncuları alevler içindeki bir uçağın kızgın demir yığınları arasında ölümle pençeleşirken, ölüm Bobby Charlton'un yanından pas geçti, sırf seyirciler bu maden işçisinin oğlunun asil futbolundan yoksun kalmasın diye.

Top onun emrindeydi, talimatlarına uygun olarak sahada yol alıp doğruca kaleyi bulurdu.

YAŞİN

Lev Yaşin kalesini öyle bir şekilde kapatırdı ki, bir topun geçebileceği en küçük bir delik bile kalmazdı. Örümcek kollu bu dev adam daima siyahlar giyerdi; kendine özgü bir stili vardı, hareketleri zarif ve gösterişten uzaktı. Kıskacı andıran ellerini kaldırarak yıldırım hızıyla gönderilen topları yakalarken bedeni bir kaya parçası kadar hareketsiz kalırdı. Hatta kılını kıpırdatmadan fırlattığı bir bakışıyla top yön değiştirirdi.

Birkaç kez futbolu bıraktıysa da kendisini çılgınca alkışlayan taraftarlarından ayrı kalamamış olmalı ki her defasında yeniden yeşil sahalara dönmekte gecikmedi. O bir başkaydı; Rus kaleci yirmi beş yıl boyunca yüzden fazla penaltı atışını sonuçsuz bıraktığı gibi, ayrıca sayısız kurtarış yaptı. Başarısının sırrını kendisine sorduklarında maçtan önce sinirleri yatıştırmak için tek bir sigara içtiğini ve kasları yumuşatmak amacıyla da bir-iki yudum sert içki aldığını itiraf etti.

GENTO'NUN GOLÜ

1963 yılıydı, Real Madrid, Pontevedra takımıyla karşılaşıyordu. Hakem maçı başlatan düdüğü çaldıktan az sonra Di Stéfano bir gol attı, ikinci yarı başlar başlamaz Puskás'dan da bir gol geldi. Bundan sonra Real Madridli seyirciler gollerin devamını dört gözle beklemeye başladılar; çünkü bundan sonraki gol Real Madrid'in İspanyol ligine katıldığı 1928 yılından beri attığı 2000'inci gol olacaktı, Madrid'in seyircileri ellerindeki haçları öperek dua ederlerken, rakip takımın taraftarları da ellerinin iki parmağını yere doğru çatal şeklinde tutarak rakiplerinin dualarını boşa çıkarmaya çalışıyorlardı.

Maçın seyri değişmişti, Pontevedra pres yapıyordu. Üstelik hava kararmaya başlamıştı, maç neredeyse bitmek üzereydi ve o beklenen golün geleceği de yoktu. O sırada Amancio tehlikeli bir yerden serbest vuruş kullandı, Di Stéfano topa yetişemedi, ama Real Madrid'in solaçık oyuncusu Gento topu kaptı ve kendisini marke eden defans oyuncularının arasından sıyrıldıktan sonra çektiği şimşek gibi bir şutla topu kaşla göz arasında ağlara gönderdi. Statta herkes bir anda ayağa kalkmıştı.

Kurt oyuncu Francisco Gento'nun rakiplerinin gıpta ettiği fevkalade bir top yakalayışı vardı ve kendisini ne kadar sıkı markaja alırlarsa alsınlar o her seferinde sıyrılmasını bilirdi.

SEELER

Onu elindeki köpüklü bir bira bardağından ayrı düşünmek mümkün değildi. Alman sahalarının en kısa boylu, en kilolu futbolcusuydu; yani tam anlamıyla tıknaz, tipik bir Hamburgluydu ve sallanarak yürürdü; bir ayağı öbüründen daha büyüktü. Fakat Uwe Seeler sıçradığında bir pireden farksızdı ve koştuğunda bir tavşan, kafayla topa vurduğunda da bir boğa olurdu.

1963 yılında bu Hamburglu, orta ileri, en iyi Alman futbolcusu seçildi; ruhuyla, etiyle ve kemiğiyle tam bir Hamburgluydu:

"Ben binlerce taraftardan biriyim, Hamburg Kulübü benim yuvam," diyen Uwe Seeler, Avrupa'nın en güçlü takımlarından gelen en cazip transfer önerilerini hep geri çevirdi.

Arka arkaya dört Dünya Kupasına katıldı, seyircilerin "Uwe!, Uwe!" diye bağırmalarıyla "Almanya! Almanya!" diye bağırmaları arasında hiçbir fark yoktu.

MATTHEWS

1965'te elli yaşlarında olan Stanley Matthews, İngiliz futbolunda hâlâ harikalar yaratıyordu. Markajlarıyla insanı çıldırtan bu yaşlı şeytanla karşılaşan kurbanları tedavi edecek yeterli sayıda psikiyatrist yoktu.

Defans oyuncuları onu şortundan ya da formasından çekerler, ona serbest güreşin her türlü taktiğini uygulayıp gizlice tekme atarlardı, ama yine de durduramazlardı, çünkü onun kanatları vardı, bir kanat oyuncusuydu; İngilizce'de o yerde bulunan oyuncuya *winger* adı verilir, bilindiği gibi *wing* kanat anlamındadır. Matthews, sahanın kenarında yüksekten uçan bir *winger* idi.

Bunun farkında olan Kraliçe Elizabeth ona Sir unvanı verdi.

1966 DÜNYA KUPASI

Askerler Endonezya'yı kana bulamışlardı o yıl; yarım milyondan fazla insan ölmüştü, kimbilir belki de bir milyondan fazlaydı ölenlerin sayısı. General Suharto sağ kalan bir avuç kızılı, pembeyi ya da rengi kuşkulu birçok insanı katlederek uzun süren bir diktatörlüğe başlıyordu. Gine Cumhurbaşkanı N'Krumah, Afrika Birliğine gönül verenlerdendi, ama o yıl ayaklanan bazı subaylar tarafından devrildi; aynı şekilde Arjantin'de Cumhurbaşkanı İllia da bir hükümet darbesiyle iktidardan uzaklaştırıldı.

Hindistan tarihinde ilk kez bir kadın iktidara geliyordu: İndira Gandi. Ekvador'da öğrenciler diktatöre karşı ayaklanmışlardı. Birleşik Devletler hava kuvvetleri yeni bir hava akını gerçekleştirerek Hanoi'yi bombalıyordu, ama Amerikan kamuoyuna göre Vietnam'a müdahale edilmesi bir hataydı ve en kısa zamanda askerlerin oradan çekilmesi gerekiyordu.

Truman Capote *Soğukkanlılıkla'*yı yayınlıyordu o yıl; García Márquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* ve Lezama Lima'nın *Cennet* adlı yapıtları baskıya veriliyordu. Rahip Camilo Torres, Kolombiya dağlarından aşağı yuvarlanıyor, Che Guevara Bolivya bozkırlarında sıska atı Rocinante'yi koşturuyordu. Mao Çin'de kültür devrimini başlatıyordu. İspanya'nın Almería sahiline düşen birkaç atom bombası patlamamakla birlikte büyük bir paniğe neden oluyordu. Miami'den gelen güvenilir haberlere göre Fidel Castro'nun devrilmesi an meselesiydi.

Londra'da Harold Wilson piposunu ağzının kenarına sıkıştırmış, seçimlerde elde ettiği başarının tadını çıkarırken, kızlar mini eteklerle sokaklarda dolaşıyorlardı. Carnaby Street modanın merkezi oluyor ve

Sekizinci Dünya Kupasının açılışı yapılırken herkesin ağzından 'The Beatles' grubunun şarkıları dökülüyordu.

Bu, Garrincha'nın katıldığı son Dünya Kupasıydı, aynı şekilde Meksikalı kaleci Antonio Carbajal için de bir bakıma uğurlama oluyordu ve şimdiye kadar bir Dünya Kupasına arka arkaya beş kez katılan tek futbolcu oydu.

Şampiyonaya on altı ekip katılıyordu, bunlardan onu Avrupa'dan, beşi Latin Amerika'dan ve bir tanesi de, şaşılacak bir şey, Asya'dan gelen Kuzey Kore'ydi. Kuzey Kore akıllara durgunluk verecek şekilde İtalya'yı, Pyongyanglı bir diş hekimi olan Pak'ın golüyle eledi; bu şahıs yalnızca boş vakitlerinde futbol oynuyordu. İtalyan karmasında Gianni Rivera ve Sandro Mazzola gibi ünlüler yer alıyordu. Pier Paolo Pasolini sahada futbol oynarken destan yazdıklarını söyleyerek onları göklere çıkarıyordu; ne var ki bir dişçinin karşısında korkudan titreyen bir hasta gibi ağızlarını açamadılar.

Şampiyonanın tamamı ilk kez uydu aracılığıyla naklen verildi ve hakemlerin 'şov'unu bütün dünya siyah-beyaz olarak izledi. Daha önceki Dünya Kupasında Avrupalı hakemler yirmi altı maç yönetmişlerdi, o yıl kıran kırana geçen otuz iki maçın yirmi dördünü yönettiler. Bir Alman hakem İngiltere ile Arjantin'in karşı karşıya geldiği maçta, galibiyeti İngiltere'ye armağan etti; buna karşılık bir İngiliz hakem de Almanya ile Uruguay'ın karşılaştığı maçta Almanya'nın yanında yer aldı. Brezilya'nın da ötekilerden daha şanslı olduğu söylenemezdi: Pelé, Bulgaristan ve Portekiz

tarafından yalnızca tekmelerle durdurulabildi; bunun üzerine yöneticiler onu şampiyonada oynatmamaya karar verdiler.

Final maçını Kraliçe Elizabeth de izledi. Gerçi "Gol!" diye bağırarak ayağa kalkmadı; ama gizli gizli alkışlamayı sürdürdü. Final karşılaşması İngiltere'nin Bobby Charlton'u ile Almanya'nın Beckenbauer'i arasında bir mücadele gibi görünüyordu. Charlton tehlikeli, deneyimli bir 'kanat' oyuncusuydu; Beckenbauer ise mesleğe yeni başlamıştı ve kâh ileride kâh geride oynuyordu. Rimet kupası birisi tarafından çalınmıştı, fakat Pickles adlı bir köpek onu Londra'da bir bahçeye atılmış olarak buldu. Bu şekilde kupa zamanında sahibinin eline geçti. İngiltere maçı 4-2 kazandı. Portekiz üçüncü oldu. Dördüncülüğü de Sovyetler Birliği aldı. Kraliçe Elizabeth İngiliz karmasını şampiyon yapan Alf Ramsey'e asalet unvanı verdi ve Pickles adındaki köpek de halkın gözbebeği haline geldi.

1966 Dünya Kupası savunma taktikleriyle dolu olarak geçti. Bütün ekipler "sürgü" taktiğini uygulayıp durdular; 'süpürge' adı verilen bir oyuncu beklerin arkasındaki final çizgisini taramakla görevliydi. Buna rağmen Portekiz'in Afrikalı oyuncusu Eusebio rakiplerinin artçı birliklerinden oluşan bu aşılmaz duvarı dokuz kez aşmayı başardı. Onun ardından Alman Haller altı golle golcülük listesinde ikinci sırayı aldı.

GREAVES

Bir kovboy filminde rol alsaydı, ona, Batının en hızlı ayağına sahip oyuncusu demek doğru olurdu. Daha yirmi yaşını tamamlamadan yüz gole imzasını atmıştı; yirmi beşine geldiğinde ise onu tutacak paratoner hâlâ icat edilmemişti, çünkü sahada yıldırım hızıyla gidiyordu. Nereden geldiği kestirilemeyen Jimmy Greaves bir anda sahanın her yerinde mantar gibi bitiyordu, öyle ki hakemler çoğu zaman onun sahanın dışından geldiğini sanıyorlardı.

"Gol atmayı o kadar çok arzu ediyorum ki", diyordu, "sonunda bu bende saplantı halini aldı."

Greaves'in 66 Dünya Kupasında şansı pek yaver gitmedi. Hiç gol atamadı, üstelik sarılık hastalığına yakalanınca final maçında oynayamadı.

BECKENBAUER'İN GOLÜ

1966 Dünya Kupasıydı, Almanya ile İsviçre karşı karşıya gelmişlerdi. Uwe Seeler ve Franz Beckenbauer birlikte atağa kalkmışlardı. Tıpkı Don Kişot ile Sancho Panza İkilisine benziyorlardı, sanki görünmeyen bir tabancadan çıkmış iki mermi gibiydiler, paslaşarak ilerliyorlardı. İsviçre savunmasının eli-kolu bağlanmıştı. Beckenbauer kaleci Elsener ile karşı karşıya kaldığında, kaleci sol tarafa doğru çıkınca o sağa doğru kıvrılıp şutu çekti ve topu filelere gönderdi.

Beckenbauer o sıralar yirmi yaşındaydı ve bir Dünya Kupası maçında ilk golünü atıyordu. Daha sonra arka arkaya dört Dünya Kupasına daha hem oyuncu, hem de teknik direktör olarak katıldı. 1974'te oyuncu, 1990'da teknik adam olarak iki kez ellerine teslim edilen kupayı havaya kaldırma şerefine ulaştı. Sert futbol eğiliminde olanların aksine o zarif futboluyla gerektiğinde bir tanktan daha güçlü, bir obüsten daha delici olunabileceğini gösterdi.

Münih kentinin bir işçi semtinde dünyaya gelmekle birlikte aslen köylü olan bu "Kaiser" sahada bir imparator gibiydi, hem hücumda, hem de savunmada çevresine hükmederdi. Gerilerde oynadığında değil bir top, bir sivrisineğin bile geçmesine izin vermezdi; ileriye doğru atağa kalktığında ise sahada ilerleyen bir havai fişekten farksız olurdu.

EUSEBIO

Ayakkabı boyamak, yerfıstığı satmak ya da dalgın kimselerin ceplerini hafifletmek için dünyaya gelmişti. Çocukken ona 'hiç kimse' anlamına gelen "*Ninguem*" lakabını takmışlardı. Dul bir kadının oğluydu, sayısı kabarık kardeşleriyle kenar mahallelerin arsalarında sabahtan akşama kadar top peşinde koşardı.

Yoksulluğun soluğunu her zaman ensesinde hisseden ve polis tarafından kovalanan biri gibi soluk soluğa çim sahalara kapağı attı. Ve zikzaklar çizerek yirmi yaşındayken takımına Avrupa şampiyonluğu kazandırınca "Panter" lakabının sahibi oldu.

1966 Dünya Kupasında uzun bacaklarıyla sahada rakiplerinin birçoğunu geride bıraktı; imkânsız gibi görünen yerlerden filelere gönderdiği toplarla seyircilerin kendisini uzun uzun alkışlamalarını sağladı.

Uzun kollu, uzun bacaklı, mahzun bakışlı bir Mozambikli Zenci olan Eusebio, Portekiz futbol tarihine en iyi oyuncu olarak geçti.

KALECİLERE DE NAZAR DEĞEBİLİR

Çiçekbozuğu yüzü baltayla yontulmuş bir büstü andıran bu filelerin müthiş bekçisi, eğri parmaklı kocaman elleriyle kalesini savunduğunda, insan ister istemez kalenin ağzının görünmez bir tahta perdeyle örtülü olduğu düşüncesine kapılırdı. Şimdiye kadar seyrettiğim Brezilyalı kaleciler arasında Manga bende en fazla iz bırakanıdır. Bir keresinde onun kaleden kaleye gol attığına tanık oldum: Manga, kalesinden çektiği şutla topu hiçbir oyuncuya değdirmeden rakip kaleye sokmuştu. O sıralar Uruguay'ın Nacional Kulübünde çile dolduruyordu; Brezilya'dan ayrılmak zorunda kalmıştı, çünkü 66 Dünya Kupasında galibiyetten çok yenilgi tadan Brezilya karması, yurda başı eğik olarak döndüğünde bu milli felaketin faturasını Manga ödemişti. Aslında o yalnızca tek bir maçta oynamıştı, ama kalesinden hatalı bir çıkış yapmış ve şanssızlık eseri Portekiz topu boş kaleye göndermişti. O andan sonra, kalecilerin yaptıkları bu tür hataya, onun adına bağlanarak "Mangavari" adı verildi.

1958 Dünya Kupasında da buna benzer bir olay yaşanmış ve Arjantin ekibinin başarısızlığının faturası kaleci Amadeo'ya çıkarılmıştı. O tarihten sekiz yıl önce, 1950'de Maracanã finalinde Moacyr Barbosa da okkanın altına gitmişti.

1990 Dünya Kupasında Kamerun, Almanya'ya karşı başarılı bir oyun sergileyen Kolombiya'yı sahadan silmişti. Afrika takımının sonucu belirleyen golü kaleci René Higuita'nın bir hatasından doğmuştu; kaleci sahanın ortalarına kadar açılmış ve orada topu kaybetmişti. Bu tür cüretkârca çıkışlar başarılı olduğunda coşkuyla alkışlayan seyirciler, Higuita yurda döndüğünde neredeyse onu çiğ çiğ yiyeceklerdi.

1993 yılında, Higuita'nın yer almadığı Kolombiya karması Arjantin'i 5-0'lık bir skorla sahada ezip geçti. Bu hezimetin elbette bir suçlusu olması gerekiyordu; kuşkusuz bu da kaleciden başkası olamazdı. Sonuçta kabak Sergio Goycochea'nın başında patladı. O zamana kadar Arjantin karması otuzdan fazla maç yapmış, hiç yenilmemişti ve bu başarıda Goycochea'nın payı olduğunu kimse inkar etmiyordu. Fakat Kolombiya'nın attığı gollerden

sonra, penaltı kurtarışlarıyla ünlü olan bu kaleci gözden düştü ve milli takım kadrosuna alınmadı, dahası, birçok kimse intihar etmesinin kendisi için en iyi yol olacağını yüzüne karşı söyleyip durdu.

PEÑAROL'ÜN ALTIN YILLARI

1966'da Latin Amerika'nın şampiyonu Peñarol ile Avrupa şampiyonu Real Madrid iki kez karşı karşıya geldiler. Peñarol her iki maçı da formaları bile terlemeden, gösterişli oyunuyla 2-0 aldı.

Altmışlı yıllarda Real Madrid'den boşalan tahta Peñarol yerleşti, Real Madrid ellili yıllarda Avrupa'nın en güçlü takımıydı. O yıllarda Peñarol Dünya Kulüpleri Kupasını iki kez kazanmış ve üç kez de Latin Amerika şampiyonu olmuştu.

Uluslararası karşılaşmalara ilk kez çıktıklarında takımın oyuncuları rakiplerine şöyle soruyorlardı:

"Oynamak için başka bir top getirdiniz mi? Bu top bizim."

Peñarol'ün unutulmaz kalecisi Mazurkiewicz'in kalesine topun girmesi sanki yasak edilmişti; orta sahada Tito Gonçalves ise topa her istediğini yaptırıyordu; meşin yuvarlak ileri hatlarda Spencer ile Joya'nın ayaklarında gürleyip Pepe Sasía'nın emriyle de ağları buluyor ya da Pedro Rocha vuracak olduğunda ağları delip geçiyordu.

ROCHA'NIN GOLÜ

1969 yılıydı. Peñarol, La Plata kentinin Estudiantes takımıyla karşılaşıyordu. Rocha, sahanın ortalarında bulunuyordu; Matosas'ın pasını yakaladığında sırtı rakip kaleye dönüktü ve karşısında iki rakip oyuncu vardı. O anda topu sağ ayağıyla ortaladı ve top ayağında olduğu halde bir yarım dönüş yaptıktan sonra topu öteki ayağına geçirerek Echecopar ile Taverna'nın markajından kurtuldu; daha sonra topu üç kez sürüp Spencer'e pas verdi ve koşmaya devam etti. Kendisine tekrar pas verildiğinde ceza sahasının hemen dışındaydı; topu göğsüyle karşıladı, Madero ile Spadero'dan sıyrıldıktan sonra öyle şiddetli bir şut çekti ki, kaleci Flores topun geçtiğini görmedi bile.

Pedro Rocha sahada bir yılan gibi kıvrılarak ilerlerdi. Her zaman zevk alarak oynar, oyunun ve gol atmanın zevkine varır ve bu zevki seyircilere de tattırırdı. Top Rocha'nın emrindeydi, sahibinin her isteğini yerine getirirdi.

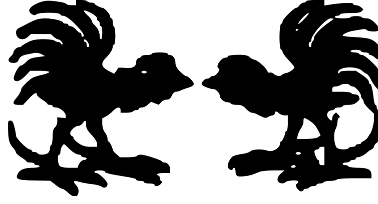
ANAYA SAYGI

Altmışlı yılların sonlarına doğru, şair Jorge Enrique Adoum uzun süre yurtdışında kaldıktan sonra Ekvador'a döndü. Vatana ayak basar basmaz ilk işi Quito şehrinin vazgeçilmez geleneğine uymak oldu: Aucas takımının maçını seyretmek için ayağının tozuyla stadın yolunu tuttu. Çok önemli bir karşılaşma olacaktı, bu yüzden tribünlerde iğne atılsa yere düşmezdi.

Maç başlamadan önce, hakemin bir gün önce ölen annesi için bir dakikalık saygı duruşunda bulunmak üzere tüm seyirciler ayağa kalktılar. Saygı duruşunun hemen ardından yöneticilerden biri mikrofona gelerek, en zor durumlarda bile görev yapmaktan çekinmeyen, sporcuya yakışır bir davranış örneği gösteren hakemi övücü bir konuşma yaptı. Sahanın ortasında başı eğik duran kara gömlekli ve şortlu adamı halk sessizce alkışladı. Adoum gördüğü manzara karşısında neredeyse küçük dilini yutacaktı, gözlerine inanamıyordu, bir kolunu çimdikledi. Acaba yanlış ülkeye mi gelmişti? Her şey böylesine değişmiş olabilir miydi? Eskiden seyirciler ayağa, yalnızca hakeme "İbne!" demek için kalkarlardı.

Sonunda maç başladı. On beş dakika sonra Aucas bir gol atınca stattaki tüm seyirciler bir anda ayağa kalktılar. Fakat top çizginin dışında çevrildi gerekçesiyle hakem golü geçersiz saydı. İşte o zaman kıyamet koptu, az önce hakemin merhum annesi için saygı duruşunda bulunan seyirciler kadıncağızın artık hayatta olmadığını unutmayarak kükremeye başladılar:

"Öksüz ibne!"

GÖZYAŞLARI MENDİLDEN DÖKÜLMÜYOR

"Mücadele etmek"le özdeşleşen futbol, bazen gerçek bir savaşa dönüşebiliyor ve o zaman 'Azrail ile burun buruna gelmenin' bir başka adı da 'maça gitmek' oluyor. Eskiden dinsel fanatizmin, ulusal coşkunun ve siyasal tutkunun görüldüğü yerlere günümüzde futbol fanatizmi çöreklenmiş bulunmaktadır. Dinde, milliyetçilikte ve siyasette olduğu gibi futbolda da şiddet olaylarının meydana gelmesi tansiyonun bir anda yükselmesine yol açmaktadır.

Bazı kimseler topun bir cini olduğuna ve insanların ruhlarının bu cin tarafından ele geçirildiğine inanmaktadırlar. Öfkeden kuduran, ağzından köpükler saçan bir taraftarı gözümüzün önüne getirdiğimizde bu inanç bize hiç de saçma gibi görünmemektedir. Fakat asık yüzlü savcıların da kabul ettikleri gibi, futbol sahalarında görülen şiddet olaylarının büyük bir kısmı aslında futboldan kaynaklanmamaktadır; nasıl ki gözyaşlarıyla ıslanan bir mendilden dökülen damlalar doğrudan doğruya mendilden gelmiyorsa, futbol sahalarında görülen şiddet olaylarının büyük bir kısmı da doğrudan doğruya futboldan ileri gelmemektedir.

1969 yılında iki komşu Orta Amerika ülkesi Honduras ile El Salvador arasında bir savaş patlak verdi. Bu iki yoksul ülkenin halkları yüzyılı aşkın bir süredir birbirlerinden nefret ettiklerinden, karşılaştıkları her türlü sorunun sorumlusu olarak birbirlerini gösteriyorlardı. Honduraslılara bakılırsa Salvadorlular onların ekmeklerine göz dikmişlerdi. Salvadorlulara göre ise ülkelerindeki işsizliğin ve açlığın sebebi Honduraslılardı. Her iki ülkenin halkı da birbirlerine düşman gözüyle bakarken, bu ülkelerde birbiri ardından iktidara gelen diktatörler de bu düşmanlığı yaşatmak için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Bu savaşa "Futbol Savaşı" adı verildi, çünkü yangını Tegucigalpa ve San Salvador statlarında çıkan kıvılcımlar başlatmıştı. 1970 Dünya Kupası elemelerinde çıkan kavgalarda çok sayıda ölümler ve yaralanmalar olmuştu. Ertesi hafta iki ülke karşılıklı olarak diplomatik ilişkileri kestiler. Honduras, kırsal kesimde çalışan yüz bin Salvadorluyu topraklarından çıkardı; bunun üzerine Salvador tankları Honduras sınırını geçmeye başladı.

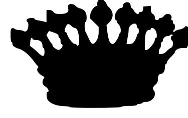
Bir hafta süren savaşta dört bin kişi öldü. Diktatörlükle idare edilen her iki ülkenin yöneticileri Latin Amerika sisteminin yarattığı insanlardı ve yangına körükle gittiler. Tegucigalpa'da halkın dilinden düşürmediği bir söz vardı:

"Honduraslı, eline bir odun parçası al ve bulduğun Salvadorluyu gebert!"

Salvador'da da durum farklı değildi:

"Bu barbarlara layık oldukları ders verilmeliydi!"

Her iki ülkenin çulsuz halkı birbirlerini boğazlarken yöneticilerle toprak ağalarının burnu bile kanamadı.

PELÉ

1969 yılıydı, Maracanã Stadında Santos ile Vasco da Gama takımları karşılaşıyorlardı.

Pelé topu kapmış, fırtına hızıyla koşuyordu, ayakları sanki yerden kesilmişti ve rakiplerinin arasından kolayca sıyrıldıktan sonra tam kaleye yaklaştığı bir anda rakipleri tarafından faulle durduruldu.

Hakem tereddüt etmeden penaltıyı verdi. Atışı Pelé kullanmak istemiyordu, ama stattaki yüz bin kişi, 'Pelé!, Pelé!' diye bağırarak onun atmasında ısrar ediyordu.

Pelé bu statta daha önce epeyce gol atmıştı, bunlar muhteşem gollerdi; bir keresinde, 1961 yılında Fluminense takımının yedi rakip oyuncusunu ve kalecisini çalımlayarak unutulmaz bir gol atmıştı. Fakat bu penaltı farklıydı, seyirci bunu kutsal bir şey olarak görüyordu. Sonunda Pelé topa yaklaştı. O anda tribünlerden çıt çıkmıyordu, dünyanın en şamatacı, en gürültücü seyircisi nefesini tutmuş bekliyordu. Sanki tribünlerde ve sahada Pelé ile kaleci Andrada'dan başka kimse yoktu, ikisi de karşı karşıyaydılar. Pelé penaltı noktasında topun başında duruyordu; ondan on iki adım ötede Andrada, kalenin tam ortasında hafifçe öne doğru eğilmiş, bekliyordu.

Pelé atışını yaptı, kaleci fırladı, neredeyse topu yakalayacaktı, ama Pelé topu filelere göndermeyi başardı. Bu onun bininci golüydü ve profesyonel futbol tarihinde o zamana kadar hiçbir futbolcu bin gol atamamıştı.

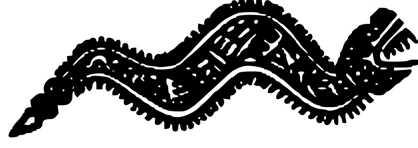
İşte o anda seyirciler statta olduklarını sevinçle ayağa kalkarak, meşaleler yakarak gösterdiler.

PELÉ

Onun için yüzden fazla şarkı yazıldı. On yedi yaşındayken yer aldığı Brezilya karması, Dünya Şampiyonu oldu. Brezilya Hükümeti onu milli servet ilan ederek yurtdışındaki kulüplere satılmasını yasak ettiğinde yirmi yaşındaydı. Brezilya karmasına üç kez, Santos takımına da iki kez dünya birinciliği kazandırdı. Bininci golünü attıktan sonra da gol atmayı sürdürerek bu rakamı bir hayli yükseltti. Seksen ülkede bin üç yüzden fazla maçta oynadı ve hızlı tempoda geçen bu maçlarda bin üç yüz kadar gol attı. Bir keresinde bir savaşa engel oldu: Nijerya ve Biafra onu bir maçta oynarken görmek için aralarında mütareke imzaladılar.

Onu maçta oynarken görmek her şeye değerdi doğrusu. Pelé koşmaya bir başladı mı, rakiplerinin arasından bir bıçak gibi sıyrılırdı. Durduğunda ise rakipleri kendisinin koşarken çizdiği zikzaklı labirentlerde kaybolup giderlerdi. Sıçradığında sanki görünmeyen bir merdivenle tırmanıyormuş gibi havaya yükselirdi. Serbest vuruş yaptığında da baraj kuran rakip oyuncular girecek golü kaçırmamak için yüzlerini kaleye doğru çevirirlerdi.

Küçük bir köyün yoksul bir evinde dünyaya gelmişti; ama Zencilere pek nasip olmayan güce ve servete ulaşmayı başardı. Sahanın dışında hiç kimseye tek bir dakika bile ayırmadığı gibi, cebinden de bir metelik çıkarıp vermedi. Fakat onu oynarken seyretme şansını elde eden bizler için en büyük kazanç, ölümsüzlüğün mevcut olduğunu görmek ve ölümsüzlük kadar muhteşem o anları yaşamak oldu.

1970 DÜNYA KUPASI

Kukla sinemasının ustası Jiri Trinka o yıl Prag'da öldü ve Bertrand Russell, bir yüzyıla yaklaşan yaşamını Londra'da noktaladı. Yirmi yaşındaki şair Rugama, Managua'da diktatör Somoza'nın bir tabur askerine karşı tek başına karşı koyarken öldü. Dünya iki müzik ustasını daha kaybediyordu. 'The Beatles' grubu, olağanüstü bir başarıdan sonra gitarist Jimi Hendrix ile şarkıcı Janis Joplin'in aşırı dozda aldıkları uyuşturucudan ölmeleri üzerine dağıldı.

Şiddetli fırtına ve yağışlar Pakistan'ı kasıp kavuruyor ve bir deprem Peru'nun And Dağlarındaki on beş kenti haritadan siliyordu. Washington'da hiç kimse Vietnam savaşının gerekli olduğuna inanmamakla birlikte, savaş devam ediyordu; üstelik Pentagon'un verdiği bilgilere göre ölü sayısı bir milyon dolayındaydı; bu arada Amerikalı generaller Kamboçya topraklarına girerek kaçıyorlardı. Üç kez arka arkaya uğradığı başarısızlıktan sonra Allende, Şili'nin cumhurbaşkanı olma yolunda sağlam adımlarla ilerlerken her Şilili çocuğa günde bir şişe süt vermeyi ve bakır madenlerini devletleştirmeyi vaat ediyordu. Miami'deki güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Fidel Castro'nun devrilmesi her an gerçekleşebilirdi. Vatikan tarihinin ilk grevini başlatan Papa'nın memurları Roma'da kol kola yürürlerken Meksika'da on altı ülkenin oyuncuları Dokuzuncu Dünya Futbol Şampiyonasında bacaklarının ustalığını gösteriyorlardı.

Şampiyonaya Avrupa'dan dokuz, Latin Amerika'dan beş ülke ve ayrıca Fas ile İsrail katılıyorlardı. Futbolda ilk sarı kart açılış maçında gösterildi. Uyarı ve ihraç anlamına gelen sarı ve kırmızı kartlar Meksika Dünya Futbol Şampiyonasındaki tek yenilik değildi. Bu şampiyonada yapılan bir düzenlemeyle her maçta takımlara ikişer oyuncu değiştirme hakkı verildi.

Sakatlanma halinde o zamana kadar yalnızca kaleci değiştirilebiliyordu ve tekmelerle rakip takımın oyuncularının sayısını azaltmak hiç de zor değildi.

1970 Dünya Kupasının unutulmaz görüntülerinden bazılarını sıralayalım: Bir kolu sarılı olan Beckenbauer'in son ana kadar olağanüstü bir çaba gösterişi, bir gözünden ameliyatlı olan Tostão'nun maçlarda dimdik ayakta duruşu, katıldığı son Dünya Kupasında Pelé'nin havaya yükselişleri belleklerden kolay kolay silinmeyecekti. Pelé'yi marke eden İtalyan defans oyuncusu Burgnich onunla ilgili olarak şöyle diyordu:

"Birlikte sıçradık, ayaklarım yere değdiğinde bir baktım, o hâlâ havadaydı."

Şampiyonada dört ekip Brezilya, İtalya, Almanya ve Uruguay yarı finale kaldı. Almanya üçüncü, Uruguay da dördüncü oldu. Final karşılaşmasında Brezilya, İtalya'yı 4-1'lik bir skorla ezip geçti. İngiliz basını bu maçla ilgili haberini şu başlıkla veriyordu:

Böylesine güzel bir futbol yasak edilmeli.

Son gol unutulmazdı: Topa tüm Brezilya oyuncuları dokunmuştu, sonunda Pelé onu sanki bir tepside sunar gibi, işi bitirecek olan ve bir fırtına hızıyla gelen Carlos Alberto'ya gönderdi.

"Torpido" lakaplı Alman Müller gol krallığında on golle baş sırayı aldı, onu yedi golle Brezilyalı Jairzinho izledi.

Üçüncü kez yenilmez şampiyon olarak Brezilya, Rimet Kupasının sahibi oldu. İki kilo ağırlığındaki bu som altından kupa 1983 yılının sonlarına doğru yerinden çalındı ve eritilerek satıldı. Şimdi onun yerinde bir taklidi duruyor.

JAIRZINHO'NUN GOLÜ

1970 Dünya Kupasında Brezilya ile İngiltere karşı karşıya gelmişlerdi.

Paulo Cézar'ın pasını yakalayan Tostão rakiplerinden sıyrılarak ilerleyebildiği yere kadar ilerledi; karşısında savunma alanına çekilen tüm İngiliz oyuncuları vardı, hatta kraliçe bile oradaydı. Tostão her birini teker teker çalımlayarak topu Pelé'ye verdi. Bunun üzerine üç oyuncu tarafından sıkıştırılan Pelé ilerleyecekmiş gibi yaparak üçünü de peşinden sürükledi; ama daha sonra birden geri döndü ve topu yakınındaki Jairzinho'ya bıraktı. Jairzinho, Rio de Janeiro'nun kenar semtlerinde yetişmişti, en zor koşullarda ekmeğini kazanırken rakiplerinden nasıl kurtulacağını çok iyi öğrenmişti. Siyah bir mermi gibi fırladı, önündeki bir İngiliz oyuncuyu çalımlayarak geçtikten sonra öyle bir şut çekti ki, top kaleci Banks'ın filelerini beyaz bir mermi gibi delip geçti.

Bu, zaferi getiren goldü. Brezilya'nın bir samba güzelliğindeki hücumuyla yedi gardiyan saf dışı bırakılmış ve çelikten bir kale güneyden esen bu sıcak rüzgârla yerle bir olmuştu.

FİESTA

Brezilya'da okulsuz, kilisesiz köyler bulunabilir, ama futbol sahası olmayan bir köye rastlamak asla mümkün değildir. Ülkede pazar günleri en çok yorulanlar kalp hastalıkları uzmanlarıdır; pazar ayini kadar kutsal sayılan bir maç sırasında bir kimsenin kalp krizinden ölmesi beklenmedik bir olay değildir. Bu ülkede futbolsuz geçen bir pazar gününde ise insan can sıkıntısından ölebilir.

Brezilya karması 66 Dünya Kupasında kazaya kurban gittiğinde birçok intihar ve sinir krizi vakaları oldu, bayraklar yarıya indi ve kapılara siyah çelenkler konuldu; ayrıca halk, Brezilya futbolunu temsil eden boş bir tabutu samba yaparak caddelerde dolaştırdıktan sonra mezarlığa götürüp gömdü. Brezilya dört yıl sonra üçüncü kez dünya şampiyonu olduğunda Nelson Rodrigues, Brezilyalı futbolcuların 'kırk satır ya da kırk katır' korkusu duymadan yurda döndüklerini ve krallar gibi karşılandıklarını gazetede yazmıştı.

1970 Dünya Kupasında Brezilya muhteşem bir futbol sergiledi. O zamanlar tüm dünyada savunma taktiği geçerliydi; oyuncuların hemen hemen tamamı geri hatlara kapanarak oynarken ileri hatlarda bir-iki oyuncu bırakılıyordu; oyuncuların akıllarına eseni yapmaları yasaktı. Ve o Brezilya karması olağanüstü atak oyunuyla şaşırtıcı bir görüntü sergiledi; Jairzinho, Tostão, Pelé ve Rivelino hep birlikte atağa kalkıyorlardı; hatta bazen Gerson ve Carlos Alberto'nun gerilerden gelmesiyle bu sayı beşe ya da altıya yükseliyordu. Finalde bu buldozer İtalya'yı ezip geçti.

Çeyrek yüzyıl sonra böyle bir gözüpeklik intihar olarak kabul edilecekti. 1994 Dünya Kupasında Brezilya finalde İtalya'yı tekrar yendi. Golsüz geçen bir yüz yirmi dakikanın sonunda sonucu penaltılar belirledi; penaltılar olmasaydı topun filelere gideceği yoktu.

GENERALLER VE FUTBOL

1970 Dünya Kupasında Brezilya'nın kazandığı zaferin kutlamaları sırasında Brezilya diktatörü General Medici futbolculara para bağışında bulundu, elinde zafer kupası olduğu halde onlarla fotoğraf çektirdi ve hatta topa kafa vurarak fotoğraf makinelerine poz verdi. Brezilya karması için bestelenen *Pra frente Brasil* ülkenin milli marşı olarak kabul edildi; bu arada televizyonlarda Pelé'nin çimenler üzerinde uçarken çekilen görüntüleri, "Brezilya'yı kimse durduramaz," yazılarıyla birlikte veriliyordu.

Arjantin 78 Dünya Kupasını kazandığında General Videla da fırtına gibi hızlı Kempes'in görüntülerini aynı amaçla kullandı.

Futbol demek vatan-millet demekti, bütün güç futboldaydı ve asker diktatörlerin hepsinin de sloganı "Ben vatanım" oluyordu.

Bu arada Şili'nin tek adamı General Pinochet, ülkenin kalburüstü kulüplerinden Colo-Colo'nun başkanı oldu.

Aynı şekilde Bolivya'da iktidarı ele geçiren General Garcia Meza da ülkenin en kalabalık ve en ateşli taraftarına sahip olan Wilstermann Kulübünün başkanı ilan etti kendisini.

Futbol demek halk demekti, o halde bütün güç futboldaydı ve bu diktatörler de "Ben halkım" sloganını kullanmaktan vazgeçmiyorlardı.

KAŞLA GÖZ ARASINDA

Arjantin'in Independiente Kulübünün forvet oyuncusu Eduardo Andrés Maglioni, en kısa zamanda en fazla gol atarak Guiness'in dünya rekorlar kitabına geçti.

1973 yılında Independiente ile La Plata Jimnastik ve Eskrim Takımı arasındaki karşılaşmada Maglioni, kaleci Guruciaga'ya bir dakika elli saniyelik bir süre içinde tam üç gol attı.

MARADONA'NIN GOLÜ

1973 yılıydı, Arjantin ve River Plate minikleri, Buenos Aires de karşılaşıyorlardı.*

* Cümledeki garipliği görünce kitabın İspanyolca baskısına baktım; 'Argentinos Juniors' ve 'River Plate' minik takımları karşılaşıyor. 'Argentinos Juniors' bir futbol takımının ismidir, yani özel bir isimdir, dolayısıyla 'Arjantin' diye çevrilmemeliydi bence. Üstelik 'Juniors' eki de unutulunca cümle anlaşılmaz olmuş (e.d.)

Arjantin'in 10 numaralı oyuncusu kalecisinin gönderdiği topu aldıktan sonra Riverli orta açık oyuncusunu geçerek koşmaya başladı; önünü kesmeye çalışan rakiplerinden bazılarının bacakları arasından, bazılarının da yanından rüzgâr hızıyla sıyrıldıktan sonra savunma oyuncularını ve yere serilen kaleciyi de geçerek topla birlikte yavaş adımlarla rakip kaleye girdi. Sahada arkasında on bir çocuğu ağzı açık bırakmıştı.

"Soğancıklar" adı verilen ve çocuklardan oluşan bu takım, hiç yenilmeden arka arkaya yüz maç yaptığından basının ilgi odağı haline gelmişti. "Zehir" lakaplı on üç yaşındaki bir oyuncu gazetecilere şöyle diyordu:

"Biz vakit geçirmek için oynuyoruz, para için asla oynamayacağız, için içinde para oldu mu herkes yıldız futbolcu olmak için can atıyor, o zaman da kıskançlık ve bencillik başlıyor."

Bu sözleri söylerken bir yandan da takımın en neşeli, en kısa boylu oyuncusunu attığı gol sebebiyle kucaklayarak kutluyordu; golü atan bu bücür oyuncu, o zamanlar on iki yaşında olan Diego Armando Maradona'dan başkası değildi.

Atağa kalktığı sırada dilini çıkarmak gibi bir alışkanlığı olan Maradona bütün gollerini dili dışarıda olduğu halde atmıştı. Geceleri topuna sarılarak uyurken, gündüzleri de onunla harikalar yaratıyordu. Yoksul bir semtte, yoksul bir evde yaşıyor ve endüstri mühendisi olmayı hayal ediyordu.

1974 DÜNYA KUPASI

Watergate binasındaki casusluk skandalıyla şimşekleri üzerine çeken Başkan Nikson'ın durumu oldukça kritikti; aynı yıl bir uzay mekiği Jüpiter'e doğru yol alırken, Vietnam'da yüz sivili katleden teğmen, Washington tarafından suçsuz bulunuyordu; öldürülenler alt tarafı yüz kadar Vietnamlı sivildi.

Roman yazarlarından Miguel Angel Asturias ile Pär Lagerkvist hayata veda ederlerken, ressam David Alfaro Siqueiros da son nefesini veriyordu. Arjantin tarihinde ateş ve baruttan ibaret bir sayfada yer alan General Perón da can çekişiyordu. Caz kralı Duke Ellington da aramızdan ayrılıyordu. Basın kralının kızı Patricia Hearst kendisini kaçıranlara âşık olunca babasını bir burjuva domuzu olmakla suçlayarak banka soyma girişiminde bulunuyordu. Miami'den gelen güvenilir haberlere göre Fidel Castro'nun devrilmesi an meselesiydi.

Yunanistan'da ve Portekiz'de dikta rejimlerine son veriliyordu, Portekiz'de karanfiller ihtilali gerçekleşirken *Grândola, Vila Morena* şarkısı dillerden düşmüyordu. Şili'de Augusto Pinochet iktidarını sağlamlaştırırken, İspanya'da General Franco kendi adını taşıyan bir hastaneye yatırılıyordu.

Tarihi bir oylamada İtalyanların boşanmanın kabulü lehinde oy kullanmaları, evlilik sorunlarının çözümünde bıçak, zehir ve benzeri yöntemlere başvurmaktan vazgeçmiş olduklarını gösteriyordu. Tarihe geçecek bir başka oylamayla da dünya futbolunu yönlendirenler FİFA'nın başkanlığına João Havelange'yi getiriyorlardı. Havelange, İsviçre'de ünlü Stanley Rous'dan görevi devralırken, bu arada Almanya'da 10. Dünya Futbol Şampiyonası başlıyordu.

Şekil yönünden farklı bir kupa sahibini bulacaktı; bu seferki Rimet Kupasından daha çirkindi, ama onu elde etmek için dokuz Avrupa, beş Latin Amerika ülkesinden başka Avustralya ve Zaire yarışacaklardı. Sovyetler Birliği şampiyonaya katılamamıştı. Çünkü eleme maçları safhasında Sovyetler, Şili'nin Nacional Stadında oynamayı reddetmişlerdi; burası bir süre önce toplama kampı ve kurşuna dizilme yeri olarak kullanılmıştı. O zaman Şili karması bu statta futbol tarihinin en ilginç olayını yaşadı: Şilililer karşılarında herhangi bir rakip olmaksızın sahaya çıkarak halkın çılgınca alkışları arasında boş kaleye birkaç gol gönderdiler. Daha sonra Şili, Dünya Kupasında tek bir maç dahi kazanamadı.

Bu arada sürpriz bir gelişme oldu: Hollandalı futbolcular Almanya'ya yanlarında eşleri, nişanlıları ve sevgilileri olduğu halde gelip onlarla birlikte kampa girdiler; attıkları on dört gole karşılık yalnızca bir gol yemişler ve bunu da şanssızlık eseri kendi kalelerine atmışlardı. Kısacası 1974 Dünya Kupasının en ilginç ekibi "Mekanik Portakal" adı verilen Hollanda'ydı; Rinus Michels'in çalıştırdığı Cruyff, Neeskens, Rensenbrink, Krol ve öbür yorulmak nedir bilmeyen oyunculardan oluşan Hollanda karması bir hayli ilgi gördü.

Final maçından önce Cruyff ile Beckenbauer flama değiştirdiler. Ve sürprizlerle dolu bu şampiyonanın en son sürprizi de Kaiser ve adamlarının, Hollandalıların pişmiş aşına soğuk su katmaları oldu. Bütün tahminlerin aksine Meier, Müller ve Breitner favori gösterilen Hollanda'yı devirmede zorluk çekmediler ve sonuçta Almanya maçı 2-1 alarak şampiyon oldu. Tarih burada bir kez daha tekerrür etmişti: Aynı şekilde, 1954 yılında İsviçre'de oynanan final karşılaşmasında Almanya namağlup unvanlı Macaristan'ı devirmişti.

Federal Almanya ve Hollanda'nın ardından üçüncü sırayı Polonya aldı. Brezilya dördüncü oldu. Polonyalı futbolcu Lato yedi golle gol sıralamasında birinci oldu; bir diğer Polonyalı Szarmach ve Hollandalı Neeskens onu beşer golle izlediler.

CRUYFF

Her ne kadar Hollanda karmasına "Mekanik Portakal" adını taktılarsa da sürprizleriyle herkesi şaşkına çeviren bu ekip bir makine gibi tekrarlanan hareketler yapmıyordu. "River Makinesi" adı da Hollanda için pek uygun değildi; bu turuncu alev kendisini sürükleyen bilinçli bir rüzgâra uyarak bir ileri bir geri gidiyordu; kimi zaman da bütün ekip ya saldırıya geçiyor ya da savunmaya çekiliyordu. Tam anlamıyla bir yelpaze gibi açılıp kapanan ve on bir kişinin tek bir vücut haline geldiği bir takım karşısında rakip takımlar ne yapacaklarını kestiremiyorlardı.

Brezilyalı bir gazeteci, Hollanda karmasını 'bilinçli düzensizlik' olarak tanımlamıştı. Hollanda ekibi bir orkestra gibiydi, bu orkestranın ahenkli bir müzik icra etmesini sağlayan da, herkesten daha fazla ter döken, onların şefi Cruyff'tu.

Bu sıska şeytan, daha çocuk yaştayken Ajax Kulübüne kapağı atmıştı: Annesi o zamanlar kulübün kantininde çalışırken, kendisi de saha dışına çıkan topları topluyor, futbolcuların ayakkabılarını temizliyor ve sahanın köşelerine bayrakları yerleştiriyordu. Kısacası kendisinden istenilen her şeyi yapıyor, ama kendisinin istediği şeyi yapamıyordu: Top oynamak istiyordu, ama bunun için yeterli fiziğe sahip olmaması ve ayrıca hırçın yapısı nedeniyle top oynamasına izin verilmiyordu. Ama bir keresinde oynamasına izin verdiler ve o andan sonra bir daha yeşil sahalardan ayrılmadı; daha çocuk yaştayken Hollanda milli takım kadrosuna alındı ve muhteşem bir futbol sergilediği ilk milli maçında bir gol atıp hakemi bir yumrukta yere serdi.

Daha sonra azminden ve becerisinden bir şey kaybetmeden oynamayı sürdürdü. Yirmi yıl boyunca Hollanda'da ve İspanya'da oynadığı takımlarda yirmi iki kez şampiyonluk zevkini tattı. Otuz yedi yaşındayken futbolu bıraktı; son golünü attıktan sonra, kendisini alkışlayan seyircileri stattan evine kadar ona eşlik ettiler.

MÜLLER

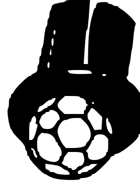
Münih TSV Kulübünün teknik adamı bir keresinde ona şöyle demişti:

"Futbolda bir yere gelemezsin, en iyisi mi sen başka bir iş tut."

O sıralar Gerd Müller bir tekstil fabrikasında günde on iki saat çalışıyordu.

O öğütten on bir yıl sonra, 1974'te bu bastıbacak futbolcunun oynadığı ekip Dünya Şampiyonu oldu. Alman liginde ve Alman Milli Takımında hiç kimse onun attığı gol sayısına ulaşamadı.

Bu vahşi kurt sahada kendisini kamufle etmesini çok iyi beceriyordu. Pençelerini ve sivri dişlerini *Kırmızı Başlıklı Kız* masalındaki babaanne kılığında gizleyerek masum paslar verirken bir yandan da kimseye sezdirmeden rakip takımın ileri hatlarına sızıyor ve tıpkı av karşısındaki bir kurt gibi boş kalenin önünde ağzının sularını akıtıyordu: Ağlar onun için son derecede çekici bir gelinin dantelli tül duvağıydı sanki; duvağı birdenbire açıyor ve dişlerini geçiriyordu.

HAVELANGE

1974 yılında, uzun bir tırmanıştan sonra Jean Marie Faustin de Godefroid Havelange FIFA'nın doruğuna ulaştı. Gazetecilere yaptığı açıklamada şöyle söylüyordu:

"Ben buraya futbol adı verilen bir ürünü pazarlamaya geldim."

O andan sonra dünya futbolunda Havelange'nın kurduğu mutlak hâkimiyet bugüne kadar sürüp gelmektedir. Çevresinde sivri dişli teknokratları olduğu halde Zürih'teki sarayında saltanat süren Havelange, tüm dünyada Birleşmiş Milletlerden çok daha fazla otoriteye sahip olup Papa'yı kıskandıracak kadar çok yolculuk yapmaktadır. Havelange'nın bir başka özelliği de, bir savaş kahramanının rüyasında dahi göremeyeceği kadar çok madalyaya ve nişana sahip olmasıdır.

Brezilya doğumlu Havelange, önemli bir taşımacılık şirketi olan Cometa'nın ve ayrıca silah ticaretiyle, sigortacılıkla uğraşan bazı şirketlerin de sahibidir. Fakat fikir yapısı bir Brezilyalı'nınkine pek benzemez. *Londra Times*'ın muhabiri bir seferinde ona şöyle bir soru yöneltmişti:

"Futbolda sizi en fazla etkileyen şey nedir? Şöhret mi, galibiyet mi, zarif oyun mu, yoksa centilmenlik mil"

Yanıtı kısa ve netti:

"Disiplin."

Futbol dünyasının bu yaşlı kralı futbolun coğrafyasını değiştirerek onu çokuluslu en büyük şirketlerden biri haline gelirdi. Onun talimatlarıyla dünya şampiyonalarında yer alan ülkelerin sayısı ikiye katlandı: 1974'te bu sayı on altı iken 1998'de otuz ikiye çıkmış olacak. Böylece hiç kuşkusuz turnuvalardan sağlanan gelir de mucizevi bir şekilde artacak; bunu anlamak için kâr ve zarar defterlerinin tozlu sayfalarını çevirmek gerekmiyor; İncil'de sözü geçen ekmeklerin ve balıkların mucizevi şekilde çoğalması

Havelange'nin mucizevi gelir sağlama yöntemleriyle kıyaslandığında sıradan bir olay sayılır.

Dünya Futbol Şampiyonasına katılacak olan Afrika, Ortadoğu ve Asya ülkeleri, Havelange'ya büyük destek verirlerken, o da bu arada Coca-Cola, Adidas gibi büyük şirketlerle ortaklık kurarak gücüne güç katmaktadır. Arkadaşı Juan Antonio Samaranch'ın Uluslararası Olimpiyat Komitesinin başkan adaylığını Adidas şirketinin mali yönden desteklemesini sağlayan Havelange'dan başkası değildi. Samaranch, General Franco'nun diktatörlüğü zamanında mavi üniforma giyen, sağ elini havaya kaldırarak selam veren biri olarak tanınıyordu; 1980'den sonra dünya sporunda bir kral olarak tahta çıktı. Her ikisi de çok büyük miktarlara varan paralarla oynamaktadırlar; sakın bu paraların ne kadar olduğunu kendilerine sormaya kalkmayın; bu konuda son derecede ketum olduklarından bir şey söylemezler.

TOPUN DEREBEYLERİ

FIFA'nın tahtı ve sarayı Zürih'tedir; Uluslararası Olimpiyat Komitesininki ise Lozan'da bulunuyor, ISL Marketing de ticari ağlarını Luzern'de örmektedir, üçü de futbol şampiyonaları ve olimpiyatlar düzenlemektedirler. Görüldüğü gibi bu üç güçlü kuruluşun merkezi, ok atmadaki müthiş nişancılığıyla ünlü, efsanevi kahraman Giyom Tel'in ülkesi, saatlerinin dakikliğiyle ve bankacılıktaki sır saklama ilkesiyle bilinen İsviçre'dedir. Rastlantı mı bilinmez, üçü de ellerine geçen ya da ellerinde kalan parayla ilgili sorular sorulduğunda ser verip sır vermezler.

ISL Marketing, yüzyılın sonuna kadar, statlara reklam panoları yerleştirme, uluslararası müsabakaları filme ve video kasete alma, amblem, bayrak ve maskot taşıma haklarının satışını elinde bulunduracaktır. Bu ticari iş, Adidas'ın kurucusu Adolph Dassler'in mirasçılarının tekelindedir; bilindiği gibi Adolph Dassler, rakip firma Puma'nın kurucusunun kardeşi ve aynı zamanda düşmanıdır. Bu hakların kullanılması Dassler ailesine verildiğinde, Havelange ve Samaranch büyük bir kadirşinaslık örneği gösterdiler. Dünyanın en büyük spor malzemeleri imalatçısı Adidas, onları iktidara getirmek için son derecede cömert davranmıştı. 1990'da Dassler ailesi, Adidas'ı, Fransız sanayici Bernard Tapie'ye sattı, ama ISL onlarda kaldı; aile şimdilerde şirketi Japon reklam ajansı Dentsu ile birlikte yönetmektedir.

Dünya sporu üzerinde egemenlik kurmak öyle sanıldığı kadar basit bir iş değildir. 1994 yılının sonlarında New York'taki bir işadamları

toplantısında konuşan Havelange hiç alışık olmadığı bir şekilde bazı rakamları ağzından kaçırdı:

"Dünya futbolunun parasal cirosunun yılda 225 milyar dolara ulaştığını söyleyebilirim."

Dünyanın önde gelen çokuluslu şirketlerinden biri olan General Motors'un 1993 yılındaki 136 milyar dolarlık geliriyle bu serveti kıyaslayarak övünmüştü. Aynı konuşmada Havelange futbolun ticari bir ürün olduğunu ve en akılcı bir şekilde pazarlanması gerektiğini belirterek çağdaş yaşamda akılcılığın temel kuralını da hatırlatmadan geçmedi:

"Malın sunulduğu paketin daima gösterişli olması gerekir."

Uluslararası müsabakaların zengin madeni içinde maçların yayınlanma hakkının televizyonlara satışı en fazla gelir getiren kaynaktır ve bu küçücük ekranın ödediği paradan aslan payını FIFA ile Uluslararası Olimpiyat Komitesi almaktadır. Uluslararası müsabakaların tüm ülkelere canlı olarak yayınlanmasıyla birlikte bu para olağanüstü ölçüde arttı. 1993 yılında Barselona Olimpiyatları için televizyonun ödediği para, 1960 Roma Olimpiyatlarında yayının ülke sınırları içinde olduğu zaman ödenen paradan altı yüz otuz katı daha fazlaydı.

Bir turnuvanın yayın hakkının hangi kanala verileceği konusuna gelince, hem Havelange ile Samaranch'ın, hem de Dassler Ailesinin bu konuda kuralları bellidir: Kim daha fazla öderse ona verilir. Her heyecanı ve tutkuyu paraya çeviren bir mekanizmanın spor yaşamı için en yararlı ve en sağlıklı ürünleri sunanı seçmek gibi bir saçmalıkta bulunmayacağı doğaldır. En iyi öneriyi verenin düdüğü çalmaya hakkı vardır; burada önemli olan Mastercard'ın Visa'dan daha fazla ödeyip ödemediği, Fuji

filmin, Kodak'tan daha çok parayı masaya koyup koymadığıdır. Listenin daima başında bulunan, "çok besleyici" iksir Coca-Cola'dan hiçbir atletin, mahrum olmaması gerekiyor, 'milyonlarla' ifade edilen tartışılmaz nitelikleri vardır.

Pazarlamalara ve Sponsorlara böylesine bağımlı bulunan yüzyılımızın sonundaki futbolda Avrupa'nın en önemli kulüplerinin büyük şirketler grubunu oluşturan halkalardan biri haline gelmesinde şaşılacak bir şey yoktur. Torino'nun Juventus Kulübü, Fiat gibi Agnelli grubuna aittir. Milano Kulübü de Berlusconi grubundaki üç yüz şirketten biridir. Aynı şekilde Parma, Parmalat'ın malıdır; Sampdoria da petrol şirketi Mantovani'nin. Fiorentina Kulübü de film yapımcısı Cecchi Gori'ye aittir. Marsilya Olimpique, Bernard Tapie'nin şirketlerinden birinin malı olduğunda dünya futbolunun ön sıralarında yerini almıştı; ne var ki ortaya çıkan bir rüşvet skandalı bu başarılı şirketin batmasına neden oldu. Paris Saint-Germain Kulübü, televizyon şirketi Canal Plus'undur. Sochaux Kulübünün sponsoru Peugeot bu kulübün stadının da sahibidir. Hollanda'nın PSV Eindhoven Kulübünün sahibi de Philips'tir. Bayer Şirketi de Almanya'nın birinci ligdeki iki takımı olan Bayer Leverkusen ile Bayer Verdingen'i mali yönden desteklemektedir. Astrad bilgisayarlarının üreticisi, İngiliz kulüplerinden Tottenham Hotspur'un sahibidir ve bu kulübün hisseleri borsada oldukça rağbet görmektedir. Aynı şekilde Blackburn Rover, Walker grubuna aittir. Profesyonel futbolun pek yaygın olmadığı Japonya'da belli başlı şirketler, kulüpler kurup uluslararası üne sahip futbolcularla sözleşme imzaladılar; çünkü futbolun tüm dünyada konuşulan bir lisan olması nedeniyle ticaret ağlarını bütün dünyayı kapsayacak şekilde örebileceklerinin farkındadırlar. Elektrik şirketi Furukawa, Jef United Ichihara kulübünü kurarak Alman Pierre Littbarski ile Çek Frantisek ve Pavel'i saflarına kattı. Toyota da aynı şekilde Nagoya Grampus Kulübünü yaratıp İngiliz golcü futbolcu Gary Lineker'i transfer etti. Her zaman başarılı, ama biraz yaşlanmış bulunan Zico da, Sumitoma Endüstri ve Finansman Grubuna ait olan Kashima Kulübünde oynadı. Mazda, Mitsubishi, Nissan, Panasonic ve Japan Airlines şirketlerinin her birinin kendi futbol kulüpleri bulunmaktadır.

Kulüp mali yönden sürekli zarar ediyor olabilir, ama ait olduğu şirketler grubunun adını iyi bir şekilde duyurabiliyorsa bu önemsiz bir ayrıntı sayılır. Bu yüzden bir kulübün kime ait olduğu bir sır değildir: Futbol, şirketlerin reklamlarının yapılmasında bir araç olarak kullanılmakta olup halka ulaşmada ondan daha etkilisine rastlamak mümkün değildir. Berlusconi, Milano'yu satın aldığında kulüp iflasın eşiğindeydi ve bunu önlemek amacıyla koreografik özellikte bir reklam kampanyasına girişti. 1978 yılında bir akşamüstü Milano'nun on bir oyuncusu bir helikopterden yavaş yavaş stadın ortasına inerlerken, bir yandan da hoparlörlerle Wagner'in müziği seyircilere dinletiliyordu. Kendi reklamını çok iyi bilen Bernard Tapie, Olimpique'in zaferlerini 'rock' müziğinin en iyi gruplarının yer aldığı, havai fişekli, lazer ışınlı büyük gösterilerle kutlamayı gelenek haline getirmişti.

Halkın coşku kaynağı futbol sayesinde şöhrete ve güce ulaşılmaktadır. Herhangi bir şirkete doğrudan doğruya bağlı olmayan, belli ölçülerde özerkliğe sahip bazı kulüpler, genellikle siyasette ya da ticarette pek başarı elde edememiş kimseler tarafından yönetilmektedir; bu sıradan insanlar popüler olmak için futbolu bir araç olarak kullanmaktadırlar. Fakat bunun aksinin söz konusu olduğu ender vakalar da yok değildir; Bileğinin hakkıyla kazandığı ünü futbolun hizmetine sunan İngiliz şarkıcı Elton John yıllardır gönül verdiği Watford Kulübünün başkanlığını yaptı; aynı şekilde film direktörü Francisco Lombardi, Peru'nun Sporting Cristal Kulübünü yönetti.

JESÚS

1969 yılının ortalarına doğru, İspanya'nın Guadarrama dağlık bölgesinde eğlencelerin, toplantıların ve evlenme törenlerinin yapılacağı büyük bir salon açıldı. Açılışta verilen ziyafetin tam ortasında, binanın tavanı çökünce davetliler enkaz altında kaldılar. Bu olayda elli iki kişi canından oldu. Salon, devletten alınan krediyle, ama ruhsatsız, tasdiksiz projeyle ve sorumlu mimar olmadan inşa edilmişti. Bu kısa ömürlü binanın sahibi ve inşa ettireni Jesús Gil y Gil tutuklanıp iki yıl üç ay demir parmaklılar ardında kaldıktan sonra General Franco'nun özel affıyla hapisten çıktı. Hapisten çıkar çıkmaz yeniden eski işine dönen Jesús inşaat sektöründe vatana hizmet etmeyi sürdürdü.

Bir süre sonra bu girişimci kişi bir futbol kulübünün sahibi oldu, bu kulüp Atletico Madrid'di. Futbol sayesinde televizyonda sık sık boy gösterip popüler oldu, artık Jesús'u parlak bir siyasi gelecek bekliyordu. 1991'de şimdiye kadar benzeri görülmemiş bir oy oranıyla Marbella Belediye Başkanı seçildi. Seçim kampanyasında burasını yankesicilerden, ayyaşlardan ve esrarkeşlerden temizleyeceğine söz vermişti ve bu turizm merkezi şimdilerde Arap şeyhlerinin, uluslararası silah ve uyuşturucu kaçakçılığıyla uğraşan mafya babalarının uğrak yeri haline geldi.

Atletico Madrid, her ne kadar sık sık yenilgiye uğruyorsa da, Jesús'un iktidar ve itibar sahibi olmasında hâlâ önemli bir unsur oluşturmaktadır.

Hiçbir teknik direktörün bu kulüpte iki haftadan fazla kaldığı görülmemiştir. Jesús Gil y Gil, teknik direktörlere yol vermeden önce konuyu daima damızlık, beyaz atı Imperioso'ya danışır:

"Imperioso, yine yenildik."

"Biliyorum Gil, biliyorum."

"Bunda suç kimin?"

"Nereden bileyim Gil?"

"Elbette biliyorsun, suç teknik direktörün."

"O halde kov gitsin."

1978 DÜNYA KUPASI

Almanya'da halkın sevgilisi kaplumbağa Volkswagen, dönemini kapatırken İngiltere'de ilk tüp bebek dünyaya geliyordu. İtalya'da da çocuk düşürme yasallaşıyordu. Yüzyılın vebası AIDS ilk kurbanlarını veriyordu. Kızıl Tugaylar Aldo Moro'yu katlederlerken, Amerika Birleşik Devletleri yüzyılın başından beri kullandığı kanalı Panama'ya devretme vaadinde bulunuyordu. Miami'deki güvenilir kaynaklardan gelen haberlere bakılırsa Fidel Castro her an devrilebilirdi. Nikaragua'da Somoza'nın iktidarı son buluyor, İran'da da şahın saltanatı sallanıyordu. Guatemala'da askerler Panzos Köyünde halkı mitralyözlerle tarıyorlardı. Domitila Barrios, Bolivya'nın askeri diktatörüne karşı bakır madenlerinde çalışan dört kadınla birlikte açlık grevine başlıyor ve bütün Bolivya'nın onu desteklemesi üzerine diktatör devriliyordu. Arjantin'deki diktatörlük yerinde saymaya devam ederken, sanki gücünü kanıtlamak istercesine On Birinci Dünya Futbol Şampiyonasına ev sahipliği yapıyordu.

Kupaya on Avrupa, dört Latin Amerika ülkesi, İran ve Tunus katıldı. Papa onları Roma'dan kutsadı. Buenos Aires'in Monumental Stadındaki açılış töreninde marşlar çalınırken, General Videla, Havelange'ye nişan taktı. Oradan birkaç adımlık mesafede Arjantin'in Auschwitz benzeri işkence ve yok etme merkezi Mekanize Piyade Okulunda birtakım masum işler çevrilmekteydi. Ve oradan birkaç kilometre uzakta da uçaklar mahkûmları diri diri denizin dibine yolluyordu.

FIFA başkanı, televizyon kameraları karşısında, "Sonunda dünya Arjantin'in gerçek görüntüsünü görme fırsatını bulacaktır," diyordu.

Özel davetli Henry Kissinger de şöyle konuşuyordu:

"Bu ülkenin parlak bir geleceği var."

Açılış vuruşunu yapan Alman ekibin kaptanı Berti Vogts birkaç gün sonra şöyle bir açıklamada bulunuyordu:

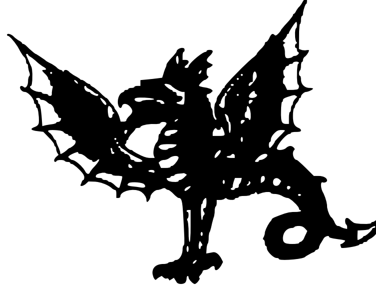
"Arjantin, hukukun, düzenin hâkim olduğu bir ülke; ben siyasi mahkûm falan görmedim."

Bazı maçları kazanan ev sahibi ekip, İtalya karşısında yenilgiye uğramış, Brezilya ile berabere kalmıştı. Hollanda ile karşılaşacağı finale kalabilmesi için Peru'yu gol yağmuruna tutması gerekiyordu. Arjantin ihtiyaç duyduğu gollere Peru'yu 6-0 yenerek kavuşmuş oldu; ama bu farklı skor bazı kimselerin beyinlerinde soru işaretlerinin belirmesine yol açmıştı; nitekim Perulular Lima'ya döndüklerinde taş yağmuruna tutuldular.

Arjantin ile Hollanda arasındaki final maçının sonucu uzatmada belli oldu. Arjantinliler 3-1 galip geldiler, bu zaferde bir bakıma, Arjantin'i son dakikada yenilgiden kurtaran yurtsever kale direğinin de büyük payı vardı. Rensenbrink'ın bir şutunu durduran bu kale direği, insanoğlunun nankörlüğü yüzünden askeri dikta yöneticilerinden herhangi bir nişan almadı. Yine de Mario Kempes'in attığı goller, sonucu tayin etti; rüzgârı arkasına alarak kâğıtlarla dolu bir çim sahada hiç yorulmadan koşup duran bir tay gibiydi Kempes.

Kupayı alma anında Hollandalı oyuncular Arjantin diktasının şeflerini selamlamayı reddettiler. Brezilya üçüncülüğü elde etti. İtalya da dördüncü oldu.

Kupanın en iyi oyuncusu Kempes altı golle gol kralı oldu; onu beşer golle Perulu Cubillas ile Hollandalı Rensenbrink izlediler.

MUTLULUK TABLOSU

Dünyanın dört bir köşesinden beş bin gazeteci Arjantin'e gelmişti; basın ve televizyon merkezi son derecede moderndi; statlar muhteşem, havaalanları yep yeniydi; kısacası her şey göz kamaştırıcıydı. En yaşlı Alman gazetecileri, 1978 Dünya Kupasının, Hitler'in büyük bir debdebeyle Berlin'de açılışını yaptığı 36 Olimpiyatını hatırlattığını söylemeden edemiyorlardı.

Gelirler ve giderler tam bir devlet sırrıydı. Milyonlarca dolarlık masraf ve savurganlık olduğu muhakkaktı, ama askeri cunta tarafından yönetilen bir ülkede insanların yüzlerinden mutlu gülümsemeler kaybolmasın diye masrafların yekûnu hiçbir zaman açıklanmadı. Dünya Kupasına ev sahipliği yapan asker liderler, bir taraftan da insanları yok etme planlarını tam gazla uyguluyorlardı. 'Nihai çözüm' adını verdikleri planlarıyla binlerce Arjantinliyi iz bırakmadan katlettiler; ölenlerin sayısı hiçbir zaman tam olarak bilinmedi; kim öğrenmeye çalışıyorsa her ne hikmetse yer yarılıp içine giriyordu. Arjantin'in Sociedad Real Kulübünün başkanı Celedonio Pereda, futbol sayesinde Arjantin'in, batılı ülkelerin basın ve yayınında sunulan kötü şöhret ve imajının sona ereceğini söyledi. Bütün şampiyona boyunca birkaç kez tökezleyen Arjantin karması yerel muhabirler tarafından zorunlu olarak göklere çıkarıldı. Ne oyuncuları, ne de teknik direktörü eleştirmek söz konusuydu.

Ülkenin dışarıda yaygın olan kötü imajını örtmek amacıyla dikta rejimi bu konularda uzmanlaşmış bir Amerikan şirketine yarım milyon dolar ödemekten kaçınmadı. Burson-Masteller Şirketi uzmanlarının raporunun başlığı şöyleydi:

"Ürünler için geçerli olan ülkeler için de geçerlidir."

Dünya Kupasının güçlü adamı Carlos Alberto Lacoste, verdiği bir demeçte şunları söylüyordu:

"Avrupa'ya ya da Amerika Birleşik Devletlerine gittiğimde beni en çok etkileyen şey ne mi? Büyük binalar, büyük havaalanları, muhteşem arabalar, lüks eşyalar..."

Dolarları buhar edip yok etmede, ani servet yaratmada bir hokkabaz gibi ustalaşmış olan bu amiral, kendisine rakip olabilecek bir başka asker kökenli kişinin esrarengiz bir cinayete kurban gitmesinden sonra Dünya Kupasında tek adam durumuna geldi. Lacoste, muazzam meblağları kimseye hesap vermeden kullanıyordu; galiba bu meblağların bir kısmı dalgınlık eseri cebine girmişti. Dikta rejiminin maliye bakanı Juan Alemann, kamu kaynaklarının sorumsuzca harcanması konusunda birtakım yersiz sorular ortaya attığında, amiral alışılmış uyarılarından birini daha yapmada gecikmedi:

"Kabak başlarında bir bomba gibi patlayacak olursa sızlanmasınlar..."

Gerçekten de Arjantin seyircisi Peru'ya atılan dördüncü golü çılgınca alkışlarken Alemann'ın evinde, kimin tarafından yerleştirildiği belli olmayan bir bomba patlayıverdi.

Dünya Kupasının sonunda Amiral Lacoste, organizasyonda göstermiş olduğu çabaların bir ödülü olarak FIFA'nın başkan yardımcılığına getirildi.

GEMMILL'İN GOLÜ

1978 Dünya Kupasıydı; formunun doruğunda bulunan Hollanda, pek iyi durumda olmayan İskoçya ile karşılaşıyordu.

İskoçyalı oyuncu Archibald Gemmill, takım arkadaşı Hartford'un verdiği pası kaptıktan sonra Hollandalıları gayda müziği eşliğinde bir dansa davet etme inceliğini gösterdi.

Gemmill'in çalımlarıyla başı dönerek yere ilk serilen Wildschut oldu. Daha sonra ekilme sırası Suurbier'e geldi. Ama Krol'un başına gelenler hepsinden daha kötüydü: Gemmill topu onun bacakları arasından geçirmişti ve nihayet kaleci Jongbloed ile karşı karşıya kaldığında İskoçyalı futbolcunun tek yaptığı şey, topu file bekçisinin üzerinden aşırtarak kaleye sokmak oldu.

BETTEGA'NIN GOLÜ

1978 Dünya Kupasıydı. İtalya ev sahibini 1-0 yenmişti. İtalya'nın golü ağları bulmadan önce top sahada muntazam bir üçgen çizmiş ve bu üçgenin içinde kalan Arjantin savunması adeta apışıp kalmıştı. Golün gelişi şöyle oldu: Antognoni topu Bettega'ya gönderdi, o da sırtı dönük vaziyette olan Rossi'ye pas verdi, Rossi de bir topuk pasıyla topu yeniden ileriye doğru sızan Bettega'ya yolladı. Bettega önüne çıkan iki oyuncu arasından sıyrıldıktan sonra topa sol ayağıyla vurarak kaleci Fillol'un golü önleme çabasını boşa çıkardı.

Bu maçı seyreden herkes, dört yıl aradan sonra İtalya'nın kupanın sahibi olacağını sanmıştı.

SUNDERLAND'IN GOLÜ

1979 yılıydı. Wembley Stadında Arsenal ile Manchester United, İngiltere Kupası Finalinde çekişiyorlardı.

Zevkli bir maç oluyordu, 1871'den bu yana kupanın uzun tarihinde oynanan en heyecanlı maç olacağı kimsenin aklının köşesinden bile geçmiyordu. Arsenal 2-0 galipti ve maç da bitmek üzereydi; seyirciler tribünleri terk etmeye başlamışlardı. Ama birdenbire bir gol yağmuru başladı. İki dakikaya tam üç gol sığdırılmıştı: İlk golü McQueen 86. dakikada attıktan sonra, McIlroy 87. dakikada iki defans oyuncusunu ve kaleciyi geçerek Manchester'e beraberliği getiren golü kaydetti; ne var ki 88. dakika tamamlanmadan, Arsenal attığı üçüncü golle zafere ulaştı.

Alan Brady, her zamanki gibi maçın yıldızıydı, skorda onun payı büyüktü, ama son golü nefis bir vuruşla atan Sunderland oldu.*

* Çevirmenler (ya da Galeano) yine karıştırmış: Doğrusu, maçın yıldızı Liam Brady ve golü atan Alan Sunderland (e.d.)

1982 DÜNYA KUPASI

István Szabó'nun şaheseri "Mefisto" Hollywood'da Oscar Ödülünü alırken, Almanya'da yetenekli film yapımcısı Fassbinder hayata veda ediyordu. Romy Schneider intihar ediyor, Sofia Loren vergi kaçırmaktan tutuklanıyordu. Polonya'da işçi sendikası lideri Lech Walesa hapse atılıyordu.

García Márquez, Latin Amerika'nın bütün şairlerini, dilencilerini, müzisyenlerini, başıbozuk takımını temsilen Nobel Ödülünü alıyordu. El Salvador'da askerler, bir köyde yarısı çocuk olmak üzere yedi yüzden fazla insanı mitralyözlerle tarıyorlardı. Guatemala'da yerlilerin köküne kibrit suyu dökmek için darbe yapan general Ríos Montt, yayınladığı bildiride ülkeyi yönetme görevinin kendisine Tanrı tarafından verildiğini ve haber alma işlerinin bundan böyle Kutsal Ruh tarafından yerine getirileceğini ileri sürüyordu.

Mısır, altı gün savaşlarından beri İsrail'in işgali altında bulunan Sina yarımadasını sonunda geri alıyordu, ilk yapay kalp birinin göğsünde atıyordu. Miami'deki güvenilir kaynaklar Fidel Castro'nun devrilmesinin an meselesi olduğunu bildiriyorlardı. İtalya'da Papa kendisine karşı girişilen ikinci suikastten de sağ çıkmayı başarıyordu. İspanya'da parlamentoyu basan subaylar otuz yıla mahkûm oluyorlardı ve Felipe Gonzalez başbakanlık yolunda sağlam adımlarla ilerlerken Barselona'da On İkinci Dünya Futbol Şampiyonasının açılışı yapılıyordu.

Önceki şampiyonadan sekiz fazlasıyla bu seferkine yirmi dört ülke katıldı, ama eşleşmelerde Latin Amerika ekiplerinin şansı pek yaver

gitmedi. Kuveyt ve Yeni Zelanda'dan başka on dört Avrupa, altı Latin Amerika ve iki de Afrika ülkesi katılıyordu.

İlk gün, dünya şampiyonu Arjantin karması Barselona'da hezimete uğradı. Birkaç saat sonra, oradan oldukça uzaktaki Falkland Adalarında Arjantinli generaller bu kez de İngiltere karşısında yenildiler. Birkaç yıl süren diktatörlükleri sırasında kendi yurttaşlarını dize getiren bu yırtıcı generaller, İngiliz askerleri karşısında uysalca boyun eğdiler. İnsan haklarını her zaman ihlal etmiş olan Deniz Kuvvetleri subayı Alfredo Astiz'in, gurur kırıcı belgeyi başı eğik durumda imzalayışını tüm dünya televizyonları gösterdi.

Televizyon iki gün arka arkaya 82 kupasından ilginç görüntüler verdi. Kuveyt ile Fransa'nın karşılaştığı maçta, Kuveyt'in yediği bir gole itiraz eden Şeyh Fahid El-Ahmed-Sabah'ın rüzgârda etekleri dalgalanarak sahaya girmesi görülmeye değerdi; İngiliz Bryan Robson'un yarım dakikaya sığdırdığı gol muhteşemdi; ilginç görüntülerden biri de Alman kaleci Schumacher'in Fransa'nın forvet oyuncusu Battiston'u bir diz darbesiyle bayılttıktan sonra hiç oralı olmamasıydı; belirtmekte yarar var, Schumacher kaleci olmadan önce demircilik yapmıştı.

İlk sırayı Avrupalı ekipler aldı; Brezilya'nın sergilediği oyun hiç de yabana atılacak cinsten değildi, özellikle Zico, Falcão ve Sócrates güzel futbollarıyla göz doldurdular. Her ne kadar Brezilya karmasının kupada şansı pek yaver gitmediyse de seyirci tarafından beğenildi. Tribünlerden büyük bir alkış toplayan Zico, haklı olarak Latin Amerika'nın en iyi futbolcusu seçildi.

Kupayı İtalya aldı. İtalya karması ilk günlerde parlak bir başlangıç yapamamış, beraberliklerle tökezlemişti, ama daha sonra uyumlu futboluyla ve özellikle Paolo Rossi'nin çabalarıyla sonuca ulaşmayı başardı, Finalde Almanya'yı 3-1 yendi.

Boniek'in güzel müziğine ayak uyduran Polonya üçüncü oldu. Dördüncülüğü de Fransa aldı, ama bu yere gelmesinde daha çok Avrupa'daki nüfuzunun, bir de Afrikalı orta saha oyuncularının unutulmaz neşeli tavırlarının büyük payı vardı.

İtalyan Rossi altı golle ilk sırayı aldı, onu yıldırım hızıyla attığı beş golle Alman Rummenige izledi.

HER ZAMAN DEVLER ÜSTÜN GELMEZ

Alain Giresse, Platini, Tigana ve Genghini ile birlikte 82 Dünya Kupasının ve Fransız futbol tarihinin en gösterişli forvetini oluşturdular. Giresse o kadar ufak tefekti ki, televizyon ekranında daha da küçülmüş gibi görünüyordu.

Macar Puskás, Alman Seeler gibi tıknazdı; Hollandalı Cruyff ile Gianni Rivera ise narin yapıdaydılar. Pelé, Arjantin'in orta saha oyuncusu, güçlü kuvvetli Néstor Rossi gibi düztabandı. Cooper testinde en olumsuz sonuç alan Brezilyalı Rivelino'yu sahada tutabilmek mümkün değildi; yurttaşı Sócrates ise tıpkı bir turna kuşu gibiydi, uzun bacakları, ve çabuk yorulan küçük ayakları vardı, ama topuk paslarını vermede onun üstüne yoktu; istese penaltıları bile topuğuyla atabilirdi.

Bir futbolcunun fiziksel ölçüleriyle hızlılık ve kuvvet göstergesinin oyundaki başarısını belirleyen öğeler olduğunu düşünenler yanılmaktadırlar. Nasıl ki bir erkeğin cinsiyet uzvunun uzunluğu ile cinsel doyuma ulaşma arasında bir bağlantı yoksa, zekâ testindeki başarı ile yetenek arasında da bir ilgi yoktur. En iyi futbolcuların Mikelanj'ın heykellerinin ölçülerinde olmadıkları bilinen bir gerçektir ve birçok durumlarda yetenek, fiziksel yetersizlikleri meziyete çevirme sanatı olarak kabul edilmektedir.

Kolombiyalı Carlos Valderrama'nın bacakları çarpıktı ve bu çarpıklık topu saklamasında işine yarıyordu. Garrincha'nın çarpık bacakları için de

aynı durum söz konusuydu. Uruguaylı Cococho Alvarez aksayarak yürürdü, çünkü bir ayağı öbürüne doğru dönüktü, buna rağmen Pelé'yi sakatlamadan marke edebilen ender futbolculardan biriydi.

1994 Dünya Kupasının yıldızları Romario ile Maradona tıknaz ve biraz göbekliydiler. İtalya'da başarılı bir futbol sergileyen iki Uruguaylı forvet oyuncusu Ruben Soso ve Carlos Aguilera da kısa boyluydular. Kısa boylulardan Brezilyalı Leonidas, İngiliz Kevin Keegan, İrlandalı George Best ve "Pire" lakaplı Danimarkalı Allan Simonsen ufak cüsseleri sayesinde aşılması güç defans oyuncularının arasından kolayca sıyrılabiliyorlardı. River Plate'nın sol açık oyuncusu Felix Loustou ufak tefek olmasına rağmen demir gibi bir vücuda sahipti ve ona "Vantilatör" lakabını takmışlardı, çünkü rakiplerinin kendisini izlemesini sağlayarak takım arkadaşlarının rahat nefes almalarına fırsat veriyordu. Uzun lafın kısası, Liliputvari bir futbolcu, iri cüsseli bir rakip futbolcu tarafından ezilmeden, oyunun düşük temposunu daha canlı bir hale getirebilir.

PLATİNİ

Michel Platini de atletik yapıya sahip bir oyuncu değildi. 1972'de Metz Kulübünün doktoru Platini'de kalp yetmezliği ve nefes darlığı olduğuna dair rapor vermişti. Bu yüzden Metz Kulübü, Platini'yi transfer etmekten vazgeçti; doktor, Platini'de ayrıca bilek sertliği olduğunu tespit edememişti, bu kusur yüzünden ayak bileği kolayca kırılabilirdi; bütün bunlardan başka Platini hamur işlerine düşkünlüğünden dolayı şişmanlamaya elverişliydi. Her şeye rağmen on yıl sonra, kendisinde bu kadar kusur bulunan bu oyuncu, İspanya'daki Dünya Kupası öncesinde kendisini transfer etmeyen takımdan öcünü aldı: Takımı Saint Etienne, Metz'i 9-2 skorla yendi.

Platini, Fransız futbolunun en iyi yönlerini kendisinde bulunduran bir futbolcuydu. 58 Dünya Kupasında on üç gol atarak ulaşılmaz bir rekor kıran Justo Fontaine gibi isabetli şutlar atabildiği gibi, ayrıca Raymond Kopa'nın çevikliğine ve kurnazlığına sahipti. Platini her maçta bir gözbağcı gibi gollerden bir resital sunmakla kalmıyor, aynı zamanda uyumlu oyun kurmadaki becerikliliğiyle seyirciyi büyülüyordu. Onun kaptanlığında Fransa karması her zaman uyumlu ve sağlam bir futbol sergiledi.

1982 Dünya Kupasının yarıfinalinde Almanya, Fransa'yı penaltı atışlarıyla hezimete uğrattı. O maç Platini ile Rummenige arasında yapılan bir düello gibiydi; maçın kaderini belirleyen sakat vaziyette sahaya çıkan Rummenige oldu. Daha sonra Almanya final maçında İtalya karşısında tutunamadı. Ne Platini, ne de Rummenige, futbolda bir tarih yazan bu iki süper oyuncu,ekiplerinin bir dünya kupasında şampiyon olma zevkini tadamadılar.

FUTBOL KURBANLARI

Kötü bir şöhrete sahip olan holiganlar, 1985 yılında Brüksel'deki eski Heysel Stadının tribünlerinde 39 İtalyan seyircinin ölümüne neden oldular. Holiganlar saldırdıkları sırada, İngiliz takımı Liverpool, İtalya'nın Juventus takımıyla Avrupa Kupasının finalini oynamaktaydılar. Bir duvara karşı sıkışıp kalan, boşluğa düşen ya da birbirlerini ezen insanların can verişlerini televizyon canlı olarak yayınlarken bir yandan da maçı vermeyi ihmal etmiyordu.

O olaydan sonra İngiliz seyircilerin İtalyan topraklarına ayak basmaları yasak edildi; İngiliz taraftarların ellerinde iyi bir aileden geldiklerini gösteren bir belge olması dahi bir işe yaramadı. 1990 Dünya Kupasında İtalya, İngiliz taraftarların Sardunya Adasına ayak basmasına izin vermek zorunda kaldı, çünkü İngiltere karması da şampiyonada oynayacaktı, ama tribünlerde futbol seyircisinden çok Scotland Yard ajanları bulunuyordu ve seyircilere göz kulak olma işini bizzat İngiliz Spor Bakanı üzerine almıştı.

Yaklaşık bir asır önce, 1890'da Londra'nın *The Times* gazetesi şöyle bir uyarıda bulunuyordu:

> Bizim holiganlar işi giderek azıtıyorlar ve işin kötüsü her geçen gün sayıları arttıkça artıyor. Onlar medeni toplumumuzun birer yüz karasıdırlar.

Ne ilginçtir ki günümüzde bu yüz karaları futbolu kullanarak suç işlemeye devam ediyorlar.

Holiganların olduğu yerde her zaman dehşet havası eser; bunların vücutları dövmelerle kaplı olup mideleri alkolle doludur; boyunlarında ya da kulaklarında milliyetçilik amblemleri asılıdır, ellerinde de kalın sopalar yahut muştalar vardır; imparatorluklarının dağılmasından duydukları öfkeyi tribünlerden "*Rule Britannia*" diye uluyarak kusarlarken, çevrelerinde dehşet ve panik yaratırlar. İngiltere'de ya da öbür Avrupa ülkelerinde Nazi amblemleri taşıyan birtakım zorbalar, sık sık Zencilere, Araplara, Türklere, Pakistanlılara ya da Yahudilere saldırmaktadırlar. İspanya'da Real Madridli bir fanatik, bir Zenciyi feci şekilde döverken bir yandan da "Afrika'ya defolup gitsinler'. Onlar ekmeğimizi elimizden almaya geldiler!" diye bağırıyordu.

İtalyan *naziskin*leri futbol bahanesiyle Zenci oyuncuları ıslıklayıp yuhalarken seyircilere de "Yahudiler" diye bağırıyorlardı.

Fakat futbola gölge düşüren demir çubuklar yalnızca Avrupa'ya özgü değildir. Bundan bütün ülkeler payını almaktadır; birinde çok, öbürlerinde az olsa da bu tür olaylar hemen hemen her ülkede yaşanmakta ve futbolun bu kuduz köpekleri her geçen gün daha da çoğalmaktadırlar. Birkaç yıl öncesine kadar Şili, dünyanın en centilmen seyircisine sahipti. Kadın, çocuk ve erkek, tüm seyirciler tribünlerde müzik eşliğinde eğlenip yarışmalar düzenlerlerdi. Bugünlerde ise Şili kulüplerinden Colo-Colo "Beyaz Pençe" adı verilen bir çeteye sahiptir. Şili'nin bir diğer kulübü Universidad'ın da "Alttakiler" adında, bela çıkarmakta öbüründen aşağı kalmayan kalabalık bir ayaktakımı vardır.

1993'te Jorge Valdano'nun hesaplarına göre son on beş yıl içinde Arjantin statlarında meydana gelen şiddet olaylarında ölenlerin sayısı yüzün üstündedir: Valdano, şiddet olaylarının halkın günlük yaşamında karşılaştığı

sosyal adaletsizliklerle doğru orantılı olarak arttığını belirtiyor. Dünyanın her yerinde iş bulamayan, umudunu yitiren, içleri öfkeyle dolu gençler bulunduğu sürece bu olaylar artmaya devam edecektir. Valdano'nun bu düşüncelerini açıklamasının üzerinden birkaç ay geçmişti ki, Buenos Aires'in Boca Juniors takımı, ezeli rakibi River Plate tarafından 2-0 yenildi. Stadın çıkışında Riverli iki taraftar kurşunlanarak can verdi. Genç bir Boca taraftarı televizyon kamerası karşısında şöyle dedi:

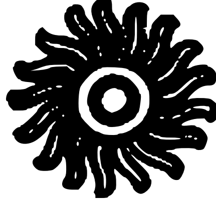
"Şimdi 2-2 berabereyiz."

Eski çağlarda yapılan sporlar konusunda bir kronik tutan Dione Crisostomo M.S. II. yüzyılda Romalı seyirciler hakkında şöyle yazıyordu:

> Stadyuma geldiklerinde sanki uyuşturucu kullanmışlar gibi kendilerinden geçiyorlar ve ağza alınmayacak küfürleri ve hakaretleri hiç utanmadan söylüyorlar.

O tarihten dört yüz yıl sonra, 512 yılında spor tarihinin en büyük faciası yine Roma'da gerçekleşti ve binlerce insan hayatını kaybetti; iki rakip seyirci grubu arasında çıkan ağız dalaşı daha sonra otuz bin kişinin öldüğü, günlerce süren bir sokak çatışmasına dönüşmüştü. Tabii bunlar futbol seyircisi olmayıp iki tekerlekli yarış arabalarını seyreden fanatiklerdi.

Şimdiye kadar bir futbol stadında en fazla sayıda kurban 1964 yılında Peru'nun başkentinde verildi. Maçın sonlarına doğru Arjantin'e atılan bir golün hakem tarafından iptal edilmesi üzerine sahaya portakal, teneke bira kutuları yağmaya başladı. Polisin gaz bombası atması halkın panik içinde kapalı kapılara doğru hücum etmesine yol açtı ve üç yüzden fazla insan ezilerek öldü. O gece sokaklara dökülen öfkeli halk, polisi değil de hakemi protesto etti.

1986 DÜNYA KUPASI

"Baby Doc" Duvalier ülkeyi soyup soğana çevirerek Haiti'den kaçıyordu; aynı şekilde Ferdinand Marcos da yükünü tutarak Filipinler'den kaçıyordu. İkinci Dünya Savaşının çok sevilen halk kahramanı Marcos'un gerçekte bir savaş kaçağı olduğu, biraz gecikmiş bir bilgi olarak Amerikan arşivlerinden elde ediliyordu.

Halley kuyrukluyıldızı uzun bir aradan sonra semalarımızı yeniden ziyaret ediyordu. Uranüs'ün çevresinde dokuz uydusunun bulunduğu, bizi güneşten koruyan ozon tabakasında bir deliğin meydana geldiği keşfediliyordu. Lösemiye karşı tedavide yeni bir ilaç geliştiriliyordu. Japonya'da çok sevilen bir kadın şarkıcının intihar etmesi üzerine yirmi üç hayranı onun ardından gitmeyi tercih ediyordu. Bir deprem iki yüz bin Salvadorluyu evsiz barksız bırakıyordu. Sovyetlerin Çernobil nükleer santralındaki kaza bir radyasyon bulutunun yeryüzüne dağılmasına yol açarken, radyoaktif yağmurun nerelere ve kimin başına yağdığını kimse bilmiyordu.

İspanya'da Felipe González, Kuzey Atlantik Paktı NATO'ya karşı hep 'hayır' diye bağırmış olmasına rağmen, şimdi 'evet' diyerek çark ediyor ve yapılan referandumla da bu karar onaylanıyordu. İspanya ve Portekiz nihayet Ortak Pazara giriyorlardı. Tüm dünya sokakta bir suikasta kurban giden İsveç Başbakanı Olof Palme için yas tutuyordu. Sanat ve edebiyat dünyasında da yas vardı: Heykeltıraş Henry Moore ve yazarlardan Simone de Beauvoir, Jean Genet, Juan Rulfo ve Jorge Luis Borges aramızdan ayrılıyorlardı.

Başkan Reagan'ın, CIA'nın ve Nikaragua'daki kontrgerillaların silah ve uyuşturucu kaçakçılığına bulaştığı Irangate skandalı patlak veriyordu. Cape

Canaveral uzay üssünden fırlatılan uzay gemisi Challenger, içindeki yedi elemanıyla birlikte infilak ediyordu. Amerikan Hava Kuvvetleri, sonradan İran'a atfedilen bir suikastı cezalandırmak için Libya'yı bombardıman edince, Kaddafi'nin albaylarından birinin kızı bombardımanda ölüyordu.

Lima'nın bir hapisanesinde dört yüz mahkûm, mitralyözle taranarak öldürülüyordu. Miami'den elde edilen güvenilir bilgilere göre Fidel Castro'nun devrilmesi an meselesiydi. Bir yıl önce zelzeleyle sarsılan Meksiko şehrinde birçok insan temeli çürük binaların altında can vermişti ve şehrin önemli bir bölümü hâlâ harabe halindeyken On üçüncü Dünya Kupasının açılışı orada yapılıyordu.

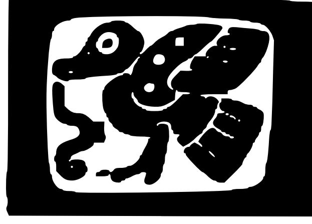
1986 Kupasına on dört Avrupa, altı Latin Amerika ülkesinden başka Fas, Cezayir, Irak ve Güney Kore katılıyordu. Seyircilerin dalgalanarak gösteri yapmaları ilk kez Meksiko şehrinde gerçekleşti ve o andan itibaren seyircilerin sık sık azgın denizin dalgalarının ritmiyle hareket etmeleri bugüne devam edip geldi. Şampiyonada insanın yüreğini ağzına getiren maçlar oynandı: Mesela Fransa ile Brezilya'nın karşılaştığı maçta Platini, Zico, Sócrates gibi tecrübeli oyuncular penaltı atışlarını gole çeviremediler; Danimarka'nın attığı ve yediği unutulmaz goller oldu, öyle ki Uruguay'a altı gol atıp İspanya'dan beş gol yedi.

Fakat bu Dünya Şampiyonası Maradona'nındı; İngiltere karşısında Falkland Adalarında boyun eğen Arjantin'in öcünü Maradona attığı iki golle aldı: Golün birini, kendisinin 'Tanrının eli' olarak gördüğü sol eliyle attı, öbürünü de İngiliz defans oyuncularını yere serdikten sonra sol ayağıyla kaydetti.

Arjantin finalde Almanya ile karşı karşıya geldi. Maçın kaderini tayin eden pas Maradona'dan geldi, Burruchaga kendisine verilen pası değerlendirerek Arjantin'in son dakikada 3-2 öne geçmesini sağladı. Fakat daha önce atılan bir başka muhteşem golü anlatmadan geçmeyelim: Valdano, Arjantin kalesinden topla birlikte fırladı ve sahayı boydan boya geçerek Schumacher'in önüne kadar geldikten sonra topu sağ direğin yanından filelere gönderdi. Valdano topla birlikte koşarken, bir yandan da ona yalvarıyordu:

"Aman oğlum, yüzümü kara çıkarma, ne olursun kaleye gir."

Şampiyonada Fransa üçüncü, Belçika dördüncü oldu. İngiliz Lineker gol sıralamasında 6 golle birinciliği elde etti. Maradona, Brezilyalı Careca ve İspanyol Butragenyo da beşer gol attılar.

TELEVİZYONUN HÂKİMİYETİ

Günümüzde futbol maçlarının oynandığı bir stat kocaman bir televizyon stüdyosu sayılır. Maçlar televizyon aracılığıyla yayınlandığında evimizde rahatça oturup seyredebilmekteyiz; televizyon artık her şeye hükmetmektedir.

1986 Dünya Kupasında, Valdano, Maradona ve öbür oyuncular maçların öğleyin, güneşin değdiği yeri kavurduğu saatlerde oynanmasına itiraz edip durdular. Meksiko'da vakit öğleyken Avrupa'da geceydi ve Avrupa televizyonu için en uygun olanı bu saatlerdi. Alman kaleci Harald Schumacher sıcaktan ne hale geldiğini şöyle açıklıyordu:

"Devamlı terliyorum, boğazım kuruyor. Çimenler de kuru bir tezeğe benziyor: sert, tuhaf ve düşmanca. Güneş ışınları stada dik olarak düşüyor ve kafamızda parçalanıyor. Gölge bile vermiyoruz. Televizyon için bunun daha iyi olduğunu söylüyorlar."

Yayın hakkının satışı oyunun kalitesinden daha mı önemliydi? Futbolcuların görevi koşmaktı, konuşmak değil ve Havelange devreye girerek tartışmaya şu sözüyle son verdi.

"Çenelerini kapatıp oynamaya baksınlar."

1986 Dünya Kupasını kim yönetti? Meksika Futbol Federasyonu mu? Yok canım, daha neler! Aracılara ne gerek var? Kupayı yöneten Televisa'nın asbaşkanı ve aynı zamanda uluslararası bir yayın şirketinin başkanı olan Guillermo Cañedo'ydu. Bu şampiyona Televisa'nındı, bu özel şirket bir tekel kurmuştu, Meksika futbolunun efendisiydi ve Meksikalıları boş zamanlarını nasıl geçireceği hususunda yönlendiren de yine oydu. FIFA ile birlikte Avrupa pazarlarına yapacağı yayınlar sonucu kasasına girecek olan paradan başka hiçbir şey Televisa'yı ilgilendirmezdi. Meksikalı bir gazeteci,

dünya kupasının kâr ve masrafının ne kadar olduğunu ona sormak patavatsızlığında bulununca Cañedo oldukça soğuk ve ters bir şekilde cevap verdi:

"Bu özel bir şirkettir, kimseye hesap vermek zorunda değiliz."

Şampiyona sona erdiğinde Havelange'nın gözüne girmiş olan Canedo, kimseye hesap vermeyen kuruluş FIFA'nın başkan yardımcılığına getirildi.

Televisa yalnızca Meksika'da oynanan yerli ve yabancı karşılaşmaları vermekle kalmıyor, aynı zamanda birinci ligdeki Amerika, Necaxa ve Atlante adlı üç kulübün de sahibi olarak ağırlığını koyuyordu.

1990'da Televisa Meksika futbolu üzerinde söz sahibi olduğunu oldukça sert bir şekilde gösterdi. O yıl Puebla Kulübü Başkanı Emilio Maurer'in aklına çok can alıcı bir fikir geldi: Maçların naklinde Televisa'nın kendilerine daha fazla para ödemesi gerektiğini düşünüyordu. Maurer'in bu düşüncesi Meksika Futbol Federasyonunun bazı yöneticileri tarafından da benimsendi. Reklam sayesinde servetler kazanan Televisa'nın kulüplere ödediği para aşağı yukarı bin dolardı.

İşte o zaman Televisa bu alanda kimin sözünün geçtiğini gösterdi. Maurer şiddetli bir bombardımana maruz kaldı; önce evine ve iş yerine haciz gelmeye başladı, sonra tehditler aldı, kanundışı ilan edildi ve hakkında bir tutuklama kararı çıkarıldı. Ve bir sabah kulübü Puebla'nın stadının kapılarının mühürlenmiş olduğu görüldü. Fakat mafyaya özgü bu yöntemler onu atından devirmek için yeterli olmadı. Bunun üzerine son çare olarak hapse atıldı ve asi kulübü de tüm yandaşlarıyla birlikte Meksika Futbol Federasyonundan ihraç edildi.

Dünyanın her yerinde, bir maçın nerede, ne zaman ve nasıl oynanacağına doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak karar veren daima televizyondur. Futbol bedeniyle, ruhuyla, kısacası her şeyiyle bu küçük ekrana satılmıştır. Futbolcular artık birer televizyon yıldızlarıdır. Gösterileriyle yarış etmek kimin haddine düşmüş? 1993 yılında Fransa ve İtalya'da en fazla seyredilen program Marsilya Olimpique ile Milan'ın karşı karşıya geldikleri Avrupa Şampiyonalar Kupasının final maçı oldu. Milan Kulübü bilindiği gibi İtalyan televizyonun sahibi değildi, ancak kulübü Olimpique'nın 1993'te televizyondan aldığı para 1980'de aldığından üç yüz

misli daha fazlaydı, televizyondan hoşlanması için doğal olarak haklı nedenleri vardı.

Maçları artık yalnızca statlardaki sınırlı sayıda seyirci değil, milyonlarca insan seyredebilmektedir. Artan seyirci sayısı görüntüyü istediği gibi yönlendirerek mallarını satmak isteyen işadamlarının ekmeğine yağ sürmüştür; bu seyirciler onlar için mükemmel birer tüketicidirler. Ne var ki, beyzbol ve basketboldan farklı olarak, futbolda sık sık reklam yayınlamaya uygun aralar yoktur, tek bir ara ise yeterli değildir. Amerikan televizyonu bu nahoş kusuru düzeltmek için maçların, her biri yirmi beş dakika olmak üzere dört devreye bölünmesini önerdiğinde bu öneri Havelange tarafında da benimsendi.

ATAK YA DA ÜRKEK FUTBOL

İngiltere karmasının teknik direktörü Don Howe, 1987'de şöyle diyordu:

"Maçı kaybettikten sonra kendisini rahat hisseden biri asla iyi bir futbolcu olamaz."

Profesyonel futbol gün geçtikçe daha zevksiz bir spor dalı durumuna gelmektedir. Maçı kaybetme endişesinin verdiği stres, futbolu giderek daha fazla hıza ve kuvvete dayanan bir ortama doğru sürüklemektedir.

Artık daha çok koşuluyor, ama daha az riske giriliyor. Çünkü cesaret kâr sağlamamaktadır. 54 Dünya Kupası ile 94 Dünya Kupası arasında geçen kırk yılda atılan gollerin sayısında önemli bir azalma görülmektedir; bu sayı şimdi yarıya düşmüştür, bu yüzden 1994'te beraberlikleri azaltmak amacıyla galibiyetlere iki puan yerine üç puan verilmesi karara bağlandı. Orta derecede başarı sağlamada ya da hezimeti önlemede uzmanlaşmış görevlilerden oluşan takımların sayısı profesyonel futbolda gün geçtikçe hızla artarken futbolculara maçlarda içlerinden geldiği gibi oynama özgürlüğü de tanınmamaktadır.

Şilili futbolcu Carlos Caszely ürkek futbolu şu sözüyle eleştiriyordu:

"Bu taktik masatopundan farksız, on bir futbolcu yerlerine adeta mıhlanmış gibi oynamak zorunda."

Rus futbolcu Nikolay Starostin uzaktan kumandalı futboldan yakınmasını şu şekilde dile getiriyordu:

"Artık futbolcuların hepsi birbirine benziyor Eğer formalarını değiştirmiş olsalar hiçbirini tanıyamazsınız. Hepsinin oyun tarzı aynı."

Atak ya da ürkek oynamak, işte bütün mesele bu! 'Oynamak' kelimesi, etimologlara göre Batı dillerinde 'şaka yapmak' anlamındadır. 'Sıhhat' kelimesi de vücudun en özgürce hareket edebilmesini ifade ediyor. O halde bu kelimeden yola çıkarak, tekrarlanan mekanik hareketlerin sağladığı

kontrollü bir başarının sağlıklı olmadığını, futbolu hasta ettiğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

Sürprizden, güzellikten ve büyüden yoksun bir oyunla kazanmak kaybetmekten beter değil mi? 1994 yılında İspanya liginde Real Madrid, Gijon Sporting karşısında yenildi. Fakat Real Madridli oyuncular kendilerinden geçerek, 'vecit' halinde oynamışlardı. Sözlükte 'vecit' kelimesi 'bir kimsenin Tanrı aşkını duyarak kendinden geçmesi' şeklinde tanımlanmaktadır. Teknik direktör Jorge Valdano soyunma odasında oyuncuları güler yüzle karşılayarak onlara şöyle dedi:

"Hep böyle oynayın da yenilirseniz yenilin."

SAHADA KOŞAN ECZA DOLAPLARI

1954 Dünya Kupasında, Almanya karmasının futbolcuları sürat yönünden şaşırtıcı bir performans gösterip Macarları yaya bıraktılar. Ferenc Puskás, Almanya'nın soyunma odasının tıpkı bir haşhaş tarlası gibi koktuğunu söylüyordu; bu sözle galip ekibin futbolcularının hiç yorulmadan at gibi koşmaları arasında bir bağlantı olduğu muhakkaktı.

1987'de Almanya karmasının kalecisi Harald "Toni" Schumacher, futbol konusunda yayınladığı kitabının bir yerinde şöyle diyordu:

> Burada kadın yerine bol bol doping ilaçları bulacaksınız.

Bu sözle Alman futbolunu ve dolayısıyla bütün profesyonel futbolu kastediyordu. *Der Anpfiff* (Başlatma Düdüğü) adlı kitabında Almanya karmasının oyuncularının kendilerine aşırı dozda enjeksiyon yaptırıp birtakım hapları leblebi gibi aldıklarını ve devamlı olarak ishal olmalarına yol açan maden suları içtiklerini yazıyordu. Bu ekip ülkesini mi temsil ediyordu, yoksa Alman kimya endüstrisini mi? İlaç alma alışkanlığı öyle bir duruma gelmişti ki futbolcular uyumak için bile uyku hapı alıyorlardı. Schumacher bu hapları görmeye bile tahammül edemiyordu; rahat bir uyku çekmek için onun bir maşrapa biradan başka bir şeye ihtiyacı yoktu.

Alman kaleci, profesyonel futbolda uyarıcı, canlandırıcı ilaçların sık sık alındığını kitabında açıklıyordu. Maç kazanılsın da nasıl olursa olsun düşüncesiyle hareket eden birçok futbolcu sahada koşan birer ecza dolabı haline gelmektedir. İşin ilginç olan yönü, onları bu ilaçları almaya zorlayan sistem, olay bir sır olmaktan çıktığında onları suçlu olarak mahkûm ediyordu.

Schumacher birkaç kez kendisinin de doping yaptığını ve bundan dolayı vatan hainliğiyle suçlandığını açıklıyordu. Dünya kupasının unutulmaz ismi, halkın gözbebeği Schumacher bu yüzden bir anda gözden düştü. Kulübü Colonia'dan ve dolayısıyla milli takım kadrosundan da çıkarıldı ve sonunda çareyi Türkiye'ye giderek futbol hayatını orada sürdürmekte buldu.

ŞARKILARDA IRKÇILIK

Planlarda, haritalarda yer almayan, gözle görülmeyen öyle bir duvar vardır ki Berlin duvarını bile gölgede bırakır. Bu duvar insanları birbirinden ayırmak için dikilmiştir; dünyayı kuzey ve güney olmak üzere ikiye böldüğü gibi, aynı zamanda ülkeleri, hatta şehirleri kesin çizgilerle birbirlerinden ayırır. Dünyanın güneyindekiler bu duvarı aşarak kendilerini ilgilendirmeyen bir işe burunlarını sokmak münasebetsizliğinde bulunduklarında, kuzeydekiler sopayı göstererek yerlerinin neresi olduğunu onlara hatırlatırlar. Ülkeler ve şehirler için de durum aynıdır.

Her şeyin aynası futbol, bu gerçeği yansıtmaktadır. Seksenli yılların ortalarında Napoli Kulübü, Maradona'nın sihirli gücü sayesinde İtalya'nın en iyi futbolunu sergileyince, ülkenin kuzeyindeki halk, insanları küçük düşürücü silahları kılıflarından çıkararak bu duruma tepki göstermekte gecikmedi. Napolililer kendilerine yasaklanan galibiyete ulaşmakla çizmeyi aşmışlar ve şimdiye kadar hep güçlülerin hakkı olan zafer kupalarını almak küstahlığında bulunmuşlardı; bu yüzden güneyden gelen bu çapulculara hadlerini bildirmek gerekiyordu. Milano ve Torino statlarının tribünlerine, üzerlerinde, "Napolililer, İtalya'ya hoş geldiniz!" ya da "Vezüv yanardağı sana güveniyoruz!" şeklinde aşağılayıcı yazılar bulunan pankartlar asılıyordu.

Ve dahası ırkçıların marşları her zamankinden daha fazla kin kusmaya başlamıştı:

Bu pis koku nereden geliyor?
Köpekler bile kaçıyor,
Napolililer geliyor.

Ey öfkeli, depremzedeler,
hayatınızda hiç mi sabun görmediniz?
Napoli sen pisliksin, Napoli sen çirkefsin,
bütün İtalya'nın yüz karasısın.

Arjantin'in, Boca Juniors takımı da tıpkı Napoli gibi aşağılayıcı alaylara ve hakaretlere maruz kalıyordu. Boca Juniors takımının taraftarlarını genellikle Zenciler ve ırgatlar gibi toplumun alt tabakasına ait insanlar oluşturuyordu. Buenos Aires'de nefret edilen bu korkunç şeytanı şehirlerinden kovmayı düşleyen rakip takımların seyircileri şu dizeleri ağızlarından düşürmüyorlardı:

Herkes biliyor ki Boca matemli,
hepsi Zenci, hepsi it-ugursuz.
Bu kerataları gebertmeli,
hepsi it uğursuz, hepsi çulsuz,
hepsini Riachuelo'ya dökmeli.

HER ŞEY MÜBAH

1988 yılında Meksikalı gazeteci Miguel Angel Ramirez genç takımlarla ilgili bir yolsuzluğu gözler önüne serdi. Meksika'nın genç milli takımı kadrosunda bulunan bazı oyuncular yaş sınırını iki ya da üç yıl aşmışlardı, sanki mucizevi gençlik iksiri içmişlerdi: Nüfus kayıtlarında tahrifat yapan yöneticiler pasaport alırken gerçekdışı beyanda bulunmuşlardı. Bu olağanüstü terapiyle gençleştirilen futbolculardan biri ikiz kardeşinden iki yaş küçük görünüyordu.

O zaman Guadalajara Kulübü asbaşkanı şöyle bir beyanat verdi:

"Bunun iyi bir şey olduğunu savunmuyorum, ama bu hep yapılagelmiştir."

Genç takım üzerinde söz sahibi olan Rafael del Castillo gazetecilere şu soruyu yönelterek karşılık veriyordu:

"Öbür ülkeler yaptığı zaman normal sayılan bir şeyi Meksika yapınca neden normal olmasın?"

1966 Dünya Kupasının hemen akabinde Arjantin Futbol Federasyonunun basın sözcüsü Valentin Suarez şöyle bir demeç vermişti:

"Stanley Rous dürüst bir adam değildir. Dünya Kupasını, İngiltere'nin şampiyon olması için düzenledi. Eğer Dünya Kupası Arjantin'de yapılsaydı ben de aynını yapardım."

Rekabete dayanan serbest piyasada geçerli olan kurallar günümüzde başarıya ulaşmak için, haklı ya da haksız her yolun denenmesine izin vermektedir. Profesyonel futbolda vicdana, ahlaki değerlere yer yoktur,

çünkü profesyonel futbol her ne pahasına olursa olsun başarıya ulaşmayı hedef alan ve vicdanla uzaktan yakından ilgisi olmayan bir sistem üzerine oturtulmuştur. Zaten vicdan denilen kavrama tarih boyunca fazla önem verilmezdi; İtalya Rönesansında 'vicdan' en düşük, en önemsiz ağırlık biriminin adıydı. Yirminci yüzyıla geldiğimizde ise durum nasıldır? Köln takımının oyuncusu Paul Steiner bir zamanlar şöyle demişti:

"Ben para ve yıldız için oynuyorum. Rakibim ise paramı ve yıldızımı elimden almak için oynuyor. Bu yüzden rakibimle karşılaştığımda kazanmak için her yolu denemekte bir an bile tereddüt etmem."

Hollandalı futbolcu Ronald Koeman vatandaşı Gillhaus'un Fransız Tigana'ya tekme atarak onu hastanelik edişini şu sözlerle mazur göstermeye çalışıyordu:

"Bu son derece klas bir hareketti. Tigana en tehlikeli olanıydı, ne şekilde olursa olsun onu durdurmak gerekiyordu."

Amaç vasıtayı meşru kılıyordu, gizlilik içinde yapıldığı sürece her türlü çirkin hareket mubahtı. Marsilya'nın Olimpique takımının defans oyuncusu Basile Boli, rakip oyuncuların ayak bileklerine tekme atmakla suçlanıyordu; 1993'te dirsek vurmaya meraklı futbolculardan Roger Milla'yı bir kafa darbesiyle yere seren Boli bu işin püf noktasını şöyle açıklıyordu:

"İlk derste yapılması gereken şu: Sana vurmamaları için önce sen onlara vuracaksın, ama bunu çaktırmadan yapmak gerekir."

Topa yakın olmayan bir yerde vurmak gerekiyor, çünkü tıpkı televizyon kameraları gibi hakemin gözleri de daima topun üzerindedir. 70 Dünya Kupasında Pelé, İtalyan Bertini'nin kendisine uyguladığı sıkı markajdan yaka silkmiş olmasına rağmen onu övmeden de edemiyordu:

"Bertini faulü fark ettirmeden yapabilen bir sanatçıydı. Yumruğunu böğrüme, mideme çaktırmadan indiriyor, ayak bileğimi ustalıkla tekmeliyordu... tam bir sanatçıydı o."

Arjantinli gazeteciler, Carlos Bilardo'nun yaptığı bu çeşit çirkin hareketleri takdir ediyorlardı; çünkü onlara göre büyük bir ustalıkla yapılan sonuç alıcı hareketlerdi. Söylenenlere bakılırsa bir zamanlar, Carlos Bilardo maç esnasında elinde sakladığı bir iğneyi, sinsice rakip oyunculara batırdıktan sonra, 'Ben bir şey yapmadım,' dermiş. Daha sonraları Arjantin

karmasının teknik direktörü olan bu zat, 1990 Dünya Kupasının en kritik maçında susuzluktan dili damağına yapışan Brezilyalı futbolcu Branco'ya içi yarı yarıya kusmukla dolu bir su matarası göndermek gibi bir marifette bulundu.

Uruguaylı gazeteciler sinsice işlenen bu çeşit suçlara "sağlam bacak oyunu" adını takmışlardı. Uluslararası karşılaşmalarda rakip oyunculara göz dağı vermede en tesirli silah olduğu tecrübeyle sabitti. Ama bu tekmenin, oyunun ilk dakikalarında indirilmesi gerekiyordu, aksi takdirde oyundan ihraç edilmek söz konusu olabilirdi. Uruguay futbolunu çökerten başlıca nedenlerden biri de bu tür şiddet hareketleriydi. Eskiden tekme değil, yumruk atmak erkekliğin şanından sayılırdı.

1950 Dünya Kupasında, ünlü Maracanã finalinde, Brezilya'nın yaptığı faul sayısı Uruguay'ınkinin iki misliydi. 1990 Dünya Kupasında da teknik direktör Oscar Tabárez, Uruguay Karmasının yeniden temiz futbola dönmesini sağladığında birtakım yerel muhabirler bunun iyi sonuç vermeyeceğini ileri sürmüşlerdi. Bugün ne yazık ki, asilce kaybetmektense şerefsizce kazanmanın çok daha iyi olduğunu düşünen taraftarların ve yöneticilerin sayısı oldukça fazladır.

Uruguaylı forvet oyuncusu Pepe Sasia bir keresinde şöyle diyordu:

"Kalecinin gözlerine toprak mı serpmeli? Yöneticiler işin farkına varırlarsa bundan pek hoşlanmazlar."

Arjantin seyircisi, 1986 Dünya Kupasında Maradona'nın eliyle attığı gole hayran olmuştu, çünkü hakem onu görmemişti. 1990 Dünya Kupası elemelerinde Şili karmasının kalecisi Robert Rojas kendi alnını keserek yaralanmış gibi yapmış, ama foyası ortaya çıkmıştı. Onu her zaman göklere çıkaran, kendisine "Akbaba" lakabını takmış olan Şili seyircisi onu yerin dibine batırmakta gecikmedi, çünkü yaptığı işi yüzüne gözüne bulaştırmıştı.

Her alanda olduğu gibi profesyonel futbolda da kılıf iyi hazırlandığı sürece suç işlemekte sakınca görülmemektedir. Bilindiği gibi, 'kültür' kelimesi ekip biçmek, ürün elde etmek anlamına da gelmektedir. Şöyle bir soru aklımıza geliyor: Güce ve iktidara sahip olmak için ne ektik, ne biçtik? Askeri cuntaların suçlarını ve politikacıların yolsuzluklarını cezasız bırakan

ve onları kahraman mertebesine yükselten bir gücün sağladığı gayrimeşru bir ürünün bize ne gibi bir faydası olabilir?

Bir zamanlar Cezayir'de kalecilik yapmış olan ünlü yazar Albert Camus futbol konusunda düşüncelerini söylerken elbette profesyonel futbolu kastetmiyordu:

"Bütün iyi yönlerimi futbola borçluyum."

DOYUMA ULAŞMA

1989 yılında, Buenos Aires'de Arjantin takımlarından Juniors ile Racing arasında yapılan bir maç beraberlikle sonuçlandı. Yönetmelik gereğince bu durumda penaltı atışlarına başvurmak gerekiyordu.

On iki adımdan atılan penaltıları seyirciler önceleri büyük bir heyecanla, tırnaklarını yiyerek ayakta izlediler. Racing'in golünü taraftarları sevinçle alkışladı. Arkasından Juniors'un golü geldiğinde karşı tribünlerden sevinç nidaları yükseldi. Daha sonra Racing kalecisinin kale direklerinden birine doğru atılarak topu savuşturması üzerine bir alkış tufanı koptu. Başka bir alkış da, aldatmaca harekete kanmayıp topu kalenin ortasında bekleyerek golü önleyen Juniors'un kalecisi içindi.

Onuncu penaltı atışında yine bir alkış koptu. Ama yirminci golden sonra seyircilerden bazıları tribünleri terk etmeye başlamıştı. Otuzuncu penaltı atışını ise statta bulunan az sayıdaki seyirci esneyerek izledi. Penaltı atışlarının ardı arkası kesilecek gibi değildi, beraberlik bir türlü bozulmuyordu.

Kırk dördüncü penaltı atışından sonra maç bitti. Bu penaltı atışlarıyla dünya rekoru kırılmıştı. Ama statta bunu kutlayacak kimse kalmamıştı ve hangi tarafın kazandığını da bilen yoktu.

1990 DÜNYA KUPASI

Haysiyetli bir Zenci oluşu nedeniyle yirmi yedi yıl hapis yatan Nelson Mandela nihayet Güney Afrika'da özgürlüğüne kavuşuyordu. Kolombiya'da solun başkan adayı Bernardo Jaramilla bir suikasta kurban giderken, dünyanın en zengin on adamından biri olan uyuşturucu kaçakçısı Rodriguez Gacha, polis helikopterinden açılan ateşle delik deşik ediliyordu. Şili yeniden demokrasiye kavuşurken General Pinochet askerleri ve politikacıları kontrolü altında tutarak ipleri elinde bulundurmaya devam ediyordu. Peru'da, Fujimori traktöre binerek seçimlerde rakibi Vargas Llosa'yı hezimete uğratıyordu. Nikaragua'da sandinist gerillalar on yıl süren bir mücadelenin verdiği yorgunlukla, Amerika Birleşik Devletleri tarafından eğitilmiş silahlı işgalciler karşısında seçimlerde başarısızlığa uğruyorlardı. Daha önce Panama'yı yirmi bir kez işgal etmiş olan Amerika Birleşik Devletleri, yeni bir işgale hazırlanıyordu.

Polonya'da sendika lideri Walesa, hapisten çıkar çıkmaz soluğu hükümette alıyordu. Moskova'da halk Mc Donald's kapılarında uzun kuyruklar oluşturuyordu. Berlin duvarının parçalar halinde satılmasıyla iki Almanya birleşmeye doğru adım atarlarken, Yugoslavya'nın dağılması başlıyordu. Romanya'da ayaklanarak Çavuşesku rejimini yıkan halk, kendisine 'Sosyalizmin Mavi Tunası' dedirten uzatmalı diktatörü kurşuna diziyordu. Tüm Doğu Avrupa ülkelerinde eski bürokratların tamamı yeni girişimciler olarak piyasada boy gösterirken, bir yandan da Marx'ın heykelleri vinçlerle yerlerinden sökülüyordu. Miami'deki güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgiler, Fidel Castro'nun devrilmesinin an meselesi olduğunu gösteriyordu. Uzayda birtakım makineler Venüs'ten bilgi gönderirken, yeryüzünde, İtalya'da On dördüncü Dünya Futbol Şampiyonasının açılışı yapılıyordu.

Şampiyonaya on dört Avrupa, altı Latin Amerika ekibinden başka Mısır, Kamerun, Birleşik Arap Emirlikleri ve Güney Kore katıldı. Açılış karşılaşmasında Kamerun, Arjantin karmasını hezimete uğrattıktan sonra, İngiltere ile başa baş bir şekilde mücadele ederek bütün dünyayı hayretler

içinde bıraktı. Kırk yaşındaki emektar futbolcu Milla, bu Afrika orkestrasının birinci davulcusuydu.

Ayağı davul gibi şişmiş olan Maradona, takıma yarardan çok zarar veriyordu. Arjantin tangosu artık duyulmuyordu. Kamerun karşısında yenilgiye uğradıktan sonra Arjantin, Romanya ve İtalya ile berabere kaldı; daha sonra Brezilya karşısında az kalsın yeniliyordu. Brezilyalı futbolcular bu maçta daha baskın oynuyorlardı, ama tek ayağıyla zor bela oynayan Maradona kendisini marke eden üç oyuncu arasından sıyrılarak Caniggia'ya pas vermeyi başarınca bu oyuncu şimşek gibi bir şutla topu Brezilya filelerine gönderdi.

Finalde Arjantin bir önceki Dünya Kupasındaki gibi Almanya ile karşılaştı; ama bu sefer Almanya Backenbauer'in yerinde teknik talimatları ve kimsenin göremediği bir penaltı sayesinde 1-0 galip gelmeyi başardı.

İtalya üçüncü oldu. İngiltere dördüncülüğü elde etti. Gol sıralamasında İtalyan Schillaci altı golle birinci oldu, Çekoslovak Skuharavy beş golle onu izledi. Bu şampiyonada oldukça sıkıcı, güzellikten uzak bir futbol sergilendi ve en az gol atılan Dünya Şampiyonası olarak kayıtlara geçti.

RINCÓN'UN GOLÜ

1990 Dünya Kupasıydı; Kolombiya, Almanya karşısında rakibinden daha etkili bir oyun ortaya koymasına rağmen 1-0 yenik durumdaydı ve maçın da son dakikaları oynanıyordu.

Top orta sahaya doğru geliyordu, kendisini yönlendirecek birini beklerken Valderrama topu sırtıyla karşıladı, döndü, kendisini marke eden üç Almanın arasından sıyrıldıktan sonra Rincón'u gördü. Rincón ile Valderrama karşılıklı paslaştılar ve daha sonra Rincón zürafa bacaklarıyla koşmaya başladı ve bir anda kendisini Alman kalecinin karşısında buldu. Ilgner kalesinden çıkmamıştı. O anda Rincón topa tekme atmadı, adeta onu okşadı: Hafif bir vuruşla top süzüldü, süzüldü ve kalecinin bacakları arasından geçerek filelerle kucaklaştı.

HUGO SÁNCHEZ

1992 yılıydı, savaşla birlikte paramparça olan Yugoslavya'da kardeş kardeşi vuruyor, toplu katliamlar oluyor ve kadınlara tecavüz ediliyordu.

Meksikalı iki gazeteci, Epi Ibarra ile Hernan Vera, Saraybosna'ya gitmek istiyorlardı. Saraybosna kuşatma altında, devamlı bombalanan ve basına yasak edilen bir şehirdi; oraya gitmek cesaretini gösteren birçok gazeteci savaşta hayatını kaybetmişti. Tam anlamıyla bir kaosun yaşandığı Saraybosna'da yıkılmış, yakılmış evlerin enkazları arasında, cesetlerle dolu siperlerde eli silahlı insanlar kime karşı ve ne için savaştıklarını bilmiyorlardı. Epi ile Hernan ellerinde haritalar olduğu halde top gürültüleri, mitralyöz takırtıları arasında kendilerine yol açarak ilerlerken Drina Nehrinin kenarında bir grup askerle burun buruna geldiler. Askerler onları itip kakarak yere yatırdıktan sonra silahları göğüslerine dayadılar; subayları kimbilir ne için bağırıp çağırıyordu; bizimkiler lafı ağızlarında geveleyedursunlar, bu arada subayları, parmağını gırtlağına götürerek ölüm emrini vermiş ve silahların namlularına mermi sürülmüştü; o zaman gazeteciler kendilerini casus zannettiklerini anladılar; artık Tanrıya dua etmekten başka yapacakları bir şey yoktu.

Fakat tam o sırada ölüme mahkûm edilenlerin aklına pasaportlarını göstermek geldi. Yüzü birdenbire aydınlanan subay sevinçle bağırdı:

"Meksika! Hugo Sánchez!"

Daha sonra silahını bırakarak onları kucakladı.

Açılmaz kapıları açan Meksikalı Hugo Sánchez, televizyon sayesinde uluslararası bir ün kazanmıştı, röveşatayla attığı goller hafızalardan kolay

kolay silinmezdi. 1989-1990 sezonunda Real Madrid formasıyla attığı otuz sekiz golle, adı İspanyol futbol tarihine en fazla gol atan yabancı oyuncu olarak geçti.

CIRCIRBÖCEĞİ İLE KARINCA

1992'de tembel cırcırböceği çalışkan karıncayı 2-0 yendi. Avrupa Kupası finalinde Danimarka ile Almanya karşılaştılar. Kamptan yeni çıkan Alman futbolcular sıkı bir perhize ve düzenli bir çalışma programına tâbi olmuşlardı. Danimarkalılar ise bira içmekten, kadınlarla gezip tozmaktan ve plajdan geliyorlardı. Bilindiği gibi Danimarka daha önce elemelerde başarısız olmuştu. Fakat savaş nedeniyle şampiyonaya katılamayan Yugoslavya'nın yerini alması aceleyle istendiğinde tüm oyuncular tatildeydiler. Antreman için ne zamanları, ne de istekleri vardı. Ayrıca Michael Laudrup gibi bir yıldız futbolcudan da faydalanma imkânından mahrumdular; çünkü isabetli şutlar atan bu neşeli oyuncu Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupasında, Barselona formasıyla takımını daha yeni şampiyon etmişti. Buna karşılık Almanya karması Matthaus, Klinsmann ve öbür yıldız futbolcularıyla sonuca ulaşacak gibi görünüyordu, ama plajdan ayağının tozuyla sahaya gelen Danimarka karşısında hezimete uğradı.

GULLIT

1993'te ırkçılığın ayak sesleri duyulmaya başlamış, kötü kokusu bütün Avrupa'yı sarmıştı; orada burada cinayetler işlenirken Avrupa'nın belli başlı ülkeleri eski sömürgelerinden göç eden insanlara karşı önlem alıcı yasalar çıkarıyorlardı. Gençler iş bulamayışlarının suçunu kara derili insanlara yüklüyorlardı.

O yıl bir Fransız takımı ilk kez Avrupa Kupasını kazandı. Zaferi getiren golü Fildişi Sahilinden bir siyahi, Basile Boli kafa vuruşuyla atmıştı; golü hazırlayan pası bir başka Afrika ülkesi Gana'dan gelen siyahi futbolcu Abedi Pelé kornerden göndermişti. Beyazların üstünlüğünü savunan, gözlerini kan bürümüş militanlar bile o sıralar Hollanda'nın en iyi futbolcularının Surinamlı, esmer tenli Ruud Gullit ile Frank Rijkaard olduğunu inkâr edemezlerdi; ayrıca Afrikalı Eusebio da Portekiz'in gelmiş geçmiş en büyük futbolcusuydu.

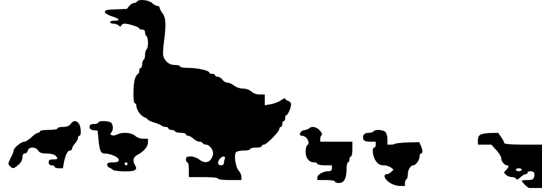
"Siyah Lale" lakaplı Ruud Gullit ırkçılığın en büyük düşmanıydı. Maçların dışında, Güney Afrika'daki 'spartheid' aleyhtarı konserlerde elinde gitarıyla şarkı söylüyordu. 1987'de Avrupa'nın en iyi futbolcusu seçildiğinde kendisine verilen "Altın Top"u, Zencilerin de insan olduğunu savunduğu için uzun yıllar hapis yatan Nelson Mandela'ya adadı.

Gullit dizinden üç kez ameliyat oldu. Her ameliyattan sonra otoritelerin hepsi de futbol hayatının sona erdiğini düşünüyorlardı, ama Gullit her seferinde kendi iradesiyle yeniden doğmayı başardı.

"Ben futboldan ayrı kaldığımda, ağzından emziği alınmış bir bebekten farkım kalmaz," diyordu.

Hollanda'nın ve İtalya'nın en güçlü takımlarında oynayan Gullit gol atan hızlı bacakları ve bir aslan yelesini andıran kıvırcık saçlarıyla seyircilerin

gözbebeği haline geldi. Bununla birlikte, futbolun gün geçtikçe her zamankinden daha ticarileştiği bir ortamda, Gullit'in paraya değer vermeyişi ve dik başlı oluşu yüzünden ne yöneticilerle, ne de teknik direktörlerle yıldızı hiç barışmadı.

BABA KATİLLERİ

1993 kışı sonlarında Kolombiya karması Dünya Kupası elemeleri için Buenos Aires'de bir maç yapacaktı. Kolombiyalı futbolcular sahaya çıktıklarında ıslıklar, yuhalamalar ve hakaretler gırla gidiyordu. Ama sahadan ayrılırken halk onları ayakta uğurladı.

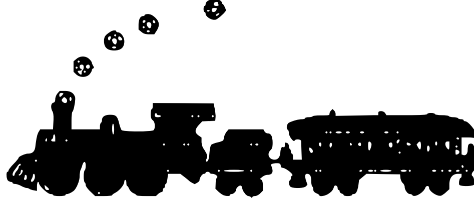
Arjantin bu maçta 5-0'lık bir skorla yenildi. Her zaman olduğu gibi yenilginin faturası kaleciye çıkarıldı, fakat yabancı bir takımın zaferi şimdiye kadar ilk kez böylesine bir alkışla karşılanmıştı. Arjantinli seyirciler Kolombiya'nın kendilerine sunduğu, koreografik bir dans gösterisinden farkı olmayan güzel futbolu zevkle izlemişlerdi. Kenar mahalle çocuğu, melez Valderrama kralların bile gıpta edeceği büyük bir itibar görmüştü ve bu gösterinin baş oyuncuları Zenci futbolculardı: Perea'yı sahada geçebilene aşkolsundu! "Tren" lakaplı Valensiya'yı kimse durduramıyordu, "Ahtapot" takma adlı Asprilla'nın tentakülleri karşısında rakipleri çaresiz kalıyorlardı ve özellikle Rincón'un mermi hızıyla gönderdiği topları savuşturacak kimse yoktu. Tenlerinin koyuluğu ve neşeli tavırlarıyla bu takım bir zamanların Brezilya'sını hatırlatıyordu.

Kolombiyalılar Arjantin'i gol yağmuruna tutarak bir bakıma kendi deyişleriyle "baba katili" olmuşlardı, çünkü yarım asır önce Arjantinliler, Bogota, Medellin veya Cali gibi Kolombiya'nın belli başlı şehirlerinde futbolun babaları olarak kabul edilirlerdi. Fakat Pedernera, Di Stéfano, Rossi, Rial, Pontoni ve Moreno daha çok Brezilya'ya benzeyen bir çocuk yaratmışlardı.

ZICO'NUN GOLÜ

1993 yılıydı. Tokyo'da Kashima takımı, İmparator Kupası için Tohoku Sendai takımı ile karşılaşıyordu.

Kashima'nın Brezilyalı as futbolcusu Zico takımını zafere ulaştıran golü atmıştı ve bu gol belki de hayatının en zarif golüydü. Top sağ taraftan orta yuvarlağa doğru gelirken, o anda biraz geride bulunan Zico hemen fırlamış, ama çok hızlı hareket ettiğinden hızını alamayıp topu geçmişti. Topun geride kaldığını fark eden Zico, havada bir düz takla attı ve yere düşmeden önce, yüzü yere dönük vaziyetteyken topa topuğuyla dokundu. Ters bir röveşatayla muhteşem bir gol atmıştı. Ve bu golü görmekten mahrum olan körler, "Bu golü bana bir anlatın," diyorlardı.

VERGİ KAÇIRMA SPORU

İspanya'nın Franco'nun diktatörlüğüne katlandığı sıralarda Real Madrid Kulübünün başkanı Santiago Bernabeu, kulübünün temel görevinin ne olduğunu şu sözleriyle açıklıyordu:

"Millete bir hizmet sunmaktayız, amacımız halkı memnun etmektir."

Atletico Madrid'in başkanı Vicente Calderon da bu ulvi amacı destekliyor ve şunları söylüyordu:

"Futbolun en iyi tarafı halkı kötü düşüncelerden uzak tutmasıdır."

1993 ve 1994'te dünya futbolunu yönetenlerden bazıları vergi kaçırmak suçuyla itham edilip yargılandılar. O zaman bir kez daha açık bir şekilde görüldü ki, futbol yalnızca toplumsal gerilimi düşürmeyi sağlayan bir spor dalı olmakla kalmayıp aynı zamanda vergi kaçırmada ya da haksız kazanç sağlamada bir vasıta haline de gelebiliyor.

Dünyanın en önemli kulüplerinin, seyircilerin ve takımdaki futbolcuların malı olduğu dönemler artık gerilerde kaldı. O eski güzel günlerde kulübün başkanı elinde bir fırça ve kireç kutusu olduğu halde sahaya çıkıp kenar çizgilerini tazelerdi ve yöneticilerin en büyük savurganlığı mahallenin barlarından birinde bir zaferi kutlamak amacıyla verilen bir ziyafetten öteye geçmezdi. Bugün ise bu kulüpler ellerindeki

muazzam servetler sayesinde futbolcularla kontrat imzalayan, maçların yayın hakkını satan birer anonim şirketler haline gelmiş olup devleti kazıklamayı, halkı aldatmayı ve iş hukuku kurallarını ve öbür hakları ihlal etmeyi alışkanlık edinmişlerdir. Üstelik bu kulüplerin yöneticileri işledikleri bu suçlardan dolayı hiçbir yaptırım da görmemektedirler. Dünyada FIFA'nın üzerinde, ceza verebilecek çokuluslu bir başka kuruluş mevcut değildir. FIFA'nın kendi adaleti vardır. *Alis Harikalar Diyarında* olduğu gibi bu adaletsiz adalet önce hüküm verir sonra yargılar, nasıl olsa ilerde yargılamak için bol bol zamanı olacaktır.

Profesyonel futbolun faaliyet gösterdiği alanda yalnızca kendi kuralları geçerlidir, burada hukukun borusu ötmez; peki ama bu neden böyle? Hukuk kuralları neden futbola uygulanamıyor? Her ne kadar büyük kulüplerin yöneticilerinin vergi kaçırarak hâzineyi dolandırdıkları, attıkları ofsayt gollerle kamu bütçesinde delikler açtıkları herkes tarafından biliniyorsa da bir yargıcın onlara kırmızı kart çıkararak ceza verdiği şimdiye kadar hiç görülmemiştir. Yargıçlar onlara kırmızı kart gösterecek olurlarsa, müthiş bir şekilde ıslıklanıp protesto edileceklerini bilmektedirler.

Profesyonel futbolun dokunulmazlığı vardır, çünkü halka yöneliktir. Yöneticilerin çalıp çırptıklarını bilen seyirciler, "Yöneticiler bizim için çalıyorlar," diye düşünmektedirler.

Son zamanlarda ortaya çıkan skandallar, bazı yargıçların bu dokunulmazlığı delmeye çalıştıklarını göstermektedir; bu önemli bir adımdır; en azından dünyanın sayılı kulüplerindeki bu mali cambazların şimdiye kadar çevirdikleri dolapların gözler önüne serilmesini sağladı.

İtalyan Perugia Kulübünün başkanı 1993'te hakemleri satın almakla suçlandığında, kendisini şu sözleriyle mazur göstermeye çalışmıştı:

"Ne yapalım, futbolun yüzde sekseni yozlaşmış vaziyettedir."

Uzmanlar bu oranın daha yüksek olduğuna inanmaktadırlar. İtalya'nın tüm kalburüstü kulüpleri, kuzeyden güneye kadar Milan, Torino, Napoli ve Cagliari dahil hepsi de yolsuzluklara bulaşmışlardır. Düzmece kâr ve zarar defterlerinde daima sermayelerinin birkaç misli borç yükü gözükür; yöneticilerin İsviçre'deki bankalarda gizli hesapları, hayali şirketleri vardır; bunlar vergi ödemedikleri gibi sosyal sigorta primlerini de yatırmazlar.

Buna karşılık, birtakım hayali hizmetlerin karşılığında büyük paralar ödemiş gibi görünürler. Ayrıca futbolculara kasadan çıkan paranın çok azı ödenmektedir, geri kalan kısmı hep buhar olup uçar.

Aynı oyunlar Fransa'nın ileri gelen kulüplerinde de tezgahlanmaktadır. Bordeux Kulübünün bazı yöneticileri mali kaynakları kendi şahsi çıkarları için kullanmakla suçlandılar. Marsilya'nın Olympique Kulübünün yönetici kadrosu da rakip kulübe rüşvet vermekle suçlanmıştı. Fransa'nın en güçlü kulübü Olympique, yöneticilerinin 1993'te bir maç öncesinde, Valenciennes takımının oyuncularına rüşvet verdikleri ispat edilince ikinci lige düşürüldü ve Avrupa şampiyonu unvanı elinden alındı. Böylece, sanayici Bernard Tapie'nin siyasetle ilgili kurduğu hayaller ve spor hayatı sona ermekle kalmadı, ayrıca hem iflas etti, hem de bir yıl hapse mahkûm oldu.

Aynı şekilde Polonya şampiyonu Legia kulübü iki maçta şike yaptırdığı için unvanından oldu. İngiltere'nin Tottenham Hotspur Kulübü Nottingham Forest takımındaki bir oyuncunun transferi için kendilerinden el altından komisyon talep edildiğine dair şikâyette bulundu. Ayrıca bir diğer İngiliz kulübü Luton hakkında da vergi kaçırmaktan dolayı tahkikat açıldı.

Brezilya futbolunda da birtakım skandallar ayyuka çıkmıştı. Botafogo Kulübü başkanı, Rio de Janeiro bürokratlarının 1993'te yedi maçta şike yaptırarak bahislerden oldukça yüklü bir meblağ kazandıkları yolunda bir şikâyette bulundu. San Pablo'da yapılan başka şikâyetler sayesinde Futbol Federasyonunun başında bulunanların bir gecede zengin oldukları gerçeği su yüzüne çıktı ve yapılan soruşturma sonucunda, elde edilen ani servetin futbolla ilgili bir faaliyetten ileri gelmediği anlaşıldı. Bütün bunlardan başka, Brezilya Futbol Konfederasyonu Başkanı Ricardo Teixera, maçların yayın hakkının satımından haksız kazançlar sağladığı gerekçesiyle Pelé tarafından mahkemeye verildi. Pelé'nin açtığı davaya karşılık olarak Havelange, damadı Teixera'yı FIFA'nın yönetim kuruluna aldı.

Günümüzden yaklaşık iki bin yıl önce, San Lukas yazdığı İncil'in, "Elçilerin İşleri" başlıklı bölümünde ilk Hıristiyanlardan Hananya ile karısı Safira'nın başına gelenleri anlatır. Ananias ile Safira tarlalarını gerçek değerinin çok üzerinde satarak haksız kazanç sağlamışlar. Bu yolsuzluk

sebebiyle Tanrının gazabına uğrayan karı-koca gökten üzerlerine düşen bir yıldırımla kül yığınına dönmüşler.

Tanrının futbolla ilgilenecek zamanı olsaydı acaba yöneticilerden kaçı bugün hayatta olurdu?

1994 DÜNYA KUPASI

Meksika'da, Chiapas yerlilerinin silahlanarak ayaklanmasıyla halkın tokadı yöneticilerin suratında patlarken, General Marcos, sevgi ve mizah dolu konuşmasıyla tüm dünyayı hayretler içinde bırakıyordu.

Ünlü yazar Onetti hayata veda ediyordu; dünya otomobil yarışması şampiyonu Brezilyalı Ayrton Senna, Avrupa'da yapılan bir yarışmada güvenliği yetersiz olan pistten çıkarak boynunu kırıyordu. Paramparça olmuş Yugoslavya'da Sırplar, Hırvatlar ve Müslümanlar birbirlerini boğazlıyorlardı. Ruanda'da da benzer şeyler oluyordu, ama televizyon orada halkların değil, kabilelerin çatışmasını verirken, dehşet verici olaylar yalnızca Zencilere özgüymüş gibi detaylı yayın yapıyordu.

Amerikalıların Panama'yı boş yere kanlı bir şekilde işgal etmelerinden dört yıl sonra Torrijos'un vârisleri ülkede seçimi kazanıyorlardı. Somali'de açlığa karşı kurşunla karşılık veren Amerikan ordusu nihayet bu ülkeden çekiliyordu. Güney Afrika, Mandela için oy veriyordu. Adlarını "sosyalistler" olarak değiştiren eski komünistlerin Litvanya'da, Ukrayna'da, Polonya'da ve Macaristan'da yapılan seçimlerden zaferle çıkmaları kapitalizmin de aksayan yönlerinin olduğunu gösteriyordu. Buna karşılık, Moskova'daki "Gelişim Yayınevi" önceleri Marx ve Lenin'in kitaplarını yayınlarken, artık *Reader's Digest*'in nüshalarını baskıya vermeye hazırlanıyordu. Miami'dekı güvenilir kaynaklar Fidel Castro'nun devrilmesinin an meselesi olduğunu bildiriyordu.

Yolsuzluk skandalları İtalyan siyasi partilerini yıpratırken, ortaya çıkan otorite boşluğunu çoğulcu demokrasi adına televizyon diktatörü, sonradan görmüş Berlusconi eline geçiriyordu. Berlusconi başarılı seçim kampanyasında futbol statlarından ödünç aldığı bir sloganla zirveye yükselirken, bu arada beyzbolun vatanı Amerika Birleşik Devletlerinde On beşinci Dünya Futbol Şampiyonasının açılışı yapılıyordu.

Şampiyonaya on üç Avrupa, altı Amerika ülkesinden başka Güney Kore ve Suudi Arabistan katıldı. Beraberlikleri azaltmak amacıyla galibiyetlere verilmekte olan puan ikiden üçe çıkarıldı ve sert oyunu önlemek için de hakemler oldukça kararlıydılar; tüm müsabaka boyunca devamlı olarak sarı ve kırmızı kart gösteren hakemler ilk defa bu şampiyonada renkli gömlek ve şortla sahaya çıktılar. Yine ilk kez bu müsabakada, ikinci kalecinin de sakatlanması durumunda üçüncü bir kaleciyi oyuna sokma hakkı tanındı.

Maradona için bu son Dünya Kupası oldu; ikinci maçından sonra idrarının tahlil edildiği laboratuvara yenik düşünceye kadar bir fiesta havasıyla oynayıp durdu. Onsuz ve hızlı futbolcu Caniggia'sız Arjantin çöktü. Nijerya, kupanın en eğlenceli futbolunu sundu. Stoichkov'un ekibi Bulgaristan herkesin çekindiği Almanya'yı saf dışı bırakarak dördüncü oldu. Üçüncülük İsveç'in oldu. Finalde İtalya ile Brezilya karşılaştılar, çok zevksiz bir karşılaşma oldu; seyircilerin esnemeleri arasında Romario ve Baggio güzel futboldan örnekler sundular. Uzatma süresince de gol atılmadı. Penaltı atışları sonucu Brezilya maçtan 3-2 galip ayrılarak Dünya Şampiyonu oldu. Brezilya bütün dünya kupalarına katılan ve dört kez şampiyon olan tek ülkeydi, ayrıca en çok maç kazanan ve en çok gol atan ekip olarak da dünya futbol tarihinde yerini aldı.

1994 Dünya Kupasında gol sıralamasında altı golle Bulgaristan'dan Stoichkov ve Rusya'dan Salenko birinci oldular, onları beşer golle Brezilyalı Romario, İtalyan Baggio, İsveçli Andersson ve Alman Klinsmann izlediler.

ROMARIO

Havadan mı indiği, yoksa yerden mi bittiği belli olmayan bu kaplan birdenbire ortaya çıkıp şimşek gibi şutlar attıktan sonra adeta buhar olup uçuyordu. Kafesinde sıkışıp kalan kaleci de göz açıp kapayıncaya kadar golü ağlarda buluyordu. Romario her pozisyonda, ister havada ister yerde olsun rahatlıkla gol atabilen bir futbolcuydu.

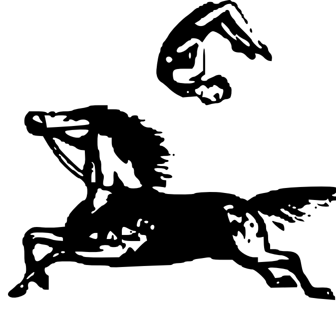
Romario, Jacarezinho'nun bir kenar mahallesinde sefalet içinde dünyaya gelmişti; ama daha küçük yaşlarda hayranlarına imza dağıtmaya başlayıp şöhret merdiveninin basamaklarını vergi ödemeden tırmandı. Yoksulluktan gelen bu adam eğlenceye ve gece hayatına düşkündü; sonuçlarını düşünmeden ağzına geleni söyler, aklına eseni yapardı.

Şimdilerde Mercedes Benz koleksiyonundan başka, iki yüz çift ayakkabıya sahip olsa da, en iyi arkadaşları çocukken onunla top oynayan şöhrete ulaşmamış insanlardır.

BAGGIO

Şimdiye kadar İtalyan seyircisine hiç kimse Baggio kadar güzel bir futbol seyrettirmediği gibi yine hiç kimse onun kadar çok adından söz ettirmedi. Roberto Baggio'nun futboluna akıl sır erdirmek mümkün değildi: Bacakları kendi başına hareket ederken, ayakları ani bir refleksle topa vuruyor ve gözleri de top daha ağları bulmadan golü görebiliyordu.

Baggio denildi mi, ilk akla gelen şey, sade vatandaşın bir parça tedirginlikle seyrettiği, atkuyruğu şeklindeki uzun saçı olurdu. Rakipleri onu ne kadar markaja alırlarsa alsınlar, ona ne kadar sert girerlerse girsinler bir sonuç elde edemezlerdi; çünkü o kaptanlık bandının altında kendisini koruyan bir Budist muskası taşıyordu. Gerçi Buda, tekmeleri pek önleyemiyorsa da, galiba acıya katlanma gücü veriyordu. Olağanüstü soğukkanlılığı sayesinde alkışların ve ıslıkların ötesinde huzur dolu, mistik bir dünyanın varlığını keşfetmişti.

İSTATİSTİKLER

1930 ile 1994 yılları arasında düzenlenen on beş dünya şampiyonasının sekizinde Latin Amerika, yedisinde de Avrupa ülkeleri şampiyon oldular. Brezilya kupayı dört kez alırken, Arjantin ve Uruguay iki kez kupanın sahibi oldular. İtalya ve Almanya üçer kez şampiyon olurlarken, İngiltere kendi evinde düzenlenen şampiyonada bir kez kupayı elde etti.

Bununla birlikte Avrupa, sınıflandırmasının çokluğu sebebiyle Latin Amerika'dan daha fazla imkâna sahip oldu. On beş Dünya Kupası boyunca 159 Avrupa ülkesi seçmelere katılırken, Latin Amerika ülkeleri için bu sayı yalnızca 77 olmakla kalmıyor, ayrıca daha az sayıda Latin Amerikalı hakeme görev veriliyordu.

Dünya Şampiyonasından farklı olarak Kıtalararası Kulüpler Kupası, Avrupa ve Latin Amerika kulüplerine eşit imkânlar tanıdı. Milli karmaların yerine kulüp takımlarının mücadele ettiği müsabakalarda Latin Amerika takımları yirmi kez, Avrupa takımları da on üç kez şampiyon oldular.

Dünya Futbol Şampiyonalarında hakların eşitsizliğinden söz açmışken İngiltere örneğinden bahsetmeden geçmeyelim. Çocukken bana Tanrı'nın tek olmakla birlikte, Baba, Oğul ve Kutsal Ruh olmak üzere üç ayrı unsurdan oluştuğunu anlatıp durdular. O zaman bunun ne demek olduğunu bir türlü anlayamamıştım, bugün de hâlâ anlamış değilim. Keza İngiltere'nin tek bir ülke olmasına rağmen neden İskoçya, Kuzey İrlanda ve Galler'den oluştuğunu aklım bir türlü almıyor. Bugün İspanya ve İsviçre'nin siyasi yapısı da İngiltere'ninkine benzer özellikler taşımaktaysa da bu ülkeler

şampiyonalara tüm etnik gruplardan oluşan tek bir vücut halinde katılmaktadırlar.

Her şeye rağmen, Avrupa'nın geleneksel tekelciliğinin temelleri artık sarsılmaya başlamıştır; yaşlı kıta şimdiye kadar yalnızca Amerika kıtasıyla yarışıyordu; 1994'e kadar öbür kıtalardan yalnızca birer ülke kabul eden FIFA, 1998 Dünya Kupasına katılacak ülkelerin sayısını 24'ten 32'ye yükseltmiş bulunmaktadır. Gerçi Amerika kıtası Avrupa kıtasına karşı aynı adaletsiz orana sahip olmaya devam edecektir ama Arap ülkelerine, Güney Sahra'ya ve neşeli, canlı futboluyla Kara Afrika'ya, öbür Asya ülkelerine hak tanımak söz konusu olunca bize söylenecek fazla bir söz kalmıyor; bütün bu ülkeler futbolu şimdiye kadar hep tribünlerden seyretmeye mahkûm olmuşlardı; tıpkı topu icat eden Çinlilerin topa uzaktan bakmaları gibi. Ve kimbilir, Japonya'nın ileride elde edeceği başarılarla "Doğan Güneş İmparatorluğu" unvanını "Doğan Goller imparatorluğu"na çevirmesi hiç de uzak bir ihtimal değildir.

KAYBETME ZORUNLULUĞU

Bolivya karması için 1994 Dünya Kupası elemelerini kazanmak, aya gitmek kadar zordu. Coğrafi açıdan denizle bağlantısı olmayan ve tarih tarafından hep hor görülen bu ülke, dünya kupalarına daima bir misafir gibi katılmış ve tek bir gol atamadan bütün maçlardan yenik ayrılmıştı.

Teknik direktör Xabier Azkagorta'nın çabaları semeresini vermekte gecikmedi; artık yalnızca bulutların üzerinde bir yükseklikte bulunan La Paz Stadında başarılar elde etmekle kalınmıyor, aynı zamanda deniz seviyesinde oynanan maçlarda da iyi sonuçlar alınıyordu. Bolivya futbolu zaferin yalnızca yüksekliğe bağlı olmadığını kanıtlamış, maçtan önce takımı kaybetmeye mahkûm eden o aşağılık kompleksinden kurtulmuştu. Elemelerde Bolivya epeyce göz doldurdu. Orta sahada Melgar ve Baldivieso, ileri hatta Sánchez ve özellikle "Şeytan" takma adlı Etcheverry, ince eleyip sık dokuyan bir seyirci tarafından beğenilip alkışlandı.

Ne var ki kurada şansı yaver gitmeyen Bolivya, Dünya Kupasındaki ilk maçında güçlü Almanya ile oynadı. Rambo'ya karşı Parmak Çocuğun mücadelesi gibi bir şeydi bu karşılaşma. Fakat hiç kimsenin beklemediği bir şey oldu: Bolivya, rakibinden ürkerek kendi alanına kapanacağı yerde, atak oynadı. Maç elbette eşit bir çekişmeyle sürüp gitmedi; bu, güçlüyle zayıfın mücadelesiydi. Yine de Almanya şaşırmış bir halde sahada koşup dururken, Bolivya güzel futbol oynamanın zevkini çıkarıyordu. Bu durumun, maçın son dakikalarına kadar devam edeceği sanılıyordu ki, Bolivya'nın aslarından Marco Antonio Etcheverry'nin, Matthaus'a lüzumsuz yere tekme atarak oyun dışı kalması üzerine her şey bir anda değişti. O andan itibaren Bolivya'nın morali tamamen yıkıldı; kendisini daima yenik düşüren kaderine karşı geldiğine pişman oldu ve belki de yüzyıllardır süren gizli bir lanetin pençesinden kendisini kurtaramayan bu Latin Amerikalı ekip sahadan silinip gitti.

YENİLMEK EN BÜYÜK GÜNAH

Futbolda her şey bir anda değişebilir; bir bakıyorsunuz ilahlarını göklere çıkarıyor, bir bakıyorsunuz yerin dibine batırıyor. Ayağında top süren, sırtında milli renkleri taşıyan futbolcu uzak ülkelere zafer kazanması için milletin bağrından koparılıp gönderilen bir savaşçıya benzer. Ülkesine yenik dönen savaşçının, Tanrının gazabına uğrayarak cennetten kovulan Adem'den farkı yoktur. 1958 yılında Arjantin'in Ezeiza Havalanında halk, Arjantin karmasını bozuk para yağmuruna tuttu, çünkü İsveç'teki Dünya Kupasında görevlerini yapamamışlardı. 1982 Dünya Kupasında bir penaltı kaçıran Caszely'nin Şili'deki hayatı tam bir kâbusa dönüştü. O tarihten on yıl sonra Mısır karşısında 6-1'lik bir skorla yenilen Etyopyalı futbolcular, Birleşmiş Milletlerden iltica isteğinde bulundular.

Futbolda bugün, 'Kazanıyoruz, o halde varız, kaybedersek var olamayız,' anlayışı hâkimdir. Milli takım forması günümüzde milli kimliğin tartışmasız bir simgesi haline gelmiştir, bu durum yalnızca kazandığı bir zaferle dünya haritasında yer aldığını kanıtlamak isteyen yoksul ve küçük bir ülke için söz konusu değildir. Aynı duyarlılık büyük ülkeler için de geçerlidir. Öyle ki İngiltere, 1994 Dünya Kupası seçmelerinde elendiğinde Daily Mirror bu olayı birinci sayfasında büyük puntolu başlık atarak duyurdu:

DÜNYANIN SONU GELDİ.

Her alanda olduğu gibi futbolda da kaybetmek yasaktır. Yüzyılımızın sonlarına yaklaştığımız bir sırada başarısızlık affedilmesi mümkün olmayan

tek günahtır. 94 Dünya Kupasında bir grup fanatik taraftar, Kamerunlu başarısız kaleci Joseph Bell'in evini ateşe verdi ve Kolombiyalı futbolcu Andrés Escobar da kendi kalesine gol atmak gibi bir şanssızlığa uğramıştı ve bu 'vatana ihanet' suçunun affı olmazdı; Escobar, Medellin'de kurşunlanarak öldürüldü.

Burada suç futbolda mı, yoksa her zaman başarılı olma alışkanlığında mı? Belki de bütün suç, profesyonel futbolun da içinde yer aldığı güce ve iktidara dayanan sistemdedir. Bir spor dalı olarak futbolun hedefi şiddeti yaratmak değildir, bununla birlikte futbol bazen şiddetin basınç sübabı ya da bir boşalma aracı olarak kullanılmaktadır. Escobar'ın, gezegenimizin şiddet olaylarının en yoğun olarak yaşandığı bir ülkede öldürülmesi elbette bir rastlantı değildir. Yaşamdan zevk alan, müzik ve futbol coşkusuyla dopdolu yaşayan Kolombiya halkı aslında şiddete eğilimli değildir, ama bir kere adı çıktığı için bu menfi imajını silmesi oldukça zor görünüyor. Buna karşılık şiddetin, iktidara ve güce dayanan sistemden kaynaklandığı inkâr edilemez bir olgudur; Tüm Latin Amerika'da olduğu gibi Kolombiya'da da mevcut adaletsizlikler ve hor görülme, halkın ruhunu zehirlemektedir. Bu ülkede, gücü ve iktidarı elinde bulunduran bazı vicdansızlar cezalandırılma endişesi duymadan, haksız kazançlarla küplerini alabildiğine doldurmaktadırlar; üstelik eylemlerinin cezasız kalması da onları devamlı olarak suç işlemeye teşvik etmektedir.

1994 Dünya Kupasından birkaç ay önce açıklanan Uluslararası Af Örgütünün raporuna göre Kolombiya'da yüzlerce insan silahlı kuvvetler ve yandaşları tarafından yasadışı yollarla katledilmişlerdir. Yargısız infaz edilen kurbanların büyük bir kısmı siyasi yönleri olmayan kimselerdi.

Uluslararası Af Örgütü raporunda etnik arındırma operasyonlarında Kolombiya polisinin de parmağı olduğunu açıklıyordu; amaç eşcinselleri, dilencileri, fahişeleri, uyuşturucu bağımlılarını, akıl hastalarını ve sokak çocuklarını sistemli olarak ortadan kaldırmaktı. Toplum bu insanlara "süprüntüler", yani ölmeyi hak eden "insan artıkları" diyordu.

Başarısızlığın affedilmediği bir dünyada onlar her zaman kaybetmeye mahkûmdular.

MARADONA

Oynadı, kazandı, ama çişini yapınca kaybetti. Tahlil sonucu idrarında efedrin bulunması Maradona'nın 1994 Dünya Kupasını çok kötü bir biçimde kapatmasına neden oldu. Efedrin, Amerika Birleşik Devletleri'nde ya da diğer birçok ülkede uyarıcı bir madde olarak kabul edilmezken, uluslararası yarışmalarda kullanılması yasaktı.

Bu olay büyük bir yankı uyandırdı ve ünlü futbolcunun ahlaki açıdan yargılanması ve ağır eleştirilere maruz kalması, tüm dünyayı sağır edecek kadar gürültülü patırtılı oldu. Ama bu arada onu savunanlar da vardı, üstelik bunlar Arjantinli de değildi: Bangladeş gibi uzak bir ülkede sokaklarda yürüyerek FIFA aleyhinde gösteri yapan halk, onun tekrar yuvaya dönmesine izin verilmesini istedi. Onu yargılayarak mahkûm etmek kolaydı, ama Maradona'nın yıllardır en iyi futbolcu olmak gibi bir günahı işlediğini unutmak o kadar kolay değildi. Üstelik, güçlü düzenden yana olanların susmasını emrettiği halde, onun bazı şeyleri avazı çıktığı kadar bağırarak açığa vurmasını ve özellikle sol ayağıyla oynamasını bağışlamak mümkün değildi, çünkü 'sol' kelimesi sözlükte 'yapılması gerekenin karşıtı' olarak tanımlanıyordu.

Diego Armando Maradona, maç öncesinde hiçbir zaman kuvvet artırıcı türden ilaçlar almamıştı. Kokaine bulaştığı doğruydu, ama onu da bazı eğlencelerde unutmak ya da unutulmak istediğinde, belki de şöhretten bunaldığı ya da şöhretsiz yapamadığı anlarda alıyordu. Kokain kullanmasına rağmen, herkesten iyi oynadığı da bir gerçekti.

Maradona, aslında kendi şahsiyetinin ağırlığı altında eziliyordu. Seyircilerin onun adını ilk kez haykırdığı günlerden beri omurgasından rahatsızdı, ayrıca bacakları da ağrıyordu ve bu yüzden hap almadan uyuyamıyordu. Sahaya bir ilah olarak çıkmanın verdiği stresin yükünü daha fazla taşıyamayacağını anlamakta gecikmedi; bir kere ilah oldu mu, bundan kurtulması mümkün değildi. Maradona şöhretin zirvesindeyken şöyle diyordu:

"Bana ihtiyaç duyulmasına ihtiyacım var."

Ve şöhrete ulaştıktan sonra herkes ondan insanüstü bir gayret göstermesini bekledi; ama o kortizondan, ağrı kesicilerden ve hayranlarının yakın takibinden ve alkışlarından, düşmanlarının nefretinden usanmıştı.

İlahları devirme zevki onlara sahip olmak ihtiyacıyla doğru orantılıdır. İspanya'da Goicoechea, Maradona'ya topsuz alanda arkadan tekme atarak onun birkaç ay sahalardan uzak kalmasına neden olduğunda bu kasıtlı cürmün faili olarak kendisini eller üstünde taşımaya kalkan fanatiklerin sayısı oldukça fazlaydı. Üstelik tüm dünyada birçok kişi, sefaletten top sayesinde kurtulup zengin olan bu küstah ve kendini beğenmiş şöhret budalasının devrilişini coşkuyla kutladı.

Maradona, Napoli'de oynamaya başlayınca, azizlik mertebesine yükseltilerek ismi Aziz Maradonna'ya çevrildi. Napoli'nin azizi Gennaro'nun adı da Aziz Gennarmando oldu. Bu yeni ilahı, başında Meryem Ana'nın tacı, sırtında altı ayda bir çıkarılıp halka gösterilen kutsal manto, altında da şort olduğu halde gösteren afişler sokaklara asılırken, bir yandan da Kuzey İtalya kulüplerinin temsili tabutları veya Silvio Berlusconi'yi gözyaşları içinde gösteren hatıra şişeleri satışa sunuluyordu. Çocuklar ve cins köpekler, Maradona'nın saçlarına benzeyen peruklarla sokaklarda dolaştırılıyor, Dante'nin ayaklarının altına bir top yerleştiriliyor ya da denizkızı heykeline Napoli takımının mavi forması giydiriliyordu. Ama bu çılgınlıklar hoş görülmeliydi, çünkü şehrin takımı elli yıl aradan sonra ilk defa şampiyon oluyordu; Vezüv yanardağının gazabına uğramış, sahalardan hep yenik ayrılmış olan Napoli, Maradona sayesinde açık tenli kuzeylileri hezimete uğratmıştı. Artık bir kupadan öbürüne koşan Napoli, İtalya'nın ve Avrupa'nın sahalarından başı dik olarak ayrılıyor ve rakiplerine atılan her gol mevcut düzene karşı yapılmış bir başkaldırı, tarihten alınmış bir öç yerine geçiyordu. Milan'da ise durum tamamen farklıydı; güneyli sefillerin inlerinden çıkmalarına yardım eden, bu işin esas sorumlusundan ölesiye nefret ediliyordu. Biraz kilolu oluşu nedeniyle Milanolular ona, 'kıvırcık saçlı jambon' adını takmışlardı. Bu nefret yalnızca Milano'ya özgü değildi: 90 Dünya Kupasında seyircilerin büyük bir kısmı, Maradona'nın ayağı topa ne zaman değse müthiş ıslık ve yuhalamayla onu protesto

ediyordu. Ve Arjantin Almanya karşısında yenilgiye uğradığında İtalyan seyircisi sanki İtalya büyük bir zafer kazanmış gibi sevindi.

Maradona, Napoli'den ayrılmak istediğini söyleyince kıyamet koptu; bazıları Maradona'ya benzeyen balmumundan büyü bebeklerine iğneler saplayıp pencereden aşağı atmaya başladılar. Kendisine tapan bir şehir halkının ve şehrin efendisi mafyanın elinde mahkûmdu o. Ne var ki Maradona'nın en büyük rakibi kalbi ve bacaklarıydı; işte o zaman kokain kullandığı haberiyle bütün dünya çalkalandı ve Maradona adı bir anda Marakoka'ya dönüştü; o artık kahraman bozuntusu bir uyuşturucu bağımlısıydı.

Daha sonraları Buenos Aires'de televizyon Maradona'nın tutuklanışını canlı olarak yayınladığında onun polis tarafından götürülüşünü bazıları adeta bir futbol maçı seyreder gibi zevkle izlediler.

Onun için "hasta" dediler, "işi bitti" dediler. Güney İtalya'nın başındaki tarihi laneti kaldırmak için davet edilen bu Mesih, yalnızca bu görevi başarmakla kalmamış, aynı zamanda Arjantin'in Falkland Adalarındaki yenilgisinin öcünü, İngilizleri birkaç yıl topaç gibi döndüren iki muhteşem gol atarak almıştı. Ama yıkılış ânı geldiğinde, bir zamanların Altın Çocuğunun yaptıkları unutulup ona bir düzenbaz gözüyle bakıldı; düşmanlarına göre, kendisini bir ilah gibi gören Maradona, çocukları hayal kırıklığına uğratmış ve futbolun şerefine gölge düşürmüştü. Artık onun bir ölüden farkı yoktu.

Fakat bu ceset bir sıçrayışta ayağa kalkmayı başardı. Kokainden dolayı cezasını çektikten sonra Maradona, 94 Dünya Kupasına katılmak için son imkânını da ateşe atmak zorunda kalan Arjantin karmasını yangından kurtaran itfaiyeci oldu. Herkesten daha iyi oynayan Maradona, o eski güzel günlerine döndü deniliyordu ki, birden o malum efedrin skandalı patlak verdi.

Ama futbolda gücü ellerinde bulunduranların kararı kesindi: Maradona kendilerini aldatmıştı, bu suçun bir bedeli vardı ve bu bedelin peşin ve indirimsiz olarak ödenmesi gerekiyordu. Düşmanlarına güvenmekle Maradona, asılacağı ipin ilmiğini yine kendisi boğazına geçirmişti, yolu

üzerinde kurulan tuzaklara balıklama dalmasına neden olan o çocuksu saflığının ve boşboğazlığının cezasını şimdi ağır bir şekilde çekiyordu.

Bir zamanlar ellerinde mikrofonlarla devamlı onun peşinden koşan gazeteciler şimdi onu kibirli ve öfkeli olmakla suçlayıp çok konuştuğu gerekçesiyle eleştiriyorlardı. Haklı olabilirlerdi, ama Maradona'nın affedilmemesinin nedeni bu değildi: asıl neden, söylediği şeylerin bazılarının hoşa gidecek türden olmayışıydı, ağzında bakla ıslanmayan bu ateşli, bastıbacak futbolcu yukarıdakileri eleştirmeyi alışkanlık edinmişti, bu suçun affı olmazdı. 1986'da Meksika'da ve 1994'te de Amerika Birleşik Devletleri'nde futbolcuları öğle vakti kızgın güneşin altında oynamaya mecbur eden televizyonun mutlak hâkimiyetinden devamlı olarak yakınmış ve çalkantılı futbol hayatı boyunca belki de bin kez söylediği sözlerle arı kovanına çomak sokmuştu. Gerçi tek asi futbolcu o değildi, ama çekilmez sorularla uluslararası boyutlarda yankı uyandıran tek ses onunkiydi: Uluslararası İş Hukukunun kuralları neden futbolda uygulanmıyordu? Bir sanatçı sunacağı gösterinin her ayrıntısını biliyordu da, futbolcular, çokuluslu futbolun muazzam servetinin gizli hesaplarını neden bilmek zorunda değillerdi? Havelange başka işleriyle meşgul olduğu için bu sorular karşısında suskun kalmayı tercih ediyordu. Hayatında ayağı bir kez olsun topa değmeyen, ama Zenci şoförlerin sürdüğü sekiz metrelik Limuzinlerden inmeyen FIFA'nın tanınmış bürokratı Joseph Blatter, bu sorulara şu sözle karşılık verdi:

"Arjantin'in yetiştirdiği son as futbolcu Di Stéfano'dan başkası değildir."

Sonunda Maradona, 1994 Dünya Kupasından ihraç edilince, çim sahalar en çok alkış toplayan bu dik başlı futbolcusunu kaybetti.

Maradona'nın dilini tutamadığı doğruydu, ama sahada koşmaya başladığında da kimse onu tutamazdı; bir yaptığı sürpriz hareketi bir daha tekrar etmeyen, şeytanlıklarıyla herkesin ağzını açık bırakan bu oyuncu bilgisayarları yanıltmaktan büyük zevk alırdı. Gerçi çok hızlı bir futbolcu değildi, ama topu adeta ayağına yapıştırarak oynar ve sanki ensesinde gözü varmış gibi arkasında olup biteni görürdü. Onun sanatsal futbolu sahayı aydınlatırdı. Arkası dönükken kaleye doğru bir yarım daire çizerek ya da röveşatayla attığı bir golle yahut binlerce rakip bacak arasına

hapsedilmişken, gönderdiği bir pasla maçın kaderini belirlerdi. Rakiplerini çalımlayarak atağa bir kalktı mı onu kimse durduramazdı.

Bu adam, kazanmayı zorunlu kılan asrın sonlarındaki bu soğuk ve zevksiz futbola, oynadığı güzel oyunuyla renk katan ender simalardan biri olarak her zaman hatırlanacaktır.

NE UZARLAR,
NE KISALIRLAR

1994'ün sonlarında Maradona, Stoichkov, Bebeto, Francescoli, Laudrup, Zamorano, Hugo Sánchez ve öbür futbolcular uluslararası bir futbol sendikası kurmak için kolları sıvadılar. Futbol adı verilen gösterinin başoyuncuları olan futbolcular, şimdiye kadar hep kenarda, köşede kalmışlar, kararların alındığı mekanizmalarda aktif olarak görev almamışlardı. Yerel futbolun yönetildiği kuruluşlarda söz hakları olmadığı gibi, dünyayı ilgilendiren kararların alındığı FIFA zirvesinde de sözlerine kulak asan yoktu.

Oyuncular, o halde ne idiler? Birer sirk maymunu mu? İpekli elbiseler içinde dolaşsalar da yine sirk maymunu olarak mı kalacaklardı? Bir maçın ne zaman, nerede ve nasıl oynanacağına karar verilirken onlara hiç danışılmıyordu. Uluslararası bürokratlar futbolun kurallarını futbolcuların reyini almadan istedikleri gibi değiştirebiliyorlardı. Üstelik futbolcuların ayakları sayesinde kazanılan gizli servetin ne miktarda olduğunu ve kimlerin kasasına girdiğini sormaya da hakları yoktu.

Yıllarca süren grevler ve yerel sendikaların seferber olmaları sayesinde futbolcular mukavele şartlarını az da olsa lehlerine değiştirmeyi başardılar; ama futbol tacirleri bugün hâlâ onlara alınıp satılan, ödünç verilen birer makine gözüyle bakmaktadırlar.

Napoli Kulübü başkanı bir zamanlar, "Maradona bir altın madenidir," demişti.

Bugünlerde Avrupa'nın ve Latin Amerika'nın bazı kulüpleri bünyelerinde psikologlar bulundurmaktadırlar. Yanlış anlaşılmasın, kulüp yöneticileri futbolcuların ruh sağlığını düşündükleri için değil, aksine onların aşırı yorularak verimden düşmelerini önlemek amacıyla psikologlara bir çuval dolusu para ödüyorlar. Şöyle bir soru aklınıza takılabilir: Yöneticiler spordaki verim için mi kaygı duyuyorlar? Sanırım buna iş verimi demek daha doğru olacaktır. Burada el emeğinden çok, ayak emeği söz konusudur; aslında profesyonel futbolcular bir maaş karşılığında

emeklerini daima en yüksek verim isteyen, maç üreten bir fabrikaya arz eden işçilere benzerler. Değerleri, sağladıkları verimle doğru orantılıdır; kendilerine ne kadar fazla para ödenirse onlardan o kadar çok verimli olmaları istenir. Canları çıkıncaya kadar antrenman yaparlar, amaç ya kazanmaktır ya da kazanmaktır; onlardan beklenen bir yarış atından beklenenden çok daha fazladır. Yarış atı benzetmemiz belki de pek uygun düşmedi, İngiliz futbolcu Paul Gascoigne, kendisini daha çok tavuk çiftliğindeki tavuklara benzetiyor:

"Biz futbolcular çiftliklerdeki tavuklar gibiyiz, tüm hareketlerimiz kontrol altında, her zaman katı kurallara tabiyiz; bütün yaptıklarımız devamlı tekrarlanan hareketlerden ibaret."

Yıldız futbolcular kısa süren en verimli dönemlerinde çok yüksek meblağlar alabilirler; kulüpler şimdilerde onlara yirmi yıl öncesine oranla çok daha fazla para ödüyorlar, ayrıca görüntülerinin reklam olarak kullanılması karşılığında da büyük paralar alabilirler. Fakat her şeye rağmen bu futbol asları herkesin sandığı kadar büyük servetler kazanmamaktadırlar. 'Forbes' dergisi 1994 yılında dünyanın en çok kazanan kırk sporcusunun isimlerini yayınladı. Bunlar arasında futbolcu olarak bir tek İtalyan Roberto Baggio'nun adı geçiyordu, ama o da listenin sonlarındaydı.

Ya yıldız olmayan binlerce futbolcu acaba ne haldedir dersiniz? Dolap beygiri gibi dönüp duran ve şöhret adı verilen o mutluluğu bir türlü yakalayamayan öbürlerinin durumu nasıldır? Arjantin'de on profesyonel futbolcudan yalnızca üçü futboldan kazandıklarıyla hayatlarını sürdürebilmektedirler. Ayrıca oyuncuların faal oldukları sürenin kısalığı göz önünde bulundurulacak olursa ellerine geçen paranın hiç de o kadar önemli olmadığı açıkça görülür. Sanayi medeniyeti denilen bir yamyam, bir bakmışsınız onu göz açıp kapayıncaya kadar yiyip yutmuştur.

FUTBOLCU İHRACATI

Bacakları sağlam, şansı açık olan bir futbolcunun, dünyanın güney yarımküresinde izleyeceği yol bellidir: Önce köyünden bir taşra kentine gelir, sonra taşra kentinden başkentteki küçük bir kulübe kapağı atar; küçük kulübün onu büyük bir kulübe satmaktan başka elinden bir şey gelmez ve ağır borç yükü altında ezilen büyük kulüp de onu daha büyük bir ülkenin daha büyük bir kulübüne satar ve sonunda futbolcu meslek hayatını Avrupa'da noktalar.

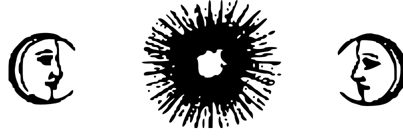
Bu zincirleme kulüp değiştirmeler sırasında menajerler, aracılar daima aslan payını alırlar. Zincirin her halkasında taraflar arasındaki eşitsizlik, adaletsizlik daha da perçinleşir; fakir ülkelerdeki semt kulüplerinden ayrılmalarından Avrupa'nın güçlü anonim şirketlerine gelinceye kadar bu düzenin çarkları hep bu şekilde işler.

Buna bir örnek verelim: Uruguay'da futbol, iç pazarı küçümseyen bir ihracat sanayisi durumundadır. Devamlı olarak dışarıya futbolcu ihracı sonucu profesyonel futbolun kalitesi düştüğü gibi, seyirci sayısı da giderek azaldı. Uruguay seyircisi artık stada gitmemekte, uluslararası karşılaşmaları televizyondan izlemeyi tercih etmektedir. Milli bir maçtan önce, dünyanın dört bir yanına dağılan futbolcular yalnızca vatana dönüş yolculuğu sırasında, uçakta birbirleriyle tanışmak fırsatı bulabilmektedirler ve bir süre birlikte oynadıktan sonra, ama gerçek bir ekip oluşturmaksızın, yani on bir başlı, yirmi iki bacaklı tek bir vücut olmaksızın birbirlerine veda etmektedirler,

Brezilya dördüncü kez dünya şampiyonu olduğunda bütün gazeteciler bu olayı sevinçle karşıladılar, ama içlerinde o eski güzel günlerin özlemini dile getirenler de çıkmadı değil. Romario ile Bebeto'nun ekibi başarılı bir futbol ortaya koymuşlardı, ama şiir gibi bir Brezilya ekolü sergilememişlerdi; 1958, 1962 ve 1970 yıllarında oynadıkları muhteşem futboldan epeyce uzaktılar; o zamanlar Garrincha, Didí ve Pelé'den oluşan ekip kendinden geçercesine oynardı. Bazı gazeteciler yorumlarında beceri eksikliğinden dem vururken, bazıları da başarılı olmakla birlikte, sihir ve

cazibesi olmayan, teknik direktör tarafından zorla kabul ettirilmiş, yavan bir futbol sergilendiğini ileri sürüyorlardı. Kısacası onlara göre Brezilya, ruhunu modern futbola satmıştı. Bununla birlikte hiç kimsenin üzerinde durmadığı olumlu bir gelişme de vardı: Eskiden Brezilya milli takımının on bir oyuncusu da Brezilya'da top koştururlardı, halbuki 1994'teki Brezilya karmasında yer alan futbolculardan sekizi bugün Avrupa'da futbol oynamaktadırlar. Latin Amerika'nın en pahalı futbolcusu Romario'nun, İspanya'da aldığı bir aylık ücret, Brezilya futbol tarihinin en büyük yıldızlarının 1958'de aldıkları mütevazı ücretten on bir misli daha fazladır.

Eskiden as futbolcular mahalli kulüplerle bir tutulurlardı, Pelé, Santosluydu; Garrincha ile Didí ise Botafogo'ya gönül bağıyla bağlıydılar; ülke dışındaki bir kulübe transfer edilmiş olsalar da onları kendi takımlarının renklerinden ya da milli formanın rengi sarıdan ayrı olarak düşünmek imkânsızdı. Bu hem Brezilya için, hem de öbür ülkeler için geçerliydi; forma aşkıyla ya da birkaç yıl öncesine kadar futbolcuyu bir ömür boyu kulübe bağlayan sözleşmelerle futbolcu kulübünden ayrılmazdı. Mesela yakın zamanlara kadar Fransa'da kulübün futbolcu üzerinde otuz dört yaşına kadar devam eden bir mülkiyet hakkı vardı; daha sonra işi bittiğinde serbest kalırdı. Özgürlüğe susamış tüm Fransız futbolcular, bütün dünyayı sarsan 1968 Mayısı olaylarında Paris'te kurulan barikatlarda yerlerini aldıklarında başlarında Raymond Kopa bulunuyordu.

MAÇIN SONU

Top döndükçe dünya da dönüyor. Güneş, ateşten bir toptur, gündüzleri mesai yaparken, geceleri de zıplayarak gökteki yatağına çıkar ve görevini aya devreder. Bilim adamları kuşkusuz bu düşünceyi hemen reddedeceklerdir. Her şeye rağmen kesin olan bir şey var: Tüm dünya dönen bir topun etrafında dört dönmektedir. Bilindiği gibi 1994 Dünya Kupası finali iki milyardan fazla insan tarafından izlendi; bu gezegenimizin tarihinde görülen en kalabalık seyirciydi. Futbol artık herkesin ortak tutkusu haline gelmiştir. Günümüzde binlerce top meraklısı, sahalarda ve arsalarda top peşinde koşmakta ve yine milyonlarca insan televizyonun başında tırnaklarını yiyerek, yirmi iki kısa pantolonlu insanın topa duydukları aşkı onu tekmeleyerek açığa vurmalarını izlemektedir.

1994 Dünya Kupası sonrasında Brezilya'da dünyaya gelen bütün erkek çocuklara Romario adı verildi ve Los Angeles Stadının çimleri, adeta birer pizza gibi parçası yirmi dolardan satıldı. Bu şimdiye kadar görülmüş en büyük çılgınlık değil miydi sizce? Ya da birtakım uyanıkların çok adice yaptıkları bir ticaret miydi? İşte futbol ne yazık ki günümüzde bu duruma gelmiştir; gönül isterdi ki bundan çok daha farklı olsun; futbol, onu seyreden gözün sevinç kaynağı, onu oynayan bedenin coşkusu olabilirdi. Bir gazeteci, Alman din bilimcisi Dorothee Sölle'ye şöyle bir soru sormuştu:

"Mutluluğun ne olduğunu bir çocuğa nasıl izah edersiniz:"

"Bunu kelimelerle açıklayamayız" diye cevap verdi Sölle, "oynaması için ona bir top veririm."

Profesyonel futbol, bu mutluluk kaynağını kurutmak için elinden geleni yapmasına rağmen başarılı olamamaktadır.

Belki de futbolun en şaşırtıcı taraflarından biri de budur. Arkadaşım Ángel Ruocco'nun da belirttiği gibi, futbolun en güzel yönü daima

sürprizlere açık olmasıdır. Teknokratlar futbolu en ince ayrıntılarına kadar programlasalar da, futbolun güçlü ağaları ona istedikleri gibi yön verseler de, futbol beklenmedik olanı, öngörülmeyeni bünyesinde bulunduran bir sanat dalı olmaya devam edecektir. Hiç beklemediğimiz bir anda imkânsız olanın gerçekleştiğini görebiliriz; bir bakmışız cüce, devi alt etmiş ya da çelimsiz, eğri bacaklı bir Zenci, Grek heykellerini andıran bir futbolcuyu geride bırakmıştır.

Günümüzde resmi tarih kitaplarına futbolun girmemesi akıllara durgunluk verecek bir noksanlıktır; çağdaş tarih metinlerinde futbolun adı dahi geçmiyor; bu eksiklik, futbolun birlik ruhunun simgesi olarak kabul edildiği ülkelerde de söz konusudur. Top oynuyorum, o halde varım: Bir futbolcunun oyun stili yaşam tarzının ta kendisidir; bir toplumun görüntüsünü yansıtır, dış hatlarını belirler, onu öbürlerinden ayırt eder. O kadar ki, bana nasıl top oynadığını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim. Futbol yıllardan beri farklı şekilde oynanmaktadır, bu farklılık her milletin değişik yapıda olmasından ileri gelmektedir ve kanaatimce bu farklılığın korunması son derecede önemlidir. Çağımızda tek kalıba sokulma zorunluluğu her alanda olduğu gibi futbolda da görülmektedir. Dünyamız hiçbir zaman böylesine imkânların adaletsizce dağıtıldığı, yapılması gerekenin tek kalıba yerleştirildiği, böylesine katı kuralların uygulandığı bir dönem yaşamamıştı: Yirminci asrın sonlarına yaklaştığımız bir sırada dünyamızda insanlar açlıktan ölmüyorlarsa da zevksiz futbol yüzünden sıkıntıdan patlıyorlar.

Yıllardan beri futbolla ilgili gerçeklere yakından ilgi duyuyordum; herkesin farklı lisanlarla düşüncelerini ifade ettiği, ama aynı tutkuları paylaştığı bu büyük dünya topluluğunun şanına yaraşır bir eser yazmayı çok uzun zamandan beri düşünüyordum; bu şekilde ayaklarımla başaramadığım bir şeyi ellerimle gerçekleştirmiş olacaktım, çünkü sahaların yüz karası bir beceriksizdim; o halde topun benden esirgediğini hiç olmazsa kalemimle elde etmeliydim.

İşte futbola olan ilgimden ve eksikliğimi telafi etmek arzusundan, futbolun güneşli yönünü takdir eden ve gölgeli yönünü de açığa çıkarıp yeren bu kitap doğmuş oldu. Kitabımın kendisi böyle olsun ister miydi

bilmiyorum, tek bildiğim, içimde yeşerip filizlendiği ve son sayfaya geldiğidir ve şimdi de sizlere sunulmak üzere doğmuş bulunuyor. Bundan sonra bana düşen tek şey, yitirilen bir aşktan sonra ya da bir maçın sonunda hissedilen o kahredici yalnızlık ve hüzünle baş başa kalmak olacaktır.

Montevideo, 1995 yazı

KİTAPTAN SONRA

1998 Dünya Kupası

Hindistan ve Pakistan kendi atom bombalarını yaparak büyük güçlerin seçkin nükleer kulübüne girme hayallerini gerçekleştirmiş oldular. Asya ülkelerinin borsaları dibe vururken Endonezya'da Suharto'nun uzun süren diktatörlüğü de son buluyor, ama iktidarı kaybetmesine karşın uzun zaman gücü elinde bulundurmasının kendisine sağladığı on altı milyar dolardan mahrum kalmıyordu.

Dünya Frank Sinatra'nın o eşsiz sesini bir daha duyamayacaktı. Avrupa'nın on bir ülkesi "euro" adı verilen tek para birimine geçmek için anlaşmaya varıyorlardı. Miami'deki güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Fidel Castro'nun iktidarının devrilmesi an meselesiydi.

João Havelange dünya futbolunun tahtından inerken yerine krallığın en kıdemli saraylısı Joseph Blatter kuruluyordu. Arjantin'de yirmi yıl önce, diktatörlüğün en civcivli zamanında, Havelange ile birlikte dünya futbol şampiyonasının açılışını yapan General Videla hapsi boyluyordu. 1998 yılında Fransa'da yeni bir dünya şampiyonası başlıyordu.

İşleri bir hayli zora sokan Air France'taki greve rağmen otuz iki ülkenin milli takımı yüzyılın son dünya şampiyonasında boy göstermek için yepyeni Saint Denis Stadyumu'na gelmeyi başardılar: Şampiyonaya, Avrupa'dan on beş, Amerika kıtasından sekiz, Afrika'dan beş, Ortadoğu'dan iki ve Asya'dan iki takım katılmaktaydı.

Maçlarda coşkulu alkışları matem sessizlikleri izledi: Tıklım tıklım dolu statlarda mücadeleyle geçen bir ayın sonunda ev sahibi Fransa ile favori Brezilya finalde kılıçlarını çektiler. Brezilya karşılaşmayı 3-0 kaybetti. Hırvat Suker altı golle şampiyonanın en fazla gol atan futbolcusuydu, onu beşer golle Arjantinli *Batistuta* ile İtalyan Vieri izlediler.

O günlerde Londra gazetesi *Daily Telegraph*'ta yayımlanan bilimsel bir araştırmaya göre seyirciler maçlar esnasında en az futbolcular kadar testosteron salgılamışlardı. Fakat bu şampiyona boyunca çokuluslu şirketlerin elemanlarının gömleklerinin de oyuncuların formaları kadar terlemiş olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. Brezilya beşinci kez

şampiyon olamadı ama Adidas her zamanki gibi birinciliği elde etti. 1954'teki Dünya Kupası'ndan beri Almanya ne zaman kazandıysa Adidas da kazandı. Adidas Fransa ile birlikte som altından kupayı kaldırdı ve ayrıca Zinedine Zidane ile en iyi oyuncuya verilen ödülü de kazandı. Rakip firma Nike ise Brezilya ve Hollanda milli takımlarının kazandığı ikincilik ve dördüncülükle yetindi. Nike'nin yıldızı Ronaldo ise final maçına hasta haliyle çıktı. Daha alt sıralarda bulunan bir başka firma Lotto da daha önce hiçbir dünya kupasına katılmamış olan ve bütün tahminleri altüst eden sürpriz ekip Hırvatistan ile üçüncülüğü elde etti.

Daha sonra Saint Denis'in çimleri tıpkı bir önceki dünya kupasının oynandığı Los Angeles Stadı'nda olduğu gibi parçalar halinde satıldı. Bu kitabın yazarı bendeniz elbette sizlere çimleri birer pizzaymış gibi satacak değilim, ama onun yerine bu şampiyonadan bazı futbol parçalarını bedava olarak sunmak istiyorum.

Yıldızlar

En tanınmış futbol oyuncuları ürünleri satan birer firma gibidirler. *Pelé*'nin zamanında oyuncular futbol oynardı, bütün uğraşları bundan ibaretti. Televizyonun ve kitlelere ulaşan reklamların zirvede olduğu Maradona'nın zamanında ise işler tamamen başkaydı. Maradona reklamdan çok para kazandı ama karşılığını pahalı ödedi: Bacaklarıyla kazandığını ruhuyla geri verdi.

Golcü bacaklara sahip olan tavşan dişli Ronaldo on dört yaşındayken Rio de Janeiro'nun kenar mahallelerinde oturan fakir bir melezdi, otobüse verecek parası olmadığından Flamengo Kulübü'nde oynayamıyordu. Fakat yirmi iki yaşına geldiğinde Ronaldo artık saatte bin dolar kazanıyordu, buna uykuda geçirdiği saatler de dahildi. Seyircilerin ve paranın baskısıyla, her zaman, ama her zaman kendisini kazanmak zorunda hisseden Ronaldo, 1998 Dünya Kupası finaline saatler kala bir sinir krizi yaşadı, müthiş sancılar çekiyordu. Dediklerine göre Nike onu Fransa'ya karşı hasta hasta oynamaya zorlamıştı. Sonunda oynadı, tabii buna oynamak denirse.

Nike'nin ilk defa onun ayaklarında piyasaya sürdüğü yeni ayakkabı modeli R-9'un vasıfları gerektiği gibi sergilenemedi.

Fiyatlar

Yüzyılın sonunda uzman gazeteciler oyuncuların yeteneklerinden gün geçtikçe daha az, ama transfer bedellerinden daha çok bahseder oldular. Kulüp yöneticileri, işadamları, sermaye sahipleri ve pastadan daima aslan payını alan diğerleri futbolla ilgili yazılarda gitgide daha fazla yer işgal etmeye başladılar. Birkaç yıl öncesine kadar pas dendi mi topun bir futbolcudan diğerine yaptığı yolculuk akla gelirdi, şimdilerde ise pasla kastedilen şey bir futbolcunun bir kulüpten diğerine ya da bir ülkeden bir başka ülkeye yaptığı yolculuktur. Ünlüler yatırımlarla ilgili olarak ne kadar harcamaktadırlar? Uzmanlar bizi zamanın şu terimleriyle bombardımana tutmaktadırlar: teklif, satın alım, satın alma opsiyonu, satış, ödünç verme, değer, değer kaybetme. 1998 Dünya Kupası'nda tanınmış televizyon kanallarında maçlar her zamanki ortak heyecanla seyredildi, ama ticari sergilerin sunuluşu da eksik olmadı. Bacakların borsasında yükselişler ve düşüşler görüldü.

Ayak emeği

Futbolun yeni kralı Blatter, 1995 yılının sonlarında hâlâ Havelange'nin sağ kolu olduğu dönemde Brezilya'nın *Placar* dergisinin muhabiriyle bir mülakat yapmıştı. Gazeteci, o zamanlar kurulma aşamasında bulunan futbolcular sendikası hakkında ne düşündüğünü kendisine sordu.

"FIFA futbolcularla muhatap olmaz," diye cevap verdi Blatter. "Onlar kulüplerin işçileridir."

Bu bürokrat futbolcuları küçük göredursun, bu arada sporcular ve insan haklarına ve emeğin kutsallığına saygı gösterenler için iyi bir haber geldi. Avrupa'nın en yüksek yargı organı Lüksemburg Adalet Divanı Belçikalı futbolcu Jean-Marc Bosman'ın lehinde karar vermişti. Kararda Avrupalı

futbolcuların, kendilerini kulüplere bağlayan sözleşmelerinin sona ermesinden sonra serbest kalacakları hükme bağlanıyordu.

Daha sonraları, Brezilya'da yayımlanan "Pele Kanunu'yla esaret bağlarını koparmaya yönelik önemli bir adım atılmış oldu. Birçok ülkede oyuncular kulüplerin malı olarak kabul edilmektedir, aslında bunlar çoğunlukla "kâr amacı gütmeyen kuruluş" ibaresinin arkasına gizlenmeye çalışan ticari şirketlerdir.

1998 Dünya Kupası'nın öncesinde Teknik Direktör Pacho Maturana şöyle demişti:

"Futbolcuların düşüncelerini hiç kimse göz önünde bulundurmuyor."

Her ne kadar futbolcuların haklarıyla ilgili önemli adımlar atılmışsa da, yukarıdaki söz aslında kocaman bir gerçeği yansıtmaktadır. Futbolun profesyonel düzeyi yükseldikçe, oyuncuların haklarına göre yükümlülükleri de o oranda artıyor: Başkalarının verdiği kararlara uyma, askerî disiplin, yorucu antrenmanlar, bitmez tükenmez yolculuklar, art arda oynanan maçlar, gitgide artan fedakârlıklar...

Reklamlar

Günümüzde hareket eden ve hareketsiz duran her şey ticari bir mesaj verebilmektedir. Her futbolcu ayaklı bir reklam panosu gibidir, ama FIFA futbolcuların sosyal dayanışmayla ilgili mesajlar taşımasına izin vermemektedir. Arjantin Futbol Federasyonu başkanı Julio Grondona 1997'de bunu hatırlamış ve bu kurala aykırı davranan futbolculara hatırlatmıştı, çünkü bazı futbolcular o sıralar ancak açlıktan ölmeyecek kadar maaş alan öğretmenlerin haklarını savunan pankartlarla sahada gösteri yapmışlardı. Bu olaydan kısa süre önce FIFA, liman işçilerinin grevini destekleyen bir cümleyi sırtına yazmış olma suçundan dolayı İngiliz futbolcu Robbie Fowler'ı da cezalandırmıştı.

Kökenler

Birçok futbol yıldızı meşhur olmadan önce zenci ya da melez oluşları nedeniyle ırkçılığın hışmına uğramıştır. Üstelik resmî istatistiklere göre bunların önemli bir kısmı sahada kazandıkları şöhret ve itibar sayesinde, doğdukları andan itibaren kendilerini bekleyen suç ağına düşmekten kurtulmuşlardır.

Brezilya'da son zamanlarda yapılan bir ankete göre her üç profesyonel futbolcudan ikisi ilkokulu bitirmemiştir. Bunlardan birçoğu, belki de yarısı zenci ya da melezdir. Son yıllarda orta sınıfa mensup futbolcuların sahalarda göze çarpan artışına rağmen Brezilya futbolunun şimdiki durumu, çocukluğunda tren istasyonlarında yerfıstığı aşıran Pele'nin zamanınkinden pek farklı değildir.

Afrikalılar

Gerilerden gelerek bütün Avusturyalıları ardında bırakan Kamerunlu oyuncu Njanka 1998 Dünya Kupası'nın en şık golünü kaydetti. Ama Kamerun fazla ilerleyemedi.

Nijerya zevkli futboluyla İspanya milli karmasını devirdi; İspanyollar daha sonra Paraguay ile berabere kaldılar. Bu başarısızlıklar üzerine İspanya başbakanı Jose Maria Aznar, "Bir Nijeryalı ya da bir Paraguaylı bile sana haddini bildirebilir," demişti. Daha sonra Nijerya Fransa'dan ayrılmak zorunda kaldığında Arjantinli bir yorumcu Nijeryalı futbolcular için şöyle dedi:

"Hepsi duvarcı ustası gibi, hiçbiri düşünmek için kafasını kullanmıyor."

Fair play ödülleri dağıtan FIFA Nijerya'nın seri başı olmasını engelleyerek ona karşı temiz bir oyun sergilemedi, oysaki Nijerya futbolu Olimpiyat Kupası'nı kazanmıştı.

Kara Afrika'nın takımları Dünya Kupası'ndan erken ayrıldılar, fakat birçok Afrikalı futbolcu ya da Afrikalıların torunları Avrupa ya da Amerika takımlarını şaşkına çevirdiler. Onlara "zencicikler" diyen radyo ve televizyon spikerleri vardı, ama bu spikerler nedense diğerleri için "beyazcıklar" kelimesini kullanmadılar.

Şiddet olayları

1997'nin Nisan ayında Peru'nun Lima şehrindeki Japonya Büyükelçiliği'ni işgal eden gerillalar delik deşik edildi. Komandolar ani bir baskınla elçiliğe girerek tam bir katliam gerçekleştirdiklerinde gerillalar futbol oynamaktaydılar. Öldürülen gerilla lideri Nestor Cerpa Cartolini'nin üzerinde, gönül bağıyla bağlı olduğu kulüp Alianza'nın forması vardı.

Latin Amerika'da futbolla doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bağlantısı olmayan çok az olay cereyan eder. Latin Amerika'nın yaşamında futbolun ayrı bir yeri vardır, hatta belki de en önemli yeri işgal etmektedir, ne var ki, insanlığa tapan ama insanları küçük gören bazı ideolojilerin savunucuları bu gerçeği görmezden geliyorlar.

Latin Amerikalılar

1998 Dünya Kupası'nda Meksika zarif oyunuyla dikkati çekti. Paraguay ile Şili de birer çetin ceviz olarak göründüler. Kolombiya ve Jamaika da ellerinden geleni yaptılar. Brezilya ve Arjantin ise kendilerinden bekleneni veremediler, bunlar daha çok fantaziye ve eğlenceye dayanan bir futbol sergilediler. Arjantin takımının fantezi ve eğlencesinde dans hocası Ortega'nın büyük payı vardı, ama takımı yerlerde süründüğünde sinema aktörü olduğu zamanlardaki gibi alkış toplayamadı.

Hollandalılar

Doğruyu söylemek gerekirse Latin Amerikalılar arasında en fazla hoşuma giden ekip Hollanda oldu! Turuncu renkli takım kısa paslarla ve isabetli şutlarla gösterişli bir futbol sergiledi. Bu başarıda Güney Amerika'daki Surinam'da doğan kölelerin çocuklarının büyük payı vardı, bu yüzden Hollanda'yı bir ölçüye kadar Latin Amerika ekibi olarak düşünmek yanlış olmaz.

Hollanda'dan Fransa'ya giden on bin kadar taraftar arasında zenciler yoktu, onlar sahadaydılar. Onları seyretmek büyük bir zevkti: Kluivert, Seedorf, Reiziger, Winter, Bogarte, Davids. Takımını ateşleyen Davids müthiş oynadı ve bir oyun kurucu olarak fevkalade görev yaptı: ama zenci futbolcuların beyazlardan daha az para almalarını bir türlü kabullenemediğinden bazı nazik konulara çomak sokmaktan da geri kalmadı.

Fransızlar

Mavi formayı giyen ve her maçtan önce Fransız Milli Marşı *La Marseillaise*'i söyleyen oyuncuların hemen hemen tamamı göçmen ya da göçmen çocuklarıydı. Attığı iki nefis golle kahraman mertebesine yükseltilen Thuram, Henry, Desailly, Viera ve Karembeu Afrika'dan, Karayipler'deki adalardan ya da Yeni Kaledonya'dan geliyorlardı. Diğerleri de Bask, Ermeni veya Arjantin asıllı ailelerin çocuklarıydı.

En fazla alkış toplayan Zidane Cezayirli bir ailenin çocuğuydu. Açılış günü Zafer Takı'nın alınlığına kimin tarafından yazıldığı anlaşılamayan bir "Cumhurbaşkanı Zidane" yazısı yazılmıştı. Cumhurbaşkanı mı? Yok canım, daha neler! Fransa'da yaşayan o kadar çok Arap ve Arap asıllı kimse arasında cumhurbaşkanı olmak şöyle dursun, milletvekili olan tek bir kişi bile yok.

Dünya Kupası sırasında yapılan bir ankete göre her on Fransız'dan dördü ırkçı önyargılara sahipti. Irkçılığın iki yüzünden biri bazı kahramanları alkışlarken diğeri, ötekilere küfretmektedir. Şampiyonluk kutlamaları, yaklaşık yarım asır önce Alman işgali sona erdiğinde sokaklarda sevinç gösterileri yapan kalabalığın coşku ve sevincini aratmayacak kadar muhteşem oldu.

Balıklar

1997'de Fox Sports'un televizyon programında futbol maçlarının seyredilmesi teşvik edilirken şöyle deniyordu:

"Büyük balığın küçük balığı nasıl yuttuğuna tanık olun."

Can sıkıntısına davetiye çıkarmak gibi bir şeydi bu. Şansımız varmış ki, 1998 Dünya Kupası'nda birçok kez küçük balığın büyük balığı kılçıklarıyla birlikte yuttuğunu gördük. Bu da futbolun ve hayatın cilvelerinden biriydi.

2002 Dünya Kupası

Zaman çöküş zamanıydı, terörist saldırılar sonucu New York'taki İkiz Kuleler çökmüştü. Başkan Bush, daha önce zeminini babasının ve Reagan'ın hazırladığı şekilde Afganistan'ı roket yağmuruna tutarak Taliban'ın diktatörlüğüne son veriyordu. Terörizme karşı başlatılan savaş askerî teröre yeşil ışık yakıyordu. İsrail tankları Gazze'yi ve Batı Şeria'yı yakıp yıkıyor ve böylelikle Yahudiler İkinci Dünya Savaşı sırasında uğradıkları katliamın acısını bir kez daha Filistinlilerden çıkarıyorlardı.

Örümcek Adam filmi sinema tarihinde hasılat rekoru kırıyordu. Miami'deki güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgilere göre Fidel Castro'nun devrilmesi an meselesiydi. Ne var ki devrilen, örnek ülke Arjantin oluyordu; Arjantin parası, hükümeti ve her şeyiyle dibe vuruyordu. Venezuela'da bir darbe Başkan Châvez'i deviriyor, ama ayaklanan halk devrik başkanı makamına yeniden oturtuyordu. Haber özgürlüğünün öncüsü olan Venezuela televizyonu her nedense bu olaydan haberdar olmamıştı.

Bush'un ve birçok Birleşik Devletler senatörünün seçim kampanyalarının en cömert destekleyicisi dev şirketlerden Enron yaptığı birtakım sahtekârlıklarının bedelini iflas ederek ödüyordu. Daha sonra diğer kutsal canavarlardan World Com, Xeros, Vivendi ve Merck'in hisseleri, hesaplarında yapılan milyarlarca dolarlık ufak tefek yanlışlıklar sebebiyle düşüyordu. FIFA'nın en büyük iki ticari ortağı ISL ve Kirch şirketleri tepetaklak yuvarlanıyorlardı; ama bu gürültülü iflaslar Blatter'in büyük bir çoğunlukla dünya futbolunun tahtına kurulmasına engel olmuyordu. Gelen gideni aratır, derler: Rakamları yok etme ve oyları satın alma sanatının sihirbazı Blatter'in dokunulmaz oluşu Havelange'yi bir iyilik meleği konumuna getirecekti.

Bertie Felstead'in de sonu gelmişti, ama onun işini bitiren doğal bir ölüm oldu. İngiltere'nin en yaşlı adamı Felstead, 1915 yılının Noeli'nde, yani Birinci Dünya Savaşı'nın tam ortasında İngiliz ve Alman askerleri arasında yapılan futbol maçında oynayanlar içinde hayatta olan tek kişiydi. O zamanlar savaş alanı bir süre için futbol sahasına dönüştürülmüş ve

nereden geldiği belli olmayan bir topun sihirli cazibesi birbirinden nefret etmek zorunda olan iki tarafın askerlerini ve subaylarını yakınlaştırmıştı.

Otuz iki milli takım On Yedinci Dünya Futbol Şampiyonasının açılışında bulunmak ve yirmi şehrin yepyeni stadyumlarında yarışmak için Kore ve Japonya'ya gitti.

Yeni bin yılın ilk Dünya Kupası ilk defa olarak iki ülkede ve Asya'da gerçekleştirildi. Pakistan'dan Asyalı çocukların diktiği yüksek teknolojili top, açılış gecesi Seul Stadyumu'nun çimleri üzerinde yuvarlandı: bu lateks bir yuvarlaktı, gaz köpüğünden bir kumaşla çevriliydi ve deri olarak da üzerinde ateş figürleri olan beyaz bir polimer tabakayla kaplıydı. Yeşil sahada takımlara şans getirecek bir kura topuna benziyordu.

İki ayrı futbol şampiyonası söz konusuydu. Birinde etten kemikten sporcular oynadı. Diğerinde ise eşzamanlı olarak robotlar oynadı. Mühendisler tarafından yapılmış mekanik sporcular Japonya'nın Kore kıyılarına bakan Fukuoka Limanı'nda RoboCup 2002'yi gerçekleştirdiler.

İşadamlarının, teknokratların, bürokratların ve futbol sanayiinin fikir babalarının hayalini sık sık kurdukları şey nedir? Bu hayal giderek gerçekleşmektedir, çünkü her geçen gün futbolcular robotlara daha fazla benzemektedirler.

Zamanın üzücü bir işaretiydi bu, XXI. yüzyılda daha başarılı olmak için her şey bir kalıba sokulmaya çalışılıyor ve özgür hareket, başarının sunak taşında kurban ediliyordu. "Kazanamıyorsa da, en azından kaybetmediği için değerlidir" fikri günümüzde Cornelius Castoriadis tarafından "Kazanıyorsa değerlidir" anlayışına dönüştürülmüştür. Gerçi kendisi bununla futbolu kastetmiyorsa da bugün bu anlayış futbolda da geçerlidir. "Zaman kaybetmek yasaktır" cümlesi, kazanç yasaları söz konusu olunca "kaybetmek yasaktır" şeklinde anlaşılmalıdır. Her alanda olduğu gibi profesyonel futbol da her geçen gün, mevcut olmayan ama daima gücü hissedilen UENBE'nin (Güzelliğin Düşmanları Birliği) daha çok etkisi altına girmektedir.

İtaatkârlık, hızlılık, güçlülük: Bunlar küreselleşmenin mecbur kıldığı kalıplar. Bir buzluktan daha soğuk, bir öğütme makinesinden daha acımasız bir futbol seri halde imal ediliyor. Robotların futbolu. Bu can sıkıcı

durumun teknolojideki ilerlemenin bir sonucu olduğu düşünülüyor. Tarihçi Arnold Toynbee bu konuda bir hayli tecrübesi olduğunu şu sözleriyle belli ediyordu:

"Çökmekte olan medeniyetlerin en bariz özelliği standartlaşmaya ve tekbiçimliliğe olan eğilimdir."

Biz yine etten kemikten şampiyonaya dönelim. Açılış maçını izlemek üzere insanlığın dörtte birinin televizyon başında olması hayret vericiydi. Bir önceki dünya kupasının sahibi Fransa, daha önce hiçbir dünya kupasına katılmamış olan Afrika'daki eski sömürgesi Senegal tarafından yenilgiye uğratıldı. Tüm tahminlerin aksine Fransa tek bir gol dahi atamadan ilk turda yarı yolda kaldı. Bahisçiler tarafından favori olarak gösterilen Arjantin de ilk düşenlerden oldu. Daha sonra hakemlerin gazabına uğrayan İtalya ve İspanya şampiyonayı terk ettiler. Aslında bütün bu güçlü ekipler "kazanmak zorunluluğu" ya da "kaybetmenin dehşeti" adı verilen ikiz duyguların kurbanı oldular. Büyük futbol yıldızları Dünya Kupası'na, sorumluluk taşımanın ve meşhur olmanın ezici yükü altında gelmişlerdi ve oynadıkları kulüplerin isteklerinin kahredici temposundan dolayı yorgundular.

Daha önce bir kupa tecrübesi bulunmayan, kazanmanın zorunluluğunu ya da kaybetmenin dehşetini yaşamayan, yıldız oyunculardan yoksun olan Senegal zevkli ve beğenilen bir futbol sergiledi. İlk defa ateşten gömlek giyen Çin, Ekvador ve Slovenya ilk turda elendiler. Senegal çeyrek finale yenilmeden gelebildiyse de daha öteye gidemedi, ama dans eder gibi sergilediği futboluyla, topla ilgili olarak bilim insanlarının genellikle hiç üzerinde durmadıkları bir gerçeği bize hatırlattı: Futbol bir oyundur, her kim oynarsa, yani gerçekten oynarsa yaşam sevincini hisseder ve bu sevinci başkalarına yansıtır. Tüm şampiyona boyunca en beğendiğim golü, Thiaw'm topuk pasıyla ve Câmara'nın isabetli şutuyla Senegal attı. Gözleri güzel futbol seyretmekten mahrum etmek için düzenlenmişe benzeyen bir şampiyonada Senegalli oyunculardan Diouf maç başına ortalama sekiz çalım atarak rakiplerinden kurtulmayı başardı.

Şampiyonanın bir başka sürprizi de Türkiye'ydi. Hiç kimse bu ülkenin önemli bir başarı elde edeceğine inanmıyordu. Dünya kupalarından elli yıldır uzaktı. Brezilya'ya karşı oynadığı ilk maçta hakemin kararıyla göz

göre göre haksızlığa uğradı; ama yoluna devam etti ve sonunda üçüncülüğü elde etti. Enerjik ve kaliteli futboluyla kendisini küçük gören uzmanların ağzını açık bıraktı.

Geri kalan maçların hepsi de insanın uykusunu getirecek türdendi. Ne var ki Brezilya son maçlarında Brezilya olduğunu hatırladı. Oyuncular Brezilya'ya yaraşır biçimde oynadıklarında Teknik Direktör Scolari'nin kendilerini kapatmış olduğu vasat başarı kafesinden de kurtulmuş oldular. O zaman dördünün de adı R harfiyle başlayan Rivaldo, Ronaldo, Ronaldinho Gaûcho ve Roberto Carlos kendilerini gösterebildiler ve Brezilya'yı seyretmek büyük bir zevk haline geldi.

Brezilya, Kupa'nın şampiyonu oldu. Final maçı öncesinde yüz yetmiş milyon Brezilyalı şişlere takılı Alman sosisleri yedi ve sonunda Almanya, Brezilya karşısında maçı 2-0 kaybetti. Brezilya yedi maçta yedi galibiyet elde etmişti. İki ülke birçok defalar finalist olmuşlar, ama daha önce bir dünya kupasının finalinde hiç karşı karşıya gelmemişlerdi. Türkiye üçüncü, Güney Kore ise dördüncü oldu. Piyasa terimlerine göre bunun anlamı Nike'nin birinciliği ve dördüncülüğü elde etmesi, Adidas'ın da ikinciliği ve üçüncülüğü kazanmasıydı.

Uzun süren bir sakatlıktan çıkan Brezilyalı Ronaldo sekiz golle gol sıralamasında birinci oldu, onu beş golle vatandaşı Rivaldo izledi, üçüncü sıraya dörder golle Danimarkalı Tomasson ile İtalyan Vieri yerleştiler. Türk Hakan Şükür Dünya Kupası tarihinin en erken atılan golünü maçın on birinci saniyesinde kaydetti.

Tarihte ilk kez bir kaleci, Alman Oliver Khan, şampiyonanın en iyi oyuncusu seçildi. Ama rakiplerine karşı estirdiği terörle doğrusu Cengiz Han'ın torunlarından pek farkı yoktu.

2006 Dünya Kupası

CIA uçakları, her zamanki gibi kimseye haber verme gereği duymadan Avrupa'nın bütün havalimanlarına uğruyor ve en küçük bir rahatsızlık duymaksızın dünyanının dört bir yanındaki işkence odalarına tutuklu aktarıyordu.

İsrail, her zaman olduğu gibi, kaçırılan bir askeri kurtarmak amacıyla Gazze'yi işgal ederken, ortalığı ateş ve kana boğarak Filistin'in egemenlik hakkını çiğniyordu.

Biliminsanları, her zaman olduğu gibi, iklimin çıldırmakta olduğuna, kutupların er geç eriyeceğine, denizlerin limanları ve sahilleri yalayıp yutacağına ilişkin uyarılarda bulunmayı sürdürüyorlar; iklimi çıldırtan ve havayı zehirleyenler de, her zamanki gibi, bu uyarılara karşı sağır kalıyorlardı.

Her zaman olduğu gibi, Meksika'da yapılacak seçimlerde bir üçkâğıt tezgâhlanıyordu. Oylamanın elektronik ortamda sayılabilmesini sağlayacak programı, tüm masumiyeti ve iyi niyetiyle sağın adayının yakın bir akrabası hazırlamıştı.

Miami'deki güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgiler, her zaman olduğu gibi, Fidel Castro'nun devrilmesinin an meselesi olduğunu bildiriyorlardı.

Her zaman olduğu gibi, Küba'da insan haklarının çiğnendiği doğrulanıyordu: Amerika Birleşik Devletleri'nin Küba'daki üssü Guantanamo'da tutuklulardan üçü hücrelerinde asılı olarak bulunuyor; Beyaz Saray bu teröristlerin ilgi çekmek için kendilerini öldürdüklerini açıklıyordu.

Her zaman olduğu gibi, Bolivya'nin ilk yerli Cumhurbaşkanı Evo Morales petrolü ve doğal gazı millileştirdiğinde yer yerinden oynuyordu; Morales böylece iktidara gelmeden açıkladığı vaatlerini yerine getirerek bağışlanamaz bir suç işlemiş oluyordu.

Her zaman olduğu gibi, petrole sahip olmaktan suçlu ülke Irak'ta savaş kurbanlar almaya devam ederken, California'daki Pandemic Studios Şirketi,

petrole sahip olma suçunu işleyen başka bir ülkenin, Venezuela'nın işgalini konu alan bir bilgisayar oyununu piyasaya sürüyordu.

Bu arada Amerika Birleşik Devletleri doğal gaza sahip olmaktan suçlu İran'ı işgal etmekle tehdit ediyordu. Çünkü İran kendi atom bombasını yapmak istiyordu ve bu da Hiroşima ve Nagasaki'ye atom bombaları atan ülkenin gözünde insanlık için bir tehlike oluşturmaktaydı.

Bruno da bir tehlikeydi. İtalya'daki bir hayvanat bahçesinden kaçan vahşi ayı Bruno, Almanya ormanlarında mutlu mesut dolaşıyordu. Her ne kadar bu hayvancık futbolla ilgilenmese de, düzeni sağlamakla görevli memurlar bunu bir tehdit olarak gördüklerinden onu On Sekizinci Dünya Kupası'nın açılış töreninden kısa bir süre önce Bavyera'da kurşunlarla delik deşik ettiler.

Beş kıtadan otuz iki ülke birleşik Almanya'nın görkemli, geniş ve güzel on iki stadyumunda altmış dört karşılaşma yaptılar; bu stadyumlardan on biri eski Batı Almanya'da, biri ise eski Doğu Almanya'da bulunuyordu.

Bu şampiyonada maçlar başlamadan önce takımlar sahaya dünyayı bir veba gibi saran ırkçılığa karşı hazırlanmış yazılarla çıktılar. Konu son derece günceldi. Turnuva öncesinde Fransız politikacı Jean Marie Le Pen, Fransa Milli Takımı zencilerden oluştuğu ve Fransız'dan çok Cezayirli kaptan Zinedine Zidane milli marşı söylemediği için, takımın Fransa'yı yansıtmadığını açıklıyordu. İtalya Senatosu'nun Başkan Yardımcısı Roberto Calderoli, Fransa Milli Takımı'nın oyuncularının zenci, İslamcı ve komünist olduklarını ve Enternasyonal'i Marseillaise'e, Mekke'yi de Beytlehem'e yeğlediklerini söyleyerek ortalığı birbirine katıyordu. İspanya Milli Takımı'nın Teknik Direktörü Luis Aragones, bir süre önce, Fransız futbolcu Thierry Henry'ye, "Boktan zenci," demişti; Güney Amerika futbolunun değişmez başkanı Nicolâs Leoz, özgeçmişine, beş yüz insan ve üç bin yerlinin yaşadığı bir kasabada doğduğunu söyleyerek başlıyordu.

Turnuva sona ermeden kısa bir süre önce, final karşılaşmasının sonuna doğru, futbola veda edecek olan Zidane, tribünlerden zaman zaman yükselen bazı hakaretleri kendisine tekrarlayan bir rakibine saldırdı. Hakaret eden oyuncu boylu boyunca yere serildi; hakarete uğrayan Zidane

ise hakemden kırmızı kart, seyircilerden de alkış yerine ıslık alarak sonsuza dek sahneden çekildi.

Ama bu Dünya Kupası'na damgasını vuran da Zidane'dı. Bakış açısına göre, hak arayışı ya da çılgınlık olarak nitelendirilebilecek olan bu son davranışına karşın turnuvanın en iyi oyuncusuydu. Onun güzel oyunu, hüzünlü zarafeti sayesinde, futbolun vasata mahkûm olmayabileceğine inandık.

Zidane'ın kırmızı kartla oyundan atılmasından az sonra İtalya, Fransa'yı penaltılarla yendi ve şampiyonluğunu ilan etti.

1968 yılına kadar, berabere biten karşılaşmaların galibi yazı tura atılarak belirleniyordu. O günden beri galipler penaltılarla belirleniyor. Aslında bu yöntem de şansa dayalı bir yöntem sayılabilir. Maçta Fransa, İtalya'dan daha güzel oynamıştı, ama penaltıların atıldığı birkaç saniyelik süreç iki saatlik maçtan daha fazla önem kazandı. Aynı şey daha önce Arjantin-Almanya maçında yaşanmış, Arjantin, Almanya'dan daha iyi oynamasına karşın eve dönmek zorunda kalmıştı.

İtalyan Juventus takımının sekiz oyuncusu Berlin'de finale kaldılar. Bunlardan beşi İtalya adına oynuyor, üçü ise Fransa'yı temsil ediyordu. Tesadüfen Dünya Kupası öncesinde ortaya çıkan kirli işlerin tam ortasında da Juventus takımı bulunuyordu. Temiz eller operasyonu temiz ayaklar operasyonuna dönüştü: İtalyan yargıçlar, televizyonların yönlendirilmesi, birtakım makamların bölüşülmesi, hakemlerin ve gazetecilerin satın alınması, bilançoların tahrif edilmesi ve sahte sözleşmeler düzenlenmesine ilişkin birçok suçu ortaya çıkardılar. Olaya adı karışan takımlardan biri de Milan'dı. Milan'ın sahibi de faziletli Silvio Berlusconi'den başkası değildi. Hükümete, iş hayatına ve futbola sahtekârlığı sokmuş, ancak hepsinden de hiçbir ceza almadan sıyrılmayı becermişti.

İtalya, tarihindeki dördüncü kupayı kazandı. Fransa ikinci, Almanya ise üçüncü oldu. Almanya'nın ardından Portekiz dördüncülük koltuğuna oturdu. Turnuvanın sonucunu, Puma, Adidas'la Nike'a üstünlük sağladı şeklinde özetlemek de mümkündü.

Alman Milli Takımı'nın oyuncusu Miroslav Klose, beş golle turnuvada takımı adına en çok gol atan oyuncu oldu.

Avrupa ile Amerika ise turnuvadan berabere ayrıldılar, çünkü her iki kıta da tarihte dokuz şampiyonluk kazanmışlardı.

Tarihte ilk kez Arjantinli hakem Horacio Elizondo turnuvanın ilk ve son düdüğünü çaldı. Hem açılış hem de kapanış maçlarını yöneten Arjantinli hakem kendisine güvenenleri utandırmadı.

Turnuvanın başka rekorları da vardı ve bunların hepsi de Brezilyalılar tarafından kırılmıştı. Şişman ama etkili oyuncu Ronaldo, dünya kupaları tarihinin en çok gol atan oyuncusu oldu. Cafu tarihin en çok maç kazanan oyuncusu, Brezilya ise 201 golle en çok gol atan ve on bir zaferle arka arkaya en çok maç kazanan takım oldu.

Brezilya, tüm bu rekorlara karşın, 2006 Dünya Kupası'nda hiç dikkat çekmedi. Büyük yıldız Ronaldinho bir kez olsun parlamadığı gibi, gol de atamadı. Ona yönelen toplumsal öfke, yedi metre yüksekliğindeki heykelini yerle bir etti, sanat yapıtından geriye bir avuç kül ve demir yığını kaldı.

Bu turnuva bir Avrupa Kupası biçiminde geçti; Latin Amerikalılar da, Afrikalılar da zerre kadar varlık gösteremediler. Avrupalı olmayan hiç kimse finaller düzeyine gelemedi.

Bu Dünya Kupası, güzel oynayan ama pek başarılı olamayan Ekvador Milli Takımı dışında, sürprizsiz bir Dünya Kupası oldu. Bir izleyici turnuvayı şöyle özetledi:

"Oyuncular gerçekten örnek gençler; içki içmiyorlar, sigara içmiyorlar, top oynamıyorlar."

Günümüzde pratik düşünce olarak adlandırılan kavrama uygun sonuçlar alındı. Fantastik hareketler pek görülmedi. Artistler yerlerini ağırlık çalışan herküllere ve olimpik düzeyde atletlere bıraktılar; bu adamlar yanlarından geçen topa da rakibe de tekme sallıyorlardı.

Herkes savunmaya çekiliyor, kimse ileri gitmiyordu. Kalelerin önüne Çin Şeddi misali duvarlar çekiliyor, kontratak için ise ileride yalnız bir kovboy kalıyordu. Oysa daha birkaç yıl öncesine kadar forvet oyuncuları beş kişiydiler, artık bu sayı bire düştü; bu gidişle o bir kişiyi bile arayacağız.

Zoolog Roberto Fontanarrosa'nın dediği gibi, Pandalar ve forvet oyuncuları soyları tükenmekte olan türler!

2010 Dünya Kupası

İran'ın nükleer silahları olabileceğine dair söylentiler dile getirildiği için ve Hiroşima ile Nagasaki'de sivillerin üzerine atom bombalarını atanlar sanki İranlılarmış gibi, uluslararası bir kampanya İran'ı insanlığın karşısındaki en büyük tehlike olarak ilan ediyordu.

İsrail, dünyada antisemitizmin dehşet verici sonuçlarının sorumluları, kendileri de Sami olan Filistinlilermişçesine yürüttüğü ve Filistinlileri cezalandırmayı hedefleyen alışılmış suç eylemlerinden birinde, Filistin'e yiyecek, ilaç ve oyuncak götüren gemileri uluslararası sularda makinalı tüfeklerle tarıyordu.

Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve birçok devlet, 1929'dan bu yana yaşanan en berbat ekonomik buhranın sorumluları Wall Street bankerleri değil de Yunanlarmışçasına, Yunanistan'ı aşağılıyor ve ülkeye kabul edilemeyecek şeyleri kabul ettirmeye çalışıyorlardı.

Pentagon, uzmanlarının Afganistan'da katrilyon dolar değerinde altın, kobalt, bakır, demir ve özellikle de cep telefonları ile dizüstü bilgisayarların vazgeçilmez cevheri olan lityum yatakları bulduklarını açıklıyordu. İşgalci ülke dokuz yıllık savaşın ve binlerce ölünün ardından, işgal edilen ülkede gerçekte aradığını bulmuşçasına bu durumu neşeyle açıklıyordu.

Kolombiya'da içinde iki binin üzerinde kimliği belirsiz ceset bulunan bir toplu mezar ortaya çıkarılıyordu. Ordu o insanları oraya çatışmada vurulmuş gerillalar gibi fırlatıp atmıştı ama bölge sakinleri onların sendika üyeleri, eylemci toplulukların üyeleri ve topraklarını savunan köylüler olduklarını biliyorlardı.

Tüm zamanların en büyük doğal felaketlerinden biri Meksika Körfezi'ni devasa bir petrol bataklığına çeviriyor, olaydan bir buçuk ay sonra denizin dibi hâlâ bir petrol yanardağını andırıyor ve bu arada British Petroleum konuyla hiç ilgisi yokmuşçasına ıslık çalarak başka taraflara bakıyordu.

Bazı ülkelerde Katolik Kilisesi'ni cinsel istismar ve çocuklara tecavüzle suçlayan ithamlar yağmur gibi yağıyor, korkunun yıllarca sindirdiği ve sonunda gün ışığına çıkan ifadeler dört bir yanda ortaya çıkıyordu. Kilise

kaynakları ise bu vahşi olayların kendileri dışında da meydana geldiğini ifade ediyor ve suçlular adeta kurbanmışçasına birçok olayda papazların kışkırtıldıklarını iddia ederek kendilerini savunuyorlardı.

Miami'deki güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgiler, sanki her gün onların başını ağrıtacak bir şeyler yapmıyormuşçasına, Fidel Castro'nun dipdiri olduğuna ve ortalıkta dolaştığına inanmayı reddediyorlardı.

Jose Saramago ve Carlos Monsivâis; yerleri doldurulamayacak iki yazar aramızdan ayrılıyor ve sırf, dünyanın sahiplerini rahatsız etmek için bile olsa ölüler arasından çıkıp geleceklerini, dirileceklerini bilmiyormuşuz gibi biz onları özlüyorduk.

Hamburg Limanı'nda bir grup, inanılmaz gibi görünmesine karşın, "ırkçılığa hayır", "cins ayrımcılığına hayır", "homofobiye hayır", "Nazizme hayır" fikirleri etrafında bir araya gelen yirmi milyon taraftara sahip Sankt Pauli takımının yeniden Almanya birinci ligine çıkışını kutluyordu.

Bu arada oradan çok uzaklarda, Güney Afrika'da üzerinde "Irkçılığa Hayır" yazan bayrakların altında On Dokuzuncu Dünya Futbol Şampiyonasının açılışı yapılıyordu.

Bir ay boyunca dünya dönmeyi bıraktı, birçoklarımız da nefeslerimizi tuttuk.

Bunda garip bir şey de yoktu, bu durum dört yılda bir meydana geliyordu, garip olan bu turnuvanın Afrika topraklarında yapılan ilk Dünya Kupası olmasıydı.

Aşağılanan, sessizliğe ve unutulmaya mahkûm edilen Kara Afrika bir anlığına bile olsa dünyanın dikkatini çekebildi, en azından Dünya Kupası süresince bu böyle oldu.

Otuz iki ülkenin takımı dünyanın parasına inşa edilen on stadyumda kupa için mücadele etti. Şimdi hiç kimse Güney Afrika'nın bu çimento devlerini nasıl işler vaziyette muhafaza edeceğini bilmiyor. Gelir dağılımındaki adaletsizlik açısından dünyanın en geri ülkelerinden birinde multimilyonlar düzeyindeki bu israfı açıklamak kolay ama mazur göstermek zor.

Çiçek şeklindeki en güzel stadyum, devasa taçyapraklarını Nelson Mandela adlı bir körfezin üzerine açıyordu.

Mandela 2010 Dünya Kupası'nın kahramanıydı. Ülkesinde demokrasiyi tesis eden kişi, fazlasıyla hak ettiği şekilde onurlandırıldı. Onun kendini feda ederek ortaya koydukları, bir şekilde dünyanın her yerinde görülebiliyor. Buna karşın Güney Afrika'da en yoksul kesim halen zenciler; salgın hastalıklar ve polis tarafından en çok hırpalananlar da onlar. Gelenler üzerinde kötü bir etki bırakmamaları için 2010 Dünya Kupası öncesinde gizlenenler de zenci fahişeler, dilenciler ve sokak çocukları oldu.

Turnuva boyunca Afrika futbolunun, çevikliğini muhafaza ettiği ancak fantezi ve çılgınlığından bir şeyler yitirdiği görüldü. Çok koştular ama az dans ettiler. Bazıları bunda, çoğu Avrupalı olan teknik adamların payı olduğunu söyledi. Eğer gerçek buysa, bu kadar neşe vaat eden bir futbol ekolüne pek de iyilik ettikleri söylenemez.

Afrika etkinlik uğruna kendi faziletlerini kurban etti ve etkinlikler de ne yazık ki varlıklarıyla değil, yokluklarıyla dikkat çekti. İlk sekiz takım arasına yalnızca bir Afrika takımı, Gana girebildi; onlar da az sonra evlerinin yolunu tuttular. Hiçbir Afrika takımı varlık gösteremedi, ev sahibi Güney Afrika bile.

Birçok Afrikalı oyuncu iyi futbol miraslarına yakışır şekilde atalarını köleleştiren kıtada yaşıyor ve orada futbol oynuyorlar.

Dünya Kupası maçlarının birinde Gana asıllı bir ailenin çocukları olan Boateng kardeşler karşı karşıya geldiler; biri Gana forması giyiyordu, diğeri Almanya.

Gana Milli Takımı oyuncularından hiçbiri Gana liginde top koşturmuyordu.

Alman Milli Takımı oyuncularının tamamı Almanya liginde top koşturuyordu.

Aynen Latin Amerika gibi Afrika da işgücü ve "ayak gücü" ihraç ediyor.

Turnuvanın kaygan, yarı çılgın, ele avuca gelmeyen ve ayaklardan seken topuna Jabulani adı verildi. Bu yenilik oyuncuların hiç hoşuna gitmemesine karşın Dünya Kupası'na Adidas tarafından getirildi. Futbolun efendileri Zürich'teki şatolarından öneri getirmezler, mecbur tutarlar. Onların gelenekleri vardır.

Hakemlerin yaptıkları hatalar ve verdikleri dehşet verici kararlar, sağduyu sahibi olan herkesin uzun yıllardan beri istediğini tekrar gündeme getirdi.

Sağduyu sahipleri, şüpheli görünen kritik pozisyonlar söz konusu olduğunda hakemlerin kameralar tarafından kaydedilen yakın plan çekimlere bakabilmelerinin gerekliliğini avaz avaz bağırıyorlar ama istekleri her seferinde karşılıksız kalıyor. Bugünkü teknoloji, bu başvurunun her maçta zamanı ölçmek için kullanılan ve adına saat denen alete bakmak kadar hızlı ve kolay bir şekilde yerine getirilmesini mümkün kılıyor.

Aralarında basketbol, tenis, beyzbol, yüzme, araba yarışı ve hatta eskrimin bulunduğu tüm spor dalları bu tür elektronik destek unsurlarını olağan bir şekilde kullanıyorlar. Futbol ise kullanmıyor. Efendilerinin verdiği cevap ise oldukça şüpheli, şüpheli olmasaydı bile en azından komik addedilebilirdi. Onlar hatanın oyunun bir parçası olduğunu söylüyorlar ve *humanum errare est** deyişini hatırlatarak ağzımızı bir karış açık bırakıyorlar.

* "Hata yapmak insana mahsustur" anlamındaki Latince deyiş.

Turnuvanın en güzel kurtarışını bir kaleci değil, bir golcü yaptı: Uruguaylı ileri uç oyuncusu Luis Suârez, kritik bir maçın son dakikasında kaygan topu tam gol çizgisinde iki eliyle tuttu. O gol, ülkesinin Kupa'dan elenmesine neden olacaktı: Bu çılgın vatanseverliği onun kırmızı kart görmesine neden oldu ama Uruguay elenmedi.

Dünya Kupası'na katılma hakkını son sırada elde eden Uruguay son derece de zor kuralar çekmesine karşın hiç teslim olmadı ve çeyrek finale kadar gelebilen tek Latin Amerika takımı oldu. Bazı kardiyologlar basın aracılığıyla, "Aşırı sevinç sağlığınız için tehlikeli olabilir," diyerek bizleri uyardılar. Sıkıntıdan ölüme mahkûm görünen çok sayıda Uruguaylı bu riski sevinçle göze aldık ve ülkemizin sokakları bayram yerine döndü. En nihayetinde, kendi başarılarını kutlamak, başkalarının felaketlerine sevinen birtakım kişilerin davranışlarına göre daha olumludur.

Uruguay sonunda dördüncü oldu. Bu sonuç, bu Dünya Kupası'nın yalnızca bir Avrupa Kupası haline gelmesini engelleyen tek takım için kötü sayılmaz.

Golcümüz Diego Forlân turnuvanın en iyi oyuncusu seçildi.

Turnuvayı İspanya kazandı. Dünya Kupası'nı daha önce kazanmamış olan bu ülke, kupayı büyük oranda dayanışmacı futbol anlayışları sonucunda ve sayesinde kazandılar. Biri hepsi içindi, hepsi de biri için. Andres Iniesta adlı o küçük sihirbazın şaşırtıcı becerisi de unutulmamalı tabii.

Hollanda son maçta en iyi geleneklerini tekmeler karşısında bir kenara bırakarak ikinci oldu.

Bir önceki Dünya Kupası'nın şampiyonu da, İkincisi de bavullarını bile açamadan ülkelerine döndüler. 2006 yılında İtalya ile Fransa final maçında karşı karşıya gelmişlerdi. Bu sefer havaalanının çıkış kapısında karşılaştılar. İtalya'da rakibi oynatmamak üzerine kurulan oyun düzenine yönelik eleştiriler birbiri ardına geldi. Yaşanan felaket Fransa'da siyasi bir krize ve Güney Afrika stadlarında *La Marseillaise*'i söyleyen oyuncuların neredeyse tamamı zenci olduğundan ırkçı nitelikli öfke patlamalarına neden oldu.

İngiltere gibi başka favoriler de turnuvada tutunamadılar.

Brezilya da, Arjantin de yerin dibine geçtiler. Brezilya, defansif anlayışın kafesinden çıktığı ender özgürlük zamanları hariç, tanınacak halde değildi. Bu futbol geleneğinin hastalığı neydi de böylesine şüpheli bir çareye ihtiyaç duyulmuştu, anlaşılamadı.

Arjantin son maçında bir gol yağmuruna tutuldu. Yarım yüzyıl önce felaketle sonuçlanan bir Dünya Kupası'ndan döndüklerinde başka bir Arjantin milli takımı madeni para yağmuruna tutulmuştu, bu sefer kendilerini karşılayan kalabalık bir grup tarafından kucaklandılar. Hâlâ başarıdan da, başarısızlıktan da daha önemli şeyler olduğuna inananlar var demek ki.

Bu Dünya Kupası, profesyonel futbolun kaçınılmaz bir şekilde mecbur kıldığı çalışma temposu altında ezilen oyuncuların dikkat çekecek kadar sık sakatlandıklarını bir kez daha ortaya koydu. Buna karşılık bazılarının zengin oldukları, hatta çok çok zengin oldukları söylenebilir ama bu durum

sadece çok rağbet görenler için geçerlidir. Bu oyuncular haftada iki ya da daha fazla maç oynayıp gece gündüz antrenman yapmanın yanı sıra, çok sınırlı olan boş zamanlarını da araba, parfüm, tıraş bıçağı, külot satarak ve lüks dergiler için kapak resimleri çektirerek tüketim toplumu uğruna feda ediyorlar. Bu durum en nihayetinde bu dünyanın üzerinde milyoner köleler bulunacak kadar saçma bir âlem olduğunu da ispatlıyor.

Adları en çok duyulan ve yolları en çok gözlenen iki süper yıldız randevuya gelmediler. Lionel Messi gelmek istedi, elinden gelen her şeyi yaptı ve bir ara göründü. Cristiano Ronaldo'nun da orada olduğu söylendi ama onu kimse görmedi: Kim bilir belki de kendi kendini seyretmekle meşguldü.

Denizin derinliklerinden yeni bir yıldız doğdu ve futbol ufuklarının en yüksek noktasına tırmandı. Bu, Almanya'da yaşayan bir ahtapottu. Adı Paul olmasına karşın esas hak ettiği isim "Ahtapodamus" olabilirdi.

Her maç öncesinde ahtapot, kehanetini açıklıyordu. Ona üzerlerinde karşı karşıya gelecek takımların bayrakları bulunan midyeler ikram ediyorlardı ve o her seferinde kazanacak takımın midyesini yiyor, hiç yanılmıyordu.

Bahisler üzerinde etkili olan sekiz bacaklı kahin, futbol âleminde neredeyse dini bir saygı gördü; sevildi, nefret edildi, hatta bazı kötü niyetliler tarafından iftiraya bile uğradı. Ben de bunlardan biriydim: Uruguay'ın Almanya karşısında mağlup olacağını açıkladığında, "Bu ahtapot yolsuzun, rüşvetçinin teki," dedim.

Dünya Kupası başladığında evimin kapısına üzerinde "Futbol Nedeniyle Kapalıdır" yazan bir levha astım.

Bir ay sonra levhayı kaldırdığımda en sevdiğim koltuktan kıpırdamadan, elimde birayla tamı tamına altmış dört maç yapmıştım.

Bu kahramanlık beni bitap düşürdü, kaslarım tutuldu, sesim kısıldı ama şimdiden özledim o günleri. Vuvuzelaların tahammül ötesi zırıltılarını, kalp hastalarına zararlı golleri, en güzel hareketlerin ağır çekimde birkaç kez daha gösterilmesini özledim. Bayram sevincini de, yas sessizliğini de özledim; zira bazen acı veren bir sevinçtir futbol. Ölüleri bile diriltebilecek derecede neşeyle karşılanan bir galibiyetin nağmeleri; koltuklarında

yapayalnız, kimsesiz bir mağlubun kıpırdayamadan oturup kaldığı boş bir stadyumdaki acı dolu sessizliğin hemen yanı başında yankılanır futbolda.

Arka Kapak

Eduardo Galeano; Uruguaylı bu büyük yazarı ülkemizde artık pek çok kişi tanıyor. Yayımladığımız *Ateş Anıları* adlı o ünlü üçlemesini, *Kucaklaşmanın Kitabı*'nı pek çok okur, severek okudu. Bu büyük yazar bu kez, dünyayı büyüleyen futbola eğiliyor. Bu kitapta dünyanın bütün ünlü futbolcularını bu kez de Eduardo Galeano'nun büyüleyici kaleminden tanıyacaksınız.

Tüm Uruguaylılar gibi ben de futbolcu olmak istedim. Doğrusu çok da güzel oynuyordum, hatta harikaydım bile denebilir; ama yalnızca geceleri rüyamda. Gündüzleri, ülkemin sahalarındaki çarpık bacaklı oyunculardan en kötüsü bendim. Taraftar olarak da pek iyi sayılmazdım. Yıllar geçti ve kimliğimi kabullenmek zorunda kaldım: Ben basit bir 'iyi futbol dilencisiyim'. Elimde şapkam, dünyanın dört bir yanını geziyor ve stadyumlarda yalvarıyorum: "Tanrı rızası için, güzel bir maç lütfen!" Güzel bir oyun gördüğüm zaman da bunu sağlayanın hangi takım ya da hangi ülke olduğuna bakmaksızın bu mucize için şükranlarımı sunuyorum.

EDUARDO GALEANO